

ΚΩΣΤΑ ΟΔ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗ

**ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ ΚΑΙ ΦΡΑΣΕΙΣ
ΑΠΟ ΤΗ ΝΙΣΥΡΟ**

ΕΚΔΟΣΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΝΙΣΥΡΙΑΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ 1983

**ΑΦΙΕΡΩΝΕΤΑΙ
ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ**

τῶν ἀείμνηστων Νισύριων Λαογράφων
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΚΑΡΠΑΘΙΟΥ
(Μητροπολίτου Κῶ Ἑμμανουήλ)
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΖΑΒΗ
ΛΑΖΑΡΟΥ ΚΟΝΤΟΒΕΡΟΥ
καὶ ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ ΜΟΥ
ΧΑΡΙΤΩΜΕΝΗΣ ΤΟΥ ΔΥΣΣΕΑ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ἀορ. = ἀόριστος
ἀρ. = ἀριθμός
βλ. = βλέπε
ἐπιρ. = ἐπίρρημα
παρ. = παροιμία
σ. = σελίδα
τομ. = τόμος

Εἰσαγωγή

Ἡ Νίσυρος, μικρὸ νησί τοῦ Νοτιοανατολικοῦ Αἰγαίου, ἐνταγμένο στὸν Ἑλληνικὸ χῶρο ἀπὸ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους, ἀκολούθησε στὴ διαδρομὴ τῶν αἰώνων τὴ μοίρα τῆς περιοχῆς αὐτῆς. Οἱ κάτοικοί της, ὑπόδουλοι ὅπως καὶ τῶν ἄλλων νησιῶν, ἔζησαν κάτω ἀπὸ πολλοὺς κατακτητές, ἀποκομμένοι, περισσότερο ἀπὸ 500 χρόνια, ἀπὸ τὸν ἐθνικὸ κορμό. Σ' αὐτὴ τὴν περίοδο οἱ Νισύριοι ἀγωνίστηκαν γιὰ νὰ διατηρήσουν τὴ γλῶσσα, τὰ ἦθη, τὰ ἔθιμα καὶ τίς παραδόσεις τους.

Μνημεῖο τοῦ προφορικοῦ λόγου τῶν προγόνων μας εἶναι καὶ οἱ παροιμίες, φράσεις μικρές, πού ἀποτελέσαν τό θεμέλιο τοῦ καθημερινοῦ τους βίου. Κανόνες ζωῆς, πού ρύθμιζαν τίς σχέσεις μεταξύ τῶν ἀτόμων, ἐξέφραζαν τὴν πείρα τους καὶ καθόριζαν τίς ὑποχρεώσεις αὐτῶν πρὸς τὸ σύνολο. Μέσα ἀπ' αὐτές προβάλλει τό ἐθιμικὸ δίκαιο, ὁ ἀγραφὸς αὐτὸς νόμος, πού γιὰ πολλὰ χρόνια εἶναι σεβαστός καὶ συντελεῖ στὴν ἄρμονικὴ διαβίωση τῶν νησιωτῶν.

Σὲ μιὰ κλειστὴ καὶ μικρὴ κοινωνία, οἱ συνθήκες τῆς ζωῆς ὑποχρέωναν τό ἄτομο καὶ τό σύνολο νὰ βρίσκονται πάντοτε σὲ ἐπιφυλακὴ, σὲ ἀγώνα αὐτοπροστασίας. Ἐδῶ οἱ παροιμίες δέν στάθηκαν μόνο, ὅπως γράφει ὁ καθηγητῆς Δ. Λουκάτος «*ράβδοι στηρίγματος γιὰ τὴν καλύτερὴ ἔκφραση καὶ γιὰ τὴν σοφότερὴ ἀντιμετώπιση τῆς ζωῆς*»¹, ἀλλὰ θεωρήθηκαν ρητὰ, πού τὴν ὀρθότητα τοῦ περιεχομένου τους κανένας δέν διανοήθηκε νὰ ἀμφισβητήσῃ. Ἔτσι τὰ λόγια αὐτὰ τῶν ἀπαλαιῶν συντελοῦσαν, ἐκτός τῶν ἄλλων, καὶ στὴν εὐρυθμη λειτουργία τῶν θεσμῶν, οἱ ὁποῖοι διαφύλαξαν γιὰ πάρα πολλὰ χρόνια τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἐθνικὴ συνείδηση τῶν ὑπόδουλων Ἑλλήνων.

Παροιμίες τῆς Νισύρου δημοσίευσε πρῶτος ὁ Γεώργιος Παπαδόπουλος τό 1891 (ἀριθ. 77)² καὶ τό 1922 (ἀριθ. 12)³. Πολύ

---

1. Δ. Λουκάτου: Εἰσαγωγή στὴν Ἑλληνικὴ Λαογραφία (1977): Οἱ παροιμίες, σ.σ. 122-129, ὅπου ὑπάρχει καὶ πλήρης βιβλιογραφία ἐπὶ τοῦ θέματος.

2. Ζωγράφιος Ἄγών, ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος, ἦτοι Μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιότητος ζῶντα ἐν τῷ νῦν Ἑλληνικῷ λαῷ. Κωνσταντινούπολις (1891). Γ. Παπαδοπούλου: Γλωσσικὴ ὕλη τῆς Νήσου Νισύρου, σ.σ. 381-428.

3. Γ. Παπαδοπούλου: Νισυριακὸν Ἡμερολόγιον τοῦ ἔτους 1923. Νισυριακαὶ παροιμίαι συγκρινόμεναι μὲ ἀρχαίας, σ.σ. 40-41.

ἀργότερα, ὁ Ἑμμ. Καρπαθίου, ὁ μετέπειτα Μητροπολίτης Κῶ Ἑμμανουήλ, παρουσίασε σέ διάφορα Νισυριακά περιοδικά⁴ μικρό ἀριθμό παροιμιῶν. Ὁ δάσκαλος Σταμάτης Κουρζῆς καί ἀρκετοί ἄλλοι δημοσίευσαν ἐπίσης Νισύρικες παροιμίες. Τό 1940 ὁ Γεώργιος Καζαβῆς στό βιβλίο του «Νισύρου Λαογραφικά» (Νέα Ὑόρκη) περιέλαβε 447 παροιμίες. Μερικές ἀπό αὐτές πού δημοσιεύθηκαν ἦταν ἴδιες. Οἱ συλλέκτες ὅμως αὐτοί, ἐκτός ἀπό τόν Ἑμμ. Καρπαθίου, ἀγνόησαν τό νισύρικο γλωσσικό ἰδίωμα καί δέν ἔδωσαν ἐρμηνεῖα τῶν παροιμιῶν.

Οἱ παροιμίες καί οἱ φράσεις πού ὁ Νισύριος τίς ἔχει τόσο πρόχειρες στόν καθημερινό προφορικό λόγο του μέ ἀπασχολοῦν πολλά χρόνια. Προσπάθησα νά τίς συγκεντρώσω καί νά τίς καταγράψω στό γλωσσικό ἰδίωμα τοῦ νησιοῦ. "Ὅσοι ἔχουν ἀσχοληθεῖ μέ παρόμοιο ἔργο εἶναι σέ θέση νά γνωρίζουν τίς δυσκολίες καί τά προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει ὁποῖος ἐπιχειρεῖ αὐτό τό ἔργο. Ἡ βασική δυσκολία πού ἀντιμετωπίζει στήν προκειμένη περίπτωση ὁ μελετητής, ἀντίθετα μέ τό ἄλλο λαογραφικό ὕλικό (τραγούδια, παραδόσεις, παραμύθια κλπ.), εἶναι ὅτι οἱ παροιμίες λέγονται ξαφνικά, στή ροή τοῦ καθημερινοῦ λόγου καί πρέπει ἐκείνη ἀκριβῶς τή στιγμή νά εἶναι παρών, νά τήν ἀκούσει καί νά τήν καταγράψει. Ἄλλες παροιμίες πάλι βγαίνουν μέσα ἀπό τίς συζητήσεις. Ἡ συλλογή, ἐπομένως, παροιμιῶν εἶναι ἐργασία πού ἀπαιτεῖ ὑπομονή, ἐπιμονή καί χρόνο.

Στήν προσπάθειά μας αὐτή, πού ἀποσκοποῦσε στήν καταγραφή, ὅσο τό δυνατό πῶς πιστή, καί διάσωση τοῦ λαογραφικοῦ αὐτοῦ ὕλικου, εἶχα τή βοήθεια καί συμπαράσταση τοῦ Γεωργίου Παρθενιάδη (Ἄρμᾶς), πού ὄχι μόνο ἔθεσε μέ προθυμία στή διάθεσή μου ὅσες παροιμίες εἶχε συγκεντρώσει ἀπό διηγήσεις τῆς μητέρας καί τῶν ἀδελφῶν του, ἀλλά καί, τό σπουδαιότερο, μέ ἐνθάρρυνε νά φέρω σέ πέρας τό ἔργο πού εἶχα ἀναλάβει. Ὁ Κώστας Μαντουδάκης μέ βοήθησε δίνοντάς μου 300 παροιμίες, πού τίς εἶχε κατά καιρούς καταγράψει στή Νίσυρο, ἀκούγοντάς τες ἀπό τή μητέρα του. Πρόθυμα μέ βοήθησαν οἱ Μιχάλης Τσατσαρώνης, Βασίλης Βεζύρογλου καί ἡ Καλλιόπη Καραβάκη. Ἀναφέρω τελευταία τή Βασιλεία Βερδελη, πού ἔζησε ὅλα της τά χρόνια σέ Νισύρικο περιβάλλον, στή Νίσυρο καί στή Ρόδο. Ἡ καλή αὐτή Νισυριά, τή

---

4. Γ.Ν. Μαυρῆ: Νισυριακή Βιβλιογραφία. «Νισυριακά», τόμος 2ος (1965) σ.σ. 240-241, ὅπου καταγράφει τά διάφορα περιοδικά καί ἔντυπα στά ὅποια εἶχαν δημοσιευθεῖ Νισύρικες παροιμίες.

συλλογή τῶν Νισύρικων παροιμιῶν πῆρε σάν δική της υπόθεση, καί μου ἔστειλε περισσότερα ἀπό 30 γράμματα μέ ὑλικό. "Ολους καί ὄλες τούς εὐχαριστῶ καί τούς ἀναγνωρίζω συνεργάτες μου, γιατί χωρίς τή συμβολή τους θά ἦταν προβληματική ἡ συγγραφή τοῦ βιβλίου αὐτοῦ.

"Ολο τό ὑλικό πού ἔφθασε σέ μένα καί ὄσο κατά καιρούς εἶδε τό φῶς, σέ πρώτη φάση τό ἐπεξεργάστηκα μέ τή βοήθεια τοῦ ἀείμνηστου Μιχ. Τσατσαρώνη, πού ἔζησε ὄλα τά χρόνια του στό νησί καί τή Ρόδο καί γνώριζε σέ βάθος τή νισύρικη νοοτροπία καί σκέψη. Ἦταν ὁ μόνος ἴσως πού μποροῦσε νά δώσει στοιχεῖα καί πληροφορίες καί νά βοηθήσει στή διαλογή καί ἐρμηνεία τῶν παροιμιῶν καί ἀκόμα νά μου διηγηθεῖ περιστατικά σχετικά μέ τίς παροιμίες, τά ὁποῖα καί ἀναφέρω.

Πολλές ἀπό τίς παροιμίες πού παρουσιάζουμε λέγονται καί σέ ἄλλες περιοχές τῆς Ἑλλάδας, εἶναι πανελλήνιες. Οἱ ἴδιες λέγονται καί στή Νίσυρο, πολλές φορές μέ διαφορετική διατύπωση, ἔννοια καί χρήση. Οἱ κοινές αὐτές παροιμίες, μαζί μέ τίς ἄλλες, τίς τοπικές, ἐπιτρέπουν στό μελετητή νά πληροφορηθεῖ γιά τό βίο, τό πολιτιστικό καί τό πνευματικό ἐπίπεδο, καθώς καί γιά τό χαρακτήρα τῶν ἀτόμων πού τίς χρησιμοποιοῦν⁵.

Ἀπό μιά συγκριτική μελέτη τῶν νισύρικων παροιμιῶν μέ αὐτές τῶν γειτονικῶν περιοχῶν εἶναι εὐκόλο νά διαπιστώσουμε τό βαθμό ἐπικοινωνίας τῶν πληθυσμῶν αὐτῶν καί ἀκόμα νά διαγράψουμε τόν κοινό γεωγραφικό τους χῶρο. Τό χῶρο αὐτό μποροῦμε νά τόν καθορίσουμε εὐρύτερα μέ βάση τό γλωσσικό ἰδίωμα τῆς Νισύρου καί τῶν ἄλλων νησιῶν τῆς Δωδεκανήσου, πού κατά τή γνωστή διαίρεση τοῦ Γ. Χατζηδάκι⁶ ἀνήκει στήν ὁμάδα πού ἀπαρτίζουν τά γότια νεοελληνικά ἰδιώματα⁷.

---

5. Δ.Α. Πετρόπουλος. Στήν εἰσαγωγή, σ. 1α, τοῦ βιβλίου τῆς Καλλιόπης Μουσαίου-Μπουγιούκου «*Παροιμίες τοῦ Λιβισιοῦ καί τῆς Μάκρης*» (1961) ἀναφέρει: «*Μιά τοπική συλλογή ἔχει τήν ἀξία της. Ἐκτός τοῦ ὅτι περιέχει πάντοτε ἕναν ἀριθμό, μικρό ἢ μεγάλο, παροιμιῶν πού εἶναι ἀγνωστες ἄλλοῦ, καί οἱ πολλές παροιμίες της, οἱ γνωστές καί σέ ἄλλους τόπους, παρουσιάζουν εἰδικά γνωρίσματα στήν ἔννοια ἢ στή μορφή, ἐνδεικτικά γιά τό χαρακτήρα τῶν ἀνθρώπων πού τίς χρησιμοποιοῦν, τήν πνευματική καί τήν ἠθική τους κατάσταση, τίς συνθήκες τῆς ζωῆς τους. Οἱ τοπικές συλλογές εἶναι ἐπίσης πολύτιμες, γιατί μᾶς διαφωτίζουν γιά τή γεωγραφική ἔκταση τῶν παροιμιῶν, τίς ἀποχρώσεις τους ἀπό τόπο σέ τόπο κι ἔτσι διευκολύνουν τή συγκριτική ἔρευνα.*»

6. Γεωργ. Χατζηδάκι: Σύντομος ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, Ἀθῆνα 1915.

7. Ὁ R.M. Dawkins στό ἔργο του «*Forty five stories from the Dodekanese*», Κεφ. 1: Introductory on the story Telling in the Dodekanese, σ. 2, ἀναφερόμενος στοὺς

Ξέρουμε ότι τούς τρεις τελευταίους αιώνες οι κάτοικοι της Νισύρου έζησαν σχεδόν άπομονωμένοι. Είχαν βέβαια επικοινωνία με τὰ γύρω νησιά, με τήν Κω και ιδιαίτερα με τή Σύμη, πού κοινοί άγώνες τή συνέδεαν με τή Νίσυρο, για τή διατήρηση του Προνομιακού Καθεστώτος τών νησιών⁸.

Άπό τό 18ο αιώνα Νισύριοι εργάζονται, μεμονωμένοι πάντα, στις άκτές της Θράκης, στη Ρωσία (Όδησσός), στη Ρουμανία (Σουλινάς) και στην Πόλη, όπου γύρω στά 1850 δημιουργήθηκε μιá μικρή νισύρικη παροικία. Μικρή επικοινωνία διαπιστώνουμε και με τήν άπέναντι Μικρασιατική άκτή Τάτσα, Άλικαρνασσό και Μάκρη. Μετά τό 1860 οι πρώτοι σπουδαστές έρχονται στην Άθήνα. Οι έξαγωγές τών προϊόντων του νησιού, βαλανίδι, άμύδαλα, γίνονται στη Σμύρνη και στη Ρόδο.

Μέχρι τό 1900 δέν έχουμε πληροφορία πού νά μās διαβεβαιώνει ότι είχαν εγκατασταθει στη Νίσυρο κάτοικοι πού νά προέρχονται άπό τὰ γύρω νησιά. Η εγκατάσταση μικρού άριθμού ξένων στό νησί επισημαίνεται άπό τίς άρχές του αιώνα μας, ενώ συγχρόνως άρχίζει νά δημιουργείται τό μεταναστευτικό ρεύμα προς τήν Άμερική. Τό 1922 ή Νίσυρος δέχεται μικρό άριθμό προσφυγικών οικογενειών, όπως και τὰ άλλα νησιά. Κατά τήν ιταλική κατοχή και τὰ χρόνια πού τήν άκολούθησαν τό ρεύμα της άποδημίας αυξάνει και σήμερα είναι περισσότεροι οι Νισύριοι πού ζουν μακριά άπό τό νησί τους⁹.

Χρόνο με τό χρόνο ή σύνθεση του πληθυσμού διαφοροποιείται άπό εκείνη τών χρόνων της δουλείας. Έτσι, αν θέλαμε νά καθορίσουμε τό γεωγραφικό χώρο όπου βρίσκουμε κοινές παροιμίες με τίς νισύρικες, αυτός θά είναι τὰ γύρω νησιά της Δωδεκανήσου, ιδιαίτερα δέ ή Σύμη¹⁰, και οι άπέναντι Μικρασιατικές άκτές, όταν

συλλέκτες της περιοχής τών νησιών μας, τούς δνομάζει «*λαογράφος της Άνατολής*». Ο όρισμός αυτός ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, αν λάβουμε ύπόψη μας τούς πνευματικούς δεσμούς πού συνέδεσαν τὰ νησιά μας με τόν Έλληνισμό της Μ. Άσίας.

8. Βλ. «*Νισυριακά*», τόμ. 3ος, σ.σ. 142-229: Κ. Σακελλαρίδη, «*Η ιστορία τών προνομίων τών Νοτίων Σποράδων*». Όμοίως: «*Νισυριακά*», τόμ. 7ος, σ.σ. 290-299, Στ. Κέντρη, «*Παλαιά έγγραφα Νικιών*».

9. Άπό μιá άπογραφή πού έγινε τό Μάιο του 1917, τό Μαντράκι είχε πληθυσμό 2.298. Βλ. «*Νισυριακά*», τόμ. 7ος, σ. 321. Σήμερα όλο τό νησί δέν έχει παραπάνω άπό 1300 κατοίκους.

10. Αν ανατρέξουμε στό βιβλίο Σωτηρίου και Άλεξάνδρου Καρανικόλα: «*Παροιμίες και Φράσεις άπό τή Σύμη*» (Άθήνα 1980), θά διαπιστώσουμε ότι πάρα πολλές είναι οι παροιμίες πού λέγονται είτε άκριβώς οι ίδιες ή με μικρές διαφορές

βέβαια τίς κατοικοῦσαν οἱ Ἕλληνες¹¹.

Ἐνα μεγάλο μέρος ἀπό τό θεματολόγιο τῶν νισύρικων παροιμιῶν εἶναι παρμένο ἀπό τό ἀγροτικό περιβάλλον. Ὅλοι σχεδόν οἱ κάτοικοι τοῦ νησιοῦ, ἐκτός ἀπό ἐλάχιστους ναυτικούς καί ψαράδες, ἀπό τήν ἀρχαιότητα εἶχαν ἀποκλειστική ἀπασχόληση τή γεωργία. Αὐτή ἦταν ὁ κύριος καί μοναδικός πόρος ζωῆς. Ἀκόμα καί οἱ ἄποροι καί ἀκτήμονες εἶχαν στή διάθεσή τους γιά σπορά καί καλλιέργεια τίς ἐκτάσεις τῶν νησίδων Γιαλί καί Περγούσα¹², πού βρίσκονται ἀπέναντι ἀπό τή Νίσυρο.

Ἡ νισύρική γῆ μπόρεσε νά διαθρέψει γενεές γενεῶν Νισυρίων, χάρη στήν ἀκάματη ἐργατικότητα τῶν κατοίκων της. Στίς παροιμίες ὁ Νισύριος γεωργός θά χρησιμοποιήσει τά ἔμψυχα καί τά ἄψυχα τοῦ γεωργικοῦ περιβάλλοντος. Ἀπό τά ἔμψυχα, τρία εἶναι στενά δεμένα μαζί του: τό βόδι, πού τό χρησιμοποιοῦσε γιά τό ὄργωμα καί τό ἀλώνισμα. Ὁ γάδαρος, πολύτιμος βοηθός του σ' ὅλες τίς μεταφορές, στό ὄργωμα καί στ' ἀλώνισμα. Ὁ χοῖρος, πού στά παλιά χρόνια ἦταν οἰκόσιτος. Αὐτός τοῦ προμήθευε τό κρέας καί τό λίπος (τή μύλλα). Αὐτά τά ζῶα θά χρησιμοποιήσει γιά νά στηλιτεύσει τά ἐλαττώματα καί τίς κακές πλευρές τοῦ χαρακτήρα τοῦ ἀνθρώπου, γιά νά τονίσει τήν ἀνικανότητα καί ἀναξιότητα αὐτῶν πού διαχειρίζονται τά κοινά χρησιμοποιεῖ τό γάδαρο καί πέντε λέξεις ἀπό ἐκκλησιαστικό κείμενο καί δημιουργεῖ τήν παροιμία-σαρκασμό: «*Ἀθρῶποι καί γαδάροι, σῶσον Κύριε τόλ λαό σου*» (ἀρι. 193). Ὅταν δέν εἶναι εὐχαριστημένος ἀπό τό γαμπρό πού ἔκαμε, θά πεῖ «*Καλός εἶν' ὁ χοῖρος μας, ἀμ-μ' ἤβγε χαλαζιάρης*» (ἀρ. 2222). Καί ἡ γυναίκα, πού ὅσο ζοῦσε ὁ ἄντρας της τή βασάνιζε, σάν χάθηκε σέ μιὰ θεομηνία μέ τά ζῶα της, θά πεῖ «*Ἄφρα μου, χοῖρε, γάδαρε καί ποιόν νά πρωτοκλάψω*» (ἀρ. 225).

καί στά δύο νησιά. Ἐνα ἄλλο ἀκόμα κοινό στοιχεῖο εἶναι ἡ ὁμοιότητα τοῦ γλωσσικοῦ ιδιώματος καί τῶν δύο νησιῶν, πού σέ πολλά σημεῖα συμπίπτει, πράγμα πού δέν συμβαίνει μέ τό ιδίωμα τῆς Κῶ, πού εἶναι πιο κοντά μέ τῆς Νισύρου.

11. Ἀρκετές κοινές παροιμίες βρίσκουμε καί στό βιβλίον τῆς Καλλιόπης Μουσαίου-Μπουγιούκου: «*Παροιμίες τοῦ Λιβισιοῦ καί τῆς Μάκρης*».

12. Οἱ ἰδιοκτῆτες τῶν δύο νησίδων Γιαλί καί Περγούσα, ὅπως ἀναφέρουν στά δωρητήριά τους τῆς 12-9-1869, «*Ὁμοφώνως πάντες καί αὐτοπροαιρέτως ἀφιέμεν πᾶν δικαίωμα ὡς ἰδιοκτῆται ἐπί τῶν ρηθισῶν νήσων καί διορίζομεν καί ἡμεῖς τήν γῆν τῶν νήσων τούτων, εἰς τήν ἡμετέραν Κοινότητα, πρὸς ὄφελος τῶν πτωχῶν καί ἀπόρων κατοίκων τῆς Κοινότητος ἡμῶν, παρατιούμενοι ἡμεῖς τε καί οἱ κληρονόμοι ἡμῶν παντός ἐπί τῶν νήσων τούτων δικαιώματος...*». Βλ. «*Νισυριακά Χρονικά*», ἀρ. φύλλου 15, σ. 24 καί φύλλου 16, σ. 28.

Στό θεματολόγιό του ὁ Νισύριος θά χρησιμοποιήσῃ τὰ πουλιά, ὅπως τὴν κουρούνα, τὸν κουλιανό, τὰ κορακοειδή, αὐτὰ πού ἀποδεκατίζουν τὴν παραγωγή του, τὴν πέρδικα μέ τὰ ὠραῖα πλουμιστά φτερά της, πού χαίρεται τὸ πέταμά της, τὸν παραθαλάσσιο γλάρο, ἀπὸ τὰ ἔρπετά τὸν κουρκούταβλο, ἀπὸ τὰ φυτὰ τὸν ἀσφύτηλα, τὴν κράμβη, τὸ γλάστρο, τὴν τσουτσουμάλα, τὸ βασιλικό. "Ὅλα αὐτὰ θά τὰ χρησιμοποιήσῃ ὅπως πρέπει, γιὰ νά δημιουργήσῃ τὴν ἔμμετρη φράση ἢ τὸ στίχο πού θά περικλείει τὸ ἀπόφθεγμα τῆς σοφίας του.

Ἡ ἐγκατάλειψη τῆς καλλιέργειας τῆς γῆς, πού ἔχει ἀρχίσει ἀπὸ καιρὸ καί ἔχει ὀλοκληρωθεῖ σχεδόν στίς ἡμέρες μας, βλέπουμε πὼς ἐπέδρασε στὴν ψυχοσύνθεση καί τὸ χαρακτήρα τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ νησιώτης ἀποκόπηκε καί ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ ἓνα πατρογονικό ἐπάγγελμα, τοῦ γεωργοῦ, πού πολὺ συνέτεινε στὴ διαμόρφωση τῆς κοινωνικῆς ζωῆς στό νησί, ἀφοῦ ἀπὸ τὴν τάξη τῶν γεωργῶν, τῶν κτηματιῶν, προέρχονταν οἱ νοικοκυραῖοι, αὐτοὶ πού διαχειρίζονταν τὰ κοινά, πού δημιούργησαν καί διαφύλαξαν τοὺς θεσμούς. Ἐχομε κάμει τὴ διαπίστωση πὼς οἱ παροιμίες πού ἔχουν γεωργικό περιεχόμενο σιγά-σιγά ξεχνιοῦνται καί ἐξαφανίζονται ἀπὸ τὸν προφορικό λόγο. Αὐτοῦ τοῦ εἴδους οἱ παροιμίες, πού δημοσίευσε ὁ Γ. Παπαδόπουλος τὸ 1891, σήμερα εἶναι ἄγνωστες, ὅπως ἡ ὑπ' ἀριθ. 1259.

Στὰ κείμενα τῶν παροιμιῶν θά συναντήσουμε δύο χαρακτηρισμούς ἀνθρώπου: νοικοκύρης καί νοικοκυρά. Θά σταθοῦμε γιὰ λίγο σ' αὐτοὺς τοὺς ὀρισμούς, γιατί εἶχαν μιὰ ἰδιαίτερη σημασία στὴ Νισύρικη κοινωνία. Νοικοκύρη δέν ἔλεγαν μόνο τὸν κτηματία ἀλλὰ καί τὸν ἔντιμο, τὸ σοβαρὸ ἄνθρωπο, πού ἀντιμετώπιζε μέ ὑπευθυνότητα τὰ προβλήματα, τόσο τὰ δικά του, ὅσο καί τῆς κοινότητος, καί πού ἔχει τὴ γενική ἀναγνώριση τῆς ἀξίας του αὐτῆς. Ἡ παρουσία τέτοιων ἀνθρώπων δέν ἦταν σπάνιο φαινόμενο, καί στὰ παλιὰ χρόνια ὑπῆρξε καθοριστικὴ γιὰ τὴν ὀμαλή λειτουργία τῶν θεσμῶν, τὴ διατήρησή τους καί τὴν καλὴ διαχείριση τῶν κοινῶν. Γιὰ νά γίνῃ κάποιος πρωτόγερος (δημογέροντας), ἔπρεπε νά εἶναι κατὰ κοινὴ παραδοχὴ νοικοκύρης. Ἐτσι δημιουργήθηκε ἡ τάξη τῶν προεστῶν (τῶν προκρίτων), πού εἶχαν τὴν εὐθύνη τῆς ὀμαλῆς λειτουργίας τῶν θεσμῶν. Στὴν πραγματικότητα ὑπῆρχε μιὰ τάξη ὑπευθύνων γιὰ τὰ κοινά, κατὰ κάποιον τρόπο θεσμοποιημένη. Σέ μερικὲς παροιμίες θά διαπιστώσουμε πόσο στηλιτεύεται ἡ παρουσία ἀνάξιων στὰ ἀξιώματα, πού παραμέρισαν τοὺς ἱκανοὺς, ὅπως «*T' ἀγιά (γ)ινῆκαθ θυμνιατά...*» (ἀρ. 498) καί «*Ἐπέσσα d' ἄστρα*

καί φάσα οἱ χοῖροι» (ἀρ. 2221). Σήμερα ἡ λέξη νοικοκύρης πάει νά ἐκλείψει, ὡς χαρακτηρισμός τοῦ υπεύθυνου ἀνθρώπου. Εἶναι κι αὐτό ἓνα σημεῖο τῶν καιρῶν πού ζοῦμε.

Νοικοκυρά χαρακτηρίζαν τήν παντρεμένη γυναίκα πού διακρινόταν γιά τήν καθαριότητα τοῦ σπιτιοῦ της τήν καλή διαχείριση τοῦ νοικοκυριοῦ πού ἤξερε νά κάμνει καλό κουμάντο, ὥστε νά ξεπερνᾷ τίς δύσκολες ἐποχές. Ἀκόμα αὐτή εἶχε κατά κύριο λόγο τήν εὐθύνη τῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδιῶν καί πρωτοστατοῦσε στήν ἀποκατάσταση τῶν κοριτσιῶν της.

Εὐτυχῶς ὑπάρχουν κι ἀκόμα καί σήμερα γυναῖκες στό νησί ἀξίες τοῦ χαρακτηρισμοῦ τῆς νοικοκυρᾶς, ὅπως, τόν ἐννοοῦσαν οἱ παλιοί Νισύριοι.

Τελειώνοντας τό παραπάνω θέμα πρέπει νά ἀναφέρουμε πώς ὁ νοικοκύρης καί ἡ νοικοκυρά ἀποτελοῦσαν τά πιό γερά θεμέλια τῆς Νισύρικης κοινωνίας.

Ἡ ἀλλαγὴ τῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς, ἡ βελτίωση τῶν ὄρων διαβίωσης, ἡ ἀπαλλαγὴ τοῦ νησιώτη ἀπό τό ἄγχος τῶν χρεῶν πρὸς τοὺς ἐμπόρους ἔχει ὡς συνέπεια παροιμίες καί φράσεις οἰκονομικοῦ περιεχομένου νά ξεχνιοῦνται, ὅπως: « Ἀθρώπω βρέπει καί τό χριός πού ξέρουν γαί τό βγάλ-λου. » (ἀρ. 2238) καί « Δανείσου, καλοπλέρωσε καί πάλι μούτρα νά ἔχεις » (ἀρ. 591).

Ἀποβλέψαμε στήν καταγραφή τῶν παροιμιῶν καί φράσεων ὅπως λέγονται. Στίς περιπτώσεις πού ὑπάρχουν φραστικές μικροδιαφορές προτιμήσαμε νά τίς περιλάβουμε, γιά νά ἔχει ὁ ἀναγνώστης μιὰ πληρέστερη εἰκόνα τους. Περιλάβαμε τά δίστιχα ὡς καί τίς μικρές φράσεις πού χρησιμοποιεῖ καθημερινά ὁ Νισύριος ὡς παροιμίες στόν προφορικό λόγο του, γιά νά δώσει ἔμφαση καί πειστικότητα στά λόγια του.

Νέες φράσεις ἢ καί παροιμίες ὁ λαός μας δέν παύει νά δημιουργεῖ¹³. "Ὅσες ἀπ', αὐτές ἀκούσαμε τίς παρουσιάζουμε. Δέ διστάσαμε νά περιλάβουμε ἀκόμα τίς παροιμίες ἐκεῖνες πού πῆραν τή θεματολογία τους ἀπό τά λεγόμενα ἀπόκρυφα μέλη τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου, τά ὁποῖα ἡ σεμνοτυφία παλιά τά θεωροῦσε ἀπόβλητα ἀπό τό γραπτό λόγο. Ἡ θεματολογία αὐτή, πού μέ τόση ἐπιτυχία καί ἐπιγραμματικότητα δίνει τό νόημα πού θέλει νά προβάλλει ἡ παροιμία, κατά τή γνώμη μας δέν ἔχει τίποτε τό σκανδαλιστικό. Ἐπειτα, κοινή γνώμη ὄλων τῶν λαογράφων καί

---

13. Βλ. Δ. Λουκάτου «Σύγχρονα Λαογραφικά», «Λαογραφία», Δελτίον τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφικῆς Ἑταιρείας, τόμ. 32 (1979-1981), σ.σ. 432-436.

ιερωμένων¹⁴ άκόμα είναι ότι δέν πρέπει νά άγνοοῦνται ώς ύλικό τής λαϊκής θυμόσοφίας.

Ο Νισύριος τήν παροιμία τήν έχει πάντα πρόχειρη στόν καθημερινό του λόγο. Θα τή χαρακτηρίσαμε σάν κάτι τό ένθετο πού ξαφνικά έρχεται από τά βάθη τοῦ μνημονικοῦ του, γιά νά δώσει έμφαση καί πειστικότητα στά λόγια του. Ίσως τήν παροιμία πού άράδιασε στην κουβέντα του νά τήν άκουσε μία φορά στή ζωή του καί πριν από πολλά χρόνια, αυτή όμως στην κατάλληλη στιγμή θά ξεπηδήσει μόνη της ξαφνικά, τότε πού πρέπει.

Στήν κατάταξη τών παροιμιών άκολουθήσαμε τό λημματοθετικό σύστημα, πού έφάρμοσε ό Νικόλαος Πολίτης στή μεγάλη συλλογή παροιμιών¹⁵. Τό ίδιο σύστημα άκολουθεϊ καί τό «Κέντρον τής Έλληνικής Λαογραφίας» τής Άκαδημίας Άθηνών. Σύμφωνα μέ τόν τρόπο αυτό κατατάξεως, σέ κάθε παροιμία επιλέγεται ή κύρια λέξη, πού συγκεντρώνει τό βάρος τής όλης έννοιας καί πού μάς πληροφορεϊ τό θέμα της. Η κύρια αυτή λέξη λέγεται λήμμα. Άναγράφεται πάνω από τήν παροιμία καί κάτω από αυτή, μέ άλφαβητική κατάταξη, παρατίθενται όλες οϊ παροιμίες πού έχουν τό ίδιο θέμα.

Τό λαογραφικό αυτό ύλικό πού παρουσιάζουμε προσπαθήσαμε νά τό αποδώσουμε στό Νισυριακό φωνητικό ιδίωμα¹⁷. Για τό σκοπό

---

14. Ο μητροπολίτης Κω Έμμανουήλ, ώς πρόεδρος τής επιτροπής συλλογής λαογραφικοῦ ύλικοῦ τής Νισύρου, συνιστοῦσε καί τή συλλογή τοῦ είδους αὐτοῦ τών παροιμιών.

15. Ν.Γ. Πολίτου, «Μελέται περί τοῦ βίου καί τής γλώσσης τοῦ Έλληνικοῦ λαοῦ. Παροιμίαι», τόμος Α-Δ. Άθήναι 1899-1902.

16. Βλ. Δ. Λουκάτου, «Ζητήματα, κατατάξεως Παροιμιών»: Έπετηρίς τοῦ Λαογραφικοῦ Άρχείου, τόμος βος (1950-1951), σ.σ. 243-296, όπου, άναφερόμενος στό Λημματοθετικό σύστημα, γράφει: «Τό λημματοθετικόν σύστημα είναι συγχρόνως λεξικογραφικόν καί λαογραφικόν. Λεξικογραφικόν μόν, καθ' ὅσον τά λήμματα τίθενται έν λεξιλογικῇ σειράί αί δέ άκολουθοῦσαι ταῦτα παροιμίαι επέχουν θέσιν οίονεί παραδειγμάτων μαρτυρούντων περί τής χρήσεως τοῦ λήμματος· λαογραφικόν δέ, καθ' ὅσον ὑπό τάς κυρίας ταῦτας λέξεις τοποθετεϊ ό συλλογεύς καί άνευρίσκει ό μελετητής τάς περί ένός θέματος παροιμίας, ώς καί τάς συγγενείς αὐτῶν, αϊτινες καί διά μόνου τοῦ ὄγκου των πληροφοροῦν περί τής παροιμιακῆς εκτάσεως καί τών παραλλαγῶν τοῦ έρευνωμένου θέματος».

17. Στή διατύπωση τοῦ Νισυριακοῦ ιδιώματος λάβαμε ὑπόψη μας τήν εργασία τοῦ Γιάννη Σπ. Κουρούνη «Η φωνητική τοῦ γλωσσικοῦ ιδιώματος τής Νισύρου». Άνάτυπο από τόν 8ο τόμ. τών «Νισυριακῶν», σ.σ. 397-460. Στοιχεϊα πού θά βοηθήσουν τόν άναγνώστη, ὑπάρχουν στην εργασία τοῦ Κ. Σακελλαρίδη. Μερικά χαρακτηριστικά φωνητικά φαινόμενα τοῦ Νισυρικου γλωσσικοῦ ιδιώματος, «Νισυριακά», τόμος 5ος, σ.σ. 14-20.

αυτό αναγκαστήκαμε νά χρησιμοποιήσουμε λατινικούς χαρακτήρες b, d, g γιά τά ἄρρινα συμπλέγματα μπ, ντ, γγ καί γκ (ἔβρος, ἄδρας, ἄγγελος, ἀνάγες). Ἐποφύγαμε νά χρησιμοποιήσουμε σύμβολα γιά τά δασύπνοα, γιατί ἔχουμε τή γνώμη πώς αὐτό θά δυσκόλευε τόν ἀναγνώστη. Ἐτσι χρησιμοποιήσαμε τά γράμματα π, φ, χ (μ-μάτθια καί μ-μάτχια, πίτθα, πάπφους, κόκχινος). Γιά νά τονίσουμε τήν ἔντονη διπλή προφορά δύο ὁμοίων συμφώνων παραθέτουμε ἀνάμεσα σ' αὐτά παύλα, ὅπως: λωλ-λός, πολ-λύς, Σάβ-βατο. Τό σύμφωνο πού βρίσκεται μέσα σέ παρένθεση δέν προφέρεται. Ἡ ἀπόστροφος στήν ἀρχή ἢ στό τέλος λέξης σημαίνει ἀποβολή γράμματος.

Τό βιβλίον αὐτό ἔρχεται νά καλύψει ἕνα κενό πού ὑπῆρχε ὡς τώρα στήν καταγραφή τοῦ λαογραφικοῦ πλούτου τῆς Νισύρου. Ἀποτελεῖ συνέχεια ἄλλων μονογραφιῶν μου, ὅπως τό «Νισύρικο Δημοτικό τραγούδι», «Τά Νισύρικα Παραμύθια» καί «Παραδόσεις καί τοπικές Ἱστορίες τῆς Νισύρου». Ὅλες αὐτές οἱ ἐργασίες ξεκίνησαν ἀπό τήν ἐπιθυμία νά συμβάλουν στή διάσωση τοῦ λαογραφικοῦ ὕλικου τῆς ἰδιαίτερης πατρίδας μου, ἀλλά καί ἀπό ἀγάπη πρὸς αὐτήν καί τόν πολιτισμό τοῦ λαοῦ τῆς. Θέλω νά πιστεύω πώς θά ὑπάρξουν στό μέλλον συνεχιστές τῆς δικῆς μου προσπάθειας.

Τελειώνοντας τό εἰσαγωγικό αὐτό σημείωμα θέλω καί πάλι νά εὐχαριστήσω ὅσους βοήθησαν στήν ὀλοκλήρωση τοῦ ἔργου αὐτοῦ, ἰδιαίτερα τόν κ. Γεώργιο Αἰκατερινίδη, τοῦ «Κέντρου Ἐρεῦνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας» τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, γιά τήν πολύτιμη βοήθεια πού μοῦ πρόσφερε στή λημματοθεσία ὀρισμένων παροιμιῶν καί φράσεων, καθώς καί τό φίλον Δωδεκανήσιο γλωσσολόγον κ. Ἀ. Καραναστάση, πού μέ προθυμία μοῦ ἔλυσε προβλήματα ἐτυμολογίας καί ἐρμηνείας ὀρισμένων ἰδιωματικῶν λέξεων.

Ἐπίσης θερμά εὐχαριστῶ τό φιλόλογον κ. Στέφανον Κεφαλλονίτη γιά τή συμπαράστασή του σ' ὅλη τή διαδρομή τοῦ ἔργου καί ἰδιαίτερα γιά τήν ἐπιμέλεια τῆς διόρθωσης τῶν τυπογραφικῶν δοκιμῶν.

Τό τελευταῖον εὐχαριστῶ ἀπευθύνων μέ αἴσθημα εὐγνωμοσύνης πρὸς τήν Ἑταιρεία Νισυριακῶν Μελετῶν, πού χάρη στήν ἀπό μέρος τῆς κάλυψη τῶν δαπανῶν τῆς ἔκδοσης αὐτῆς, βλέπει τό φῶς ἡ ἐργασία μας.

ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ ΚΑΙ ΦΡΑΣΕΙΣ

ἀγαθός

1. *Ἄγαθός! εἶσαι καί πειράζουσ σε;*

Εἰρωνική ἔκφραση πού λέγεται σ' αὐτόν πού τόν πειράζουν γιατί λέει ἢ κάμνει ἀνοησίες. Ἔχουμε ἀκόμα τή φράση «*ὦ μάννα μου, ἀβαθόν εἶν' ἄδ παιδί*».

ἀγάλια

2. *Ἀγάλια ἀγάλια (γ)ίνεται ἢ ἀ(γ)ουρίδα μέλι.*

Λέγεται γιά νά δηλωθεῖ ὅτι γιά νά τελειώσει μιὰ δουλειά, ἕνα ἔργο, χρειάζεται ὑπομονή καί ἐπιμονή.

ἀγάπη

3. *Ἀγάπη γή ἀμάχη.*

Συνηθισμένη φράση πού λέγεται μεταξύ παιδιῶν: «*φίλοι θέλεις νά εἶμεθα ἢ ἐχθροί;*»

4. *Ἀγάπη δίχως πείσματα (δ)έν ἔχει νοστιμάδα.*

Λέγεται γιά τούς συνηθισμένους μικροδιαπληκτισμούς μεταξύ τῶν ἐρωτευμένων, πού στό τέλος ἔχουν σάν συνέπεια τό δυνάμωμα τοῦ ἐρωτικού δεσμοῦ.

5. *Ἄλ-λοῦ τ' ἀδί² κι ἄλ-λοῦ παν-νί κι ἄλ-λοῦ τό τυλιχτάρι³
κι ἔσένα ἢ ἀγάπη σου σά δοῦ καληφιδάρι⁴.*

---

1) *Ἄγαθός*. Αὐτή τήν ὀνομασία ἔδιναν οἱ Νισύριοι στούς ἀφελεῖς, στούς πολύ ἀπλοϊκοῦς, ἄκακους, λίγο, ὅπως τούς λέμε, παλαβοῦς ἀνθρώπους, πού τούς πείραζαν μικροί καί μεγάλοι γιά νά διασκεδάσουν. Βλ. Παρ. μέ λήμμα κόσμος, ἀρ. 1062.

2) Ἐξάρτημα τοῦ ἀργαλειοῦ «βούα». Τό ἐμπρός ἀπό τήν ὑφάντρα ξύλο.

3) *Τυλιγάδι*. Αὐτό πού τυλιγεται τό πανί: Γ-Καζαβῆ «Νισύρου Λαογραφικά» (1940) σ. 152.

4) Ἀράχνη.

Λέγεται για κάποιο πού αγαπᾶ μιά κοπέλλα καλύτερης σειρᾶς ἀπ' αὐτόν καί τόν περιμένει ἢ ἀποτυχία. Ἡ παροιμία ἔχει ληφθεῖ ἀπό τό παραμῦθι «τῆς μῦας μέ τόν καληφαντάρη»: ὅταν χήρεψέ ἡ μῦα, ὁ καληφαντάρης στίς 40 μέρες πῆγε στό παραθύρι της καί τῆς ζητοῦσε ἔρωτα. Ἡ μῦα ἀντί για ἄλλη ἀπάντηση τόν περιέχυσε μέ ζεστό νερό.

6. Ἡ ἀγάπη ἀπό τά μ-μάτθια⁵ πιάν-νεται.

ἢ

Ἄπό τά μ-μάτθια πιάν-νεται στά χεῖλια κατεβαίνει
κι ἀπό τά χεῖλια στή γαρδιάρ ριζών-νει καί (δ)έβ βγαίν-νει.

Λέγεται για νά τονιστεῖ ὁ ρόλος πού παίζουσι τά μάτια στό πιάσιμο τῆς ἀγάπης. Τό παραπάνω δίστιχο ἔρχεται σάν ἀπάντηση στό ἀκόλουθο:

«Θά πάω γώ στήν Ἄραπιά νά βρῶ ἕναν ἀράπη
νά τὸρ ρωτήσω νά μοῦ πεῖ πῶς πιάν-νεται ἢ ἀγάπη».

7. Ἡ ἀγάπη εἶναι στραβή.

8. Ἡ ἀγάπη σου χαλᾶμε
κι ἢ ἀμάχη σου φελᾶμε⁶.

ἢ

Κι ἢ ἀμάχη σου φελᾶμε.

Ἡ παροιμία λέγεται για ὅποιο δέ θέλει νά ἔχει καμιά σχέση μαζί μέ ἄλλο καί ὅτι ἢ ἔχθρα του ἀκόμα τόν ὠφελεῖ.

9. Μετά σένα ἔχω ἀμάχη,
μετά τούτη ἔχω ἀγάπη.

Ἀναφέρεται στίς σχέσεις ἀνδρα καί γυναίκας: Ἡ φράση προέρχεται ἀπό τήν ἱστορία: «Ὁ ἄντρας καί ἡ γυναίκα ἔχουσι τσακωθεῖ καί δέν μιλοῦνται. Ὁ ἄντρας πῆγε στήν τράτα (στό ψάρεμα) κι ἔφερε στό μερδικό του μερικά κιλά μαρίδες (σμαρίδες). Κάθισαν καί οἱ δυό νά τίς καθαρίσουν, νά τίς ἀλατίσουν για νά τίς παστώσουν. Ὁ ἄντρας φοροῦσε ἕνα ξεσκισμένο πανταλόνι, αὐτό

---

5) Προφέρεται καί μ-μάτχια.

6) Ὀφελεῖ.

πού φοροῦσε στό γρίπο. Τό πουλλί του ἐφαίνετο, ἐκρέμετο. Ἡ γάτα μύρισε τά ψάρια καί πήγε κάτι νά ἀρπάξει. Ἡ κίνησή της ἔβαζε σέ κίνδυνο τό πουλλί τοῦ ἄντρα. Ἡ γυναίκα γιά νά τό προστατεύσει ἔδιωχνε τή γάτα. Τῆς λέει ὁ ἄντρας: "Ἀστη κι ἄς τή φάει. Καί τότε ἡ γυναίκα ἀπάντησε: «Μετά σένα...».

ἀγαπητικιά

10. Παλιός φραμός? (δ)έ γαίεται, καινούργιος (δ)έ βατιέται
οὐδέ παλιά ἄγαπητικιά (δ)έν ἀπολησμονιέται.

Ἡ παροιμία θέλει νά δηλώσει ὅτι οἱ παλιοί δεσμοί φιλίας, συμπάθειες, ἀγάπες δέν ξεχνιοῦνται. (Βλ. λῆμμα παλιός, ἀρ. 1596).

ἀγαπῶ

11. Ἀγάπα με νά σ' ἀγαπῶ.

ἢ

Ἀγάπαμε νά σ' ἀγαπῶ, θέλε με νά σέ θέλω,
γιατί θέν νά ἴρτει ἕνας καιρός νά θές καί νά μῆθ θέλω.

Ἐρωτικό δίστιχο τῆς ἀγάπης πού ζητᾶ ἀμοιβαιότητα αἰσθημάτων.

12. Ἄς μ' ἀγαποῦν οἱ ἐπίσκοποι κι ἄς μέ μισοῦν οἱ διάκοι.

Ἡ παροιμία δηλώνει ὅτι εἶναι καλύτερα νά τά ἔχω καλά μέ τούς πρώτους, τούς ἰσχυρούς, καί ὅτι δέν μ' ἐνδιαφέρει ἡ γνώμη τῶν παρακατιανῶν.

13. Γαπᾶ τά ξινά.

Λέγεται γιά ἐκεῖνον πού «ξενογαπᾶ», προτιμᾶ τίς ἐξωσυζυγικές σχέσεις: τοῦ ἀρέσουν τά ξινά.

14. Ὁ πάσα ἕνας μέ τίς χάρες του ἄγαπιέται.

ἢ

Ὁ ἄθροπος ἀγαπιέται μέ τίς χάρες του.

---

7) Φραμός: ὁ φράχτης στά χωράφια, στούς κήπους. Στό πάνω μέρος τοῦ φράχτη τοποθετοῦν ἀστιβές (κλαδιά θάμνου πού ἔχει κεντρούνια). Μέ τό χρόνο οἱ ἀστιβές γεμίζουν χώματα, σκόνες, κι ἔτσι δύσκολα καίονται. Ὄταν εἶναι ὁ φράχτης καινουργιοκτισμένος δέν πατιέται, γιατί τά κεντρούνια θά μποῦν στά πόδια ἐκείνου πού θά ἐπιχειρήσει νά τά πατήσει. Νά μῆ ξεχνᾶμε πῶς παλιά, δταν πήγαιναν στά χωράφια, δέν φοροῦσαν παπούτσια.

Ἦ ἄνθρωπος μέ τά χαρίσματά του δημιουργεῖ γύρω του ἕνα φιλικό περιβάλλον. (Βλ. λήμμα φυσικά, ἀρ. 2143).

15. Ἦπ' ἀγαπᾶ κι ὅπου πονεῖ ποτῶς του (δ)έν ἀλησμονεῖ.

Ἦ παροιμία λέγεται γιά τή δύναμη πού ἀσκεῖ στόν ἄνθρωπο ἡ ἀγάπη καί ὁ πόνος.

16. Ἦπου ἄγαπήσει ξιδερό λαδερό τοῦ φαίνεται.

Ἦ ἀγάπη τά καλύπτει καί τά ὠραιοποιεῖ ὄλα.

17. Ἦπου θέλει νά ἄγαπήσει

θέλει νά χασομερήσει

θέλει ἄσπρα νά ξοδιάσει

καί νά μὴ δά λο(γ)αριάσει.

ἢ

Ἦποιος θέλει νά ἄγαπήσει

πρέπει νά χασομερήσει.

Ἦ ἀγάπη ἀπαιτεῖ προσφορές, ἔξοδα, τρεχάματα, χάσιμο χρόνου.

18. Τά ἄγαπᾶ καρδιά τ' ἀθρώπου

τό καλύτερο τοῦ κόσμου.

Αὐτό πού ἀγαπᾶμε εἶναι τό πιό ὠραῖο, τό πιό καλό. (Ἦμοια ἀρ. 16).

ἀγάντα

19. Ἦγάδα Παναή.

Κουράγιο (Βλ. λήμμα βαστώ, ἀρ. 324).

ἀγάς

20. Σκότωσέ με ἀγά μου νά ἄγιάσω.

Λέγεται γιά ἐκείνους πού παραδίδονται χωρίς μάχη, τοῦς δειλοῦς.

ἄγγελος

21. Καμινιάφοράμ ἄμου ἄγγελος, τῶρ ἄγελίζουν ἄλλοι,

στίς βρύσες πού πιν-να ννερό δῶρα τό πίν-νονν ἄλλοι.

Ἐκφραση παραπόνου ἀπό κάποιον πού πρῶτα εἶχε τήν ἀγάπη τῆς καλῆς του, τή θέση του στήν κοινωνία, καί τώρα αἰσθάνεται παραμερισμένος.

ἀγγίζω

22. *Κα(ν)ένας (δ)έμ βορεῖ νά μέ γίξει.*

Λέγεται σέ διαπληκτισμό, ἀπό ἐκεῖνον πού νομίζει πώς ἡ συμπεριφορά του, ἡ παρουσία του στήν κοινωνία, εἶναι χωρίς κανένα ψεγάδι.

ἀγιάζω

23. *Θέλω νά 'γιάσω κι οἱ δια(β)όλοι (δ)έμ μ' ἀφήν-νου.*

Λέγεται ὡς δικαιολογία ἀπ' αὐτόν πού παρασύρεται στό γλέντι, στό ποτό, στίς ἀταξίες. (Βλ. λῆμμα κλαίω, ἀρ. 1015).

24. *Νά 'γιάσου δά κόκχαλά σου.*

Λέγεται σάν εὐχή.

ἅγιος

25. *Ἄι-Γιώργη βούθα μου,*

Σειέ κι ἐσύ τό βόδασ σου.

Ἡ παροιμία λέγεται γιά νά δηλώσει ὅτι εἶναι καλή ἡ ἐπίκληση στή βοήθεια τοῦ ἁγίου ἀλλά πρέπει νά στηριζόμαστε καί στίς δικές μας δυνάμεις. (Βλ. λῆμμα Θεός, ἀρ. 840).

26. *Ἄι-Δημητράκη*

τοῦ τεβέλ-λη τό καλοκαιράκι.

Στά τέλη τοῦ Ὀκτώβρη εἶναι τό «μικροκαλοκαιράκι» καί δέν ἔχουν ἀρχίσει ἀκόμα οἱ ἀγροτικές δουλειές. Ὁ ἀγρότης ἀπολαμβάνει αὐτή τήν ἀνάπαυλα.

27. *(Δ)έμ μέ (ἤ μᾶς) κλαίουν οἱ ἅγιοί.*

Φθάσαμε σέ ἄθλια κατάσταση. Λέγεται σέ ἀναπάντεχη ἀτυχία ἢ δυστύχημα.

28. Ἡ Βαρβάρα βαρβαρών-νει,

ὁ Ἄις-Σάββας σαβανών-νει,

κι' ὁ Ἄις-Νικόλας παραχών-νει.

Ἀναφέρεται στίς κακοκαιρίες τῶν ἡμερῶν αὐτῶν. Τίς ἡμέρες αὐτές ὁ λαός περιμένει βροχές, χιόνια καί κρύα.

29. Κουτσοί στραβοί στόν Ἄι-βαδελέμονα.

ἢ

Ἄου κουτσός, ὅπου στραβός στό Ἄι-βαδελέμονα.

Λέγεται ὅταν ὄλοι καταφεύγουν στόν ἴδιο γιά βοήθεια.

30. Σκατένιος ἄγιος κι ἄγ γενεῖ σκατένια δόξα θά ἔχει.

Μέ τήν παροιμία αὐτή δηλώνεται ὅτι ὁ ἀνάξιος δέν τιμᾷ τό ἀξίωμα πού καταλαμβάνει.

31. Τ' Ἄι-Νικήτα κοίτασε

τ' Ἄι-Γεωργιοῦ ξεκοίτασε.

Λέγεται ὡς σύσταση, νά ἀποφεύγονται τά ταξίδια κατά τό χρονικό διάστημα ἀνάμεσα στίς γιορτές τῶν δύο αὐτῶν ἀγίων (15 Σεπτεμβρίου-23 Ἀπριλίου), γιατί τότε ἐπικρατοῦν κακοκαιρίες καί εἶναι φρόνιμο νά μένει κανένας στό σπίτι του (στήν κοίτη του).

ἀγκάθι

32. Ἀπό ρόδο βγαίν-νει ἀγάθι κι ἀπ' ἀγάθι βγαίν-νει ρόδο. (Λέγεται καί ἀντίστροφα).

Ἡ παροιμία δηλώνει ὅτι μπορεῖ ἀπό μιᾶ καλή οἰκογένεια (γενιά) νά βγεῖ ἕνα κακό παιδί καί τό ἀντίθετο.

33. Κάθεται πάνω στούς ἀγάθους.

ἢ

ὅμοιο: Κάθουμαι στά καρφιά.

Ἡ παροιμία λέγεται γιά κάποιον πού εἶναι ἀνήσυχος γιά κάτι, γιά δυσκολίες πού ἀντιμετωπίζει: «Φωτιά νά σέ κάψει, πάνω στούς ἀγάθους κάθουσαι;» (Βλ. λῆμμα κάθομαι, ἀρ. 881).

34. Ὁ κῶλος του ἔχει ἀγάθια.

Λέγεται γιά τούς ἀεικίνητους. Γιά τά ζωηρά μικρά παιδιά: «ὁ κῶλος σου ἀγκάθθους ἔχει καί (δ)έ βορεῖς νά κάτσεις σ' ἕναμ μέρος;»

35. Ποῦ πᾶς ξεπόλητος στ' ἀγάθια;

Ἡ παροιμία λέγεται σάν ὑπόδειξη σ' ἐκεῖνον πού ἀναλαμβάνει ἀπροετοίμαστος ἕνα ἔργο πού εἶναι πάνω ἀπό τίς δυνατότητές του.

ἀγκαλιά

36. Μέ ἀνοιχτές ἀγάλες.

Ἡ φράση ἀπευθύνεται σ' ὅποιον εἶναι καλοδεχούμενος: Ὅταν τά παλιά χρόνια ἐπέστρεφε ὁ ξενητεμένος νέος (ἀπό τή Ρωσία) παντρεμένος ρωτοῦσε τή μάνα του: «Μάνα μέ δέχεσαι»; κι ἐκείνη ἀπαντοῦσε: «Μέ ἀνοιχτές ἀγάλες γιέ μου».

ἀγοράζω

37. Ἀγρόν ἐγόρασε.

Λέγεται γιά ἐκεῖνον πού ἀδιαφορεῖ στίς συστάσεις τῶν τρίτων.

38. Αὐτός σ' ἀγοράζει καί σέ πουλᾷ.

Λέγεται γιά τούς πονηρούς, τούς ἐπιτήδειους.

ἀγράμματος

39. Ἄνθρωπος ἀγράμματος ζύλο ἀπελέκητο.

Μέ τή φράση ἐπισημαίνεται ἡ ἀξία τῆς μόρφωσης.

40. Τήν ἐπαθ-θα σάν ἀγράμματος.

Λέγεται ἀπό κάποιο πού ἀπέτυχε στήν προσπάθειά του σέ ἔργο πού ἀνάλαβε γιά λόγους κακῆς ἐκτίμησης καί ἀντιμετώπισης τῶν πραγμάτων.

ἄγραφος

41. Αὐτό 'ναι (ἢ ἦταν) ἀπό τ' ἄγραφα.

Λέγεται γιά κάτι τό ἀναπάντεχο, γιά τό ἀπρόβλεπτο.

ἀγρυπνῶ

42. Ἀγρύπνησε νά κοιμηθεῖς καί πείνασε νά φάεις.

Ἡ παροιμία δηλώνει ὅτι δέν πρέπει κανεῖς νά σταματάει τή δουλειά. "Όλα ἔρχονται μέ τή σειρά τους. (Ἰσοδύναμο λῆμμα πεινῶ).

ἀγύριστος

43. Ἐπῆ(γ)ε στόν ἀγύριστο.

Ἡ φράση λέγεται ἀπό αὐτόν πού ἀπαλλάσσεται ὀριστικά ἀπό κάποιο ἐνοχλητικό. Λέγεται καί σάν κατάρρα: «Νά πάει στόν ἀγύριστο».

ἀδειάζω

44. Δειάσε μου τήγ γωνιά.

Φύγε, ξεφορτώσου με.

45. (Δ)έν ἀδειάζω νά κάτσω.

Ἡ φράση λέγεται ἀπ' αὐτόν πού ἔχει πολλή δουλειά, εἶναι πολυάσχολος. «Ὅτε ψωμί νά φάω (δ)έν ἀδειάζω (δέν ἔχω καιρό)».

ἄδειος

46. Ἐγύρισε μ' ἀδειανά χέρια.

ἢ

Ἐπῆ(γ)ε ἢ γι' ἦρτε μ' ἄδεια χέρια.

Λέγεται γιά κάποιον πού ἀπέτυχε στήν ἀποστολή πού τοῦ ἀνέθεσαν. (Βλ. λῆμμα πηγαίνω, ἀρ. 1694).

ἀδελφός

47. Δυό ἀδέρφια ἐμαλλών-νασι καί δυό λωλ-λοῖ, ἐχαίροδο.

ἢ

Δυό ἀδερφοί ἐμάλλον-να γι ἕνας λωλ-λός ἐγέλα.

Ἡ παροιμία ἐπισημαίνει τήν ἀγάπη πού ἔχουν τ' ἀδέρφια μεταξύ τους. Τά ἀδέρφια ἐκεῖ πού τσακώνονται ἐκεῖ ἀγαπιοῦνται. "Όταν ἀδέρφια καί συγγενεῖς διαπληκτίζονται, γίνονται περίγελοι, ὥστε ἀκόμα καί οἱ τρελοῖ τούς κοροϊδεύουν.

48. Ἐχου d' ἀδρό(γ)υνα κακία g' ἔχου d' ἀδέρφια ἀμάχη.

Ἡ παροιμία δηλώνει ὅτι ὑπάρχουν πάντοτε διαφορές μεταξύ συγγενῶν.

49. Ὁ μεγαλύτερος κα(η)μὸς εἶν' ἡ ἀδερφοσύνη.

Λέγεται καὶ ἀναφέρεται στίς ἀτέλειωτες ὑποχρεώσεις ἀδελφοῦ πρὸς ἀδελφούς καὶ ἀδελφές του. Ἀγανάκτηση γιὰ τὸ συγγενικό φορτίο.

50. Ποιὸς σοῦ ἔβγαλε δὸ μ-μάτθι σου;

Ὁ ἀδερφός μου.

Γι' αὐτὸ ἔναι τόσο βαθιά; (ἢ γι' αὐτὸ βαθιά βαθιά).

Οἱ φράσεις χαρακτηρίζουν τὴν ἐμπάθεια πού ἐπικρατεῖ στίς μεταξύ ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν διαφορές. Δέν εἶναι ἀπλή διαπίστωση ἀλλὰ καὶ ἔκφραση πικρίας ἀπὸ τὴ μεταχείριση συγγενικοῦ προσώπου.

Ἄδης

51. Πῶς πᾶν' οἱ στραβοὶ στὸν Ἄδη;

Ὁ ἕνας πίσω ἀπὸ τὸν ἄλ-λον (ἢ ὁ ἕνας κοδά στὸν ἄλ-λον).

Λέγεται ὅταν κάποιος τὴν πάθει, ἐπειδὴ ἀκολούθησε ἀμελέτητα τὸν τρόπο ἐνέργειας ἄλλου, γιὰτὶ παρασύρθηκε.

ἄδικία

52. Ἡ ἀδικία γενᾶ θάνατο.

Ἡ φράση λέγεται ὡς σύσταση, γιὰ νά ἀποφεύγει κανένας νά ἀδικεῖ τοὺς ἄλλους. Τὴν ἀδικία αὐτὴ θά τὴν πληρώσει (ὅμοια ἀρ. 55).

ἄδικος

53. Ἄδικος βελάς.

Λέγεται ὅταν κάποιος μπλέκει σέ μιὰ ὑπόθεση χωρὶς λόγο, χωρὶς κέρδος, χωρὶς ἐνδιαφέρον, ἄσκοπα.

54. Ὁ Θεός νά σέ φυλάει ἀπὸ τὸν ἄδικο βελά κι ἀπ' τὴ γακιά ἀήν ἔρα.

Ἴσως πρόκειται περισσότερο γιὰ εὐχή: Ὁ ἀθῶος δυσκολεύεται

νά ἀποδείξει τὴν ἀθωότητά του κι ἐπικαλεῖται τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ.

55. *Τὸ ἄδικον οὐκ εὐλογεῖται.*

“Ὁμοια ἄρ. 52.

ἀέρας

56. *Ἀέρα κοπανίζει*

ἢ

Ἀέρας κοπανιστός

ἢ

Ἀέρας φρέσκος.

Οἱ δύο πρῶτες φράσεις ἀναφέρονται σὲ ἄνθρωπο ἀργόσχολο, ἢ τρίτη σὲ κάποιο πού λέει ἀνοησίες.

57. *Ἀερικό.*

Ἀρρώστια: Ἐλαφρά ἡμιπληγία.

58. *Ζεῖ μέ ἀέρα.*

Λέγεται γιὰ τὸν πάμπτωχο.

59. *Μὴ δοῦ δίν-νεις πολ-λύ ἀέρα.*

Μὴ τὸν σεκοντάρεις, μὴ τοῦ δίνεις θάρρος.

ἀετός

60. *Ἄ(τ)ε κι ἐσύ κουρούνα τσίβησε ἀφ' τ' ἀετοῦ τό γῶλο.⁸*

Λέγεται γιὰ ἐκεῖνον πού, ἐπωφελοῦμενος ἀδυναμίας σωματικῆς ἢ ὑλικῆς κάποιου, καταφέρεται ἐναντίον του. Ἴσοδύναμο λῆμμα κουρούνα. (Βλ. λῆμμα ἀντρειωμένος, ἄρ. 231).

---

8) Τὴν παροιμία αὕτη λέγεται πὼς τὴν πρωτοεῖπε ὁ Νικόλας τοῦ Μηλᾶ, δταν ἦταν πιά παράλυτος καὶ κάποιος βρῆκε τὴν εὐκαιρία καὶ τοῦ ἐπιτέθηκε. Τοῦ τὴν εἶπε ὡς ἀπάντηση ἀναφερόμενος στὴν ἱστορία τοῦ τσακισμένου ἀετοῦ πού βρίσκεται στὴ διάθεση καὶ τοῦ πιό μικροῦ πουλιοῦ.

άζās

61. "Έκαμε γι ό πατέρας σου άζās;"⁹

Λέγεται για κάποιον ό όποιος άνέλαβε νά κάμει μιá έργασία πού δέν τή γνωρίζει ή βρίσκεται έξω από τίς δυνατότητές του.¹⁰

άζημίωτος

62. Μέ τό άζημίωτο.

Λέγεται στίς συναλλαγές: πρόκειται νά άποκομίσει κέρδος άν πάρει μέρος σέ μιá δουλειά.

άζιο

63. "Ανέβηκε δό άζιο."¹¹

("Όμοιο «άνέβηκαν οί μετοχές τους»).

Λέγεται για κάποιον πού προόδευσε και άνέβηκε στην έκτίμηση τής κοινωνίας. Λέγεται άκόμα όταν από μιá φτωγή οίκογένεια βγήκε ένα καλό παιδί κι αυτό άνέβασε τή θέση και τό όνομα τής οίκογένειας στην κοινωνία.

άιμα

64. "Αναψαν δά αίματα.

"Αρχισε καυγάς ή χορός, διασκέδαση.

65. Βράζει τό αίμα του.

Λέγεται για νέο, ζωντανό και δραστήριο άνθρωπο.

66. "Εφτυσα αίμα.

Λέγεται για νά δείξει τό πόσο κουράστηκε ένας για νά τον πείσει, για νά του δώσει νά καταλάβει (όμοιο: «έχτίκιασα»).

67. Μοῦ κόπηκε τό αίμα.

ή

Τό αίμα μου έ(γ)ινε γνερό.

9) Τουρκική λέξη: Δημοτικός σύμβουλος.

10) Παραοιμώμθος: βλέπε «Νισυριακά», τόμος 5ος, σ.σ. 54-57 Κ. Σακελλαρίδης: «Νισύρικα Παραμύθια»: ό Κασσαμάνης.

11) Τιμή χρηματιστηρίου ή αξία (λέξη Ιταλική).

Οί φράσεις λέγονται σέ περιπτώσεις τρόμου καί φόβου.

68. *Παίρνω τό αίμα μου πίσω.*

Λέγεται από αὐτόν πού ἐκδικήθηκε.

69. *Τό αίμα ννερό (δ)έγ-(γ)ίνεται*

κι' ἄγ-(γ)ίνεται (δ)έ βίν-νεται.

Ἡ παροιμία δηλώνει ὅτι ὁ συγγενικός δεσμός εἶναι πολύ ἰσχυρός καί ἂν συμβοῦν παρεξηγήσεις καί διαφορές τελικά οἱ συγγενεῖς θά τά βροῦν, θά συμφιλιωθοῦν.

70. *Τόν ἔβαλε στά αίματα.*

Τόν παρέσυρε σέ μιᾶ ἐπιχείρηση πού τελικά δέν εἶχε καλό τέλος.

αἴρω

71. *Ἄρατε πύλας.*

Λέγεται στους γάμους, σέ ἐξαιρετικά γεγονότα τῆς οἰκογένειας, σάν ἔκφραση μεγάλης χαρᾶς καί τιμῆς πρὸς τοὺς καλεσμένους.

72. *Ἄρο δό γρέβατθόσ-σου καί περιπάτι.*

Λέγεται ὡς σύσταση σέ κάποιον πού ἔχει δισταγμούς γιά κάτι, λέγεται σάν ἐγκαρδίωση, γιά νά ἀρχίσει νά δρᾷ. Κι ἀκόμα ὅταν θέλουμε κάποιον νά τόν διώξουμε ἀπό τό σπίτι.

73. *Ἄρον. Ἄρον.*

Λέγεται σέ περιπτώσεις ἐξαναγκασμοῦ, μεγάλης πίεσης γιά νά ἐνδώσει κάποιος σέ ὑπόθεση πού στό βάθος δέν τή θέλει. Λέγεται ἐπίσης σέ περιπτώσεις ἀποπομπῆς: «*Τά μά(ζ)εψεν ἄρον ἄρο γαί ἔφυγε*».

αἰσχρός

74. *Ἄτι αἰσχρόν ἐστί καί λέγειν.*

Χαρακτηρισμός ἀνθρώπου ἀνήθικου καί ἱκανοῦ γιά κάθε κακή πράξη.

αιών

75. Στόν αιώνα δόν άπαντα.

Κατηγορηματική άρνηση: Ποτέ.

άκαμάτης

76. Άκαμάτης καί τεβέλ-λης καί λογιώλ λογιώφ φα(γ)άς
άλ-λο (δ)έ δοῦ μέλ-λει άλλο παρά νά γενεῖ παπάς.¹²

Ἡ παροιμία λέγεται γιά τούς παπάδες, γιατί επικρατοῦσε ἡ ἰδέα πώς δέ δουλεύουν άλλα περνοῦν τόν καιρό τους ξεκούραστα. Ὅμοια παροιμία: «Ὅπου τεμπέλης καί φα(γ)άς ἡ παπάς ἡ μωλωνάς».

77. Οἱ άκαμάτες κι οἱ λωλ-λές
βρίσκου δῖς μοῖρες τίς καλές.

Ἄναφέρεται στήν άδικη πολλές εὔνοια τῆς τύχης, κυρίως στά συνοικέσια. (Βλ. λῆμμα τεμπέλης, άρ. 1930).

άκόμα

78. Ἄκόμα (δ)έ δό βόκοψεν ἡ μάν-να του.

Λέγεται γιά εκείνον πού κάνει τό, σπουδαῖο καί επιζητεῖ νά αναλάβει άξιώματα καί ἔργα πού ξεπερνοῦν τίς δυνάμεις του.

άκουστά

79. Ἄπ' άκουστά τόν ἔχω.

Τῆ φράση αὐτή τῆ λέει κάποιος πού θέλει νά ἀποφύγει νά δεχθεῖ ὅτι γνωρίζει τό πρόσωπο γιά τό ὅποιο γίνεται συζήτηση.

άκούω

80. Αὐτά πού λές τ' άκούω βερεσέ.

ἢ

Ἐγώ τά 'κούω βερεσέ.

Οἱ φράσεις λέγονται ἀπό κάποιον πού δέ δίνει καμιά σημασία ἢ προσοχή σ' αὐτά πού συζητοῦνται.

---

12) Τήν παροιμία αὐτή τήν ἔλεγε ὁ Ἡγούμενος Κύριλλος Χριστοφόρου (1837-1929).

81. *Βάλε παβάκι στ' άφτιά σου νά μή γούεις.*
 'Η φράση λέγεται ως προτροπή: Μή δίνεις σημασία σ' αυτά πού ακούεις.
82. *'Εγώ τά '(ει)πα κι εγώ τά άκουσα.*
 Λέγεται από κάποιον πού δίνει μάταιες συμβουλές και ύποδείξεις οί όποίες δέν εισακούονται.
83. *Κούεις μου; Κούω νά λέεις.*
 Λέγεται από κάποιον πού δέν δέχεται άντιρρήσεις σ' αυτά πού αναφέρει.
84. *'Ο έχων ώτα άκούειν άκουέτω.*
 Λέγεται σέ περιπτώσεις νουθεσίας. "Ό,τι είχα νά πώ, νά συμβουλέσω, τά είπα, τώρα άν δέν εισακουσθώ καμιά ευθύνη δέ μέ βαραίνει. (Βλ. λήμμα άμαρτία, άρ. 151).
85. *"Όπου άκούς πολ-λά κεράσια βάστα και μικρό καλάθι.*
 Νά μή δίνεις σημασία στά πολλά και «παχιά» λόγια.
86. *Πολ-λά νά 'κούεις καιλ λί(γ)α νά λέεις.*
 Σύσταση έχεμούθειας.

Άκρη

87. *"Ακρες μέσες.*
 Μέ τή φράση δηλώνεται άσάφεια.
88. *Δυό άκριες έχει τό ραβδί.*
 ή
Τό ραβδίν έχει δυό άκριες.
 'Απάντηση σέ άπειλή: "Αν μέ χτυπήσεις, θά σέ χτυπήσω.
89. *Ποῦ νά 'βρεις άκρη.*
 Λέγεται όταν, σέ μιá διαφορά πού μπαίνεις στή μέση γιά συμβιβασμό, δέν κατορθώνεις νά βρεις κοινό σημείο έπαφής, γιατί άλλα υποστηρίξει ό ένας και άλλα ό άλλος.

ἀκρίβεια

90. Ἐπαφρεύτηκα κι ἐγὼ
στῆς ἀκρίβειας τὸ γαῖρό.

Ἡ φράση δηλώνει περιστασιακές δυσκολίες, ἀναποδιές.

ἀκριβοθώρητος

91. Ἀκριβοθώρητος μᾶς ἔ(γ)ινες.

Ἡ φράση ἀπευθύνεται σέ ἐκεῖνον πού σπάνια φαίνεται στήν παρέα καί στίς κοινωνικές συναναστροφές.

ἀκριβός

92. Ἀκριβά πούλα καί ζύ(γ)αζε δίκαια.

Σύσταση σέ ἔμπορο, νά μὴν κλέβει στό ζύγισμα.

93. Ἀκριβός στά πίτουρα καί φτηνός στ' ἀλεύρι.

Λέγεται γιά ἄνθρωπο πού δέν ξέρει τὸ συμφέρον του, δέν ἔχει μέτρο στή δουλειά του, ἐκεῖ πού δέν πρέπει τσιγγουλεύεται καί ἄλλοῦ πάλι εἶναι σπάταλος.

94. Ἀκριβός τά δεῖ κερδαίν-νει

μά τά χάν-νει κι (δ)έ δό ξέρει.

Λέγεται γιά περιπτώσεις ὑπερβολικοῦ τοκισμοῦ, πού στό τέλος καταλήγει σέ ζημιά.

95. Τό ἀκριβό πράμα ἔχει τὸ βαρά δου μέσα.

Ἡ ποιότητα πρέπει νά πληρώνεται.

96. Τοῦ ἀκριβοῦ γή ζήτα του γή κλέβγε του.

Ἄσχημο τσιγγούνης δέν δίνει αὐτοπροαίρετα.

97. Τῶν ἀκριβῶ δά πράματα οἱ χαροκόποι (ἢ οἱ χοῖροι) τρῶδα.

Τοῦ τσιγγούνη τὸ βίος κάποιος κληρονόμος θά τὸ σπαταλήσει.

ἀκρόαση

98. Μήτε φωνή μήτε ἀκρόαση.

Λέγεται για όποιον αδιαφορεί να απαντήσει σ' ερώτηση ή σέ γράμμα.

άλα κάφα¹³

99. Ούλα άλά κάφα τά παίρει.

Ή φράση λέγεται για κάποιον πού θυμώνει εύκολα.

100. "Ο,τι κι άσ-σοϋ λέω οϋλ-λα άλά κάφα τά παίρεις.

"Ομοια μέ τήν προηγούμενη.

άλαργινός¹⁴

101. Άλαργινός κήπος, δωριανά τά λάχανα.

Δωρο τά λάχανα, γιατί μέ τό να είναι άπόμακρα ό κήπος δέν μπορεῖς να φυλάξεις τήν παραγωγή του.

άλάτι

102. Εφάμε μαζί ψωμί κι άλάτσι.

Ή παροιμία λέγεται για ανθρώπους πού πέρασαν μαζί φτώχειες.

103. Τόν έκαμα τοϋ άλατιοϋ.

Τοϋ έδωσα πολύ ξύλο.

άλεβρόνηστος¹⁵

104. Εφν(γ)εν άλεβρόνηστος.

Λέγεται γι' αυτόν πού φεύγει βιαστικά, ξαφνικά, τρεχάτος.

άλέθω

105. Εβάτε σκύλ-λοι άλέσετε
κι άλεστικά μήδ δώκετε.

Ήπιγραμματος χαρακτηρισμός τής σπατάλης και τής άκαταστασίας πού επικρατεῖ σέ επιχείρηση ή σέ σπίτι.

---

13) Ίταλική λέξη *alla capra* = αντίστροφα προς τόν άέρα.

14) Άπόμακρος.

15) Τρεχάτος, βιαστικός.

άλεπού

106. Ἡ άλεπού ἦτο ἑκατό χρονῶ
καί τ' άλεπουδάκια ἑκατοδέκα.

Λέγεται γιά τούς νέους πού κάνουν ὅτι ξέρουν πιά πολλά άπό τούς γονεῖς τους, άπό τούς πιά μεγάλους άπό αὐτούς.

107. Ἡ άλεπού ἔχεν άργατιά¹⁶
κι ἐκείνη σταχολόα.

Λέγεται γιά κάποιον πού παραμελεῖ τό κύριο ἔργο του και περισπᾶται σέ ἄλλα ἔργα χωρίς σημασία, ἢ και σέ γλέντια.

108. Τί γυρεύγει ἡ άλεπού στό παζάρι;

Λέγεται γιά ὅποιον άνακατεύεται σέ δουλειές πού δέν εἶναι σέ θέση νά τίς βγάλει πέρα.

ἀλήθεια

109. Ἀπό μικρό γι άπό λωλ-λό θά μάθεις τήν ἀλήθεια.
ἢ

Ἀπό λωλ-λό γαί μεθυσμένο, μαθ-θαῖγ-νεις τήν ἀλήθεια.

Ἡ φράση λέγεται γιά νά δηλώσει ὅτι τά παιδιά, οἱ τρελοί και οἱ μεθυσμένοι φανερώνουν τήν ἀλήθεια.

110. Ἡ ἀλήθεια βασιλεύγει.

Ἡ ἀλήθεια ἐπικρατεῖ.

111. Ἡ ἀλήθεια εἶναι μαλλωματαριά.

Ἡ ἀλήθεια πολλές φορές εἶναι πικρή και προκαλεῖ λόγια και φιλονικίες.

112. Ἡ ἀλήθεια πάει βροστά.

Λέγεται γιά νά δηλωθεῖ ὅτι ἡ ἀλήθεια στό τέλος θά ἐπικρατήσει.

---

16) Ἐργατιά, συνεργεῖο δουλειᾶς γιά τίς άγροτικές ἔργασίες: θερισμός, τρύγος.

113. Ἡ ἀλήθεια στέκεται,
ä gaí πικρή βασιτέται.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πάντοτε ἀλήθεια, ὅσο πικρή κι ἂν εἶναι,
στέκεται καί ἐπιβάλλεται.

114. Ὅχι καί τέτοιες ἀλήθειες!

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι ὑπάρχουν μυστικά πού δέν πρέπει νά
λέγονται, ὅπως στίς μοιχεῖες.

ἀλισιβερίσι

115. Ἀλισιβερίσι νά (γ)ίνεται.

Λέγεται γιά ἄσκοπες κουβέντες χωρίς σημασία, ἐμπορικές συ-
ναλλαγές χωρίς ἀποτέλεσμα.

ἀλλάζω

116. Ἐλ-λαξεν ὁ Μανωλιός
κι ἔβαλ-λε δά ροῦχα του ἀλ-λιῶς.

Λέγεται γιά μιὰ ἀλλαγή πού δέν προσφέρει τίποτα τό νέο.
Διατηρεῖται τό ἴδιο καθεστώς, ἢ ἴδια νοοτροπία, παρά τήν
ἀλλαγή προσώπων.

ἄλλος

117. Ἀλ-λα (εἶ) δά μ-μάτθια τοῦ λα(γ)οῦ κι ἄλ-λα τῆς κουκουβάγιας¹⁷
ἤ

Ἀλ-λα δά μ-μάτθια τοῦ λα(γ)οῦ κι ἄλ-λα τῆς λαγονίκας.

Λέγεται γιά σύγκριση ἀνθρώπων διαφορετικῆς ἀξίας. Ἐνα
πράγμα ἀλλιῶς τό βλέπει ὁ ἕνας καί ἀλλιῶς ὁ ἄλλος, πού εἶναι
πιό ξύπνιος.

118. Ἀλ-λα λέει ἡ λύρα μας
κι ἄλ-λα ἡ τσαβούνα¹⁸ μας.

17) Τῆς κουκουβάγιας τά μάτια εἶναι ἀνοιχτά.

18) Ἡ γκάιδα. Παλιά στή Νίσυρο τή λύρα, ὅταν ἐπαιζε, στούς χορούς, συνόδευε ἡ
τσαμπούνα, ἡ «πίπιζα». Ἡ λύρα θεωρεῖται ἕνα μουσικό ὄργανο πού ἔχει ρυθμό, ἐνῶ ἡ
τσαμπούνα εἶναι λίγο ἄρυθμο.

119. "Αλ-λα λέου δής άνέμης κι άλλ-λα κλώθει και γυρίζει.

Οί φράσεις λέγονται για να δηλωθεϊ άσυνεννοησία και άνυπακοή. Ίδιαίτερα λέγονται όταν συμβουλευεις κάποιο και αυτός, ξεφεύγει, κάνει αντίθετα από τό σωστό.

120. "Αλ-λα μελετοῦ dá βόδια κι άλλ-λα ό ζευγάς.

ή

"Αλ-λα σκέφτεται ό ζευγάς κι άλλ-λα τά βόδια.

ή

"Αλ-λα λέει ό ζευγάς κι άλλ-λα τά βόδια.

Λέγεται όταν ένα έργο, παρά τό σχεδιασμό του, απέτυχε, γιατί ή έπιτυχία του έξαρτιόταν και από παράγοντες πού δέν συγχρόνισαν τίς προσπάθειές τους.

121. "Αλ-λα κι άλλ-λα.

Σαχλαμάρες, άνοησίες. Λέγεται και για τον άνευ αξίας άνθρωπο: «άλ-λα κι άλλ-λα άθρωπος είν».

122. "Αλ-λα τῶν άλλ-λῶ.

Λέγεται όταν κάποιος αποφεύγει να άπαντήσει σ' αυτά πού έρωτάται και προσπαθεϊ να στρέψει τή συζήτηση άλλου.

123. "Αλ-λα στά χείλια κι άλλ-λα στή γαρδιά.

Λέγεται για τούς μή ειλικρινείς.

124. "Αλ-λο Γιάν-νης κι άλλ-λο Γιαν-νάκης.

Λέγεται για πράγματα πού δέν διαφέρουν μεταξύ τους.

125. "Αλ-λοι κλαί gi άλλ-λοι γελοῦσι.

"Αλ-λοι τρω gi άλλ-λοι πεινοῦσι.

Η φράση δηλώνει τή διαφορετική μοίρα τῶν ανθρώπων.

126. "Αλ-λοι πίν-νου gi άλλ-λοι μεθοῦ.

Λέγεται όταν κάποιος λέει άνοησίες και άσυναρτησίες.

127. "Αλ-λοι σπέρου γαί θερίζου,

"Αλ-λοι τρω γαί μακαρίζου.

Ἡ φράση ἀναφέρεται σ' ἐκείνους πού τά βρίσκουν ἔτοιμα ἀπό κληρονομιά.

128. Ἄλ-λοι ψυχομαχοῦ

κι ἄλ-λοι καυλομαχοῦ.

Λέγεται ὅταν ἕνας κοπιάζει, ἀγωνίζεται καί οἱ ἄλλοι ἀντί νά τόν συνδράμουν τοῦ προτείνουν ἄκαιρες διασκεδάσεις. Ἡ παροιμία αὐτή βγῆκε ἀπό τήν ἱστορία: «Ἐνας πνιγόταν καί ζητοῦσε βοήθεια καί ὁ ἄλλος τόν καλοῦσε νά βγεῖ ἀπό τή θάλασσα γιά νά πᾶνε στίς γυναῖκες».

129. Ἄλ-λος βάλ-λει τήφ φωτιά

κι ἄλ-λος βρίσκει τόν βελά.

Λέγεται γιά περιπτώσεις πού τιμωρεῖται ἕνας ἀθῶος.

130. Ἄλ-λος ἔχει τ' ὄνομα κι ἄλ-λος τήχ χάρη.

ἢ

Ἄλ-λ' ἔχου δ' ὄνομα καί ἄλ-λοι ἔχου δὴχ χάρη.

Λέγεται σάν ἐκπληξη, ὅταν κάποιος, ἀνώτερος ἀπό κάθε ὑποψία, ξαφνικά ἀποδεικνύεται σκάρτος. Ἀκόμα στή σύγκριση δύο προσώπων, ὅταν ξαφνικά φαίνεται πῶς ἕνας εἶχε τίς ἀρετές πού νόμιζαν ὅτι εἶχε ὁ ἄλλος, τό ἴδιο καί τά ἐλαττώματα.

131. Ἄλ-λος τό μακρύ δου κι ἄλ-λος τό κοδό δου.

Λέγεται ὅταν σέ μιά συζήτηση ἀκούονται διάφορες καί ἀλληλο-συγκρουόμενες ἀπόψεις. (Βλ. λῆμμα ἕνας, ἀρ. 733).

132. Ἄλ-λουνοῦ παπᾶ βαγέλιο.

Λέγεται γι' αὐτόν πού ἐπιμένει σέ ἀπόψεις ἀντίθετες ἀπό τίς ἀπόψεις ὅλων τῶν ἄλλων.

133. Ἀπό δῶ πᾶ' γι ἄλ-λοι.

Ἀπάντηση σέ φλύαρους. Τά ἔχουμε ἀκούσει, ὅσα μᾶς λέγεις.

134. Καθένας ἀπό λ-λό(γ)ου του πρέπει νά λο(γ)αριάζει

τῶν ἀλ-λωνῶ δά σφάλματα νά μὴ γαταδικάζει.

Ἡ φράση λέγεται γιά νά δηλώσει ὅτι ὁ καθένας πρέπει νά σκέφτεται τά δικά του σφάλματα πρὶν νά κατακρίνει τούς ἄλλους.

135. Ὅποιος γυρεύγει νά κάψει τ' ἄλ-λου τήθ θεμονιά γαίεται ἡ δική του.

136. Ὅποιος σκάφτει τόλ λάκχον δ' ἄλ-λου πφέφτει ὁ ἴδιος μέσα.

Ἡ παροιμία δηλώνει ὅτι ὅποιος κάνει κακό στόν ἄλλο θά τό βρεῖ μπροστά του ἀπό τό Θεό. (Βλ. λῆμμα ἄδικο, ἀρ. 52 καί 55).

137. Ποιός εἶν' ὁ πιά λωλ-λός τοῦ κόσμου;

Ἐκεῖνος πού 'χει τήν ἔν-νοια δ' ἄλ-λουνοῦ.

Σύσταση σέ κάποιον, νά μή τόν ἀπασχολοῦν καί βασανίζουν τά βάσανα καί οἱ ἔγνοιες τῶν τρίτων: Κάτσε ἡσυχος καί νά μήν ἀνακατεῦσαι σέ ξένες στενοχώριες.

138. Στίς ἔν-νιά τοῦ μακαρίτη

ἄλ-λος ἤμπεμ μέσ' στό σίτι.

Λέγεται κυρίως γιά τίς χῆρες ἀλλά καί γιά τό πόσο σύντομα ξεχνοῦν τούς νεκρούς.

139. Τό ἔνα τοῦ μυρίζει, τό ἄλ-λο τοῦ βρωμᾷ.

Λέγεται γιά τούς γρινιάριδες, γιά ἐκείνους πού τίποτα δέν τούς ἱκανοποιεῖ.

ἄλλοῦ

140. Ἄλ-λοῦ ὁ παπᾶς κι ἄλ-λοῦ τά ράσα του.

Λέγεται γιά περιπτώσεις ἀκαταστασίας καί ἀνακατωσοῦρας.

141. Ἄλ-λοῦ, τά 'ρνίθια καί τ' ἀβγά

κι ἄλ-λοῦ τά κακχαρίσματα.

ἢ

Ἄλ-λοῦ τά κακχαρίσματα κι ἄλ-λοῦ γεν-νοῦν οἱ κότες.

Λέγεται γιά κάτι τό ἀναπάντεχο, πού ἔγινε ἐκεῖ πού δέν τό περίμεναν. (Τά κακχαρίσματα ὁ Γ. Παπαδόπουλος τά γράφει κακχαρίσματα).

142. Ἄλ-λοῦ τ' ὄνειρο κι ἄλ-λοῦ τό θάμ-μα.

Ὅμοια μέ τήν προηγούμενη: Δέν ἐπαληθεύθησαν οἱ προσδοκί-
ες.

143. Ἐχει κι ἄλ-λοῦ γιαλό (ἢ θάλασσα).

Πάντοῦ ὑπάρχουν ἀγαθά. Ἡ παροιμία ξεκινᾷ ἀπό τό ψάρεμα.

ἀμανάτι

144. Ἐπόμεινα ἀμανάτι.

Ἄμανάτι θά πεί ἐνέχυρο πού ἀποδίδεται ὕστερα ἀπό τήν
ἐξόφληση τοῦ χρέους. Ἡ φράση λέγεται ὅταν κάποιος ἔμεινε
πολύ καιρό κάπου, γιατί περίμενε νά τοῦ φέρουν κάτι ἢ νά τόν
εἰδοποιήσουν νά φύγει.

ἀμαρτία

145. Ἀμαρτία ξομολο(γ)ημένη.

Παραδοχή σφάλματος.

146. Ἀμαρτία ξομολο(γ)ημένη ἀμαρτία (δ)έλ λέ(γ)εται.

Ὅταν κανένας παραδέχεται τό σφάλμα του, προδιαθέτει εὐνοϊκά
τόν κριτή. Ἡ ὁμολογία ἀφοπλίζει.

147. Ἀμαρτίες γονέων παιδεύουσι τέκνα.

Κληρονομικά ἐπακόλουθα.

148. Ἀσθενής καί ὀδοιπόρος ἀμαρτία (δ)έν ἔχει.

Λέγεται γιά τήν ἀπαλλαγή κάποιου ἀπό τήν τήρηση τῆς νηστεί-
ας.

149. Αὐτός (δ)έδ δανεῖζει οὔτε τίς ἀμαρτίες του.

Λέγεται γιά τόν παθολογικά τσιγγούνη.

150. Ἀφέονται σου οἱ ἀμαρτίες.

Σέ συγχωρῶ.

151. *Εἶπα καί ἐλάλησα, ἁμαρτίαν οὐκ ἔχω.*

(Βλ. λήμμα ἀκούω, ἀρ. 84).

152. *Ἡ ἁμαρτία γεννᾷ θάνατο.*

Τονίζεται τό ἀποτέλεσμα πού μπορεί νά ἔχει μιὰ ἁμαρτία.

153. *Παλιά ἁμαρτία.*

Χαρακτηρισμός ἀνθρώπου μέ κακό παρελθόν.

154. *Προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις.*

Λέγεται ὅταν προβάλλονται ἀπαράδεκτες δικαιολογίες.

155. *Τόσ σιχαίνομαι σάν δῖς ἁμαρτίες μου.*

Μέ τή φράση αὐτή δηλώνεται μεγάλη ἀντιπάθεια γιά κάποιον.

ἁμαρτωλός

156. *Ἀμαρτωλοί ποῦ φύ(γ)ουμε;*

Λέγεται σέ περιπτώσεις μεγάλης θεομηνίας ἢ καταστροφῆς.

ἄμε

157. *Ἄμ-με κι ἔλα.*

Λέγεται ἀπό αὐτόν πού πηγαινοέρχεται γιά κάποια ὑπόθεση ἢ ἔργο πού δέν τελειώνει: «ἤβρα τόν βελάμ-μου μέ τό ἄμ-με κι ἔλα».

ἀμήν

158. *Ἦρτα στό ἀμήν.*

Λέγεται ἀπό ἐκεῖνον πού ἤρθε σέ μεγάλο κίνδυνο καί τόν ξεπέρασε, κι ἀκόμα ὅταν φθάνει στό τελευταῖο ὄριο ἀνοχῆς: «Ἦρθα στό ἀμήν νά τοῦ τά πῶ ὄξω ἀπό τά βόδια».

ἀμίλητα

159. *Ἔχει κι ἀμίλητα.*

Ἡ φράση ἀναφέρεται σέ συγγενικές διαφορές, ἐνδοοικογενειακές παρεξηγήσεις πού ἀποφεύγει νά τίς πεῖ ὁ παραπονούμενος σέ τρίτο. Μέ τή φράση αὐτή τίς καλύπτει ἀλλά καί τίς ἐπιβεβαιώνει.

ἀμολυτός¹⁹

160. Ἔχει τό στόμα δου ἀμολυτό.

Ἡ φράση ἀναφέρεται σέ ὅποιον λέει ὅ,τι τοῦ κατέβει. Δέν προσέχει τά λόγια του. Δέν κρατᾶ μυστικά.

ἀμπέλι

161. Ἀβέλι τοῦ χειριοῦ σου
κι ἐλιά τοῦ πάπ-που σου.

Σύσταση ἐπιλογῆς κατά τήν προικοδότηση. Τ' ἀμπέλια ἀρχίζουν νά παράγουν σχεδόν ἀμέσως μέ τή φύτευσή τους, ἐνῶ ἡ ἐλιά γιά νά κάμει καρπό πρέπει νά περάσουν χρόνια, γιά νά γίνει δέντρο.

162. Τ' ἀβέλι θέλ' ἀβελουργό καί τό καράβι ναύτη.

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι κάθε δουλειά θέλει τόν εἰδικό, αὐτόν πού τή γνωρίζει. Ἀναφέρεται σ' ἐκείνους πού καταπιάνονται σέ κάτι πού δέν εἶναι τῆς εἰδικότητάς τους.

ἀμπελοχώραφα

163. Ἀφισ' τ' ἀμπελοχώραφα στήγ γῆν νά 'ναί στρωμι-μένα
κι ἔλα νά πᾶμε στόχ χορόν νά 'δοῦν ἐσέ κι ἐμένα.

Πρόκληση φτωχειᾶς σέ πλούσια (νοικοκυρά). Ὅταν ἐπέστρεφε κάποιος Νισύριος ἀπό τά ξένα γιά νά παντρεφτεῖ γινόταν μάχη ποιά λεφτερη κόρη θά τόν πάρει. Ἔχουμε τόν παρακάτω διάλογο σέ στίχους μεταξύ δύο μητέρων κατά τή διαμάχη γιά τό ποιά κόρη θά πάρει τό γαμπρό:

Νοικοκυρά: Με(γ)άλο τό καράβι μου καλά ἀρματωμένο μ' ἀσήμι
γαί μέ μάλαμα τό 'χω παλαμισμένο²⁰.

Φτωχειά: Τόμ μόσκον ἐκοπάνισα μέσου στό μοσκοκούτη²¹, τά κάλλη
καί οἱ ὁμορφιές καταπατοῦ δά πλούτη.

(Βλ. λῆμμα ὁμορφιά, ἀρ. 1521).

19) Ἐλεύθερος-Ἀμολυσιόνας: Λέγετε δταν τό Σεπτέμβρη ἀφηναν ἐλεύθερους τούς χοίρους νά βόσκουν στά χωράφια. Ἡ ἴδια λέξη ἔχει τήν ἔννοια τῆς ἀσυδοσίας.

20) Ὁ καθαρισμός ἀπό κάτω τῆς βάρκας, γιά νά μὴ πιάνει μαλλάδα.

21) Εἰδικό ξύλινο κουτί πού κοπάνιζαν τ' ἀρωματικά φυτά: ρίγανι κτλ. μόσχος = μόσχος.

αναβαλλόμενος

164. Τοῦ ἴμαλε δόν αναβαλλόμενο.

Τοῦ τά εἶπε ἔξω ἀπό τά δόντια. Τό ἴδιο: «Τοῦ εἶπε τά ἐξ ἀμάξης».

αναβροχιά

165. Στήν αναβροχιά γαλό καί τό χαλάζι.

Στήν ἀνάγκη καί τό ἐλάχιστο εἶναι καλό.

ἀνάβω

166. Ἄναψε κι ἐκούρωσε.

Λέγεται γιά ὅποιον θύμωσε πολύ.

167. Ἄναψαν οἱ ποδιές του.

ἢ

Ἄναψε ὁ κῶλος του.

Λέγεται γι' αὐτόν πού δραστηριοποιεῖται.

168. Στό ἄψε σβῆσε.

Ἡ φράση δηλώνει ἕνα γεγονός πού ἔγινε ξαφνικά, πολύ γρήγορα. Συνήθως προηγεῖται ἡ λέξη: ἔγινε.

169. (Δ)έν ἀνάβγει τ' ἀγίου του κερτί.

Χαρακτηρισμός τοῦ τσιγγούνη, τοῦ ἀνθρώπου πού δέν κάνει καλό.

170. Τοῦ ἄναψες φωτιές.

Λέγεται γι' αὐτόν πού ἔβγαλε ἀπό τή στασιμότητα κάποιον καί τόν ὑποχρέωσε νά ἐνεργήσει.

ἀνάγκη

171. Ἡ ἀνάγκη κάμνει πολ-λά πρά(γ)ματα.

Ἡ ἀνάγκη μᾶς ὑποχρεώνει πολλές φορές νά κάμουμε κάτι πού δέ θά τό θέλαμε.

ἀνακάτωνω

172. Ἀνακατωμένος ὁ ἐρκόμενος.

Λέγεται γιά περιπτώσεις μεγάλης ἀκαταστασίας καί ὅταν μία συζήτηση ἢ ὀμιλία δέν ἔχει εἰρμό καί νόημα.

173. Ὅποιος ἀνακατών-νεται μέ τά πίτουρα τό φρῶν οἱ χοῖροι.

Πρέπει νά δίνουμε προσοχή στίς συναναστροφές. (Βλ. λήμμα μῶλος, ἀρ. 1391).

174. Τά σκατά ὄσα δά ἄνακατών-νεις, τόσοβ βρωμοῦ.

Σύσταση σέ κάποιον γιά νά σταματήσει μιὰ συζήτηση σχετικά μέ βρώμικη ἢ ἄτυχη ὑπόθεση πού κατά κάποιο τρόπο πῆρε μέρος κι ἔχει τίς εὐθύνες καί προσπαθεῖ μέ τή συζήτηση νά ἀπαλλαγεῖ ἀπ' αὐτές.

ἀναμελιά

175. Μικρή ἀναμελιά,
με(γ)άλη ζημιά.

Σύσταση σέ κάποιον νά μήν ἀφήνει μισοτελειωμένο τό ἔργο πού ἄρχισε, γιατί μπορεῖ ἀπρόβλεπτοι παράγοντες νά προκαλέσουν ζημιά.

ἀναμποπούλα

176. Στήν ἀναμπούλα ὁ λύκος χαίρεται.

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι σέ μιὰ ἀνώμαλη κατάσταση ἐπιπλέον οἱ καταφερτζήδες, οἱ σκοτεινοί ἄνθρωποι.

ἀνάποδος

177. Ἀνάποδος χρόνος, δεκατρεῖς μῆνες.

Λέγεται σέ περιπτώσεις δυσκολιῶν. Γιά κάτι πού γιά νά γίνει ἀπαιτεῖται περισσότερος χρόνος ἀπό ὅσο θά χρειαζόταν σέ ὁμαλές συνθῆκες. Ἀκόμα λέγεται γιά ἕναν ἄνθρωπο πού δέν διορθώνεται, κάνει τοῦ κεφαλιοῦ του.

ἀνάρτυτος

178. Ἀνάρτυτα εἶν' ἀά λόγια σου (ἢ του).

Λέγεται γιά ὅποιον μιλάει ἀσυνάρτητα, λέει ἀνοησίες.

ἀνάστα

179. Ἐγενε ἀνάστα ὁ Κύριος.

Ἐγενε μεγάλη φασαρία, ἀναστάτωση.

ἀναστάσιμος

180. Προηγούνται τά ἀναστάσιμα.

Προτιμοῦνται στίς πρωτοκαθεδρίες οἱ πρόκριτοι, οἱ ἀξιωματοῦχοι, οἱ προεξάρχοντες τῆς κοινωνίας. Αὐτό ἦταν ἀνυποχώρητο δικαίωμα.

ἀνεμομάζωμα

181. Ἀνεμομα(ζ)έματα

κι ἀνεμοσκορπίσματα

ἢ

Ἀνεμομα(ζ)έματα.

δια(β)ολοσκορπίσματα.

Ἀναφέρεται σ' αὐτούς πού μέ ἀδικίες ἔκαμαν περιουσίες. Λέγεται σάν προφητεία ἀλλά καί σάν διαπίστωση, ὅταν ἐξανεμίζονται καί διασκορπίζονται τά πλούτη πού ἀποκτήθηκαν μέ ἀδικίες.

ἄνεμος

182. Ἄνεμος καί καπνός.

Χαρακτηρισμός ἀνθρώπου πού δέν εἶναι ἄξιος γιά τίποτα καί πού δέ στερεώνει πουθενά.

183. Ἄνεμος πού (δ)έ βοδίζει ἄφηκέ do νά βουίζει.

Κάτι πού δέ σέ ἀφορᾷ, πού δέ σέ ζημιώνει νά μή σέ ἀπασχολεῖ. Ἀγνόησε το, γιατί ἐνδέχεται νά βρεῖς τόν μπελά σου.

184. *Περί άνέμω γαί ύδάτων.*

Λέγεται όταν σέ μία συζήτηση μιλά κάποιος για πράγματα άσχετα μέ αυτήν. Μέ τή φράση αυτή χαρακτηρίζεται μία συζήτηση χωρίς ούσία και όπου ο καθένας λέει ό,τι του κατέβη.

άνεμόμυλος

185. *Αυτός είναι άνεμόμυλος.*

Λέγεται για άστατο χαρακτήρα, άνόητο: «Μή δό βιστέβγεις είδα πού σοῦ λέει, αυτός υίγιέ μου είν' άνεμόμυλος».

άνεμοστρόβιλος

186. *Στόν άνεμοστρό(β)ιλο βετάνε τά σκουπίδια.*

Σέ μία άναταραχή επικρατοῦν οί παλιάνθρωποι, οί άδίστακτοι.

άνεμόχολο²²

187. *Άνεμόχολο έγίγει.*

Χάθηκε. "Έγινε άφαντος: «Έστειλ-λά τον νά πάει νά μοῦ πάρει έλ-λίηζ ζάχαρι γαί έγίγει άνεμόχολο».

άνήφορος

188. *Ήβρεν ό στραβός άνήφορο.*

Λέγεται για κάποιον πού δέν είναι άξιος, ίκανός και βρίσκει δυσκολίες στή δουλειά του.

189. *Κάθε άνήφορος έχει και κατήφορο.*

ή

Τ' άνήφορα φέρνου γατήφορα.

Ή φράση δηλώνει ότι ή ζωή έχει στενοχώριες και χαρές, ή μία διαδέχεται τήν άλλη.

άνθρώπιнос

190. *Τό ανθρώπινο γρέας οὔτε νά μισηστεϊ οὔτε ν' αγαπηθεϊ.*

Ή παροιμία θέλει νά δηλώσει ότι τό μέτρο πρέπει νά βασιλεύει

---

22) Κάτι ελαφρό πού τό παίρνει ό άνεμος και χάνεται.

στis ανθρώπινες σχέσεις, όχι οι υπερβολές.

άνθρωπος

191. "Αθρωπον από γενιά γαί σκύλ-λον από μάφα.

Έπισημαίνεται η οικογενειακή καταγωγή για επιλογή συζύγου.

192. "Αθρωποθ θωρεῖς, καρδιά (δ)έν ηξέρεις.

Άνεξιχνίαστα τά πραγματικά αισθήματα του ανθρώπου.

193 "Αθρῶποι καί γαδάροι σῶσο Κύριε τόλ λαός σου.

Λέγεται για ανθρώπους που αναλαμβάνουν έργο ή αξίωμα που δέν τους αξίζει. Έιδιαίτερα συνηθιζόταν παλιά, όταν ήθελαν νά χαρακτηρίσουν τους προύχοντες εκείνοι που δέν τους ένέκριναν.

Έ φράση χαρακτηρίζει ακόμα άνόητους ανθρώπους.

194. "Αθρωπος άδιαλό(γ)ιστος.

Έ φράση χαρακτηρίζει τον άνόητο, αυτόν που δέν μπορείς νά τον συζητήσεις.

195. "Αθρωπος άλο(γ)άριστος.

Λέγεται γι' αυτόν που δέν τον ύπολογίζει κανένας.

196. "Αθρωπος για πνίζιμο,

ή

"Αθρωπος για σκότωμα.

Μέ τή φράση δηλώνεται άποστροφή προς κάποιον.

197. "Αθρωπος κακορίζικος άτός του κι άπατός του.

ή

"Αθρωπος κακορίζικος άτός του κι άπατός του
κάμνει κακά τής νιότης του που (δ)έ δά καν' όχτρος του.

α) Έ άτυχος άνθρωπος δέν μπορεί νά ξεφύγει από τή μοίρα του.

β) Έ λέξη κακορίζικος έδῶ έχει τή σημασία του ξεροκέφαλου, του κακότερου, αυτού που μόνος του δημιουργεί τή ζωή του.

198. *Αὐτός ἐγένεν ἄλ-λος ἄθρωπος.*
 Λέγεται γι' αὐτόν πού ἄλλαξε συμπεριφορά πρὸς τὸ καλὸ ἢ τὸ κακὸ, καμιά φορά ὕστερα ἀπὸ τὸ γάμο του.
199. *Αὐτός εἶναι ἄθρωπος δυμούτσουνος.*
 Λέγεται γιὰ τὸ διπρόσωπο: «*Βρέ, δυμούτσουνος εἶσαι;*»
200. *Αὐτός εἶναι ἄθρωπος τοῦ Θεοῦ (ἢ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγιάς).*
 Χαρακτηρισμὸς τοῦ καλοῦ καὶ δίκαιου ἀνθρώπου.
201. *Αὐτός ὁ ἄθρωπος εἶναι πηλόβαρος.*
 Λέγεται γιὰ τὸν ἄνθρωπο πού εἶναι δυσκίνητος, στή δράση καὶ στό μυαλό. (Βλ. λήμμα ἀργοκίνητος, ἀρ. 263).
202. *Βεζύρης ἔ(γ)ινες μὰ ἄθρωπος (δ)έν ἔ(γ)ινες.*
 Λέγεται γι' αὐτόν πού ἀπέκτησε ἀξιώματα μὰ ἔμεινε ὁ ἴδιος, δέν ἔγινε ἄνθρωπος.
203. *Γράμματα ἔμαθες μὰ ἄθρωπος (δ)έν ἔ(γ)ινες.*
 Ἐναφέρεται γιὰ ἐκείνους πού ἡ παιδεία δέν μπόρεσε νά ἐπιδράσει πρὸς τὸ καλύτερο, στό χαρακτήρα καὶ τή συμπεριφορά του.
204. *Εἶναι ἄθρωπος τοῦ σκοινιοῦ καὶ τοῦ παλουκιοῦ.*
 Χαρακτηρισμὸς τοῦ κακοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ἀδίστακτου.
205. *Ἔχει ἀθρώπους δυὸ γροσιῶν, ἔχει καὶ τρεῖς στό γρόσι, ἔχει καὶ πέδε στό βαρά ὅπου (δ)έν ἔχουγ γνώση.*
 Ἡ φράση δηλώνει ὅτι ὑπάρχουν πολλά εἶδη ἀνθρώπων. Λέγεται ἀκόμη, ὅταν μπαίνουν στή μέση, στή συζήτηση, ἄνθρωποι πού λένε ἀνοησίες.
206. *Ὁ ἄθρωπος ἀπὸ μακριὰ φαίνεται.*
 Ἡ σεμνή κι ἀξιοπρεπὴς παρουσία προβάλλει τὸν ἄνθρωπο.
207. *Ὁ ἄθρωπος γεν-νιέται, οὔτε γοράζεται οὔτε πουλιέται.*
 Ἐπισημαίνεται ἡ ἀξία τοῦ πραγματικοῦ ἀνθρώπου.

208. Ὁ ἄθρωπος μέ τόν ἄθρωπομ μιά μέρα θά σμίξει.

Ἡ παροιμία δηλώνει ὅτι οἱ καλοί ἄνθρωποι, οἱ ἄξιτοι νά λέγονται ἄνθρωποι, ἂν ἔχουν διαφορές, κάποτε θά τά βροῦνε, θά τίς λύσουν. Ἀναφέρεται στούς ἀνθρώπους καλῆς θέλησης.

209. Ὁ ἄθρωπος μονός του γαπιέται
καί μονός του μισιέται.

Τονίζεται ἡ ἀξία τῆς καλῆς συμπεριφορᾶς πρὸς τοὺς τρίτους, αὐτὴ θά δημιουργήσει τὴν ἀγάπη. Ἡ κακὴ δημιουργεῖ τὸ μίσος.

210. Οὐλ-λα τά δέφα δέφα ἔναι, μά ἡ ἐλιά ἐλιά ἔναι
κι ἀπ' ἄθρωπον ὡς ἄθρωπομ με(γ)άλη διαφορά ἔναι.

Οἱ ἄνθρωποι διαφέρουν μεταξύ τους, δέν εἶναι οἱ ἴδιοι, ὁ καθένας ἔχει τὴν προσωπικότητά του.

211. Πολ-λύς κόσμος λ-λίοι ἀθρῶποι.

Μέ τὴ φράση τονίζεται πόσο σπάνιο εἶδος εἶναι οἱ καλοὶ ἄνθρωποι.

212. Τό θεριό δοῦ κόσμου εἶν' ὁ ἄθρωπος.

Ὁ κακὸς ἄνθρωπος διαπράττει τίς πιό μεγάλες ἀκρότητες καί φρικαλεότητες.

213. Ὑπάρχουν ἀθρῶποι κι ἀθρωπάκια.

Λέγεται γιὰ τόν ἄνθρωπο πού ἀποδεικνύεται σκάρτος στὴ δουλειά του.

ἀνόητος

214. Ὅποιος συμβουλεύγει τόν ἀνόητο χτυπᾷ τόν ἀέρα μέ τό ραβδί.

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι ματαιοπονεῖ ὅποιος προσπαθεῖ νά νοουθετήσῃ ἕναν ἀνόητο καί ἀδιόρθωτο ἄνθρωπο. (Βλ. λῆμμα κουφός, ἀρ. 1082).

ἀντί

215. Ἄδ' νά δέρει τόγ γάδαροδ δέρει τό σαμάρι.

Λέγεται ὅταν τήν εὐθύνη γιά κάτι πού ἔγινε τή φορτώνουν ὄχι στόν πραγματικό ἔνοχο ἀλλά σ' ἄλλον ἀδύνατο, πού ἔχει κάποια ἐξάρτηση ἢ σχέση μέ τόν ὑπεύθυνο.

216. Ἄδ' τοῦ μάν-να χολήν.

Λέγεται ὅταν τό καλό πού κάνεις στό ἀνταποδίδουν μέ κακό καί πίκρα.

ἀντίκα

217. Εἶν' αὐτός μιά ἀδικία.

Ἔτσι χαρακτηρίζεται ἄνθρωπος μέ κακό παρελθόν.

ἀντιλαβοῦ

218. Ἀφλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον.

Σῆμα κινδύνου γιά ὑπόθεση πού δέν πάει καλά ἀπό τρικλοποδιές πού βάζουν συμφεροντολόγοι.

ἀντιχάραος²³

219. Ἀδιχάραος εἶναι... ὁ πατέρας του.

Λέγεται γιά ὅποιον ἔχει τά ἴδια φυσικά χαρακτηριστικά, τίς ἴδιες χάρες, μοιάζει σ' ὅλα μέ κάποιον.

ἀνιψιός

220. Ὅπου ὁ Θεός (δ)έδ δί(ν)ει παιδιά δί(ν)ει ὁ διά(β)ολος ἀνέψια.

Λέγεται γιά τούς θεῖους πού ἔχουν ἐπωμισθεῖ τή φροντίδα ἀνιψιῶν τους. Ἀκόμα λέγεται ὅταν ἡ προσφορά αὐτή ἔχει γιά ἀνταπόδοση πίκρες.

ἀνοίγω

221. Ἀνοιξε τά στραβά σου.

Σύσταση σέ κάποιον νά δεῖ σωστά τά πράγματα πού εἶναι τόσο φανερά.

---

23) Ὀλοίδιος, ἔχει τίς ἴδιες χάρες.

άντρας

222. "Αφρα θέλω τώρα δά τόθ θέλω.

Λέγεται για κάποιον πού άνυπόμονα και φορτικά άπαιτεί νά του γίνει άμέσως αυτό πού ζητάει. Άκόμα: «Γυναίκα θέλω τώρα δά τήθ θέλω».

223. "Αφρα θέλω για τό βράδυ

κι άς μήν έχ' ό νύχλος²⁴ λάδι.

Λέγεται γι' αυτόν πού επιμένει νά ίκανοποιήσει άμέσως τήν επιθυμία του, άδιαφορώντας για τίς άλλες του άνάγκες.

224. "Αφρα μου κι είδα νά σοϋ πρωτοθυμηθώ;

Λέγεται για κακό και καλό άντρα.

225. "Αφρα μου, χοϊρε, γάδαρε και ποιό νά πρωτοκλάψω;

Λέγεται για τόν κακό άντρα: Κάποτε σέ μιά μεγάλη πλημμύρα στη Νίσυρο τά νερά πού μ' όρμή κατέβαιναν στό Λαγκάδι²⁵ παρέσυραν κι έπνιξαν τό χοϊρο, τό γάδαρο και τόν άντρα τής γυναίκας πού είπε τό παραπάνω δίστιχο-μοιρολόγι πού έμεινε και σάν παροιμία.

226. "Αφρα ποδάρι κι άς είναι άσφριτιλ-λένω²⁶.

Ή φράση έπισημαίνει πόσο είναι άναγκαία ή παρουσία του άντρα στό σπίτι, στην οικογένεια, έστω και αν άκόμα είναι άνάπηρος.

227. Καί μέ τόν όφιν έμεινα κ' εκείνος άδρας μου' το.

ή

Καί μέ τό φίδι έπφεσα κ' εκείνο άδρας μου' το.

Άναφέρεται στην καλή, ύπομονητική γυναίκα, πού άνέχεται τίς ιδιοτροπίες και τούς κακούς τρόπους του άντρα της.

---

24) Λύχνος.

25) Συνοικία στό Μαντράκι Νισύρου.

26) Άσφόδελος, άσφόντηλος. Τό στέλεχος του είναι κούφιο στό έσωτερικό του.

228. *Ὁ ἄφρας κάμνει τήν γεναίκα εικόνα*

κι ὁ ἄφρας τή γάμνει χῶμα.

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι ὁ ἄντρας πρέπει νά τιμᾷ τή γυναίκα του, ὅταν τήν κακομεταχειρίζεται τή σκοτώνει. Ἡ συμβίωσή τους πρέπει νά εἶναι ἄρμονική.

229. *Ὅπου κι ἄθ θέλεις γίσε με, στόν ἄφρα μῆμ μέ γίσεις.*

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι ὁ ἄντρας πρέπει νά τιμᾷ τή γυναίκα του, ὅταν τήν κακομεταχειρίζεται τή σκοτώνει. Ἡ συμβίωσή τους πρέπει νά εἶναι ἄρμονική.

230. *Τοῦ καλοῦ ἄφρα ἡ γεναίκα ἀπό τά μά(γ)ουλα φαίνεται.*

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι ἡ εὐτυχία τῆς καλῆς συμβίωσης ἀντακακλᾶται στό πρόσωπο τῆς γυναίκας.

ἀντρειωμένος

231. *Φάε κι ἐσύ φτωχό (ἢ καλό) βουλ-λί ἀπ' ἀφρειωμένου πλάτη²⁷.*

Λέγεται ὅταν κάποιος φτωχός παίρνει χρήματα ἢ εἶδος χωρίς ἐπιστροφή ἀπό πλούσιο, ἀπό αὐτόν πού ἔχει. Ἡ παροιμία ξεκινᾷ ἀπό τό περιστατικό: Ἐνας ναυαγισμένος, ἀφοῦ πάλεψε μέ τά κύματα, βγήκε στή στεριά ἐξαντλημένος. Ἐνα πουλί νόμισε πώς ἦταν πεθαμένος κι ἄρχισε νά τόν τσιμπᾷ στήν πλάτη· καί τότε ὁ ναυαγισμένος εἶπε τό «Φάε κι ἐσύ...». (Βλ. λῆμμα ἀετός, ἀρ. 60).

ἀντρόγυνο

232. *Τ' ἀφρό(γ)υνο τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς.*

Λέγεται γιά ἀντρόγυνα «μαλακά», λίγο «παλαβά», μά ἀγαπημένα.

ἄνω

233. *Ἄνω σχῶμε αἴς καρδίας.*

Σύσταση νά ἐπικρατήσῃ, σέ μιά συζήτηση, ἢ ὁμήγυρη, σέ μιά

---

27) Ὁ στίχος αὐτός εἶναι παρμένος ἀπό τό δημοτικό τραγούδι: «Ἡ κατάρα τῆς Μάνας. Στίς Μπαρμπαραῖς τά μέρη», στίχος ἀρ. 28. Τραγούδι ἀρ. 19. «Νισυριακά», τόμος Β. σελ. 41.

άντιδικία, ήρεμία καί άντικειμενική κρίση, έξαρση, μιά άτμόσφαιρα έκκλησίας.

ἄξιος

234. Ὁ πού 'ναιν ἄξιος ἄς φανεῖ κι ὁ πού 'ναι βαλ-λικάρι.

Πρόσκληση γιά νά βοηθήσουν οἱ ίκανοί σέ ἔκτακτες καί δύσκολες περιστάσεις. Ἐπίσης λέγεται σέ μιά ἄδικη ἄρπαγή περιουσιακῶν στοιχείων, ὅπου ἐπικρατοῦν οἱ καταφερτζήδες.

ἀπάνθρωπος

235. Ἀβούλετο 'ναιν νά (γ)ενεῖ χοίρου μαλ-λίμ μετάξι,
τῶν ἀπανθρώπω δά παιδιά νά 'χουν ἀμή γαί τάξη.

ἢ

'Αδύνατο 'ναιν νά (γ)ενεῖ χοίρου μαλ-λίμ μετάξι,
τῶν ἀπανθρώπω δά παιδιά νά 'χουσι ννοῦ γαί τάξη.

Μέ τή φράση ἐπισημαίνεται ἡ δύναμη τῆς κληρονομικότητας. Ὅταν κανένας κατάγεται ἀπό κακοῦς γονεῖς καί μεγάλωσε στό περιβάλλον τους, δέν μπορεῖ παρά νά εἶναι τοῦ ἴδιου φυράματος μέ αὐτούς.

ἀπατός

236. Ἐγ' ἀπατή μου τά 'βαλα τά ξύλα στή βoδιάμ μου
καί τ' ἄναψα καί καίοναί οὔλα τά σωτικά²⁸ μου

ἢ

'Ἐγ' ἀπατή μου τά 'βαλα τά ξύλα στή βoδιάμ μου
καί τά θωρῶ πού καίοναί καί καίετ' ἡ καρδιά μου.

'Αναγνώριση λάθους, εὐθύνης. Ἡ παροιμία ἔρχεται σ' ἀπάντηση τῆς ἐρώτησης: «Βρέ (δ)έν ἔβρισκες ἄλ-λον νά κάμεις γαβρό;» (ἢ συνέταιρο;).

237. Δί²⁹ μου δί μου ἡ μάν-να μου, ἀδ(δ)έ βιάσω ἀποτός μου...

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι ὄση βοήθεια καί νά σοῦ δώσουν, ἄν ἐσὺ δέ διαθέσεις τίς δυνάμεις σου, τίποτε δέν μπορεῖ νά γίνει.

28) Τά ἐντόσθια.

29) Δίνει.

ἀπελπίζω

238. Μὴν ἀπολπίζεις ἄθρωπο μέ τῆδ δικήσ σου γνώση
γιατί (δ)έγ ξέρεις ὁ Θεός τί τέλος θά τοῦ δώσει.

Ἡ φράση δηλώνει προτροπή: Μὴν ἀπογοητεύεις τόν ἄλλον, μή τόν ἀπελπίζεις. Δέν μπορεῖ νά ξέρεις ἢ φορά τῶν πραγμάτων ποιά ἐξέλιξη θά πάρει μέ τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ.

ἀπέχω

239. Ὅσο ἀπέχει ὁ οὐρανός ἀπέχει κι ὁ ἕνας ἀφ τόν ἄλ-λο.

Ἡ παροιμία λέγεται γιά περιπτώσεις ἀγεφύρωτης διαφωνίας ἀπόψεων.

ἄπιαστος

240. Ἄπιαστα πουλ-λιά
χίλια στό βαρά.

Λέγεται γιά ὑποσχέσεις πού δέν εἶναι δυνατό ἢ εὐκόλο νά πραγματοποιηθοῦν.

ἀπλώνω

241. Ἄπλων-νε τά πόδια σου ὡς πού φτάν-νει τό πάπλωμά σου.

Σύσταση: Νά μὴν ἐπεκτείνεσαι πέρα ἀπό τίς δικές σου δυνατότητες.

242. Ἐπλωσε ἀήν ἀρίδα δου.

Λέγεται σέ καταπάτηση ξένης ιδιοκτησίας.

ἀπό

243. Ἀπό δήμαρκος κλητήρας.

Λέγεται γιά κάποιον πού ἔχει ξεπέσει, ἔχασε ἀξιώματα καί μεγαλεῖα.

244. Ἀπό κλωτσο κι ἀπό βάτσο.

Λέγεται γιά δυστυχισμένο πού ὑφίσταται κάθε εἶδους ἐξευτελισμό.

245. 'Από πέτρα σέ λιθάρι.

Λέγεται σέ περιπτώσεις πού ή μιά δυσκολία ή εμπόδιο ακολουθεῖ τήν ἄλλη: ἀπό τό κακό στό χειρότερο.

246. 'Από τήμ Πόλην ἔρκομαι καί στή γορφή γανέλ-λα.

'Απάντηση σέ κάποιο πού λέει ἀνοησίες καί ἀσυναρτησίες.

247. 'Από τόν "Αἶνα στόν Γαῖάφα.

Λέγεται ὅταν, παρά τίς ἐνέργειες καί παραστάσεις πρὸς τοὺς ἀρμόδιους δέ φθάνει κανεῖς σέ ἀποτέλεσμα, γιατί ὁ ἕνας ἀρμόδιος τόν στέλλει στόν ἄλλο.

248. 'Από τόν γέρον ὡς τόν νιόν

ἀναθεμάσ σας καί τούς δύο.

Λέγεται γιά ἄτομα τοῦ ἴδιου φυράματος, ἀνίκανα.

249. 'Από τό στόμασ σου καί στοῦ Θεοῦ τ' ἀπτί³⁰.

Λέγεται ὡς εὐχή γιά νά τελειώσει κάτι πού ὁ συνομιλητής τό θεωρεῖ σάν γεγονός.

250. 'Αφ' τὰ ψηλά στά χαμηλ-λά

κι ἀφ' τὰ πολ-λά στά λλί(γ)α.

Λέγεται γιά κάποιο πού ξέπεσε, πού ἀτύχησε.

251. Βαστᾶ ἀπ' τοῦ Σταυροῦ ὡς τὰ "Αι-Νικήτα.

'Η φράση δηλώνει κάτι τό ἐφήμερο, μικρῆς διάρκειας. 'Η ἑορτή τοῦ Σταυροῦ εἶναι 14/9 καί τοῦ 'Αγίου Νικήτα 15/9.

ἀποδιξιμιό³¹

252. Τ' ἀποδιξιμιό γαράβι

σέ καλόλ λιμνιῶνα βίει.

Λέγεται γιά κάτι πού τό θεωροῦσαν χαμένο καί στό τέλος σώζεται. Λέγεται καί γιά τήν ἐπιτυχία καί πρόοδο ἀνθρώπου πού δέν τοῦ δίνουν καμιά ἀξία.

30) Αὐτί.

31) Τό ἄχρηστο πού τό ἔχουν ἀπορρίψει.

ἀπολύω

253. *Νῆν ἀπολύεις τόδ δούλος σου Δέσποτα.*

Λέγεται ἀπό κάποιον πού φρόντιζε, πού εἶχε σκοπό τῆς ζωῆς του κάτι νά ἐπιτύχει καί στό τέλος τό κατορθώνει: π.χ. Νά παντρευθεῖ τά παιδιά του, νά ξεχρεωθεί κτλ.

ἀπορῶ

254. *Ἀπορῶ καί ἐξίσταμαι.*

Λέγεται ἀπό ἐκεῖνον πού θέλει νά τονίσει τήν κατάπληξή του γιά κάτι πού δέν τό περίμενε.

Ἀπρίλιος

255. *Ὁ Ἀπρίλ-λης ὁ γρίλ-λης, ὁ Μάης ὁ πολ-λοψωμᾶς.*

Χαρακτηρισμός τῶν μηνῶν ἀπό τίς γεωργικές ἐργασίες πού τούς ἐπιβαρύνουν. Ὁ Ἀπρίλιος ἔχει λίγες, ὁ Μάιος χρειάζεται πολλά ψωμιά γιά τούς θεριστές καί τούς ἄλλους ἐργάτες. (Ἰσοδύναμο λῆμμα Μάιος).

ἄπτομαι

256. *Μή μοῦ ἄπτου.*

Χαρακτηρισμός ἀνθρώπου πού εἶναι εὐέξαπτος καί εὐθικτος.

ἀράδα

257. *Ἄν εἶσαι καί παπας
μέ τήν ἀράδασ σου θά πᾶς.*

Ἡ φράση ἐπισημαίνει ὅτι δέν πρέπει νά γίνονται διακρίσεις.

ἀράζω

258. *Σία κι ἀράζαμε.*

Λέγεται μᾶλλον εἰρωνικά γιά κάτι πού ἔγινε σάν μιᾶ ἀναγκαστική προσγείωση.

ἀραθυμιά

259. *Κράτα τήν ἀραθυμιάσ σου γιά τήν ἄλ-λη δὴν ἡμέρα.*

Συμβουλή γιά αὐτοσυγκράτηση: «Θυμοῦ κράτει».

ἀράπης

260. Τόν ἀράπη γιά δόλ λούν-νεις κρίμα τά σαπούνια πού χαλας (ἢ κατελαῶς).

Ἄναφέρεται σέ κακοαναθρεμ-μένο ἄνθρωπο, πού ὅσες συμβουλές καί ὑποδείξεις νά τοῦ κάμεις δέ διορθώνεται.

ἀργά

261. Κάλ-λιο ἀργά παρά ποτέ.

Λέγεται γιά ὑπόθεση πού ἄργησε, ἀλλά ἐπιτέλους ἔγινε.

262. Τά ζῶα μου ἀργά.

Λέγεται γιά ἄτομα βραδυκίνητα στό νοῦ καί στήν ἐργασία.

ἀργοκίνητος

263. Ἀργοκίνητο καράβι.

Λέγεται σάν χαρακτηρισμός ἀνθρώπου. (Βλ. λῆμμα ἄνθρωπος, ἀρ. 201).

ἀργῶ

264. Ἀργεῖ ὁ Θεός μά (δ)έν ἀλησμονεῖ³².

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι ἡ θεία πρόνοια καί ἡ δίκη ἐπιβάλλουν τό δίκαιο.

265. Ἀργησε καί φέρ' ἀλεύρι.

Σύσταση σέ κάποιον: Κάμε σιγά, σιγά τή δουλειά, ἄργησε, μά φτάνει νά φέρεις ἀποτέλεσμα.

ἄρες

266. Ἄρες, μάρες
κουταμάρες.

Λέγεται ἐπί ἀνοησιῶν.

---

32) Ξεχνᾶ.

ἀρέσω

267. Ἄ(ν) δέσ σοῦ ἴρέσει ἢ ἀελιά³³
πάρε βόδι νά γεν-νᾶ.

Λέγεται σέ περιπτώσεις προσφορᾶς, βοήθειας καί ὁ βοηθούμενος ἔχει ἐνδοιασμούς ὅτι αὐτό δέν τόν βοηθᾷ καί ὁ ἄλλος δέν μπορεῖ νά τόν ἱκανοποιήσει. Λέγεται καί στούς συμβιβασμούς.

268. Ἄσ σ' ἀρέσει Λάβρο
ζανά πέρνα ἀπό τήν Ἄδρο.

Λέγεται γιά νά δηλώσει ὅτι τά παθήματα γίνονται μαθήματα.

ἀρμέγω

269. Σάν ἀελιά τόν ἀρμέ(γ)ει.

Λέγεται σέ περίπτωση ἐκματάλλευσης κάποιου ἀπό κακό καί ἀδίστακτο πρόσωπο.

ἀρπάζω

270. Ἄρπαξε νά φᾶς καί κλέψε νά χεις.

Διαπίστωση συνηθισμένου φαινομένου τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.

ἄρρητος

271. Ἄρρητα θέματα κουκχιά μα(γ)ειρεμένα.

Ἄσυνάρτητες φλυαρίες.

ἄρρώστια

272. Ἡ ἀρρώστια ἔρκεται μέ τό σακχί καί φεύγει μέ τό δράμι.

Λέγεται γιά παρηγοριά σέ μιᾶ παρατεταμένη ἀρρώστια. (Βλ. λῆμμα πόνος, ἀρ. 757).

ἄρρωστος

273. Τρεῖς πεθαμ-μένοι κάθουσαι σ' ἀρρώστου τό κρεβάθθι.

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι τό τέλος τοῦ καθένα μας εἶναι ἀβέβαιο.

---

33) Ἄγελάδα.

Συνηθισμένο είναι ένας έτοιμοθάνατος να ζησει κι ένας υγιής να πεθάνει αιφνίδια.

ἀρχή

274. Φτοῦ κι ἀφ' τήν ἀρκή.

Λέγεται γιά κάτι πού πρέπει νά ξαναγίνει.

ἀρχηγός

275. Ἀρχηγῶ παρόδος.

Σύσταση ὑπακοῆς στόν πρῶτο «τῆ τάξει».

ἀρχονταίνω

276. Ἀρκόφην ἡ κυρά Ἀρετή καί ἀπόκτησε καί ψάθη,
ἡ ψάθη θά κατελυθεῖ στά πρωτεινά της θά ῥτει,
ἢ

Ἀρκόφηνες κυρ' Ἀρετή (Ἀλεπού) καί γόρασες καί ψάθη,
ἡ ψάθη θά κατελυθεῖ στά πρωτεινά σου θά ῥτεις.

Λέγεται γιά νεόπλουτο, γιά κάποιο πού απέκτησε προσωρινή δύναμη καί ἄρχισε νά μεγαλοπιάνεται, πάλι θά ἐπανεέλθει στά ἴδια, στή σειρά του.

ἄρχοντας

277. Κάλ-λιοφ φτωχιά νοικοκυρά παρά ἀρκόφου δούλα.

Εἶναι προτιμότερο νά εἶναι κανένας ἀφεντικό στό φτωχικό του, παρά νά ζεῖ κάτω ἀπό πλούσιο καί ἰσχυρό.

ἀσθενής

278. Ἀσθενής καί ὀδοιπόρος ἀμαρτίαν οὐκ ἔχει.

Δικαιολογία γιά κάτι πού ἐγινε ἀπό ἀνάγκη καί τό ὅποιο μέ ἄλλες συνθηκες δέν ἔπρεπε νά συμβεῖ.

ἀσπροπρόσωπος

279. Ἦβγεν ἀσπροπρόσωπος.

Λέγεται γιά κάποιον πού κατάφερε νά ἀπαλλαγεῖ ἀπό μιά δύσκολη κατάσταση: Χρεώθηκε, πλήρωσε τά χρέη του, βγήκε ἀσπροπρόσωπος.

ἄστρο

280. *Milā* μέ τ' ἄστρο.

Ξέρει νά προβλέπει καί νά ἐπιτυγχάνει στίς δουλειές του.

281. *T'* ἄστρο κατεβάζει.

Λέγεται γιά ἄτομο πού ἔχει μεγάλες ικανότητες.

ἀστράφτω

282. *ʿAn* (δ)έν ἀστράφει (δ)έβ βροδᾶ κι ἄν (δ)έβ βροδᾶ (δ)έβ βρέχει.

Τό ἕνα γεγονός εἶναι ἐπακόλουθο ἄλλου. Ἡ φράση ἐπισημαίνει τήν ἀλληλουχία τῶν γεγονότων.

ἄσχημος

283. *ʿAskhimē* μου φέρε νά φᾶμε

κι ἔμ-μορφή μου τί θά φᾶμε;

Ἡ φράση τονίζει τή διαφορά τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ ἄντρα πρὸς τήν ἄσχημη καί τήν ὁμορφη γυναίκα. Λέγεται καί σέ περιπτώσεις μεροληψίας.

ἄτυχος

284. *ʿOson* ὑπάρχουν ἔξυπνοι θά ὑπάρχουν ἄτυχοι.

Οἱ ἔξυπνοι ἐκμεταλλεύονται τούς βλάκες.

αὐγό

285. *ʿAbgá* σοῦ καθαρίζουνε; (ἢ ξεφλουδίζουνε;)

Λέγεται σ' αὐτόν πού γελᾶ ἀσταμάτητα καί χωρίς λόγο.

286. *ʿApó* τ' ἀβγό πάει στήν ὄρ(ν)ιθα.

Ἄπό τά μικρά πᾶμε στά μεγάλα σφάλματα.

287. *ʿAkómē* (δ)έν ἐβγῆκεν ἀφ' τ' ἀβγό.

Λέγεται γιά κάποιον πού κάνει τό σπουδαῖο, ἐνῶ τοῦ λείπει ἡ πείρα.

288. Ἐψόφησεν ἡ ὄριθα πού καμνε τό χρυσό ἀβγό.

Λέγεται εἰρωνικά γιά ἐκείνους πού δέν μποροῦν πιά νά ἀπομυζοῦν κάποιον πού στό παρελθόν τούς βοήθοῦσε καί τώρα ἀρνεῖται.

289. Κάτσε στ' ἀβγά σου.

Κοίτα τή δουλειά σου: Σύσταση νά μὴν ἀνακατεῦεται κανένας σέ κάτι πού δέν τόν ἀφορᾷ.

290. Σιγά τ' ἀβγά.

Λέγεται γιά ἐκείνους πού δείχνουν δισταγμό καί φοβοῦνται νά δράσουν.

Αὔγουστος

291. Ἄπο Ἄουστοχ χειμώνα γι ἀπό Μάρτη καλοκαίρι.

Διαπίστωση τῆς ἀλλαγῆς τῶν ἐποχῶν. Ὁ Αὔγουστος μέ τὰ πρῶτα κρύα προαναγγέλλει τό χειμώνα καί ὁ ἥπιος καιρός τοῦ Μάρτη τόν ἐρχομό τοῦ καλοκαιριοῦ.

292. Ἄουστε τραπεζοφόρε,

νά σου φρεῖς βολές³⁴ τό χρόνο.

Ἡ φράση ἀναφέρεται σέ μῆνες μέ λίγες γεωργικές ἐργασίες, ξεκούραστες.

293. Ἄουστος (Α)λ-λαξόμηνας, Ἄουστόμηνας.

Ἄναφέρεται στίς συνηθισμένες καιρικές μεταβολές τοῦ Αὐγούστου.

294. Μήτ' ὁ Μάρτης καλοκαίρι μήτ' ὁ Ἄουστος χειμώνας.

Οὔτε οἱ καλοσύνες τοῦ Μαρτίου προαναγγέλλουν τό καλοκαίρι, ὅπως καί τό ἀντίθετο: οἱ κακοκαιρίες τοῦ Αὐγούστου τό χειμώνα.

---

34) Φορές.

295. Ὁ ἄουστος ἐπλάκωσεν ἢ ἄκρια τοῦ χειμῶνα.
ἢ
Ἐπλάκωσεν ὁ ἄουστος, ἢ ἄκρια τοῦ χειμῶνα.
Ἡ φράση δηλώνει τήν ἀλλαγὴ τῆς ἐποχῆς ἢ ἀρχὴ τοῦ χειμῶνα.
296. Ὁ ἄουστος πουλᾶ κρᾶσί κι ὁ Μᾶς πουλᾶ σιτάρι.
Χαρακτηρισμός τῶν δύο μηνῶν μέ βάση τό παραγόμενο προϊόν.
297. Ὅπου φιλᾶ τόν ἄουστο δόμ Μᾶθ θερίζει μόνος.
298. Ἄουστοαγάλιαζε
μοναχοθερίζε.
Ὅταν ὁ ἔρωτας πιαστεῖ τόν Αὐγουστο, τό Μάιο θά ἔχουν γεννητούρια. Ἡ σκέψη πάντοτε ἀναφέρεται στίς γεωργικέσ ἐργασίεσ.
299. Τ' Ἄούστου τά μεσάνυχτα τοῦ Μᾶ τό μεσημέρι.
Ἡ φράση ἀναφέρεται στή λαμπρότητα τ' αὐγουστιάτικου φεγγαριοῦ.

αὔριο

300. Κι αὔριο μέρα τοῦ Θεοῦ εἶναι.
Λέγεται ὅταν, παρά τίς προσπάθειεσ, δέν ἔχει ὀλοκληρωθεῖ μιὰ δουλειά καί εἶναι ἐνδεχόμενο πῶσ αὔριο θά γίνει.

αὐτί

- Ἄπό τ' ἀφτί καί στόδ δάσκαλο.
Λέγεται γιά κάτι πού γίνεται ἀμέσως χωρίς διαδικασίεσ. Ἐξα-ναγκασμός.
302. Ἄπό τό ἔν' ἀφτί βῆκε γι ἀπό τό ἄλ-λο βγῆκε³⁵.
Λέγεται σέ περιπτώσεισ πού ἀκοῦμε κάποιον χωρίς νά τόν προσέχομε.

35) Λέγεται πío περιληπτικά: Μπαιν-νάκης καί βγαιν-νάκης.

303. (Δ)έν ἑδρών-νει τ' ἀφτί του μέ τίποτα.

Λέγεται γι' αὐτόν πού δέν φοβᾶται καί δέν ἀκούει κανένα.

304. Κι οἱ τοῖχοι ἔχουν ἀφτιά.

Σύσταση ἐχεμύθειας. Τό μυστικό, ἅμα τό ἐμπιστευθεῖς σέ κάποιον, θά πάψει νά εἶναι μυστικό.

305. Μοῦ 'φαι τ' ἀφτιά.

Λέγεται γι' αὐτόν πού μέ φορτικότητα ἐπιμένει σέ κάποιο αἶτημα.

306. Ὁ γάδαρος πού 'στειλες (δ)έν ἔχει ἀφτιά.

Λέγεται σέ κάποιον πού ἔχει στείλει ἀκατάλληλο πρόσωπο γιά νά ζητήσει κάποια χάρη ἢ ὑπηρεσία. Ἡ φράση ἀποτελεῖ εὐσχημη ἄρνηση.

ἀφαλός

307. Ἐλύθηκε d' ἀφάλ-λι δου.

Λέγεται γιά ἕναν πού γελᾷ ἀσταμάτητα.

ἀφεντιά

308. Πέ μου ἐσύ τήν ἀφ-φεδιάσ σου

νά σοῦ πῶ τήν ἀρκοάάσ σου.

Ἀναφέρεται στήν καταγωγή, στή γενιά, στά «σόγια».

ἀφέντης

309. (Δ)έν εἶμ' ἀφ-φέθη ἢ μάν-να.

Λέγεται γιά περιπτώσεις αἰμομιξίας: ἅμα τήν πάθει κανένας ἀπό συγγενικό του πρόσωπο.

ἀφήνω

310. Ἐφηκε δῶγ γάμο γαί πάει γιά πουρνάρια.

Λέγεται γιά ἐκείνον πού ἀσχολεῖται μέ φτηνοδουλειές καί παραμελεῖ μιᾶ ἀποδοτική ἐργασία.

311. (Δ)έ δόν αφήν-νει σέ χλωρό γλαδί.

Λέγεται γιά αὐτόν πού ἐνοχλεῖ συστηματικά κάποιον.

312. Ἐπιασα ἕνα γλέφτη.

Φέρε τον ἔδωσα,

(δ)έν ἔρκεται.

Ἄφησέ τον.

Ἐγώ τόν αφήν-νω μιά αὐτός (δ)έμ μ' αφήν-νει.

Λέγεται γιά ὅποιον προσπαθεῖ, θέλει νά ξεμπλέξει ἀπό μιά ἄτυχη ὑπόθεση ἀλλά δέν μπορεῖ.

ἀφρίζω

313. Ἀφρίζει ξαφρίζει, τό βαράμ μου ἔδωκα, νά σέ φάω θέλω.

Λέγεται γιά ἐκείνους πού ἐπιμένουν νά καταναλώσουν κάτι πού δέν εἶναι καλῆς ποιότητας, γιατί ἔδωσαν τά λεφτά του.

ἀφρός

314. Ἐβγήκεσ στόν ἀφρό.

Λέγεται γι' αὐτόν πού ἐπέπλευσε σέ μιά βρωμοδουλειά. (Ὅμοιο: βγήκε λάδι).

ἀχάριστος

315. Τοῦ ἀχάριστου ἡ ψυχὴ τρύπιο πιθάρι μοιιάζει.

πού τό γεμίζεις μέ ννερό γαί μονομιᾶς ἀδειάζει.

Ὁ ἀχάριστος ποτέ δέν ἱκανοποιεῖται.

ἄχερο

316. (Δ)έ ἀρώω ἄχερα.

Λέγεται ἀπό κάποιον πού δέν μπορεῖς νά γελάσεις.

βάγια

317. Μετά βαίω γαί κλάδο.

Ἡ φράση ἀπευθύνεται σέ κάποιον πού εἶναι εὐπρόσδεκτος.

βάθος

318. Χαῖρε βάθος ἀμέτρητο.

Λέγεται σέ περιπτώσεις ἀσυνεννοησίας, ὅταν οἱ διαφορές δέν εἶναι δυνατό νά γεφυρωθοῦν.

βάσανα

319. "Ὅπου πφέφτου, κί βάσανα πφέφτουμ μαζωμένα
τό 'να κακό πάνω στ' ἄλ-λο.

Διαπίστωση σέ τύπο παρηγοριᾶς καί συμβιβασμοῦ πρός τήν ἀνθρώπινη μοίρα.

βασίλειο

320. Σόι πάει τό βασιλίκι (ἤ βασίλειο).

Μέ τή φράση ἐπισημαίνεται ἡ κληρονομικότητα στίς ἀρετές ἀλλά ἰδιαίτερα στά ἐλαττώματα. Εἶχε κλέψει ὁ παππούς καί κλέβει τώρα ὁ ἐγγονός. Ἐπίσης λέγεται ὅταν ὁ γιός διαδέχεται τόν πατέρα στά ἀξιώματα. (Δήμαρχος, ἐπίτροπος κλπ).

Βασίλης

321. "Ὅταν ἐλωνεύγαμεβ Βασίλη, βρέ Βασίλη,
κι ὅταν ἀπολωνέψαμε βοῦ σέ 'δα βρέ κασσίδη.

ἤ

Πάνω εἰς τά θέριτα Βασίλη κύρ Βασίλη
καί μέτ' ἀποθερίσματα ὄξου μωρέ κασσίδη.

"Ὅταν ἔχουμε συμφέρον ἀπό κάποιον τόν περιποιούμαστε μέχρις ὅτου νά μᾶς κάμει τή δουλειά μας κι ὕστερα κάνουμε πώς δέν τόν γνωρίζουμε. Ἡ παροιμία ξεκίνησε ἀπό τόν ἀνόητο πού φαντάζεται πώς θά τοῦ δῶσουν γυναίκα τήν κόρη μιᾶς μεγάλης νοικοκυρᾶς καί πάει ἀπρόσκλητος καί προσφέρει τίς ὑπηρεσίες του. Κάποτε ἡ κόρη ἀρραβωνιάζεται μέ κάποιον τῆς σειρᾶς της κι αὐτός μένει, ὅπως λένε: «στά κρύα τοῦ λουτροῦ». Τό πάθημά του μυκτιρίζεται.

βασιλικός

322. Βασιλική διατα(γ)ή καί τά σκυλ-λιά δέμένα.

Κατηγορηματική υπόσχεση σέ κάποιον, ότι θά πραγματοποιήσουμε τό αίτημά του.

323. *Βασιλικός κι ἄμ μαρατθεῖ τήμ μυρουδιά δου θά 'χει.*
'Από αὐτό πού ἀξίζει, ὅσο κι ἄν φθαρεῖ, κάτι μένει.

βαστῶ

324. *Βάστα γέρω. βάστα.*
'Η φράση λέγεται ὡς προτροπή: Κράτα, κουράγιο. (Βλ. λήμμα ἀγάντα, ἀρ. 19).
325. *Βάστα με νά σέ βαστῶ*
νά 'νεβούμε δό γρεμμό (ἢ ν' ἀνεβούμε δόν ἀνήφορο).
'Η φράση δηλώνει τή σημασία τῆς ἀλληλοβοήθειας. 'Η κοινή προσπάθεια ἐπιτυγχάνει τά μεγάλα. (Βλ. λήμματα βοηθῶ, ἀρ. 370, χέρι ἀρ. 2213).
326. *'Εκεῖ θά τό βαστοῦμε δόρα;*
Λέγεται γιά ἕναν πού ἐπιμένει σέ κάτι, ἐπικαλούμενος μιά παλιά διαφορά ἢ ἱστορία, γεγονός πού ἔπρεπε νά εἶχε ξεχασθεῖ.
327. *'Οπού βαστᾶ καί ξαμολεῖ*
Θέλει ραβδί στή γεφਾਲή (ἢ θέλει μέ τήμ μαφνούχα³⁶ στή γεφਾਲή).
Λέγεται γιά τούς σπάταλους, ὡς σύσταση: ὁ ἄνθρωπος δέν πρέπει ποτέ νά χάνει τόν ἔλεγχο τοῦ σπιτιοῦ του, τῆς δουλειᾶς του, ἀλίμονο ἄν τοῦ ξεφύγει.
328. *'Ο πού τόβ βαστοῦν ἀφ' τά γένια ὅπου θέλου δόν ἐπαίρου.*
Λέγεται γιά κάποιον πού γιά ὁποιοδήποτε λόγο εἶναι ὑποχέριος κάποιου καί αὐτός τόν κάνει ὅ,τι θέλει.

βαφτίζω

329. *Δαφτίζω καί μερών-νω³⁷, θέλει ζήσει κι ἄς μή ζήσει.*
ἢ
'Εγώ δαφτίζω καί μερών-νω κι ὅσοι πιστοί.

36) Χοντρό μαρκοῦτσο,

37) Μυρώνω.

Λέγεται άπ' αυτόν πού κάνει ό,τι πρέπει κι άδιαφορεϊ για τά μετέπειτα. Έπίσης λέγεται για έργο πού γίνεται βιαστικά, χωρίς νά λαμβάνεται πρόνοια για τό καλό άποτέλεσμα.

βγάζω

330. *Έβγαλε δό φίδι άπ' τή φύπα.*

Λέγεται γι' αυτόν πού ξεσκέπασε κάποια βρωμιά.

βγαίνω

331. *Έβγε γι ά(π)ό πάνω.*

Λέγεται γι' αυτόν πού άν καί ένοχος ή ύπεύθυνος κάνει καί τόν τιμητή.

βδέλλα

332. *Σάβ βδέλ-λα ρουφά τό γαιμα μου.*

Λέγεται για τόν εκμεταλλευτή.

333. *Σάβ βδέλ-λα μου κόλ-λησε.*

Λέγεται άπ' αυτόν πού πολιορκείται από κάποιον για νά επιτύχει κάτι πού ζητά.

βελόνα

334. *Έ βελόνα κι ή κλωστή
κάμνου φήδ δουλειά σωστή.*

Έ φράση επισημαίνει ό,τι ή συνεργασία άποδίδει καλό έργο.

βερεσέ

335. *Ό πού μεθā βερεσέ δυό φορές πληρών-νει.*

336. *Ό πού πίν-νει βερεσέ δυό φορές μεθā.*

Σύσταση νά άποφεύγει κανένας τά βερεσέδια, ιδιαίτερα όταν πίνει καί δέν μπορεί νά έλέγξει τούς λογαριασμούς.

337. Σήμερα πφισίμι³⁸ κι αύριο βερσεές.

Φράση πού μεταχειρίζονταν οί έμποροι γιά ν' αποφύγουν νά πουλάνε μέ πίστωση.

βετζενές³⁹

338. Μέ τόβ βεζενέ.

Άκριβοδίκαια.

βήχας

339. Άπορία ψάρτου βήξ.

Λέγεται γιά έκεϊνον πού δέν ξέρει τί νά άπαντήσει καί λέει λόγια άσχετα πρós τό θέμα ή τήν έρώτηση πού του υποβάλλεται ή άκόμα καί όταν κομπιάζει.

340. Ό βήχας καί τά λεφτά (δ)έ γρύβοδαί.

341. Ό βήχας κι ή άγάπη (δ)έ γρύβοδαί.

ή

Ό έρωτας κι ό βήχας (δ)έ γρύβοδαί.

Λέγεται γιά τούς έρωτευμένους πού προσπαθούν νά κρατήσουν μυστικό τόν έρωτά τους. Παρόμοια φράση: «Τά πλούτη (δ)έν γρύβοδαί».

342. Τοῦ 'κοψα τόβ βήχα.

Λέγεται άπό αυτόν πού μέ άπότομο τρόπο άπορρίπτει αίτημα τρίτου.

βία

343. Η γάτθα άπό τήβ βιά φης

γεν-νᾶ στραβά τά παιδιά της.

ή

Η σκύλ-λα άπό τήβ βιά φης κάμνει τά κουλούκια της στραβά.

Η φράση δηλώνει ότι ή βιαστική δουλειά παράγει έργο άτελές.

---

38) Μετρητοίς, σήμερα νά πέσει τό χρῆμα.

39) Ζυγαριά άκριβείας πού τή χρησιμοποιούσαν οί χρυσοχόοι.

βιάζομαι

344. *Ὅποιος βιάζεται σκοκίφτει.*

Ἡ βία δέ φέρνει καλό τέλος.

βιολί

345. *Τό βιολί του ἔχει αὐτός.*

Λέγεται γι' αὐτόν πού ἐπιμένει ἀνωποχώρητα σέ κάτι.

βίος

346. *Αὐτός εἶναι βίος καί πολιτεία.*

Χαρακτηρισμός ἀνέντιμου προσώπου πού δέν χαίρει καλῆς φήμης, στήν κοινωνία. Σύσταση νά προσέχουν στίς συναλλαγές μ' αὐτόν.

βιός

347. *Μ' ἔνα γῶλο γυρνᾶς*

μ' ἔνα βιός (δ)έγ γυρνᾶς.

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι μέ τή δουλειά καταφέρνει κανεῖς νά ζήσει. Μέ τό νά σπαταλάει ὅμως κανεῖς τά ἔτοιμα, ἀφοῦ δέν ἔμαθε καμιά δουλειά, δέν κατορθώνει τελικά νά ἐπιβιώσει.

βλαστί

348. *Κι ἄν ἐξεπφέσει τό βλαστί⁴⁰ πάλε βλαστί λοῦται!⁴¹*

ἢ

Κι ἄν ἐξεπφέσει τό βλαστί πάλε βλαστί θέ νά 'ναι

κι ἢ ὁμορφιά στόν ἄθροπό με(γ)άλη περιουσιά 'ναι.

Ἡ ἄρχοντας, ὁ ἄνθρωπος μέ προσωπικότητα, κι ἄν ἀτυχήσει, ἄν χάσει ἀξιώματα ἢ περιουσία, ἔχει πάντοτε τήν ἀξία του, τή γενική ἐκτίμηση. Ὁμοια χαρακτηρίζεται ἢ καλή ἀγωγή: ἢ ὁμορφιά τοῦ ἀνθρώπου εἶναι κι αὐτή μιά περιουσία: ἀναγνωρίζεται.

40) Ὁ τρυφερός βλαστός.

41) Λογαριάζεται.

βλαστημῶ

349. Ἐβλαστήμησα τὴν ὥρα γαί τῆσ στιγμῆ.

Λέγεται μὲ ἀγανάκτηση, ἰδιαίτερα ὅταν βοηθήσει κανεὶς κάποιον καὶ αὐτὸς ἀπογοητεύσει μὲ τὴ συμπεριφορά του.

βλέπω

350. Ἄμ-μα μὲ ξαναδεῖς γράψε μου.

Λέγεται ἀπὸ ἄτομον πού ἀπαλλάσσεται ὀριστικά ἀπὸ μιὰ ἐργασία πού δὲν θέλει νὰ κάμει.

351. Ἄς ὄψεται.

Λέγεται γιὰ κάποιον ὑπεύθυνον μιᾶς ἀναποδιᾶς, μιᾶς ζημιᾶς.

352. Ἀκόμη (δ)ὲ δὸν εἶδαμε
γαί Γιάν-νη δὸν ἐβγάλαμε.

Λέγεται γι' αὐτοὺς πού ἔχουν σίγουρο κάτι πού πολὺ ἀπέχει ἀπὸ τὸ νὰ γίνῃ πραγματικότητα.

353. Βλέποδας καὶ κάμνοδας.

Ἡ ἐξέλιξη τοῦ ἔργου θὰ μᾶς δείξει μὲ ποῖο τρόπο θὰ τὸ συνεχίσουμε.

354. Εἶδα κι ἔπαθα.

Ἀναφέρεται σὲ δυσκολίες πού προκύπτουν κατὰ τίς συμφωνίες γιὰ ὀλοκλήρωση ἔργου.

355. Εἶδες κι ἀπόδες.

Λέγεται γι' αὐτὸν πού ἀναγκάζεται νὰ συμφωνήσει.

356. Εἶδε δὸν οὐρανὸ σφοῶλι.

Σὲ περιπτώσεις καυγᾶ: Τὸν κατατρόπωσα.

357. (Δ)ὲν ἔχει μοῦτρα νὰ μὲ 'δεῖ.

ἢ

(Δ)ὲν ἔχω μοῦτρα νὰ τὸν 'δῶ.

Ἡ φράση δηλώνει τή μειονεκτική θέση ἑνός πρὸς ἄλλον, γιατί δέν στάθηκε συνεπής.

358. *Κάπου μέ ἴδες κάπου σ' εἶδα.*

Λέγεται γιά τοὺς ἀχάριστους, πού, ἀφοῦ κάμουν τή δουλειά τους, ξεχνοῦν τόν εὐεργέτη τους. (Βλ. παρ. 363).

359. *Κόσμο ἀκούω καί κόσμο (δ)έβ βλέπω.*

Λέγεται γι' αὐτοὺς πού ζοῦν κλεισμένοι στό σπίτι τους, λόγω φτώχειας ἢ καί ὀρφάνειας.

360. *Νά τό δῶ καί νά μή δό πιστέψω.*

Ἐκφραση δυσπιστίας γιά γεγονός πού ἄλλοι τό θεωροῦν βέβαιο.

361. *Ὁ πού πρόλαβε τό. Γύριον εἶδε.*

Ἀναφέρεται σ' αὐτοὺς πού ἔφθασαν καθυστερημένοι σέ μιὰ ἀγορά ἢ διανομή πραγμάτων καί δέν μπόρεσαν νά πάρουν κάτι.

362. *Ὁ πού (δ)έν εἶδε καμίνι εἶδε φούρνο κι ἐθάμαζε.*

Ἡ φράση λέγεται γιά τόν ἀνίδεο, πού σαστίζει μέ τό παραμικρό. Γιά τό χωριάτη.

363. *Ποῦ σέ ἴδα ποῦ σέ ξέρω.*

(Βλ. παροιμ. ἀρ. 358).

364. *Σῦρ' ἐσύ νά δῶ κι ἐγώ.*

Κάμε ἐσύ τήν ἀρχή καί νά σ' ἀκολουθήσω. Ἐκφράζει δισταγμό γιά τό ἔργο πού προτείνει κάποιος.

βόδι

365. *Ἀλά φράγα καί τά βόδια μέσ' τήμ μάφα.*

Λέγεται γι' αὐτοὺς πού ξυπνοῦν ἀργά τό πρωί καί πᾶνε καθυστερημένοι στή δουλειά τους.

366. Βόδι σελλάτο⁴² ἔπαρε γαί γάδαρο γαβούρη,
γενάικα λεπτοκάπουλη καί χοῖρομ μακρομούρη,

ἤ

Βόδι κοιλλιάρη ἴγώρασε γαί γάδαρο γαβούρη,
γενάικα λιγνοκάμωτη καί χοῖρομ μακρομούρη.

Τό σελλάτο βόδι εἶναι ἀποδοτικό στίς γεωργικές δουλειές, ὄργωμα καί στό ἀλώνισμα, καθώς ἔχει καί καλή ἀπόδοση σάν κρέας. Ὁ καμπούρης γάιδαρος ἔχει γερή σπονδυλική στήλη καί σηκώνει βάρη. Ἡ γυναίκα μέ λεπτούς μηρούς θεωρεῖται ἀπό καλή ράτσα, γιατί γεννοῦσε εὐκολα. Τά χροντρά μπούτια δυσκόλευαν, στά παλιά χρόνια, στή γέννα. Ὁ χοῖρος μακρομούρης εἶναι καλός, γιατί σκαλίζει πιό εὐκολα τή γῆ καί βρίσκει τήν τροφή του καί δέν εἶναι ἀνάγκη νά τοῦ δίνει κανεῖς ἔτοιμο φαί.

367. Κάμετε στή βάδα νά μή σᾶς κουτουλίσουν δά βόδια.

Ποῦ ἴν⁴³ δά βόδια;

Νά τό σκοινί πᾶμε νά τά φέρουμε ἀφ' τήν Ἀνατολή.⁴⁴

ἤ

Βαρδάστε κι ἔρκοδαί τά βόδια ἀπό τήν Ἀνατολή.

Ἡ φράση ἀναφέρεται σ' αὐτούς πού καυχιοῦνται ὅτι θά κάμουν καί θά δεῖξουν, ἐνῶ ὅλα εἶναι φαντασίες καί «θά».

368. Τρία βόδια ἕνα ζευγάρι.

Λέγεται γιά ἀνοργάνωτες δουλειές, πού τίς διευθύνουν ἀνίκανοι.

369. Τέτοια βόδια τρώει ὁ λύκος.

Λέγεται γιά κάποιο πού λόγω βλακειάς τόν ἐκμεταλλεύονται.

βοηθῶ

370. Βούθα μου νά σοῦ βοηθῶ,

ν' ἀνεβοῦμε δῶ γρεμ-μό.

(Βλ. λῆμμα βαστῶ ἀρ. 325 χέρι, ἀρ. 2213).

42) Χυτό, ὁμορφο ζῶο.

43) Εἶναι.

44) Ἀπό τήν ἀπέναντι Μικρασιατική χώρα πού στή Νίσυρο τή λένε Ἀνατολή.

371. Βούθα μου νύχτα κι ἡ αὐγή
σάμ μάννα καί σάν ἀδερφή.

Λέγεται σάν εὐχή ἀπό τή γυναίκα πού ἐργάζεται τή νύχτα ἢ τίς πολύ πρωινές ὥρες στά κτήματα μακριά ἀπό τό σπίτι, πού κινδυνεύει νά γίνει θύμα βιασμοῦ. Οἱ μεγαλύτερες μοιχίες καί βιασμοί γίνονταν τή νύχτα ἢ τίς αὐγές στά σπηλάδια. "Ανοιγαν νά πάρουν τά γεωργικά ἐργαλεῖα καί τοὺς ἐπετίθεντο. Καμιά δέν τολμοῦσε νά καταγγεῖλει, φοβόταν τό διασυρμό.

372. Βουθατε μου γειτόνοι
κι ἐπιάσαμ με οἱ πόνοι.

Λέγεται γιά κάποιον πού ξαφνικά ζητᾶ βοήθεια ἀπό τό περιβάλλον του, πού τό ἀγνόησε, γιατί ἄκριτα στηρίχθηκε μονάχα στίς δικές του δυνάμεις.

βόλια

373. Δίχως βόλια μὴ ξεκινᾶς,
ἢ

Τά βόλια κάμνουν ἀς δουλειές.

Λέγεται ὡς σύσταση: Χωρίς χρήματα μὴ ξεκινᾶς νά κάμεις μιὰ ἐπιχείρηση. Καθοριστικός ὁ ρόλος τῶν χρημάτων καί τῶν μέσων στό ξεκίνημα κάθε ἔργου.

βοριάς

374. Παλιόβ βοριᾶν ἀρμένιζε καινούργιασ σοροκάδα.

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι ὅλοι πρέπει νά προγραμματίζουν τό ξεκίνημα τῆς πορείας τῆς δουλειᾶς του. Ὁ παλιός βοριάς ὄλο καί καλμάρει. Ἡ σοροκάδα εἶναι ἡπιος καιρός.

375. Σαβ-βατιανός βοριάς τῆδ δευτέραγ γάδαρος.
Ὁ δυνατός βοριάς διαρκεῖ τρεῖς ἡμέρες.

βουίζω

376. Ἐβουίζεν οὐλ-λος ὁ κόσμος (ἢ Νίσυρος, τό Μαδράκι).

Λέγεται γιά κάποιο γεγονός πού γίνεται γνωστό καί δημιουργεῖ θόρυβο καί σάλο.

βουνό

377. "Αφ' τὰ βουνά τόν ἐκατεβάσασι;

Λέγεται γιά ἐκεῖνον πού δέν καταλαβαίνει τί τοῦ λές, τόν ἀνίδεο, πού δέν ξέρει τί γίνεται γύρω του.

378. Βουνό μέ βουνό (δ)έ σμί(γ)ει ἀλλ' ἄθρωπος μ' ἄθρωπο σμί(γ)ει.

Λέγεται ὅταν συναντηθοῦν κάποιοι πού εἶχαν πολύ καιρό νά βρεθοῦν. Ἀκόμα λέγεται καί ὡς ἀπειλή.

379. Ἐπῆρε δά ὄρη καί τὰ βουνά.

Λέγεται γιά ἐκεῖνον πού ἀπό πίκρα καί ἀπόγνωση ἀπομακρύνεται ἀπό τήν κοινωνική ζωή.

380. Τοῦ φάνηκε βουνό.

Λέγεται γιά κάποιον πού βρίσκει πολύ δύσκολο τό ἔργο πού τοῦ προτείνουν νά ἀναλάβει.

βράζω.

381. Βράζει μέ τό ζουμί σου.

Λέγεται γιά ὅποιον δυσκολεύεται νά ἀντιμετωπίσει τά προβλήματα τῆς ζωῆς.

382. Οἷλ-λοι σ' ἓνα γαζάνι βράζουμε.

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι ἡ μοίρα τῶν ἀνθρώπων εἶναι κοινή, ὅλοι ἀντιμετωπίζουν τά ἴδια προβλήματα, τίς ἴδιες δυσχέρειες.

βρακί

383. Ἀμαθός βρακίν ἐφόρει

κάθε ζάλο καί τό θώρει.

Λέγεται γιά ἐκεῖνον πού προσπαθεῖ νά κάμει ἐντύπωση φορώντας κάτι τό καινούργιο.

384. Τόν ἔβαλε στήβ βράκα αἷς.

Λέγεται γιά ὅσους διευθύνονται ἀπό τίς γυναῖκες τους.

βρέχω

385. "Αδ (δ)έβ βρέξεις κῶλο ψάρι (δ)έ φῶς.

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι ἂν δέ δουλέψεις, ἂν δέν κοπιάσεις, τίποτε δέν μπορείς νά δημιουργήσεις.

386. "Αρα μάρα καί κατάρα κι ὅ,τι βρέξει ἄς κατεβάσει.

Λέγεται ἀπό κάποιον πού ἔχει χάσει τήν ὑπομονή του: Νά τελειώνουμε. "Ο,τι εἶναι νά γίνει ἄς γίνει. Ἄδιαφορῶ γιά τό ἀποτέλεσμα. (Βλ. παρ. ἀρ. 392).

387. Βρεμένο θέλει τό παζιμάδι.

Ἄναφέρεται γιά τόν τεμπέλη, γιά ὅποιον ἔχει συνηθίσει νά τόν ὑπηρετοῦν.

388. Βρέξει, χιονίσει.

Λέγεται ἀπό ἀνθρώπους πού ἔχουν ἀποφασίσει ὀριστικά νά πραγματοποιήσουν συμφωνία. Ὅπωςδῆποτε νά βρεθοῦμε, θά γίνει αὐτό πού εἶπαμε.

389. Ἐκεῖα πού βρέχει φαίνεται, κι ὅπου χιονίζ' ἀσπρίζει.

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι τίποτα δέ μένει κρυφό.

390. Καί τά βρεμένα... πλυμένα;

Λέγεται γιά ἐκείνους πού δέν ἀμφισβητοῦν τή διαφορά μεταξύ τοῦ ἡμιτελοῦς καί τοῦ ὀλοκληρωμένου ἔργου. Ἡ παροιμία προέρχεται ἀπό τό ὅτι τά ροῦχα μπορεί νά εἶναι πλυμένα καί ἀπλωμένα, ὅταν ὁμως ἡ νοικοκυρά εἶναι «τσαπατσούλα» μένουν ἀκάθαρτα.

391. Μή στάξει καί μὴ βρέξει.

Λέγεται ὅταν μέ στοργή καί ἀγάπη φροντίζεις κάποιον.

392. "Ο,τι βρέξ' ἄς κατεβάσει.

(Βλ. παρ. ἀρ. 386).

393. Πέρα βρέχει.

Λέγεται γιά κάποιον πού δείχνει πλήρη ἀδιαφορία.

394. Σάβ βρεμένη γάτθα.

ἢ

Ἐπῆρε δά βρεμένα του.

Τόν ἔδιωξα, ἔφυγε.

395. Σάν ἐπρεπε (δ)έν ἔβρεχε, τόμ Μάη ἔχαμοβρόδα.

Λέγεται ὅταν κάτι δέν ἔγινε τότε πού θά ὠφελοῦσε, πού χρειαζόταν, καί γίνεται ἄκαιρα, μέ τρόπο πού ἀποβαίνει πιά ἐπιζήμιο.

βρίσκω

396. (Ἐ)γάπαν ἡ κόρη τόχ χορό, g' ἤβρεν ἄφραλ λυριστή.

Λέγεται γιά ἀντρόγυνα πού ταιριάζουν, κυρίως σέ περιπτώσεις πού ὁ ἄντρας καί ἡ γυναίκα εἶναι ἀνέμελοι καί τεμπέληδες. ("Ὁμοια ἀρ. 397, 398, 399. Βλ. λῆμμα βρῶμα, ἀρ. 407).

397. Ἐκύλησεν ἡ τέτσηρη καί ἤβρε δό καπφάκχι.

ἢ

Ἐγύρισεν ὁ τέτσηρης κι ἔβρηκε δό καπφάκχι.

Λέγεται γιά ἄτομα τοῦ ἴδιου φυράματος. (Πρβλ. ἀρχαία παροιμία: «ὅμοιος ὁμοίῳ ἀεί πελάζει»). ("Ὁμοια ἀρ. 396, 398, 399 καί μέ λῆμμα βρῶμα, ἀρ. 407 καπάκι, ἀρ. 953).

398. Ἦβρεν (ἡ) τσούκχα⁴⁵ πούμα⁴⁶ της.

("Ὁμοια ὡς ἄνω ἀρ. 396, 397, 399 καί μέ λῆμμα βρῶμα, ἀρ. 407 καπάκι, ἀρ. 953).

399. Ἦβρεν ὁ Φίλιππος τόν Ναθαναήλ.

Λέγεται γιά ὄσους ἔχουν πολλά κοινά χαρακτηριστικά. ("Ὁμοια ἀρ. 396, 397, 398 καί μέ λῆμμα καπάκι, ἀρ. 953).

400. Ἦβρε δόδ δάσκαλό δου.

ἢ

Ἦβρε δόμ μάστορά δου.

---

45) Τέτσηρη.

46) Καπάκι.

Λέγεται όταν κανένας έχει προβλήματα από κάποιον στις συναλλαγές του ή από την ίδια τη φύση της δουλειάς.

401. *Ἦβρε δῶδ διάολο δου.*

ἢ

Ἦβρε δόμ μάστορά δου.

Λέγεται όταν ένας ταλαιπωρείται από κάποιον.

402. *Ἦχι ὅπως ἤξερες, ὅπως βρήκες νύφ-φη μου.*

ἢ

Ἦχι ὅπως ξέραμε, ὅπως τά βραμε.

Λέγεται για εκείνους πού ἦταν καλομαθημένοι καί τώρα εἶναι ὑποχρεωμένοι νά συμμορφωθοῦν μέ τή νέα κατάσταση. Ἀκόμα λέγεται: « Ἐκεῖνα πού ἤξερες νά τά ξεχάσεις».

403. *Στόν οὐρανό σέ γύρευγα καί στήν γῆ σέ βρήκα.*

Λέγεται όταν συναντήσεις ἀναπάντεχα κάποιον πού ἔχεις τήν ἀνάγκη του.

βρόντος

404. *Πολεμᾶ στόβ βρόδο.*

Λέγεται για εκείνον πού ματαιοπονεῖ, πού προσπαθεῖ χωρίς ἀποτέλεσμα.

βροῦλλο

405. *Βροῦλ-λα μου φέρνεις, ψάθα σοῦ βλέκω.*

Ἡ φράση αὐτή δηλώνει ὅτι ἀνάλογα μέ τά ὑλικά πού προσφέρονται θά εἶναι καί τό κατασκεῦασμα. Κι ἀκόμα: ὅπως μου φέρεσαι σοῦ φέρομαι.

βρώμα

406. *Βρώμα καί δυσωδία.*

Λέγεται για ἄνθρωπο μέ ἐλεεινό χαρακτήρα, για τό κάθαρμο. (Βλ. λῆμμα βρωμῶ, ἀρ. 409).

407. Βρώμα τήβ βρώμα ἀγαπᾶ, πουτθάνα τή βουτθάνα
κι ἡ τίμα τή ἄμα καί περπατοῦν ἀδάμα.

“Ὁμοιος τόν ὅμοιο. (Βλ. λήμμα βρίσκω ἄρ. 369, 397, 398, 399
καπάκι, ἄρ. 953).

βρωμῶ

408. “Ὅλα τοῦ βρωμοῦν.

ἢ

Τό ἕνα τοῦ βρωμᾶ καί τ’ ἄλ-λο τοῦ μυρίζει.

Λέγεται γιά τούς γκρινιαρίδες καί τούς παράξενους, πού τίποτα
δέν τούς ἀρέσει.

409. “Ὅπου καί νά τό βιάσεις βρωμάει.

Χαρακτηρισμός κακοῦ καί ἀνέντιμου ἀνθρώπου. (“Ὁμοια βλ.
λήμμα βρώμα, ἄρ. 406).

γάδαρος

410. Γάδαρος εἶναι γάδαρος καί ἄν φορεῖ καί σέλ-λα
κι ἡ γριά ὅσομ ἠμορφίζεται (ἢ ὅσο γαί νά στολίζεται) (δ)έγ γίνεται
κοπέλλα.

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι ἡ περιβολή δέν μπορεῖ νά καλύψει τήν
ἀναξιοτήτα τοῦ ἀνθρώπου.

411. Γάδαρο λαλεῖς⁴⁷ πορδές ἠκούεις.

Λέγεται γιά τούς ἀδιάντροπους. Μέ τήν ἐπαφή μαζί τους ὅλες
τίς ἀσχήμες νά τίς περιμένεις.

(Βλ. λήμμα κῶλος, ἄρ. 1101).

412. Γαῖδούρι ξέστρωτο.

Ἄναφέρεται σέ ἄτομο κακοῦ χαρακτήρα καί κακότροπο.

413. Εἶδες τόγ-γάδαρόμ μου;

Δέκα (ἢ χίλια) χρόνια ἔχω νά δῶ γάδαρο.

Κατηγορηματική ἄρνηση σέ ἐρώτηση γιά ἕνα γεγονός πού

---

47) Παρακινῶ τά ζῶα μέ φωνές νά προχωροῦν.

ἀρνούμαστε νά τό συζητήσουμε ἤ καί νά τό ἀκούσουμε. Ἡ παροιμία αὐτή ξεκίνησε ἀπό τή συνήθεια πού εἶχαν μερικοί γεωργοί νά παίρνουν τούς γαδάρους ἄλλων καί νά τούς χρησιμοποιοῦν. Τόν Σεπτέμβρη στό κόπρισμα (λίπανση) τῶν κτημάτων τούς κρατοῦσαν μέρες. "Ὅταν ὁ κύριος τοῦ γαδάρου τούς ρωτοῦσε ἂν εἶδαν τό γάδαρό του, ἀπαντοῦσαν: «*Δέκα χρόνια...*».

414. *Μίλα μέ γάδαρο νά 'κοῦς πορδίδια.*

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι ἀπό ἕναν κακοαναθρεμμένο μόνο ἀνοησίες καί ἀπρέπειες μπορεῖς νά περιμένεις. ("Ὁμοια παρ. ἀρ. 411, λήμμα κῶλος, ἀρ. 1101).

415. *"Ὅποιος γάδαρος κι ἐγώ σαμάρι.*

Λέγεται σέ περιπτώσεις ἀνάλογης συμπεριφορᾶς.

416. *Πετάει ὁ γάδαρος;*

Πετάει.

Λέγεται γι' αὐτόν πού δέν ἔχει δική γνώμη καί συμφωνεῖ μέ ὅλα, ἀκόμα καί μέ τά πιό παράξενα.

417. *Τόγ. γαδαρόμ μου ἔδεσα.*

Λέγεται ἀπό ὅποιον ἔκαμε τή δουλειά του, ἐξασφαλίστηκε.

γαῖδουροδένω

418. *Κάλ-λιος γαῖδουρόδεν-νε παρά γαῖδουρογύρευε.*

Ἀπάντηση τοῦ πιστωτῆ σέ ἐρώτηση τοῦ ὀφειλέτη γιά τίς μεγάλες ἐγγυήσεις καί ἐξασφαλίσεις πού παίρνει.

γαῖδουρομούτσουνο

419. *Γαῖδουρομούτσουνο, ἀφεακή ζωή.*

Λέγεται γιά τόν χωρίς φιλότιμο ἄνθρωπο, πού ἀδιαφορεῖ γιά τίς ὑποχρεώσεις καί πού περνάει καλά σέ βάρους ἄλλων.

γάλα

420. *Ἀκόμα τό στόμα του μυρίζει γάλα.*

Λέγεται γιά τό νεαρό πού θέλει νά παραστήσει τόν παντογνώστη.

γάμος

421. Γάμος ἔψιμος⁴⁸, παιδιά τῆς ὀρφάνιας.

Λέγεται γιά τό γάμο πού γίνεται μεταξύ ἀτόμων προχωρημένης ἡλικίας.

422. Μήτε γάμος δίχως κλάματα.

μήτε λείψανο δίχως γέλια.

Μέ τή φράση ἐπιβεβαιώνεται ἕνα γεγονός πού εἶναι πολύ συνηθισμένο στίς δύο αὐτές περιπτώσεις.

423. Οὐλ-λα τοῦ γάμου δύσκολα κι ἡ νύφ-φη γαστρομένη.

Λέγεται στίς περιπτώσεις πού παρουσιάζονται συμπληρωματικές δυσκολίες καί ἀναποδιές, σέ μιά δουλειά πού ἀπό τή φύση της εἶναι δύσκολη.

424. Πάρ' don στόν γάμοσ σου νά σοῦ πεῖ καί τοῦ χρόνου.

Λέγεται γιά τόν ἀνόητο πού δέν προσέχει τά λόγια του, τόν ἀχάριστο πού φέρεται ἀνάρμοστα.

425. Τοῦ κουτρούλ-λη ὁ γάμος.

Λέγεται γιά μιά δουλειά ἢ γιά ἕνα σπίτι πού γίνονται μεγάλες σπατάλες καί φασαρίες.

γαμπρολόγια

426. Τά γαβρολόγια ὄλ-λο λόγια.

Ἐναφέρεται στά λόγια καί τίς παρεξηγήσεις πού συμβαίνουν στά συνοικέσια.

γαμπρός

427. Ἐπό γαβρόν ὡς γαβρό

πάει τό σπίτι ἐβρός.

ἢ

Ἐπό γαβρόν ὡς γαβρό

τό κατώφλι⁴⁹ βάει ἔβρός.

48) Ὀψιμος.

49) Ἐδῶ ἔχει τήν ἔννοια τοῦ σπιτιοῦ, τοῦ νοικοκυριοῦ.

Ἡ παροιμία δηλώνει ὅτι ὅταν μποῦν ἄξιοι γαμπροὶ στήν οἰκογένεια, διατηροῦν τήν περιουσία, «τό νοικοκυριό», καί αὐτό γιατί ἡ ἀκίνητη περιουσία στό σύνολό της προικοδοτεῖται στά κορίτσια, σύμφωνα μέ τά ἰσχύοντα ἔθιμα.

428. *Γαβρός ὑγιός (δ)έγ (γ)ίνεται καί νύφ-φη θεγατέρα.*

Ἡ φράση τονίζει τή διαφορά μεταξύ τῶν φυσικῶν παιδιῶν καί τῶν λόγφ νόμου. Λέγεται δέ ὅταν οἱ γαμπροὶ ἔχουν διεκδικήσεις ἀπό τήν περιουσία μετά τό γάμο. (Βλ. παρ. ἀρ. 430).

429. *Ὅταθ θέλ' ἡ νύφ-φη κι ὁ γαβρός,
τύφλα νά 'χει ὁ πετθερός.*

Στόν ἔρωτα δύο ἀνθρώπων κανένας δέν πρέπει νά ἐναντιώνεται. Οὔτε στήν ἐπιθυμία δύο πού ἀποφασίζουν νά κάμουν ἕνα κοινό ἔργο.

430. *Τό παιδί βγαίν-νει ἀπό τά σπλάχνα
κι ὁ γαβρός βαίν-νει ἀπό τή βόρτα.
(Ὅμοια μέ τήν ἀρ. 428 παροιμία).*

γάτος

431. *Ἄμ-μα λείπει ὁ γάτθης οἱ ποδάκοί χορεύγου.*

Λέγεται γιά περιπτώσεις κατά τίς ὁποῖες ὅταν ὁ νοικοκύρης, ὁ προϊστάμενος, λείπει, οἱ ὑφιστάμενοί του δέν ἐργάζονται.

432. *Ὅποιος λυπάται τοῦ γάτθης τό φάωμα τοῦ τρῶν οἱ ποδάκοί τά ροῦχα.*

Λέγεται γιά τούς τσιγγούνιδες, πού τό ἐλάττωμά τους γίνεται πρόξενος ζημιῶν.

433. *Οὔτε γάτθης οὔτε ζημιά.*

Λέγεται γιά μιὰ ὑπόθεση ἢ δουλειά, πού τέλειωσε χωρίς κέρδος ἢ ζημιά.

434. *Σά δήγ γάτθα εἶναι ἐφτάψυχη.*

Λέγεται γιά κάποιον, πού παρά τήν κακή ὑγεία του ἀντεπεξέρχεται μέ ἐπιτυχία στίς δύσκολες καταστάσεις.

γδέρνω

435. *Τόν ἔγδαρε ζωδανόν.*

Ἡ φράση λέγεται γιά περιπτώσεις τοκογλυφίας.

γείτονας

436. *Γείτοναν ἔχεις;*

Θεόν ἔχεις.

Ἡ σημασία πού δίδεται στόν καλό γείτονα. (Βλ. παρ. ἀρ. 437, 438).

437. *Κάλ-λιο ἕνας καλός γείτονας παρά ἕνας καλός χρόνος,*
ἢ καί ἀντίστροφα.

(Βλ. παρ. ἀρ. 419 καί 421, 436, 438).

438. *Ὁ καλός ὁ γείτονας τό παιδίμ μου πάφρεψε*
κι ὁ κακός ὁ γείτονας τό παιδίμ μου πόβεψε.

(Βλ. παρ. ἀρ. 436, 437).

γειτονιά

439. *Ὅ,τι ἀκοῦς στήγ γειτονιάσ σου*
πάφχε το στήγ γωνιά σου.

Λέγεται ὡς σύσταση: Αὐτό πού ἀκοῦς στή γειτονιά σου νά μή τό διαδίδεις. Τό «πάντεχέ το» ἔχει τή σημασία τοῦ φύλαέ το, ξέχασέ το.

γειτονικός

440. *Γειτονικό*
κολ-λητικό.

Ἀναφέρεται στήν επίδραση τῶν συναναστροφῶν.

γειτόνισσα

441. *Ἐχετε γειά γειτόνισσεσ κι ἐγώ ψωλαρμενίζω (ἢ καλαφατίζω).⁵⁰*

Ἡ φράση δηλώνει τέλεια ἀδιαφορία, ἰδίως γιά τά κοινά.

---

50) Στεγανοποιῶ τούς ἀρμούς τῆς βάρκας μέ στουπί καί πίσσα.

γέλιο

442. Έσκασα στά γέλια (λιγώθηκα στά γέλια).

Λέγεται από κάποιον πού γέλασε πολύ γιά κάτι πολύ άστείο.

443. Τό γέλιο ήβγεν άφ' τό βαράδεισο.

Λέγεται ώς σύσταση: ό άνθρωπος νά είναι πρόσχαρος και γελαστός.

444. Τοῦ 'βγα δά γέλια του ξινά.

Λέγεται γιά κάποιον, πού ένῶ γελοῦσε άμέριμνα, ξαφνικά τοῦ ήρθε μιά οίκογενειακή άτυχία.

γελῶ

445. Άλ-λοι κλαίουν κι ἄλ-λοι γελοῦ.

Εικόνα τής κοινωνίας και τής μοίρας τῶν ανθρώπων.

446. Γέλα μου νά σοῦ γελῶ

νά περνοῦμε τό γαιρό.

Μιά ὄψη τής ζωῆς εἶναι και ἡ άνεμελιά.

447. Γελοῦ γαί τά άφτιά του.

Λέγεται γιά κάποιον πολύ χαρούμενο.

448. Έγέλασέ με μιάφ φορά άνάτθεμά σου 'σένα,
έγέλασές με δυό φορές άνάτθεμά μου 'μένα.

Δέν ύπάρχει δικαιολογία γιά τό δεύτερο πάθημα. Όμοιο: «Τό δίς έξαμαρτεῖν οὐκ άνδρός σοφοῦ».

449. Έκεῖνος πού θά μέ γελάσει άκόμα (δ)έγ γεν-νήθηκε.

Κομπασμός κάποιου γιά τήν έξυπνάδα του.

450. Μ' έκαμες κι έγέλασα κι είν' γιό άδρας μου άρρωστος.

'Απάντηση κάποιας λυπημένης πού προσπάθησαν νά τήν κάμουν νά γελάσει γιά νά τήν άποσπάσουν από τίς σκέψεις της.

451. "Οποιος γελά μέ τό 'να μιμάτθι θά κλάψει μέ τά δυό.

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι ὁποιος κοροϊδεύει ἢ λέει ψέματα θά ἔχει τίς συνέπειες (δικαστήριο ἢ ξυλοδαρμό).

452. Οὐλ-λοι γελοῦγ γιά λό(γ)ου μου κι ἐγώ γελῶ γιά οὐλ-λους.

Λέγεται ἀπό κάποιον πού ἀδιαφορεῖ γιά ὅ,τι λένε γι' αὐτόν: Δέν τούς λαμβάνω ὑπ' ὄψη μου.

453. Οὔτε κλαίει οὔτε γελά.

Λέγεται γιά κάποιον πού τηρεῖ οὐδέτερη στάση σ' ἓνα γεγονός.
"Ομοιο: «οὔτε κρύο οὔτε ζέστη».

γεμέλλα⁵¹

454. Γεμέλλας κόρη ἔπαρε γεμέλλας γιού μή βάρεις.

Ἡ παροιμία γεννήθηκε ἀπό τήν ἀποψη πού ἐπικρατεῖ ὅτι ἡ κόρη τῆς γεμέλλας δέν κάνει δίδυμα, ἐνῶ ὁ γιός της κάνει δίδυμα καί εἶναι ζηλιάρης.

γεμίζω

455. Βασούλι βασούλι

γεμών-νει⁵² τό σακχούλι.

ἢ

Λουβούνι τό λουβούνι

γεμίζει τό σακχούλι.

Σύσταση γιά ἀποταμίευση καί διαπίστωση ὅτι οἱ περιουσίες μέ οικονομίες σιγά σιγά γίνονται.

Γενάρης

456. Γεν-νάρης γέν-να τοῦ Χριστοῦ, Φλεβγάρη κι ἄν-νοιξέ μου τες τές φλέβες τῶβ βυζιῶμ μου.

Ἄναφέρεται στούς μῆνες Γενάρη, Φεβρουάριο καί τόν ἐρχομό τῆς ἀνοιξῆς, τοῦ ὄργασμοῦ. (Ἐπικύηση ἐγκύου γυναίκα).

457. Τόγ Γεν-νάρη τό φεγάρι παρά ὦρα νά 'ναμι μέρα.

51) Δίδυμος.

52) Γεμίζει. Καί τό γεμίζω καί τό γιμώννω εἶναι σέ χρήση στή νισύρικη διάλεκτο.

Ἡ φράση ἀναφέρεται στή λαμπρότητα τοῦ φεγγαριοῦ τὸν Ἰανουάριο.

γενεά

458. *Τό βέρασα γενεές δεκατέσσερες.*

Λέγεται ἀπό ὅποιον κάνει αὐστηρές παρατηρήσεις σέ συνομιλητή του («ὄζω ἀπό τὰ βόδια»), ἀνατρέχοντας ἀκόμα καί στό παρελθόν του.

γένια

459. Ἐκεῖνος πού ἔχει τὰ γένια
ἔχει καί τὰ χτένια.

ἢ

Τὰ γένια θέλουχ χτένια.

Τὰ ἀξιώματα συνοδεύονται ἀπό εὐθύνες. Αὐτός πού τὰ ἔχει ἄς τὰ βγάλει πέρα μόνος του. Ἀκόμα λέγεται ὡς σύσταση νά μὴν ἀνακατεύεται τρίτος στίς ὑποθέσεις τοῦ ἄλλου. (Βλ. λήμμα ἔχω, ἀρ. 772).

460. Ὁ παπὰς πρῶτα τὰ γένια του βλογᾶ.

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι τὸ ἀτομικὸ συμφέρον προηγεῖται τῶν ἄλλων.

γενιά

461. Εἶδε ὁ σκύλ-λος τήγ γενιά δου
κι ἀναγάλιασ' ἢ καρδιά του.

Λέγεται ἀπό κάποιον πού βλέπει νά διαπληκτίζονται συγγενεῖς μεταξύ τους καί χαίρεται γιατί αὐτός ἔχει τίς ἴδιες συγγενικές διαφορές.

462. Καί μέ τόβ βασιλιάγ γενιά.

Ἐκφράζει ἱκανοποίηση γιά ἓνα συνοικέσιο πού ἢ κόρη ἢ ὁ γιὸς παντρεύεται ἀπό πολὺ καλὴ οἰκογένεια.

463. Οὐλ-λοι οἱ γύφτοι μιά γενιά.

ἢ

Οὐλ-λοι οἱ σκύλ-λοι μιά γενιά.

ἢ

Χίλιοι σκύλ-λοι μιά γενιά.

Λέγεται γιά ἄνθρώπους τοῦ ἴδιου φυράματος.

γέννα (τά)

464. Τρεῖς στά Γέν-να, τρεῖς στά Φῶτα κι ἔξι στήν Ἀνάσταση.

Ἀναφέρεται στίς ἡμέρες ἀργίας τῶν μεγάλων αὐτῶν ἑορτῶν.

γεννιέμαι

465. Πού γεν-νηθεῖ στήφ φυλακή φήφ φυλακή θυμᾶται.

Ὁ ἄνθρωπος θυμᾶται πάντοτε καί νοσταλγεῖ τόν τόπο ἀπό ὅπου ξεκίνησε.

466. Φτωχός γεν-νιέται.

Λέγεται ὅταν σέ μιά θορυβώδη συζήτηση ἐπικρατήσῃ ξαφνικά ἡσυχία.

γεννῶ

467. Ἀβραάμ ἐγέν-νησε δόν Ἰσαάκ.

Λέγεται σέ περιπτώσεις πού οἱ διηγήσεις εἶναι ἀνιαρές.

468. Ἀκόμα κι οἱ πετεινοί του γεν-νοῦ.

Ἀναφέρεται σ' αὐτούς πού ὅλα τούς πᾶνε καλά.

469. Ἀλ-λη καμιά (δ)έ γέν-νησεμ μόν' ἢ Μαργιά τόγ Γιάν-νη.

Λέγεται γιά ἐκεῖνον πού πιστεύει πῶς ἡ δική του ἱστορία, τά προσωπικά του βάσανα, εἶναι τά μόνα στόν κόσμο. Τά δικά του βάσανα σβήνουν ὅλα τ' ἄλλα. Μέχρι σήμερα ἔτσι σκέφτεται καί ἀντιδρᾷ ὁ Νισύριος. (Βλ. λῆμμα κάνω, ἀρ. 942).

470. Λούν-νεις με, χτενίζεις με, ξέρω ποιός μ' ἐγέν-νησε.

Ἡ φράση διαπιστώνει τήν προσκόλλησῃ καί ἀφοσίωσῃ τοῦ παιδιοῦ πρὸς τούς φυσικούς γονεῖς.

γεράματα

471. Γεράματα καί φτώχες πλη(γ)ές αγιάτρευτες.

ἢ

(Δ)έ *daaakō*⁵³ δύο πράματα,

τήφ φτώχεια, τά γεράματα.

* Η φράση δηλώνει τή λαϊκή αντίληψη για τίς δύο αυτές καταστάσεις τῆς ζωῆς.

γερνῶ

472. "Ημουνα νιός κι ἐγέρασα.

Λέγεται σέ περιπτώσεις ὑποσχέσεων πού δέν πραγματοποιοῦνται.

γέρος

473. "Ακουε γέροδα βουλή, πεπαιδευμένου γνώση.

* Η πείρα τοῦ γέρου εἶναι ἴδιας ἀξίας μέ τοῦ πολύ διαβασμένου.

474. "Αν (δ)έν ἔχεις γέροδ δός κι ἀγόρασε.

* Η κρίση τοῦ γέρου εἶναι καί σωστή καί χρήσιμη. (Βλ. παρ. ἀρ. 480).

475. Εἶδα γέρο βαπά νά θάβγει μωρά παιδιά.

* Η παροιμία ἐκφράζει τήν ἄποψη ὅτι ὁ χάρος δέν παίρνει σύμφωνα μέ τήν ἡλικία.

476. Καί τοῦ γέρου τά παιχνίδια

σάν ννερόβραστα κρομμύδια,

ἢ

Καί τοῦ γέρου τά χαδάκια

σάν ννερόβραστα σπανάκια.

Μυκτηρισμός τοῦ γέρου πού γαμπρίζει.

477. *Ο γέρος εἶτε ἀπό πφέσιμο ἢ ἀπό χέσιμο πάει.⁵⁴

* Αναφορά σέ δύο μεγάλες αἰτίες κινδύνων τῆς υγείας τοῦ ἡλικιωμένου.

53) Ἀντέχω.

54) Ἐδῶ ἔχει τήν ἔννοια τοῦ πεθαίνει.

478. Ὁ γέρος κι ἂν ἐγήρασε· κι ἔχασε *dó kubí*⁵⁵ *dou*
(δ)έν ἔχασε *dḥd dóza dou* καί τήν *ὑπόληψή dou*.

Ὁ γέρος πάντοτε ἔχει τή θέση του στήν κοινωνία. Τόν σέβον-
ται καί τόν τιμοῦν.

479. Ὁ πηλός *βαστᾶ τό δοῖχο gi ἡ καλή ζωή τόν γέρο.*
ἡ

Ὁ πηλός *βαστᾶ τό δοῖχο τό καλό φαί τόν γέρο.*

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι ὁ γέρος γιά νά ζήσει πολλά χρόνια
πρέπει νά διατρέφεται καλά καί νά περνᾶ μιά καλή ζωή ἤρεμη,
χωρίς ἔγνοιες.

480. Σάδ (δ)έν ἔχεις γέρο, *δῶσε νιούς κι ἀγόρασε.*

(Ὅμοια μέ τήν παρ. ἀρ. 474). Ἐξαίρεται ἡ ὑπεροχή τῆς κρίσης
τοῦ γέρου μπροστά στήν ἀπειρία τῶν νέων.

481. Χαρά στόν γέρο *b' ἀγρυπνᾶ, στόν νιόν ὅπου κοιμᾶται.*

Ἐκφράζεται ἡ λαϊκή αντίληψη ὅτι ὁ γέρος ὅταν ἔχει ὑπνηλίες
δέν εἶναι καλά στήν ὑγεία του. Ὁ νέος ὅταν κοιμᾶται δέν
ξενοχτᾶ, δέν ἀσωτεύει.

γεροντιά

482. *Λεφτοπέινα, λεφτοπέινα οὐλ-λο γεροχά καθίζει.*

Ἀναφέρεται στήν ἄποψη ὅτι ἡ πείνα καί ἡ ἀνέχεια μᾶς γερνοῦν
πό γρήγορα.

γῆ

483. Ἄνοιξεν ἡ γῆς καί τόν ἐκατάπιε.

Λέγεται ὅταν κάποιος πού βρίσκεται σέ δύσκολη θέση σέ μία
συζήτηση ἐξαφανίζεται χωρίς νά τόν πάρουν εἶδηση.

---

55) Τό παράστημά του.

484. Γίνανε γῆς Μαδιάμ.

ἢ

Τά 'καμε γῆς Μαδιάμ.

Λέγεται γιά περιπτώσεις μεγάλης ζημιᾶς ἢ καταστροφῆς πού μέ τίς ἐνέργειές του ἔκαμε κάποιος ἢ ἀκόμα πάνω στό θυμό ἢ στό μεθύσι του. (Βλ. λῆμμα γυαλί, ἀρ. 559).

485. (Δ)έβ βρίσκεται στήν γῆσ στήν οἰκουμένη.

Λέγεται σέ περιπτώσεις πού θέλουμε νά ἐπαινέσουμε κάποιον ἢ κάποια γιά τά προτερήματά τους.

486. 'Εδῶ 'ναι ἢ γῆ τῆς ἐπαγγελίας.

Λέγεται ὅταν ὑπάρχει σ' ἓνα μέρος, σπíti ἢ πόλη, εὐημερία, ἢ ἀκόμα σέ πλούσια γεύματα μέ πολλά ὠραία φαγητά.

487. 'Εκίνησεγ γῆ γαί οὐρανό.

Χαρακτηρισμός ἐπιμόνων ἐνεργειῶν κάποιου.

488. (Δ)έ βατεῖ στήν γῆ.

'Η φράση ἀναφέρεται στόν υπερήφανο, τόν υπερόπτη καί τόν πολύ χαρούμενο.

Γιάννης

489. Γιάν-νης κερνά, Γιάν-νης πίνει.

Λέγεται γιά κάποιον πού τά θέλει ὅλα δικά του ἢ γιά τό περιβάλλον του.

490. Κόψε ξύλο κάμ 'Αδώνη
κι ἀπό πλάτανομ Μανώλη
κι ἄρ ρωτᾶς καί γιά τόγ Γιάν-νη
ὅ,τι ξύλο θέλεις κάμνει.

Σατυρίζει τούς Γιάννηδες. ("Ὁμοια μέ παρ. ἀρ. 491).

491. Σαρακαπέδε Γιάν-νηδες ἐνός κοκόρου γνώση.

("Ὁμοια μέ τήν προηγούμενη ἀρ. 490).

γιατρός

492. Ὁ πού πονεῖ στόγ γιατρό βάει.

Ἔχει ἀνάγκη ἀπό κάτι πρέπει νά ἀπευθύνεται στό κατάλληλο πρόσωπο, στόν ειδικό.

γινάτι

493. Τό (γ)ινάτι βγάζει μ-μάτι.

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι ὁ πεισματάρης στό τέλος θά βγεῖ ζημιωμένος. (Βλ. λήμμα πείσμα, ἀρ. 1658).

γίνομαι

494. Γενηθήτω τό θέλημά σου.

Λέγεται ἀπό ἐκεῖνον πού ὕστερα ἀπό πολλές παρακλήσεις συνένευσε στό αἴτημα κάποιου.

495. Γινήκαμε μέλι καί γάλα.

Συμφιλιωθήκαμε.

496. Μόνο δοῦ σπανοῦ τά γένια (δ)έγ (γ)ίνονται (ἤ (δ)έβ βγαίνουσι).

Ἐκφράζει τήν ἀποψη ὅτι ὅλα, μέ καλή θέληση, μπορεῖ νά γίνουν.

497. Ὅ,τι ἔγινε ἔγινε.

ἤ

Ὅ,τι ἔγινε (δ)έγ ξεγίνεται.

Λέγεται γιά κάτι πού δέν εἶναι δυνατό νά ἐπανορθωθεῖ.

498. Τ' ἀγεία γενῆκαθ θυματά.

ἤ

Τ' ἀγεία (γ)γενῆκαθ θυματά καί τά σκατά λιβάτι

καί τῶν ἀθρώπω δά παιδιά ἐγίνησαγ γαδάροι.

Λεγόταν παλαιότερα ὅταν στίς συνελεύσεις τοῦ Δήμου ἐπικρατοῦσαν οἱ φωνακλάδες, οἱ κακομαθημένοι, ἰδιαίτερα στίς ἐκλογές Δημάρχου. Διαπίστωση γιά ἔλλειψη σεβασμοῦ πρὸς τοὺς προεστούς καί τοὺς προύχοντες.

γιορτή

499. Σήμ-μερα ἔχου γι οἱ γαδάροι γιορτή.

Λέγεται σέ περιπτώσεις κακοκαιρίας πού δέν μποροῦν νά πάνε στά χωράφια γιά δουλειά.

γκάστρι

500. Ἡ νιόπαφρη τό γάστρι ἀησά βανηγύρι δώ ἔχει.

Λέγεται γιά γυναίκα πού ἐπιδεικνύει τήν κοιλιά της γιά νά δείξει ὅτι εἶναι καρπερή.

γκαστρωμένη

501. Ἡ γαστρωμένη γεναίκα τό ἔνα της πόδι μέσ'τόλ λάκχο καί τό ἄλ-λο ὄζω.

Ἄναφέρεται στους κινδύνους πού διέτρεχαν ἐκείνη τήν ἐποχή οἱ ἔγκυες γυναῖκες. Στή Νίσυρο μιά ἐποχή ἡ ὀνησιμότητα ἦταν πολύ μεγάλη.

γλείφω

502. Γλείφει τά δάχτυλά του.

ἢ

Ἔγλειψε καί τά κουτάλια (ἢ τά τσανάκια).

Λέγεται γιά καλομαγειρεμένο φαγητό.

γλήγορος (γρήγορος)

503. Τό γλή(γ)ορο γαί τό καλό μαζί (δ)έ βερπατοῦσι.

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι τό καλό θέλει προπαρασκευή, ἀργεῖ, ἐνῶ τό κακό τρέχει. Ἔτσι ἡ κακή εἶδηση (τό χαπάρι = εἶδηση θανάτου) διαδίδεται γρήγορα.

504. Ὁ Γλη(γ)όρης ἐγλη(γ)ορεῖ⁵⁶ γι ὁ Μελέτης ἐμελέτα
μά ὁ Γλη(γ)όρης τήν ἐπῆρε ἀῶν Μελέτη τήν γεναίκα.

Αὐτό πού ἔχεις νά κάμεις μή τό ἀναβάλεις. (Βλ. λῆμμα Μελέτης, ἀρ. 1291).

---

56) Ἐγρηγόρα.

γλιστρίδα

505. Γλιστρίδα⁵⁷ έφραες;

Λέγεται σέ περιπτώσεις άκατάσχετης φλυαρίας.

γλιστρῶ

506. Γλιστρῶ σάχ χέλι.

Λέγεται γιά έκείνον πού ξεφεύγει καί δέν πιάνεται πουθενά.

γλίτσης⁵⁸

507. Στοῦ γλίτση γλίστη τήν αὐλή νά 'φίκει' μέ νά πιάσει 'σέ.

Λέγεται άπ' αὐτόν πού προσπαθεῖ ἡ κακομοιριά καί ἡ βρωμιά νά μήν πάει κοντά του.

γλυτώνω

508. 'Από τρύχα 'γλύτωσε.

ἤ

'Εγλύτωσε άφ' τοῦ χάρου τά χέρια.

ἤ

'Εγλύτωσε άφ' τοῦ λύκου τό στόμα.

ἤ

Φτηνά τήν έγλύτωσε.

Λέγεται γιά κάποιον πού διέφυγε μεγάλο κίνδυνο.

509. (4)έγ γλυτών-νει νά 'χει τόχ χάρο βάρβα.

Λέγεται γιά κάποιον πού κινδυνεύει άμεσα.

γλώσσα

510. Δάγασε τήγ γλώσσα σου.

Πρόσεχε πῶς μιλάς. 'Αναφέρεται όταν λέγονται άνοησίες ἡ κακογλωσσιές. (Βλ. ὁμοια, άρ. 523).

511. "Εβγαλεμ μιá βιθαμή γλώσσα.

Λέγεται γι' αὐτόν πού αὐθαδιάζει.

---

57)' Αντράκλα.

58)' Ο βρωμιάρης.

512. *Ἐμάλ-λιασεν ἡ γλῶσσα μου.*

Χαρακτηρισμός μάταιας προσπάθειας νά πεισθεῖ κάποιος πού διαφωνεῖ γιατί πρέπει νά διαφωνεῖ.

513. *Ἔχει τοῦ Ἀρείου⁵⁹ τήν γλῶσσα.*

Λέγεται γιά κάποιον πού μιᾷ ἀσταμάτητα καί ὑποστηρίζει τίς ἀπόψεις του μέ φανατισμό καί ἀνυποχώρητα.

514. *Ἐφαέ δομ μέ τήν γλῶσσα ἀης.*

Λέγεται γιά περιπτώσεις κακογλωσσιᾶς.

515. *Ἡ γλυκειά γλῶσσα ἔβγαλε δύο φίδι ἀπό τή ἀρύπα.*

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι ὁ καλός λόγος κατορθώνει καί τά πιό δύσκολα. ("Ὁμοια μέ παρ. ἀρ. 520).

516. *Ἡ γλῶσσα εἶναι δίκοπο καί κοφτερόμ μαχαίρι
καί ἄν (δ)έ ἀή βροσέξουμε πολ-λές πλη(γ)ές μᾶς φέρνει.*

Λέγεται γιά νά δείξει ὅτι καθένας πρέπει νά προσέχει πῶς μιᾷ.
("Ὁμοια μέ παρ. ἀρ. 518).

517. *Ἡ γλῶσσα κόκχала (δ)έν ἔχει καί κόκχала τσακίζει (ἢ τσακᾶ).*
("Ὁμοια μέ τήν προηγούμενη ἀρ. 516).

518. *Ἡ γλῶσσα μου ὁ ὀχτρός μου.*

Χαρακτηρισμός τῆς ἄκριτης γλώσσας, πού μᾶς δημιουργεῖ προβλήματα καί μᾶς ἐκθέτει.

519. *Ἡ γλῶσσα του κόβγει καί ράβγει.*

Λέγεται γιά τόν πολυλογά, πού ὄλα'τά ἐξηγεῖ καί τά ὁμορφαίνει.

520. *Ἡ καλή γλῶσσα κάμνει τά πικρά γλυκά καί τ' ἄγρια μερωμένα.*
("Ὁμοια παρ. ἀρ. 515).

---

59) Πρεσβύτερος στήν Ἀλεξάνδρεια. Ἀρχηγός τῆς αἵρεσης τοῦ ἀρειανισμοῦ (πέθανε τό 336 μ.Χ.).

521. *Κάλ-λιον νά σέ φάει τοῦ φιδιοῦ ἡ γλώσσα παρά οἱ γλώσσες τῶν ἀθρώπων.*

Ἐπισημαίνει τό κακό πού ὑφίσταται ἐκεῖνος πού τόν κακολογοῦν. (Βλ. λήμμα στόμα, ἀρ. 1889).

522. *Λύθηκε ἡ γλώσσα του.*

Λέγεται γιά κάποιον πού ἔκανε ὑπομονή καί ἀπόφευγε νά μιλήσει, τώρα ὅμως ἄρχισε καί δέ σταματᾶ.

523. *Μά(ζ)εψε ἀήγ γλώσσασ σου.*

(Βλ. ὅμοια παρ. ἀρ. 510).

524. *Μέλι στάζει ἡ γλώσσα του.*

Λέγεται γιά τούς γλυκομίλητους.

525. *Πρίν ἀπ' τόν νοῦσ σου νά μὴ ἀρέχ' ἡ γλώσσα σου.*

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι πρέπει κανεῖς πρῶτα νά σκέφτεται καί ἔπειτα νά μιλάει.

γνώση

526. *Ἄν ἡ κουρούνα εἶχεγ γνώση,*

θά μᾶς δάνειζε καθόση.

Λέγεται γιά τούς ἀνόητους, πού θέλουν νά συμβουλευοῦν τούς ἄλλους.

527. *Ἐγέρασε καί γνώση (δ)έν ἔβαλε.*

Λέγεται γιά ἐκείνους πού παρά τήν προχωρημένη ἡλικία, δέν ἔχουν τήν ἀνάλογη πείρα καί γνώση.

528. *Ἐχει ἐνός κοκόρου γνώση.*

Ἄναφέρεται γιά ὅποιον δέν ἔχει κρίση.

529. *Ἐχουσιγ γνώσιν οἱ φύλακες.*

Λέγεται ἀπό αὐτούς πού ἔλαβαν τά ἀπαραίτητα μέτρα.

530. *Κάθα εἷς κι ἡ γνώση του.*

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι καθένας ἔχει τὸν τρόπο του νὰ σκέφτεται.

531. *Κοδά στόν νοῦ γι ἡ γνώση.*

Λέγεται γιὰ ὅποιον ξέρει καλά αὐτό πού κάνει: «*Εἶδες το βού πάινε λάου λάου καί γατάφερε ἀήμ Μαρία; Ἔ, κοδά στό νοῦ γι ἡ γνώση*».

532. *Πολ-λά μυαλά καί λ-λί(γ)η γνώση.*

Λέγεται γιὰ κάποιον πού ἔμαθε γράμματα ἀλλά κρίση δέν ἔχει.

γονικό

533. *Τό γονικό (δ)έχ χάν-νεται, μ' ἀλήθεια καί πληθαίνει.*

Ἐκφράζεται ἡ ἀποψη ὅτι τὰ ἐλαττώματα πού ἔχουν οἱ γονεῖς κληρονομοῦνται στούς ἀπογόνους ἐπαυξημένα.

534. *Τό γονικό στό γονικό.*

Ἀναφέρεται σέ παλιό ἔθιμο πού ἴσχυε στά νησιά: τήν κληρονομική ἀρχή, σύμφωνα μέ τήν ὁποία σέ περίπτωση θανάτου ἐνός ἐκ τῶν συζύγων, οἱ ὁποῖοι ἦταν ἄκληροι, ἡ περιουσία δέν περιερχόταν στόν ἄλλο ἀλλά ἐπιστρεφόταν στό γονιό πού κληρονόμησε.

γονιός

535. *Ἄδικος γονιός δίκαια ἡ κρίση τοῦ παιδιοῦ.*

Ἄδικος γονιός δέν πρέπει νὰ ἀδικεῖ τό παιδί του, ἀλλά νὰ ἀναγνωρίζει τό λάθος του.

536. *(Δ)έν ὑπάρχει μικρός γονιός καί μικρός ἱερέας.*

Ἡ φράση δηλώνει τή θέση πού ἔχουν στήν κοινωνία ὁ γονιός καί ὁ παπάς.

537. *Ὁ πού γονιοῦ (δ)έν ἀγρικᾶ⁶⁰, παραγωνιά γαθίζει.*

Σύσταση νὰ ὑπακούουν τά παιδιά στούς γονεῖς τους.

60) Ἄκούει.

γοργός

538. *Τό γοργό γαί χάριν ἔχει (ἢ θέλει).*

Ἐναφέρεται στήν ἄποψη ὅτι αὐτό πού προγραμματίζει κανεῖς πρέπει νά τό ἐκτελεῖ χωρίς ἀναβολή.

γουδί

539. *Τό γουδί τό γουδοχέρι
καί τό γόπανο στό χέρι.*

Λέγεται γιά κάποιον πού ἐπιμένει στίς ἀπόψεις του, πού δέν ἀκοῦει κανέναν καί συχνά ὑποπίπτει στά ἴδια σφάλματα. Πολλές φορές λέγεται μόνο ὁ πρῶτος στίχος τῆς παροιμίας.

γούλα

540. *Ἡ γούλα του θά τόφ φάει.*

Ἐναφέρεται στό λαίμαργο ἄνθρωπο.

γούνα

541. *Ἐχω ἴγώ ράμματα γιά τήν γούν-νασ σου.*

Λέγεται σάν ἀπειλή: Ξέρω πολλά σέ βάρος σου.

γράμματα

542. *Ἄλλο γράμ-ματα κι ἄλλο γνώση,
ἢ*

Ἄλ-λο γνώση κι ἄλλο γράμ-ματα.

Λέγεται γιά νά δηλώσει ὅτι τό νά εἶναι κανένας «γραμματισμένος» δέ θά πεῖ πῶς εἶναι καί γνωστικός.

γραφή

543. *Στό κάτω κάτω τῆς γραφῆς.*

Ἐχει τήν ἔννοια τοῦ «ἐπιτέλους», τοῦ «λοιπόν» καί προηγῆται τῆς φράσης: «Στό κάτω-κάτω τῆς γραφῆς ὅ,τι εἶναι νά γίνει ἄς γίνει».

γραφτό

544. Έτσι ήτανε γραφτό.

ή

Γραφτό του ήτο νά τό πάθει.

Ή φράση δηλώνει κάτι τό αναπόφευκτο.

γράφω

545. Γράψε λάθος.

Παραδοχή κακῆς ἐνέργειας ἢ σφάλματος. Δίδεται καί ὡς ἀπάντηση σέ ἔκφραση παραπόνου.

546. Ὅ,τι γράφει (δ)έγ ξεγράφει.

ή

Τό γραμμένο (δ)έγ ξεγράφεται.

Ή αναφορά στή μοίρα.

547. Ποῦ τό ἄβρες γραμ-μένο;

Λέγεται σέ περίπτωση διαφωνίας.

548. Σέ γράφω στά παλιά μου τά παπούτσια.

Ή φράση ἀπευθύνεται σέ κάποιον πού δέν ὑπολογίζουμε, τόν ἀποστρεφόμεστε.

γριά

549. Ἀπίς ἡ γριά αὐτῶθηκε (ἢ πλακῶθηκε) ἐσφιχτομαδαλώθηκε.

Λέγεται ἀπό αὐτόν πού ὅταν πάθει κάτι λαμβάνει τίς προφυλάξεις («κουμπώνεται»).

550. Ἐγλυκάθηκεν ἡ γριά μέ τό σύκο (ἢ μέ τά σύκα).

Λέγεται γι' αὐτούς πού πάντα ζητᾶνε νά τούς δίνεις. Γιά τούς ἀδιάκριτους.

551. Εἶχε ἄο ἡ γριά κι ἐκούτσαινε ἄπησε gi ἀγάθι.

Λέγεται γιά κάποια δουλειά δύσκολη πού συναντᾶ νέες ἐπιπλέον δυσκολίες.

552. *Ἡ γριά καί ἄν στολίζεται
στ' ἀνήφορα γνωρίζεται.*

Λέγεται γιά κάποιον πού προσπαθεῖ νά κρύψει τά χρόνια του.

553. *Ἡ γριά κόττα ἔχει τό ζουμί.*

Καθετί τό ὄριμο εἶναι καί πιό νόστιμο. Ὁ ἄνθρωπος ὁ ὄριμος μέ κρίση καί μέ πείρα ἔχει πάντοτε τήν ἀξία του.

554. *Καί τῆς γριάς ἡ κλωστή καλή 'ναι.*

Ἀπό ἓνα φτωχό καί ἀνήμπορο ὅ,τι κι ἄν πάρεις εἶναι καλό.

555. *Τά 'χει ἡ γριά στόλ λο(γ)ισμό ἀης
τά θωρᾶ καί στ' ὄνειρό ἀης.*

Λέγεται γιά τούς φαντασιόπληκτους.

γρόσι⁶¹

556. *Ἐχεις γρόσα (ἢ ὅπου 'χει γρόσια)
ἔχεις γλώσσα.*

ἢ

*Ἐχεις φλουριά
ἔχεις θωριά.*

ἢ

*Ἐχεις γρόσα
ἔχεις δόξα,*

ἢ

*Λαλοῦ⁶² δά γρόσια
ἢ τά μαϊδιά.⁶³*

Οἱ φράσεις δηλώνουν τή δύναμη πού ἀσκοῦν πάνω στόν ἄνθρωπο τά χρήματα καί ὁ πλοῦτος. (Βλ. λῆμμα λαλῶ, ἀρ. 1115).

61) Παλιό τουρκικό νόμισμα μικρῆς ἀξίας.

62) Μιλοῦν, ἀκούονται.

63) Τουρκική λέξη: τά χρήματα.

557. Τά γρόσια κάμνου δόγ γάδαρο βαπά.

ἤ

Τά γρόσια (ἤ τό χρήμα) κάμνου δόγ γάδαρο βαπά ἄμ-μ' εἶναι πάλι γάδαρος.

Ἡ παροιμία προῆλθε ἀπό τήν παλιά συνήθεια, κατά τήν ὁποία γιά νά γίνει κανένας παπάς ἔπρεπε νά πληρώσει τό δεσπότη. Ἐπισημαίνει τό γεγονός ὅτι τά χρήματα προβάλλουν τόν ἀνάξιο, ὁ ὁποῖος ὅμως κατά βάθος μένει ὁ ἴδιος.

558. Τά γρόσα προδῶσα δόχ Χριστό.

Τά χρήματα διαφθείρουν.

γυαλί

559. Γυαλιά καρφιά,

ἤ

"Όλα γίνησαγ γυαλιά καρφιά.

Λέγεται γιά ἕναν πού τά ἔσπασε στό γλέντι καί γιά κείνον πού καταστρέφει μιὰ ἐπιχείρηση. (Βλ. λήμμα γῆ, ἀρ. 484).

560. Τοῦ ἔβαλε τά γυαλιά.

Λέγεται γιά ὅποιον ἀποδεικνύεται πιό ἄξιος ἀπό ἄλλον.

γυαλίζω

561. "Ό,τι γυαλίζει (δ)έν εἶναι μάλαμα.

Ἡ φράση ἐπισημαίνει ὅτι δέν πρέπει τά φαινόμενα νά μᾶς ἐξαπατοῦν.

γυμνός

562. Πιάσ' τόγ γδυμνό⁶⁴ γαί πάρ' τά ροῦχα του.

Μή περιμένεις νά πάρεις ἀπό αὐτόν πού σοῦ χρεωστᾶ, ἀφοῦ εἶναι πάμπτωχος καί τόν δέρνει ἡ ἀνέχεια. ("Όμοια μέ τήν παρ. ἀρ. 563).

---

64) Γυμνός.

563. *Τῷ βεινασμένῳ δὲ ψωμί καί τῶν γδυμῶν δὲ ροῦχο.*

Λέγεται γιά περιπτώσεις πού μιά προσφορά ἢ βοήθεια γίνεται ἀπό ἀνθρώπους πάμπτωχους, ἀλλά παρόλα αὐτά, ἔστω καί ἐλάχιστα, προσφέρουν. Δηλώνει ἀκόμα ὅτι δέν πρέπει νά περιμένεις νά πάρεις ἀπό τούς ἀδύνατους οἰκονομικά, ἀπό τούς «μὴ ἔχοντας». ("Ὁμοια παρ. ἀρ. 562).

γυναίκα

564. *Ἄλίμονο βού θαρ-ρευτεῖ στόν ἥλιο δὴ χειμῶνα,
στούς ὄρκους τῷ βαλ-λικαριῶ, στῶν γυναικῶν δά λόγια.*

Σύσταση ἐπιφυλακτικότητας στίς γυναικεῖες ὑποσχέσεις καί τούς ὄρκους.

565. *Ἀπόθε βαστᾶ ἡ σκούφια σου (ἡ γενιά σου);
ἀπό 'κεῖ πού 'ν ἡ γυναίκα μου.*

ἢ

Ἀπό ποῖο χωριό εἶσαι;

Ἀπό τό χωριό τῆς γυναίκας μου.

Λέγεται γιά τούς ἀνδρες πού μετά τό γάμο τους, συνδέονται πῶς πολύ μέ τήν οἰκογένεια τῆς γυναίκας τους. Ἐπισημαίνεται ἡ ἐπίδραση τῆς γυναίκας πάνω στόν ἄνδρα.

566. *Ἀνάθεμα πού θε 'νά πεῖ τήν ἀελιάζ ζευγάρι
καί τήν γυναίκα ἄθρωπο καί τό τυρί συφ-φαί.⁶⁵*

Ἀναφέρεται στή μειωτική τότε θέση τῆς γυναίκας μέσα στήν κοινωνία.

567. *Αὐτή εἶναι μιά δια(β)ολογυναίκα.*

Χαρακτηρισμός τῆς πονηρῆς γυναίκας, τῆς διαβολεμένης. ("Ὁμοια παρ. ἀρ. 570).

568. *Διάλεξε τήν γυναίκα δὲ Σάβ-βατο κι ὄχι τή Γεργιακή στήν Ἐκ-κλησιά.*

Ἡ ἀξία γυναίκα ἐκτιμᾶται στή δουλειά, ὄχι στά στολίδια.

---

65) Πλήρες φαγητό.

569. Ἡ γυναίκα ἔβαλε δὴ διά(β)ολο στό βουκχάλ-λι.

Ἡ γυναίκα μέ τήν πονηριά της κατορθώνει τά ἀκατόρθωτα.

570. Ἡ γυναίκα ἔχει τόδ διά(β)ολο μέσα της.

Ὅμοια ἀρ. 567.

571. Ἡ γυναίκα μέ τό κλάμα κι ὁ κλέφτης μέ τοὺς ὄρκους.

Ἡ φράση ἀναφέρεται στήν παράλληλη συμπεριφορά καί τῶν δυό, γιά νά γίνουν πιστευτοί.

572. Ἡ πρωτεινή γυναίκα μου

κι ἡ ὕστερη (ἢ στερινή) κυρά μου.

Ἀναφέρεται στήν ἀδίκη συμπεριφορά τοῦ ἀνδρα, ὁ ὁποῖος στήν πρώτη γυναίκα του συμπεριφέρεται σάν νά ἦταν ὑπηρεσία του, ἐνῶ ἡ δεύτερη τοῦ ἐπιβάλλεται.

573. Ὁ ἀφρας μέ τό τσουβάλι

κι ἡ γυναίκα μέ τό κουτάλι

ἡ γυναίκα καταπονᾶ (ἢ ξεπουλᾶ).

Ἄν ἡ γυναίκα εἶναι σπάταλη στό νοικοκυριό της, στό φαί, στό σπίτι, ὅσα καί νά τῆς δώσουν τά σπαταλά. Καταστρέφει τόν ἄντρα της.

574. Ἡ γυναίκα προκάμνει (ἢ μαϊζέρεται).⁶⁶

Ἀναφέρεται στήν ἀξία γυναίκα, πού ὅλα τά προφτάνει καί ξέρει νά ἐλίσσει ἀνάλογα μέ τίς περιστάσεις.

575. Ὁ Θεός νά σέ φυλάει ἀπό κακιά γυναίκα.

Εὐχή καί σύσταση νά φυλάγεται κανένας ἀπό κακιά γυναίκα, πού ἀπό τή φύση της εἶναι ἀδίσταχτη, θηριώδης.

576. Παλιάγ γυναίκα γάμνεις

μόνο δὸσ σπόροχ χάν-νεις.

Ματαιοπονεῖ ὅποιος κάτι τό παλιό καί τό ἄχρηστο προσπαθεῖ νά τό ἐπιδιορθώσει.

---

66) Τά καταφέρνει: τά φέρνει βόλτα, εἶναι ἀξία, ἀπό τό ἰταλικό maneggiare.

577. Σύγ γυναιξί καί τέκνοις.

Λέγεται όταν πηγαίνει κάπου μαζί όλη ή οικογένεια. 'Αναφέρεται καί σέ πρόσκληση.

578. Τῆς γεναίκας τῆδ δουλειά φῆν ἔφαε ὁ ποάκος κι (δ)έν ἐχόρτασε.

'Αναφέρεται στήν τεμπέλα γυναίκα, στήν άνίκανη, πού σκοτώνεται στή δουλειά αλλά δέν άποδίδει. ("Όμοια: «Τί νά σοῦ κάμει ὁ μάστορας πού τέχνη (δ)έν ἤξέρει»).

579. Τό κρασί κι οί γεναίκες ξελογιάζου δούς φρένιμους.

"Όπως όταν μεθῶς δέν ξέρεις τί κάνεις, ἔτσι ή άγάπη τῆς γυναίκας μπορεῖ νά σέ κάμει νά χάσεις τά λογικά σου.

580. Τοῦ ὀχτροῦ σου νά μῆν ἀκοῦς τά λόγια πού σοῦ λέει

οὔτε τῆς γεναίκας ποτέ πού σοῦ μιλά καί κλαίει.

Τονίζεται ή ύποκρισία πού χαρακτηρίζει μερικές γυναίκες.

γυρεύω

581. "Ό,τι γυρεύει κα(ν)ένας βρίσκει.

Λέγεται γιά κάποιον πού ζημίωσε μέ τίς κακές του ἐνέργειες.

582. Τί τά θές τί τά γυρεύεις.

"Εκφραση άπογοήτευσης κάποιου πού ζητῶ νά σταματήσει κάθε συζήτηση ή ἔρευνα γιά κάτι πού δέν πρόκειται νά ἔχει άποτέλεσμα.

583. Τρέχα γύρευε.

Λέγεται γιά κάτι τό άσήμαντο, τό άνάξιο, πού δέν αξίζει νά άσχολεῖται κανείς μ' αυτό.

γυρίζω

584. Γύρισε τό φύλλο.

"Αλλάξε γνώμη, μετεβλήθη ή τύχη.

585. *Θά γυρίσει κι ὁ τροχός
νά βρεῖ τήμ μοίρα δ' ὁ φτωχός.
Ἐκφραση ἐλπίδας ὅτι θά καλυτερεύσει ἡ τύχη:
«Ἐ κακόμοιρε σοῦ τήφ φέρανε πάλι; – Ἐ, ποῦ θά πάει, θά γυρίσει
κι ὁ τροχός...»*

586. *Ὅποιος γυρίζει, μυρίζει.
Λέγεται γιά κείνον πού κινεῖται καί ἔτσι μαθαίνει, δημιουργεῖ.*

γύρος

587. *Τρεῖς στό γύρο.
Λέγεται σέ περίπτωση ἀδίκης κατανομῆς κερδῶν.*

γύρω

588. *Μή δά φέρνεις γύρω.
Λέγεται γιά κάποιον πού προσπαθεῖ νά τά φέρει ἔτσι, ὥστε νά
ζημιώσῃ τόν ἄλλο.*

γύφτικος

589. *Κάτι τρέχει στά γύφτικα.
Λέγεται γιά κάτι πού δέν ἔχει ἐνδιαφέρον καί οὐσία.*

δάκρυα

590. *Χύν-νει μαῦρα δάκρυα.
Λέγεται γι' αὐτόν πού κλαίει ἀπό μετάνοια ἢ ἀπό ἀπελπισία.*

δανεῖζομαι

591. *Δανείσου καλοπλέρωσε καί πάλιμ μοῦτρα νά 'χεις (ἢ πάλε ξανά
δανείσου).*

Συνιστᾶ συνέπεια στίς δοσοληψίες. Ὅταν εἶσαι συνεπής, ἔχεις
πρόσωπο νά ξαναζητήσῃς (βλ. λῆμμα χρέος, ἀρ. 2238).

592. *Ὅποιος δανεῖζει τόφ φτωχόδ, δανεῖζει τόθ Θεό.*

Λέγεται ὡς σύσταση: «Ὁ ἄθρωπος νά εἶναι φιλεῦσπλαχνος-καί
ὁ Θεός θά τοῦ τό ἀνταποδώσῃ».

δανεικά

593. Δανεικά κι απόστρεφα (ή αγύριστα).

*Αναφέρεται σέ χρηματική βοήθεια πού δίδεται σάν δάνειο, πού όμως δέν πρόκειται νά επιστραφεῖ.

594. Δανεικά τά μούσμουλα.

Λέγεται όταν σέ διαπληκτισμούς ο ένας επιστρέφει στόν άλλο κακολογίες καί ὕβρεις.

δάχτυλο

595. (Δ)έν ἠβοροῦμε νά κρυφτοῦμε πίσω ἀπό τό δάχτυλόμ μας.

Λέγεται γιά κάτι πού εἶναι γνωστό, φανερό καί δέν εἶναι δυνατό κάποιος νά τό ἀποκρύψει.

596. Οὐλ-λα τά δάχτυλα (δ)έν εἶναι ἓνα (ἢ τά ἴδια)

*Η φράση δηλώνει ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δέν εἶναι ἴδιοι, ὑπάρχουν διαφορές, ἀκόμα καί μεταξύ ἀδελφῶν.

597. Τά δαχτυλίδια φύ(γ)ανε (ἢ ἔφυ(γ)αν)
τά δάχτυλα, πομείνανε (ἢ ἐπόμειναν).

Καί ἂν ἀκόμα ἔχουν χάσει πλοῦτη καί ἀξιώματα οἱ ἄξιοι ἄνθρωποι δέν χάνουν τήν ἀξία τους.

598. Τό βαίζει στά δάχτυλα.

Λέγεται γι' αὐτόν πού εἶναι πιό ἄξιος καί ικανός ἀπό ἄλλον.

δείχνω

599. Δεῖξε μου τή βλάτη σου.

Λέγεται ἀπό αὐτόν πού θέλει νά διώξει κάποιον, ἀντί νά τοῦ πεῖ τό «ξεφορτώσου με».

600. Ἔλα πάφου μου νά σοῦ δείξω τ' ἀβελοχώραφά σου.

ἢ

Ἔλα πάφου μου νά σοῦ δείξω ποῦ τό 'χει ἡ μάμ-μη μου.

*Απευθύνεται σ' αὐτούς πού κάνουν τούς σπουδαίους καί μιᾶνε

«άπό καθέδρας» καί οί όποίοι επαίρονται γιά τά ύπάρχοντά τους, ένώ εΐναι γνωστή ή άξία τους.

601. *Θά σοϋ δείξω έγώ πόσ' άπφίδια βάν-νει ό σάκχος.*

Λέγεται ώς άπειλή: Θά σοϋ πώ τά σωστά, θά σε ξυλοκοπήσω.

δένω

602. *Αύτός εΐναι τό λύσε καί τό δέσε.*

Λέγεται γιά κάποιον ίσχυρό πρόσωπο πού άπ' αυτό εξαρτάται ή ρύθμιση μιās συγκεκριμένης ύπόθεσης.

603. *Θέλεις θέριζε καί δέν-νε, θέλεις δέν-νε καί κου(β)άλα.*

Πρόταση διαλογής εργασίας, πού προϋποθέτει όμως άνιση κατανομή, γιατί γι' αυτόν πού προτείνει μένει τό θέρισμα, πού εΐναι πιό εύκολη δουλειά άπό τό δέσιμο καί τό κουβάλημα.

604. *"Οταδ δέν-να δά σκυλ-λιά μέ τά λουκάνικα.*

'Αναφέρεται σε εποχή άφθονίας.

605. *Τό 'δεσε σε φιλόμ μαθήλι.*

Λέγεται γιά κάποιον πού επιμένει νά ζητᾶ τήν έκπλήρωση μιās ύπόσχεσης πού τοϋ δόθηκε άπό εκείνον πού δέν είχε σκοπό νά τήν έκπληρώσει. 'Ακόμα λέγεται γι' αυτόν πού δέν ξεχνᾶ έναν πικρό λόγο.

δέρνω

606. *Δέρνει με ή θάλασσα, δέρνει με κι ή προβέξα⁶⁷.*

Λέγεται σε περιπτώσεις πού τά άτυχήματα έρχονται τό ένα ύστερα άπό τό άλλο καί ιδιαίτερα άπό τό συγγενικό περιβάλλον.

607. *(Δ)έ βορεΐ νά δέρει τόγ γάδαρο γαί δέρνει τό σαμάρι.*

Λέγεται γιά εκείνον, πού ένώ άποφεύγει νά συγκρουσθεΐ μέ τόγ υπεύθυνο γιατί εΐναι ίσχυρός, ζητᾶ τήν τιμωρία ενός άθώου πού

---

67) Δυτικός, πουνέντες, γαρμπής. 'Ο άνεμος πού κτυπᾶ πολύ τή Νίσυρο μέ καταστροφική μανία.

κατά κάποιο τρόπο συνδέεται με τον υπεύθυνο, υπάλληλο ή συγγενή.

δέσιμο

608. *Είναι για δέσιμο.*

Λέγεται για τον άκαταλόγιστο, τον ανόητο.

Δευτερόλης

609. *Δευτερόλης χασκόμηνας, λωνευτής.*

Όνομασίες και χαρακτηρισμοί του Ίουλίου.

δέχομαι

610. *Καί τά καλά δεχούμενα και τά κακά δεχούμενα.*

Η παροιμία επισημαίνει ότι πρέπει να δεχόμαστε με ήρεμία και τά καλά και τά κακά, πού είναι μέσα σ' αυτή τή φύση τής ζωής.

611. *Όπου τάβλα⁶⁸ και μαθήλι⁶⁹*

δέξου και τό Γύρ Βασίλη.

Αναφέρεται στους σελέμηδες τής προσκόλλησης, πού δέ λείπουν από γάμους, διασκεδάσεις, κυρίως όπου υπάρχει δωρεάν φαγητό. Τίς περισσότερες φορές λέγεται μόνο ο πρώτος στίχος τής παροιμίας.

διάβασμα

612. *Αυτός θέλει διάβασμα.*

ή

Πρέπει να τον διαβάσει ο παπάς.

Λέγεται για όποιον είναι τόσο ανόητος, πού έχει ανάγκη να του διαβάσει ο παπάς ευχή.

---

68) Έδω θά πεί τραπέζι.

69) Αναφέρεται στο χορό πού κρατούσαν οι χορευτές μαντήλι.

διάβολος

613. Ἀπό τοῦ δια(β)όλου τὴν ἀλήθειαν
οὔτε ἐρίφι, οὔτε ἀρνί.

Λέγεται ὡς προτροπή: Δοσοληψίες νὰ μὴν ἔχεις μὲ τούς κακοὺς
καὶ ἀνέντιμους ἀνθρώπους, κι ἀκόμα νὰ μὴ συμπεθεριάξεις μ'
αὐτούς.

614. Δουλειά (δ)έν εἶχε ὁ διά(β)ολος κι ἐγάμα ἀπὸ τὰ παιδιά του.

Ἀναφέρεται στὴν ἄποψη ὅτι ὁ κακὸς ἄνθρωπος δέν κάνει ποτέ
καλὴ πράξη, καὶ ὅταν κάθεται, κακὰ σκέπτεται καὶ ἐνεργεῖ.

615. Εἶναι γιὰ τὸ διά(β)ολο βεσκέσι⁷⁰.

Χαρακτηρισμὸς τοῦ ἐνοχλητικοῦ καὶ κακοῦ ἀνθρώπου, πού
πρέπει νὰ τὸν ἀπομακρύνουμε ἀπὸ τὸ περιβάλλον μας.

616. Εἶναι διά(β)ολος μὲ τὰ κέρατα.

ἢ
Εἶναι κάλτσα τοῦ δια(β)όλου.

Λέγεται γιὰ τὸν πολὺ καπάτσο καὶ ἐπικίνδυνο ἄνθρωπο.

617. Ἔσπασε ὁ διά(β)ολος τὸ πόδι του.

Λέγεται ὅταν ἐπιτέλους, ὕστερα ἀπὸ ἀτυχίες, ἔρθει μιὰ ἐπιτυχία.

618. Ἔχω τὸ βού τὸν ἔχω στοῦ δια(β)όλου τὸ κατάστιχο.

Ἀναφέρεται γιὰ κάποιον πού δέν τὸν ἔχουμε σ' ἐκτίμηση καὶ
πού μᾶς ἐνοχλεῖ.

619. Θύμνιαζε τὸ διά(β)ολο ὅταν σοῦ λάχει⁷¹.

Σύσταση νὰ ἀποφεύγει κανεὶς τούς κακοὺς ἀνθρώπους μὲ τρόπο,
χωρὶς νὰ τούς προκαλεῖ.

620. Κατὰ δια(β)όλου.

Λέγεται γιὰ μιὰ περιουσία πού ἀποκτήθηκε μὲ ἀδικίες καὶ
ἀρπαγές καὶ ἔπειτα χάθηκε.

70) Λέξη τουρκικὴ: δῶρο.

71) Ἄν τὸν βρεῖς στὸ δρόμο σου.

621. Μπήκε ό διά(β)ολος μέσα του.
Λέγεται γιά εκείνον πού κατεργάζεται και μηχανεύεται κακά.
622. 'Ο διά(β)ολος έβαλε άή ν-νουρά δου.
'Αναφέρεται όταν μιά δουλειά στραβώνει από τήν παρέμβαση κάποιου άπρόβλεπτου παράγοντα.
623. 'Ο διά(β)ολος έχει πολ-λά ποδάρια.
Σύσταση νά μήν παραλείπει κανείς, κατά τή μελέτη, προπαρασκευή και εκτέλεση κάθε έργου, νά λαμβάνει ύπόψη του και τά πιό άπίθανα ένδεχόμενα, πού άν δέν προβλεφθούν μπορεί νά ζημιώσουν.
624. Ούτε τόδ διά(β)ολο ν' άπαθήσεις
ούτε τόσ σταυρός σου νά κάμεις.
Σύσταση: Νά άποφεύγεις μέ κάθε τρόπο συναλλαγές μέ τόν κακό και πονηρό άνθρωπο.
625. - Πότε σκᾶ ό διά(β)ολος;
- "Άμ-μα κλάν-νουν οί πειρασμοί.
'Η φράση διαπιστώνει ότι ό κακός άνθρωπος δέ σταματά ποτέ νά κάνει τό κακό.
626. Στά καλά καθούμενα ήβραμε δό διά(β)ολό μας.
'Αναφέρεται στίς περιπτώσεις όπου χωρίς νά συμμετέχουμε, χωρίς κανένα λόγο ή συμφέρον, βρήκαμε τόν μελά μας.
627. Τά καλοδουλεμένα παίρει ό διά(β)ολος τά μισά,
τά κακοδουλεμένα και τόν νοικοκύρη.
Λαϊκή διαπίστωση, ότι τίς περιουσίες πού άποκτήθηκαν μέ άδικίες, άισχροκέρδιες και τοκογλυφίες τίς παίρνει ό διάβολος, καταστρέφονται. 'Από τά καλοδουλεμένα παίρνει τά μισά, γιατί πάντα βρίσκονται μέλη τής οικογένειας πού θά τά σπαταλήσουν.

628. Φο(β)ᾶται ὄπως ὁ διά(β)ολος τό λιβάνι⁷².

Λέγεται γιά τόν κακό πού ἀποφεύγει τή συναναστροφή μέ τούς καλοῦς.

διαθήκη

629. Καλή ζωή καί κακή διαθήκη.

Σύσταση: Νά ἀποφεύγει κανείς τίς τσιγγουνιές καί στερήσεις. Εἶναι προτιμότερο νά κάλοπεράσει παρά νά σπαταλήσουν τήν περιουσία οἱ κληρονόμοι. Λέγεται ἀκόμα γιά τούς γλεντζέδες.

διαλέγω

630. Ἀπό τοῦ γλάστρου⁷³ τή γορφή γυρεύγει νά διαλέξει.

Λέγεται γιά ἕναν πού ζητᾶ νά πάρει γυναίκα ἀπό μεγάλη φαμίλια, χωρίς νά ἔχει ἀνάλογα προσόντα.

631. Πού διαλέ(γ)ει καί διαλέ(γ)ει
τ' ἀποδιαελούδια παίρει.

Αὐτός πού διστάζει νά ἀποφασίσει, ιδιαίτερα στό γάμο, στό τέλος χάνει τίς εὐκαιρίες καί βγαίνει ζημιωμένος.

διαμερίζομαι

632. Διμερίσαδο τά ἱμάτιά μου.

Λέγεται ἀπό αὐτόν πού μοιράζει τά ὑπάρχοντά του.

διάφορο

633. Θά φάει ἡ ζημιᾶ τό διάφορο.

Λέγεται στίς περιπτώσεις πού ἀπό μιά ἐργασία ὄχι μόνο κέρδος δέν ἀπομένει ἀλλά οὔτε καί ὁ τόκος τῶν κεφαλαίων δέν εἶναι δυνατό νά ἀποδοθεῖ.

---

72) Κατά τήν παράδοση, τήν παραμονή τῶν Χριστουγέννων ὁ διάβολος κατεβαίνει ἀπό τό τζάκι (τήν πυροστιά) καί γιά νά τόν ἐμποδίσουν βάζουν τό θυμιατό ἀναμμένο μέ λιβάνι.

73) Θάμνος πού φύεται στά νησιά τοῦ Αἰγαίου. Ἐνῶ τά φύλλα του βρωμᾶνε, ὁ βλαστός του βγάξει ἕνα λουλούδι μέ πέντε φύλλα πού μυρίζει σάν γιασεμί. Γιά διαχωρισμό τῶν βοσκοτόπιων, γιά ὀρόσημο, ἔβαζαν κλωνάρια γλάστρου πάνω στίς πέτρες γύρω γύρω.

διδάσκω

634. Δάσκαλε πού δίδασκες καί νόμο (δ)έν ἐκράτεις.

Ἐναφέρεται σ' ἐκεῖνον πού ἄλλα συμβουλεύει καί ἄλλα κάνει. Λέγεται καί στίς περιπτώσεις πού τά λόγια δέ συμφωνοῦν μέ τά ἔργα.

διηγούμαι

635. Ἐγώ (ἦ)μουν εἰς τόγ γάμομ μου κι ἄλ-λος μοῦ διη(γ)ᾶται.

Λέγεται γιά τοῦς ἀναίσχυντους καί ψευῆτες.

636. Μέ γέρογ γάθη κάθεσαι
καί ποδικούς διη(γ)ᾶσαι.

Λέγεται γιά ἐκεῖνον πού κάνει τόν μάστορα, τόν εἰδικό, στοῦς πραγματικούς εἰδήμονες.

δίκαιο

637. Ἐχεις δίκιο, μά ποῦ νά τό ἴβρεις;

Ἀπάντηση σέ κάποιον πού ἀδικεῖται ἀπό ἰσχυρότερό του. ("Ὁμοια παρ. ἀρ. 639).

638. Κάθε δίκιο (δ)έβ βαρεῖ
κι ἄβ βαρέσει (δ)έν ἀνοί(γ)ει.

Τό δίκαιο εἶναι δίκαιο. Δέ βλάπτει κανέναν, κι ἂν βλάψει δέν προκαλεῖ διαμαρτυρίες.

639. Ὁ κατῆς⁷⁴ ἔχει τήμ μάν-να σου κι ἐσύ πᾶς νά βρεῖς δίκιο;
ἦ

Ὁ κατῆς τήμ μάν-να σου γαμᾶ, ποῦ πᾶς νά κριθεῖς;

Ὅταν ἐκεῖνος πού πρόκειται νά σέ δικάσει εἶναι σφετεριστής καί παρανομεῖ, εἶναι ἀνόητο νά περιμένεις ἀπό αὐτόν δικαιοσύνη.

---

74) Ὁ Καδῆς: τουρκική λέξη, πού θά πεί δικαστής.

δικός

640. Βρωμεῖς (δ)έβ βρωμεῖς δάχτυλας⁷⁵ δικός μου εἶσαι.

Ἡ παροιμία δηλώνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος τό δικό του τό σφάλμα ἢ ἐλάττωμα τό ἀνέχεται.

641. Δικόσ σου (ἢ μου) μαχαίρι ξένο ψωμί.

Λέγεται γιά ἕναν πού διαχειρίζεται καί σπαταλᾷ ξένη περιουσία. Λεγόταν καί ὡς κριτική στή διαχείριση τῶν δημογερόντων. (Βλ. λῆμμα ξένος, ἀρ. 1481).

642. – (Δ)έν ἔχω μόνο δά δικά μου
ἔχω καί τοῦ γείτονά μου.

Λέγεται γι' αὐτόν πού ἐνῶ ἔχει τά δικά του προβλήματα, εἶναι ὑποχρεωμένος νά ἀσχολεῖται καί μέ προβλήματα συγγενῶν καί φίλων.

643. Μέ δικόσ σου φάε καί πιέ καί μέ ξένο βραμματεῦσου (ἢ δός
καί πάρε).

ἢ

Μέ συγενήσ σου φάε καί πιέ καί ἀλισιβερῖσι μῆ γάμνεις.

Σύσταση: νά ἀποφεύγονται οἱ δοσοληψίες μέ τούς συγγενεῖς καί τούς φίλους, γιατί συνήθως δημιουργοῦνται παρεξηγήσεις καί ἀντιδικίες.

644. Μονά ζυγά δικά του.

Λέγεται γιά ὅποιον τά θέλει ὅλα δικά του, καί τά ξένα ἀκόμα:
«Ἐ φαταούλας».

645. Οὔλ-λοι τό δικό τους κοιτάζουσι.

Ἡ φράση ἐπισημαίνει ὅτι ὅλοι γιά τό συμφέρον τους ἐνδιαφέρονται.

646. Ἐ πάσα ἕνας (δ)έθ θωρεῖ τήδ δική δου καβούρα.

Ἐ καθένας δέ βλέπει τά δικά του ἐλαττώματα ἀλλά προβάλλει καί ἀναφέρεται στά ἐλαττώματα τῶν ἄλλων.

---

75) Ἐ μέγας δάκτυλος τοῦ ποδιοῦ.

δίνω

647. Δί(ν)ε μου νά σοῦ δί(ν)ω.
Ἡ φράση δηλώνει ἀμοιβαιότητα αἰσθημάτων καί παροχῶν.
("Ὁμοια ἀρ. 655).
648. Δί(ν)ε ὅσο βορεῖς καί ὅ,τι πρέπει κι ὅπου πρέπει.
"Ὅλα πρέπει νά γίνονται μέ μέτρο.
649. Δόμ μου κυρά τόν ἄφα σου καί πάρ' ἐσύ τό γόπανο.
Λέγεται γιά τόν ἐργατικό ἄντρα πού δέν τόν ἐκτιμᾷ ἡ γυναίκα
του. Ἄκόμα: ἐνῶ προσφέρουμε κάτι τό ἀσήμαντο, ζητοῦμε γιά
ἀντάλλαγμα τό ἄριστο.
650. (Δ)έδ δί(ν)ει τοῦ ἀγέλου του ν-νερό.
Λέγεται γιά τόν τσιγγούνη.
651. (Δ)έδ δί(ν)ω ἓνα βαρά.
Λέγεται στίς περιπτώσεις τέλειας ἀδιαφορίας.
652. Ἐδώκαμε κι ἐπήραμε.
Ἄνταλλάξαμε σκέψεις, συνεννοηθήκαμε.
653. Θά σοῦ δώκω μιά στό Δόξα Πατρί νά δεῖς τό φῶς ἰλαρό.
Λέγεται ἀπό ἀγαναχτισμένο: Θά σέ χτυπήσω στό κεφάλι μέ τό
ραβδί.
654. Νά χασάπη μαῖδιά καί δόμ μου κρέας.
Λέγεται γιά ἐκεῖνον πού ἀγοράζει χωρίς νά ἐλέγξει ποιότητα,
τιμές καί βάρος.
655. "Ὅ,τι δώκεις ἐκεῖνο θά πάρεις.
Μήν ἔχεις τήν ἀξίωση νά πάρεις ἀπό κάποιον περισσότερο ἀπό
αὐτά πού ἐσύ τοῦ προσφέρεις ("Ὁμοια ἀρ. 647).

656. Τά δίν' ό Γιάν-νης τῆς Μαργιάς, τά δίν' ή Μαργιά στόγ Γιάν-νη,
ή
τά θέλ' ό Γιάν-νης τῆς Μαργιάς τά δί(ν)' ή Μαργιά στόγ Γιάν-νη.
Λέγεται για άνθρωπους τοῦ ἴδιου φυράματος. Ἡ παροιμία
ξεκίνησε ἀπό τόν καβγά μεταξύ τοῦ Γιάννη (τοῦ ρουφιάνου) καί
τῆς Μαρίας πού τήν ἐξυπηρετοῦσε.

657. Τό μυριστικό γυδώνι
ἀπό 'κεῖνο πού 'χει δών-νει.
'Ο καθένας προσφέρει ἀπό αὐτό πού ἔχει. Λέγεται ἀκόμα για
ἐκείνους πού μόνο κακές πράξεις κάνουν στή ζωή τους.

658. Τοῦ 'δωκα τό δρόμο δου (ἤ τό παν-νί δου).
Λέγεται ἀπ' αὐτόν πού διώχνει προτεινόμενο γαμπρό ἤ συνεργά-
τη.

659. Τοῦ 'δωκε βαρά μία ἀεσσαράκοδα.
Λέγεται ἀπ' αὐτόν πού ξυλοκόπησε κάποιον στά γερά.

διπλός

660. Τοῦ λωλ-λοῦ τό σκοινί διπλό (δ)έν ἔφταν-νε γαί μονό ἐπερίσσευγε.
ή
Τοῦ χωριάτη τό σκοινί μονό (δ)έν ἔφταν-νε καί διπλό ἐπερίσσευγε.
Λέγεται γι' αὐτούς πού δέν ξέρουν νά κάμουν σωστά τή δουλειά
τους καί ἔτσι τελικά βγαίνουν ζημιωμένοι.

δίπορτο

661. Τό ἔχει δίπορτο.
Λέγεται γι' αὐτόν πού μέ κάθε τρόπο εξασφαλίζει τήν ἐπιτυχία
προστρέχοντας σέ ἀντιτιθέμενα μέρη.

διψῶ

662. Σάδ διψᾶ ή ἀυλή σου ὀξω ν-νερόμ μή χύν-νεις.
Προηγούνται κατ' ἀποκλειστικότητα οἱ προσωπικές καί τοῦ
περιβάλλοντός σου ανάγκες. Αὐτές νά θεραπεύεις, ὄχι τίς ξένες.

δόλωμα

663. (A)έν έπιασε τό δόλωμα.

Λέγεται όταν δέν πετυχαίνει προσπάθεια εξαπατήσεως τρίτου.

664. Τό μικρό δόλωμα πιάν-νει με(γ)άλο ψάρι.

‘Η φράση δηλώνει ότι ένα μικρό δώρο ή προσφορά μπορεί νά φέρει πιό μεγάλη ανταπόδοση.

δόντι

665. (A)έν είναι για τά βόδια⁷⁶ σου.

“Όταν ζητᾶ κάποιος νύφη από καλό σόι χωρίς νά είναι ισάξιος, παίρνει αυτή τήν ἀπάντηση.

666. (A)έν έχει νά ξύσει τό βόδι του.

Λέγεται γι’ αυτόν πού είναι πολύ φτωχός.

667. Τόβ βαστᾶ μέ τά βόδια.

Τόν συγκρατεῖ μέ τό ζόρι νά μή δράσει εναντίον ἄλλου.

668. Τό βόδι του τό βονεῖ.

Λέγεται για τόν έρωτευμένο.

669. Τοῦ έτριξε δά βόδια.

ἢ

Τοῦ μίλησε ὄζω από τά βόδια.

Λέγεται σέ περίπτωση αὐστηρῆς ὀμιλίας καί ἀπειλῆς.

δόξα

670. Πολ-λοι τό βλοῦτον ἐμίσησαν ἀήδ δόξαν οὐδεῖς.

Γνωστή διαπίστωση.

---

76) Δόντια.

δουλειά

671. Ἐκ τῆς θέρας ὡς στίς ἐλίς
(δ)έν ἀπολείπουν οἱ δουλείς.
Ἐναφέρεται στή διάρκεια ἐντατικῶν γεωργικῶν ἐργασιῶν. Λέ-
γεται ἀκόμα, ὅταν, ἐκτός ἀπό τίς γεωργικές δουλειές, ἔρχονται
ἀρραβῶνες καί ἐτοιμασίες γάμου.
672. Βουνό τοῦ φαίνεται ἡ δουλειά.
Λέγεται γιά τόν τεμπέλη.
673. Δουλειάν (δ)έν εἶχαμε
καί δουλειάν ἤβραμε.
Λέγεται ἀπό αὐτόν πού ἐνῶ εἶναι ἀπασχολημένος, τοῦ τυχαίνου
κι ἄλλες δουλειές, πού δέν παρουσιάζουν μεγάλο ἐνδιαφέρον.
674. Ἐχεις φαί, ἄσ' το⁷⁷ γιά τό πουρνό.
Ἐχεις δουλειά, κάμε τήν ἀποβραδῖς.
Προβάλλεται ἡ ἀνάγκη νά δίνεται προτεραιότητα στήν ἐργασία.
Ἐκόμα καί ἡ παρασκευή τοῦ φαγητοῦ νά ἀναβάλλεται μπροστά
στήν ἐργασία. ("Ὁμοια ἀρ. 681).
675. Ἡ δουλειά ἀφοπή (δ)έν ἔχει.
Ἡ ὁποιαδήποτε ἐργασία δέν εἶναι ταπεινωτική. Ντροπή εἶναι
νά μή δουλεύεις, ἡ τεμπελιά.
676. Ἡ καλή δουλειά ἀργεῖ νά (γ)ίνε.
ἢ
Ἡ καλή δουλειά στούς ἔξι μῆνες (γ)ίνεται.
Ἐπισημαίνεται ἡ ἄποψη ὅτι ἡ βιασύνη δέ συμβάλλει στήν
τελική ἐπιτυχία μιᾶς δουλειᾶς.
677. Ἡ πολλή δουλειά τρώει τόν ἀφ-φέδη.
Δίδεται ὡς συμβουλή σ' ὅσους δουλεύουν πάνω ἀπό τίς δυνά-
μεις τους.

---

77) Ἐφῆσέ το.

678. *Μέ τά χαιρετίσματα δουλειές (δ)έγ (γ)ίνονται.*

Οί δουλειές γιά νά γίνουν θέλουν προσπάθειες, θυσίες καί κόπους. Ἡ παροιμία ξεκίνησε ἀπό τό ἐξῆς γεγονός: Στά παλιά χρόνια πρό τοῦ 1900 οἱ Νισύριοι πήγαιναν καί δούλευαν στά τούρκικα λιμάνια τῆς Θράκης, στό Σουληνά καί στήν Ὀδησσό. "Ὅταν ἐπέστρεφε κανένας καί ἀντί νά φέρει χρήματα σ' ἐκείνους πού εἶχαν παιδιά καί ἔμεναν στίς περιοχές αὐτές τούς ἔφερνε χαιρετίσματα, ἐκεῖνοι ἀπαντοῦσαν: «Μέ τά χαιρετίσματα ...».

679. *Ὁ πάσα ἕνας ξέρεϊ τήδ δουλειά δου.*

Ἄσ καθένας γνωρίζει τί πρέπει νά κάμει, νά μήν ἐπεμβαίνουν τρίτοι.

680. *Ράβγε ξήλων-νε δουλειά νά μή σοῦ λείπει.*

Λέγεται γιά νά δηλώσει ὅτι αὐτοί πού δέν ἔχουν σύστημα καί ὀργάνωση στήν ἐργασία τους δέν φθάνουν σέ θετικό ἀποτέλεσμα ἀλλά ματαιοπονοῦν.

681. *Τόν ἀποψινόθ θυμό ἀφην-νέ τονε γι' ἀδριο,
τήν ἀποψινήσ σου δουλειά ὅμως μή ἀήν ἀφήν-νεις.*

Λέγεται ὡς σύσταση: "Ὅταν θυμώσεις, κρατήσου, ἀνάβαλε τό ξέσπασμα. Τή δουλειά ὅμως νά τήν κάμεις ἀμέσως, νά τήν τελειώσεις χωρίς ἀναβολή ("Ὅμοια ἀρ. 674).

δουλευτήσ

682. *Τόδ δουλευτήσ σου πλέρων-νε γιά νά τόν ἔχεις πάδα,*

ἦ

Τόδ δουλευτήσ σου τάιζε (ἦ πλέρων-νε) καί ψυχικά μή γάνεις.

Ἄγεται ὡς σύσταση: Μή ξεχνᾶς τίς ὑποχρεώσεις σου πρός αὐτούς πού σέ ὑπηρετοῦν. Ἄντί νά κάνεις ἐλεημοσύνες καί νά ἐπιδεικνύεσαι, πλήρωνε τόν ἐργάτη σου.

δουλεύω

683. *Ἄν θές νά ζήσεις, δούλευγε.*

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι ἡ ἐργασία εἶναι ἐκείνη πού στηρίζει καί κρατᾶ στή ζωή.

684. Δουλεύει σά δό σκυλ-λί.

Λέγεται γι' αὐτόν πού ἐργάζεται χωρίς ἀνάπαυλα.

685. Δούλεψε νά φᾶς καί κρύψε νά 'χεις.

'Αναφορά σέ δύο βασικούς νόμους τῆς κοινωνίας: στήν ἐργασία καί στήν ἀποταμίευση.

686. "Οποῖος δουλεύει (δ)έχ χάν-νει.

'Ἡ ἐργασία πάντοτε ἀνταμείβει τούς κόπους πού καταβάλλει ὁ ἐργαζόμενος.

δράκος

687. (Δ)έμ μοῦ γλυτών-νει δράκου ρίζα⁷⁸ νά 'χει.

'Απειλή γιά μελλοντική ἐκδίκηση.

δρόμος

688. "Ἐμεινε στούς πέδε δρόμους.

Λέγεται γι' αὐτόν πού ἔχασε τά πάντα κι ἔμεινε χωρίς πόρους ζωῆς.

689. 'Ἐπῆρε δόδ δρόμο δου.

Λέγεται γι' αὐτόν πού πῆρε τό δρόμο του, ἔστρωσε τή δουλειά του.

δύναμη

690. Κι ἡ πορδή του ἔχει δύναμη.

Λέγεται γιά δυναμικό ἄνθρωπο, πού ἐπί πλέον ἔχει καί ὑποστήριξη ἀπό τρίτους.

691. Καί τή βορδή δου δύναμη τήν ἔχει.

Λέγεται γιά ὅσους θέλουν νά προβληθοῦν καί ὑπερτιμοῦν τήν ἀξία ἀσήμαντων ἐπιτευγμάτων τους.

---

78) Γενία, καταγωγή.

δύο

692. 'Αλίς⁷⁹ τόν ἀφρειωμένο σά δό βιάν-νου δυό σπασμένοι⁸⁰.

'Η παροιμία εκφράζει τήν ἄποψη ὅτι οἱ δύο ὑπερτεροῦν, μέ ὅποιεσδήποτε συνθήκες, ἀπέναντι στόν ἕνα (Βλ. λήμμα τρεῖς, ἀρ. 1941).

693. Δυό καί δυό κάμνουν τέσσερα.

Λέγεται ὡς καθαρή ἐξήγηση πού δέν ἐπιδέχεται παρερμηνεία ἢ ἀντίρρηση.

694. Μ' ἕνασ σπάροδ δυό τριγόνια.

Λέγεται στίς περιπτώσεις πού μιά προσπάθεια ἀπό ἀπλή σύμπτωση φέρνει διπλό ὄφελος.

695. Οἱ δυό πέτρες τοῦ μύλου βγάλ-λου δ' ἀλεύρι.

'Η συνεργασία πάντοτε φέρνει καλά ἀποτελέσματα.

696. 'Οποῦ δυό κι ἔσεῖς τρεῖς.

'Αναφέρεται σέ ἄνθρωπο τῆς προσκόλλησης καί πού ἀνακατεύεται σέ ὄλα.

697. Σ' ἕνα βαπούτσι τά δυό πόδια (δ)ἔχ χωροῦ.

Δυό ἀφεντικά δέν κάνουν μαζί. Ἔτσι καί δυό δουλειές δέν μπορεῖ κανένας νά τίς βγάλει πέρα.

698. Τοῦ 'βαλε ἀί δυό πόδια σ' ἕνα βαπούτσι.

'Η φράση λέγεται γι' αὐτόν πού ὑποχρέωσε κάποιον νά ἐνεργεῖ σύμφωνα μέ τίς ἐντολές του. Λέγεται καί γιά τή γυναίκα πού ἔκαμε ὑποχείριο τόν ἄντρα της.

δῶρο

699. Τό δῶρο ἔχει ἀδῖδωρο.

'Η φράση δηλώνει ὅτι τό δῶρο καί τό καλό πρέπει νά ἀνταποδίδονται.

79) 'Αλίς καί ὄλις: τό συναντᾶμε καί στούς δυό τύπους. Σημαίνει ἀλίμονο.

80) Σακάτηδες, ἀνάπηροι.

ἐαυτοῦ

700. Καθένας τήβ βρωμα δου (δ)έσ σιχαίνεται.

Ἄνθρωπος τή βρωμά του, τά ἐλαττώματά του, δέν τά ἀντιλαμβάνεται, δέν τά ἀποστρέφεται ("Ὀμοια, ἀρ. 701).

701. Ὁ καθένας τό βόρδο δου μוסκοκούλ-λουρο⁸¹ δόν ἔχει.

("Ὀμοια ἀρ. 700).

ἐβραῖος

702. Ἐβραϊκά παζάρια.

Λέγεται γιά περιπτώσεις πού οἱ διαπραγματεύσεις παρατείνονται.

ἐγώ

703. Ἐγώ σ' ἔχτισα φοῦρνο μου, ἐγώ θά σέ χαλάσω.

Ἡ φράση ἀναφέρεται σ' αὐτόν πού εἶναι κύριος τοῦ σπιτιοῦ του, πού κάνει ὅ,τι θέλει, δέν ἔχει ὑποχρεώσεις καί δέν δίνει λογαριασμό σέ κανέναν.

704. Πάω κι ἐγώ μάν-να μου μέ τά καράβια.

Λέγεται γιά ἄνθρωπο καυχισάρη καί ἐπιπόλαιο, πού νομίζει ὅτι μπορεῖ νά κάνει κάτι πάνω ἀπό τίς δυνάμεις του. (Βλ. λῆμμα μῆλο, ἀρ. 1311).

705. Σήκω ἐσύ νά κάτσω 'γώ.

Λέγεται γιά ὅποιον ἐπιδιώκει νά καταλάβει θέσεις πού δέν τίς ἀξίζει, λόγω τῆς ἀσήμαντης καί κατώτερης κοινωνικῆς θέσης του.

ἐδῶ

706. Ἐδῶα μάν-να πού 'κλασα;

Περιφρονητική ἄρνηση σέ πρόταση γάμου.

---

81) Μοσκοκούλουρα: κουλούρια πού κατασκευάζονται τή Λαμπρή.

ἐκεῖ

707. Ὡς ἐκεῖ καί μὴ παρέκει.

Ἡ φράση δηλώνει, ὅτι δέν ὑπάρχουν πιά περιθώρια ὑποχωρήσεως καί ἀνοχῆς.

εἶμαι

708. Ἀ(π)ό ποῦ ἔσαι κλωναράκιμ μου;

Ἀπ' αὐτό τό δεφουλάκι (ἢ τό κηπουράκι).

Λέγεται ὅταν οἱ ἀπόγονοι ἔχουν τίς ἴδιες φυσικές ἀρετές καί ἰδίως τά ἴδια ἐλαττώματα μέ τούς προγόνους τους. (Βλ. λῆμμα βασίλειο, ἀρ. 320).

709. Ἄς εἶμαι μέ τόν ἀγαπῶ κι ὅπου κι ἄν εἶμαι ἄς εἶμαι.

Δίστιχο τῆς ἀγάπης: Ὅπου εἶναι ὁ ἀγαπημένος μου, ἐκεῖ θέλω νά εἶμαι.

710. Αὐτός εἶναι ἀχλαδοβουκχουμένος.

Λέγεται γι' αὐτόν πού ἔχει δωροδοκηθεῖ.

711. Αὐτός εἶναι κα(β)ουροδείπνης.

Λέγεται γι' αὐτόν πού εἶναι πάμπτωχος, δέν ἔχει νά φάει καί μαζεύει καβούρια γιά νά δειπνήσει.

712. Αὐτός εἶναι κόπανος.

ἢ

Αὐτός εἶναι φελ-λός.

Χαρακτηρισμός τοῦ ἀνίκανου καί ἐπιπόλαιου.

713. Αὐτοῦ πού εἶσαι ἤμουνα κι ἐδῶ πού εἶμαι θά ἔρτεις.

ἢ

Ἐδῶ πού στέκεις ἤμουνα κι ἐδῶ πού εἶμαι θά ἔρτεις.

Λόγια γερόντων πρὸς τούς νέους, ὅταν τούς πειράζουν γιά τά γεράματά τους.

714. Ἐδῶ ἴμαι κι ἐγῶ.

Αὐτοπροβολή ἀτόμου πού δέν τό ὑπολογίζουν. (Βλ. λήμμα Μανώλακας, ἀρ. 1252).

715. Ἐδῶ ἴσαι κι ἐδῶ ἴμαι.

Λέγεται σέ περιπτώσεις διαφωνίας: Θά τό δοῦμε στό μέλλον ποιός ἔχει δίκιο.

716. Εἶσαι ἴσύ; Εἶμαι κι ἐγῶ.

Λέγεται ὡς ἀπειλή: Κακός ἐσύ, κακός κι ἐγῶ.

717. (Δ)έν εἶμαι γιά πέταμα.

Ἐκδήλωση διαμαρτυρίας ἀπό ἐκεῖνον πού δέν ἀναγνωρίζουν τήν ἀξία του.

718. Μήμ μου πολ-λυτσιθών-νεσαι (ἢ ψηλοτεῶν-νεσαι) γιατί ψηλός (δ)έν εἶσαι

καί τό χωριόσ σου (ἢ μας) εἶ' godá (ἢ μικρό) καί ξέρω τίνος εἶσαι.
ἢ

Μήμ μου πολ-λοκορδίξεσαι γιατί ψηλός (δ)έν εἶσαι.
στήγ γειτονιάμ μου κάθεσαι καί ξέρω τίνος εἶσαι.

Λέγεται γιά ὅποιον κάνει τό σπουδαῖο, ἐνῶ εἶναι γνωστή σ' ὄλους ἡ πραγματική ἀξία του.

719. Πές μου ποιός συναναστρέφεσαι νά σοῦ πῶ ποιός εἶσαι.

ἢ

Πές μου τίνος εἶσαι νά σοῦ πῶ ποιός εἶσαι.

ἢ

Πές μου τίνος εἶσαι νά σοῦ πῶ ποιός εἶσαι.

Ἀναφέρεται στίς συναναστροφές καί τήν ἐπίδρασή τους στή διαμόρφωση τοῦ χαρακτήρα τοῦ ἀνθρώπου. Ὅμοια ἐπίδραση ἀσκεῖ καί τό οἰκογενειακό περιβάλλον. (Βλ. λήμμα πηγαίνω, ἀρ. 1703, συντροφιά, ἀρ. 1919).

720. Τί σέ νοιάζει σένανε από ποῦ 'μαι 'γά.

γῆ ἀφ τό Τριάλι⁸² (ἢ Μολύβι)⁸² γῆ ἀφ τό Καταβρό⁸².

Δίστιχο ἀπό ἐρωτικό διάλογο, στό ὁποῖο ὑποκρύπτεται ἄρνηση.

εἰσερχομαι

721. *Οχι τά εἰσερχόμενα

ἀλλά τά ἐξερχόμενα⁸³.

Λέγεται ὡς προτροπή: *Ἀντί ὁ ἄνθρωπος νά τηρεῖ τίς νηστεῖες εἶναι καλύτερα νά μή βλασφημᾷ καί νά μήν κακολογεῖ τοὺς ἄλλους.

ἐκτιμῶ

722. *Οποῖος (δ)έν ἐστιμέρει⁸⁴ τ' ἄσπρο τ' ἄσπρο⁸⁵ (δ)έν ἀξίζει.

*Ἡ φράση δηλώνει ὅτι στά χέρια τοῦ σπάταλου ἡ ἀξία τοῦ χρήματος ἐκμηδενίζεται.

ἐμός

723. Τά ἐμά ἐμά καί τά σά ἐμά.

*Αναφέρεται σ' αὐτόν πού τά θέλει ὅλα δικά του, τόν σφετεριστή.

ἐμποδίζω

724. *Ανεμος πού (δ)έ βοδίζει

ἄφησέ το γί ἄς βοῦίζει.

Προτροπή: Σέ ὅ,τι δέ σέ ἀφορᾷ νά μήν ἀνακατεύεσαι (Βλ. λήμμα ἔξω, ἀρ. 724, σπέρνω, ἀρ. 1877).

ἐμπόδιο

725. Κάθε ἐβόδιογ γιά καλό.

*Υποχρεωτική δικαιολογία στήν περίπτωση πού μιά δουλειά ματαιώθηκε ἀπό κάποιο ἐμπόδιο καί ἄκόμα, ὅταν αὐτή ἡ δυσκολία ἀποβεῖ ἐκ τῶν ὑστέρων σέ καλό.

82) *Αγροτικές τοποθεσίες τῆς Νισύρου.

83) *Από τό κατά Ματθαῖον ΙΕ. 11 «οὐ τό εἰσερχόμενον εἰς τό στόμα κοινοῖ τόν ἄνθρωπον· ἀλλά τό ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος τοῦτο κοινοῖ τόν ἄνθρωπον».

84) *Από τήν ἰταλική λέξη *stimare* = ἐκτιμῶ, ἐκτιμᾷ.

85) *Ἡ πύ μικρή τουρκική νομισματική μονάδα.

εμπρός

726. *Ἄ(π)ό ἔμπρός κυρά Μαργιώρα
κι ἄ(π)ό πίσω κουτσουκώλα.*

Ἄναφέρεται γιά τούς ὑποκριτές καί διπρόσωπους ἀνθρώπους.

727. *Ἐμπρός θάλασσα καί πίσω γρεμ-μός.*

ἢ

Ἐμπρός γρεμ-μός καί πίσω ρέμα.

ἢ

βροστά ἢ φωτιά καί πίσω ρέμα.

Λέγεται ὅταν κάποιος βρίσκεται ἀνάμεσα σέ δύο κακά καί δέ βλέπει διέξοδο.

ένας

728. *Ἄλῖς τό χωριό πού ἔχει ἕνα παπά.*

Λέγεται ὅταν κάποιος ἀσκεῖ τό ἐπάγγελμα του ἀποκλειστικά αὐτός. "Ὅταν σπανίζουν οἱ μαστόροι καί οἱ διάφορες εἰδικότητες εἶναι περιορισμένες.

729. *Ἐνας κοῦκχος (ἢ χελιδόνι) (δ)έφ φέρνει τήν ἀνοιξη.*

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι ἕνας μόνος του χωρίς βοήθεια δέν μπορεῖ νά ἐπιτύχει σ' ἕνα ἔργο πού ἀπαιτεῖ τή συμπαράσταση κι ἄλλων.

730. *Ἐνας ποδικός ἔφαε ἀά ροῦχα κι οὔλ-λοι οἱ ποδικοί φταίουσι.*

ἢ

Οἱ ποδικοί ἔφα ἀά ροῦχα.

Λέγεται ὅταν ἕνας εἶναι ὁ φταίχτης καί τήν πληρώνουν οἱ πολλοί.

731. *Κοδά στό ἕνα πάει καί τ' ἄλ-λο.*

Λέγεται γιά περιπτώσεις πού ἢ μία ἀτυχία ἢ ἕνα γεγονός διαδέχεται ἢ μία τήν ἄλλη.

732. *Μιά στό καρφί καί μία στό πέταλο.*

Λέγεται ὅταν κάποιος δέν ἐκφράζεται ξεκάθαρα: ἔτσι κι ἄλλιῶς.

733. 'Ο ένας τό κοδό δου κι ό άλλος τό μακρύ δου⁸⁶.
(Βλ. λήμμα άλλος, άρ. 131).

734. Οί πολ-λοί θέλου βολ-λά κι ό ένας θέλει άπ' όλα.
"Ολοι έχουν τίς ανάγκες και άξιώσεις τους.

Έννοια

735. 'Από τήν έγνοια (ή άγάπη) βού σοῦ 'χω άφα μου τό 'νομά σου
ζέχασα.

'Η φράση δηλώνει έλλειψη ενδιαφέροντος και άγάπης. 'Αδιαφο-
ρία.

736. Δυό έγνοιες είχα, ή μιá 'ν(αι) αύτή.

'Απάντηση σέ ύπόθεση πού δέν μάς ενδιαφέρει: 'Αδιαφορώ.

737. 'Εχω τοῦ κόσμου τίς έγνοιες.

'Υπεκφυγή και άρνηση σέ παράκληση νά ενδιαφερθοῦμε για
κάτι, όποτε προβάλλουμε ως δικαιολογία τίς σκοτούρες και τά
προβλήματα πού έχουμε.

738. Κάλ-λιον νά βγεϊ τό μ-μάτι σου παρά ή έν-νοια σου.

Είναι προτιμότερο νά έχεις ένα σωματικό άτύχημα άπό τό νά
συζητοῦν οί άνθρωποι σέ βάρος σου. (Βλ. λήμμα όνομα, άρ.
1515).

Εξάδελφος

739. Τόδ δεῦτερόμ μου άζά(δ)ερφογ γαβρό θέ νά τό γάμω (ή θά τόν
επάρω),

Καθορισμός τοῦ βαθμοῦ συγγένειας πού επιτρέπει γάμο ανάμεσα
σέ συγγενείς.

---

86) Λέει σέ μιá συζήτηση.

εξάψαλμος

740. Ἄκουσε τόν ἐξάψαρμο⁸⁷.

ἢ

Τοῦ ἴψαλ-λα τόν ἐξάψαρμο.

Λέγεται ἀπ' αὐτόν πού ἐπιπλήττει βαριά κάποιον γιά μιὰ ὑπόθεση.

ἔξω

741. Ἄπ' ὄξω κούκλα

κι ἀ(π)ό μέσα πανούκλα.

ἢ

Ἄπ' ὄξω βέλ-λα βέλ-λα

κι ἀ(π)ό μέσα κατσιβέλ-λα.

Λέγεται γι' αὐτούς πού ἡ καλή φορεσιά καί ἡ κοινωνική συμπεριφορά δέν μπορεῖ νά καλύψει τήν ἀναξιότητά τους ὡς ἀνθρώπους. (Βλ. λῆμμα θεωρία, ἀρ. 851).

742. Μιά κι ὄξω.

Λέγεται γιά ὑπόθεση πού δέν ἔχει συνέχεια.

743. Ὅξω ἀπό τό γωλόσ σου μέσα παλούκι.

ἢ

Ὅξω ἀπό τό βαφτόσ σου μέσα παφτό⁸⁸.

Σύσταση: Νά μήν ἀνακατεῦεται κανεῖς σέ ξένες ὑποθέσεις. (Βλ. λῆμμα ἐμποδίζω, ἀρ. 724, ξένος, ἀρ. 1483, σπέρνω, ἀρ. 1877).

744. Ὅξω ἀφ' τή βιθαμήμ μου.

Μή μέ πειράζεις ἐκεῖ πού δέν πρέπει. Ἡ φράση καθορίζει τά ὄρια ἀνοχῆς.

745. Ὁ πού (ει) ν(αι) ἀπόξω ἀφ τόχ χορό βολ-λά τρα(γ)ούδια ξέρει.

Λέγεται γι' αὐτούς πού ἐκφέρουν γνώμες καί ιδέες γιά ὑποθέσεις πού δέν τίς κατέχουν.

---

87) Ἐξάψαλμος.

88) Αὐτό: ἀντικαθιστᾶ τίς ἀντίστοιχες λέξεις στήν πρώτη μορφή τῆς παροιμίας.

746. Χαρά του πού (ε) 'ν(αι) ή λύπη του άπ' ὄξω άφ' τήν αὐλή δου.

ή

Χαράς τον βού 'ν ή πίκρα του άπ' ὄξω άφ' τήν αὐλή δου.

Λέγεται για κάποιον πού είναι εδτυχισμένος και δέν έχει λύπες και προβλήματα στο σπίτι του.

Ξω άποδῶ

747. Τόν ἔστειλα στον ὄξου άποδῶ.

Λέγεται για πρόσωπο πού διώχτηκε μέ άσχημο τρόπο.

επάνω

748. (Α)έ βάου⁸⁹ βάνω⁹⁰ οί ὄριθες.

Λέγεται για ὄσους δέν είναι ικανοί να ανέλθουν, να καταλάβουν αξιώματα, να επιτύχουν στη ζωή.

επιδέξιος

749. Και τά μεταξωτά βρακιά πεδέξια⁹¹ σκέλια θέλου.

ή

Και τά μεταξωτά βρακιά πεδέξιους κάλους θέλου.

Τά αξιώματα, τίς εὐθύνες, μόνον οί ικανοί μπορούν να τίς αναλάβουν μέ επιτυχία. Είναι άκόμα άπάντηση σε κάποιον πού προβάλλει τον εαυτό του πώς είναι ικανός για αξιώματα (δήμαρχος, επίτροπος).

έρημος

750. Έρημα και σκοτεινά.

Λέγεται για κάτι για τό ὄποιο δέν υπάρχει λύση.

751. Πολ-λά καλά στην έρημο.

Λέγεται όταν τά προϊόντα άφθονούν μά δέν πουλιούνται.

---

89) Πάνε.

90) Πάνω.

91) Έπιδέξια.

Έρχομαι

752. *Αμ-με κι έλα από τήχ Χιό
πέδε γρόσια μερτικό.

Λέγεται όταν μιá δουλειά στό τέλος δέν άφησε κέρδος. *Εκβαση άσύμφορος.

753. Γιάν-νης πῆες, Γιάν-νης ἤρτες.

Λέγεται γι' αυτόν πού επέστρεψε άπρακτος.

754. *Ηρταν d' άγρια νά διώξου dá ἡμερα.

Λέγεται γι' αυτούς πού ζητοῦν νά άποκτήσουν ξένη περιουσία, νά παραγκωνίσουν άπό μιá θέση ἢ δουλειά άλλους πού έχουν περισσότερα δικαιώματα.

755. *Ηρτε gi' άλλ-λος άφ' τή Γώ
καί γυρεύγει μερτικό.

Λέγεται όταν κάποιος ζητᾶ νά πάρει κάτι πού δέν τοῦ άνήκει. Οί Τοῦρκοι έρχονταν άπό τήν Κῶ γιά νά εισπράξουν τούς φόρους.

756. Αάλει Μαρτή⁹² τά βόδια κι έρκομαι⁹³ κι έγώ.

Λέγεται σέ περιπτώσεις πού άδιαφορεῖ' κάποιος γιά τήν εκτέλεση έργου, τό άναθέτει σέ άνίκανο καί δέν τό παρακολουθεῖ.

757. Τοῦ 'ρτε ταβλάς⁹⁴.

Λέγεται γι' αυτόν πού έχασε τήν ψυχραιμία του άπό πληροφορία ἢ ζημιá πού δέν περιμένε.

έρώτημα

758. Μέ τό ρώτημα βρῆκα αῆ βόλη.

Σύσταση: Νά ρωτᾶς νά μαθαίνεις, αυτό θά σέ βοηθήσει νά επιτύχεις τούς σκοπούς σου.

---

92)*Όνομα βοδιοῦ. Στά βόδια έδιναν γιά δνομα τό μήνα πού γεννιοῦνταν.

93)*Έρχομαι.

94)*Ημιπληγία, συμφόρηση.

εὐκαιρη

759. *Εὐκαιρη⁹⁵ κοιλιά τρα(γ)οῦδια (δ)έν ἤξέρει.*

Ὁ πεινασμένος δέν ἔχει ὄρεξη γιά διασκεδάσεις. (Βλ. λήμμα νηστικός, ἀρ. 1414).

ἐχθρός

760. *Ὅχτρος φίλος (δ)έγ (γ)ίνεται.*

Σύσταση: Νά προσέχεις, νά μήν ἐμπιστεῦσαι τόν ἐχθρό σου, γιατί πάντοτε εἶναι ἐπικίνδυνος.

ἔχω

761. *Ἄλις πού τό ἔχει ἡ κούτρα του νά κατεβάξει ψεῖρες.*

Εἶναι δυστυχισμένος αὐτός πού ἔχει ἐλαττώματα κληρονομικά ἢ ἐπίκτητα, γιατί θά τόν δυσκολέψουν στή ζωή του.

762. *Ἄλις τό βού (δ)έν ἔχει νύχια νά ξυστεῖ
καί περιμένει νά τόγ ξύσουν ἄλ-λοι.*

Πρέπει κατά κύριο λόγο νά στηρίζεται ὁ ἄνθρωπος στίς δικές του δυνάμεις.

763. *Εἶχε γαί (δ)έν ἔτρωε;*

Λέγεται γιά κάποιον πού πέθανε ἀπό μεγάλη ἀνέχεια, πείνα. (Βλ. λήμμα πείνα, ἀρ. 1637).

764. *Εἶχε γι ἡ Κουκοῦ μουν-νί κι ἔξοδο (ἢ ἔσκυβγε)
κι ἐθώρηδο κι ἐκαμάρων-νέδο.*

Λέγεται γι' αὐτόν πού θέλει νά παραστήσει τό σπουδαῖο.

765. *Ἐμεῖς ψωμί (δ)έν ἔχομε (ἢ εἴχαμε)
γι ἀγνάρες θέλουμε (ἢ ἐγυρεύγαμε).*

Λέγεται γι' αὐτούς πού ἐνώ στεροῦνται τῶν ἀπαραιτήτων προβάλλουν παράλογες καί ἄκαιρες ἀξιώσεις.

---

95) Ἄδεια.

766. (Δ)έν ἔχει ποῦ τῆ γεφαλῆ· γλίvai.

Λέγεται γιά ἕναν πού βρίσκεται σέ πολύ δύσκολη θέση καί δέν ἔχει συμπαράσταση ἀπό πουθενά.

767. Ἐχει κι ἄλλα στήσ σεαδούκα
πιό χειρότερ' ἀπό τοῦτα.

Λέγεται ὡς ἀπειλή σέ περιπτώσεις διαπληκτισμοῦ: Ὑπάρχουν καί ἄλλα σέ βάρος σου.

768. Θέλει νά τό (ἤ "Όταν (δ)έ δό) ἔχει ἡ κούτρα σου νά κατεβάξει
ψεῖρες.

ἤ

Σά (δ)έ δό ἔχει ἡ κούτρα σου νά κατεβάξει ψεῖρες.

Στήν παροιμία αὐτή οἱ ψεῖρες συμβολίζουν τίς ἀρετές, τίς
ικανότητες, ἐνῶ στήν παροιμία μέ τό ἴδιο λῆμμα ἀρ. 761 τά
ἐλαττώματα. Οἱ ἀρετές καί οἱ ικανότητες εἶναι ἐμφυτες καί ὄχι
ἐπίκτητες.

769. Μέ τά χεῖλια (ἤ χεῖλη) πού ἔχω σέ φιλω.

Δικαιολογία γιά τό προσφερόμενο δῶρο.

770. Μέ ὅσα ἔχει κα(ν)ένας περνᾶ.

ἤ

"Όπως ἔχεις περνᾶς.

Ἡ παροιμία δηλώνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά ζεῖ ἀνάλογα μέ
τίς δυνάμεις καί τά μέσα πού διαθέτει.

771. Μουάφι⁹⁶ τόν ἔχουμε.

ἤ

Σ' ἔχω μουάφι.

Λέγεται γι' αὐτόν πού δέν τοῦ δίνουμε σημασία.

772. Ὁ πού ἔχει ἀβέλια βάν-νει ἐργάτες
καί καράβια καλαφάτες⁹⁷.

Λέγεται ἀπό ἕναν πού λόγω τῆς φτώχειας του καί τῶν περιορι-

96) Ιουρκική λέξη: δέν σέ ὑπολογίζω.

97) Ὁ μάστορας πού στεγανοποιεῖ τοὺς ἄρμούς τῶν ἱστιοφόρων μέ στουπί καί πίσσα.

σμένων εὐθυνῶν του εἶναι ἀμέριμος. Ἐκεῖνοι πού ἔχουν κτήματα καί καράβια ἔχουν τίς σκέψεις καί τίς φροντίδες γι' αὐτά. Ὁ φτωχός εἶναι ἀμέριμος. (Βλ. λήμμα γένια, ἀρ. 459).

773. Ὁ πού ἔχει θά χάσει.

Λέγεται σέ μεγάλη καταστροφή, θεομηνία.

774. Ὁ πού ἔχει κῶλομ μή δοῦ κλάσεις.

Λέγεται ὡς προτροπή: Νά εἶσαι προσεκτικός στίς ἐνέργειές σου πρὸς τούς τρίτους, ὅταν μάλιστα αὐτοί εἶναι ἰσχυροί.

775. Ὅπως μ' ἔχεις σ' ἔχω.

Ἡ φράση λέγεται γιά νά ἐπισημάνει τήν ἀμοιβαιότητα συμπεριφορᾶς καί αἰσθημάτων. Ἀπάντηση σέ παράπονο.

776. Οὔτε εἶχα, οὔτε ἔχασα.

Λέγεται ὅταν διακοποῦν οἱ σχέσεις ἢ ἡ φιλία μέ κάποιον, πού ὁ δεσμός μ' αὐτόν δέν προσέφερε τίποτα.

777. Τά ἔχεις Γιάν-νη;

τά ἔχω πάδα.

Λέγεται στίς περιπτώσεις πού ἐξακολουθεῖ ἡ ἴδια κατάσταση χωρίς καμιά μεταβολή. Λέγεται ἐπίσης γιά κατάσταση πού δέν διορθώνεται.

778. Τό θε⁹⁸ νά ἔχεις παδοτινά πολ-λύ γαιρό δό φύλαε.

Λέγεται ὡς σύσταση σέ κάποιον: Νά προσέχει καί νά φυλάει τά πράγματά του.

εὐχή

779. Εὐκὴ γονιοῦ σου ἔπαρε καί στό βουνό ἀνέβα.

Σύσταση στά παιδιά νά ἀκοῦνε τίς συμβουλές τῶν γονιῶν τους, νά τούς σέβονται. Οἱ εὐχές τους θά τούς συνοδεύουν καί θά τούς ἐνδυναμώνουν σ' ὅλη τους τή ζωή.

---

98) Θελεῖς, θές.

ζήλεια

780. *Ἄν ἡ ζούλια ἦταψ ψώρα,
θα κολ-λοῦσε οὐλ-λ' ἢ χώρα.*

Ἡ φράση ἀναφέρεται στήν ἀνθρώπινη ἀδυναμία, ὁ ἕνας νά ἐπιδιώκει νά ἀποκτήσει ὅσα ἔχει ὁ ἄλλος.

781. *Κι ὅπου τόν ἐζηλέψασι γι ὅπου τόν ἀγαποῦσι
καί σέ κακό καί σέ καλό τήν ἔγνοια δου λαλοῦσι.*

Ἡ ζήλεια, ὅπως ἡ ἀγάπη, παρ' ὅ,τι εἶναι διαφορετικά αἰσθήματα, ἔχουν κάτι τό κοινό: Τά ἀκολουθοῦν τά λόγια, οἱ συζητήσεις, τό πάθος.

ζημιά

782. *Ὁ λύκος ψόφησε στό βουνό κι ἡ ζημιά στό νοικοκύρη.*

Ἐνα κακό, μιὰ ζημιά, ὅταν κατά κάποιο τρόπο ἔχει σχέση μέ τήν οἰκογένειά μας, τό περιβάλλον μας, δέν μπορεῖ νά μᾶς ἀφήσει ἀδιάφορους.

ζήτημα

783. *Ἀνατολικό⁹⁹ ζήτημα ἔγινε.*

ἢ

Τό 'καμε με(γ)άλο ζήτημα.

Λέγεται γιά τίς περιπτώσεις πού ἕνα θέμα ἢ ζήτημα προκαλεῖ ἀτέρμονες συζητήσεις καί συνεχές ἐνδιαφέρον.

ζητῶ

784. *Ζητᾶ τήμ μάννα δου καί τό βατέρα δου.*

Λέγεται γι' αὐτόν πού ἔχει μεγάλες ἀξιώσεις.

785. *Ὁ πού ζητᾶ ἔχει δύο χάρες.*

Νά ζητᾶς καί τοῦ ἄλλου τή γνώμη, δέν ἔχεις νά χάσεις, μᾶλλον νά ὠφεληθεῖς.

---

99) Πῆρε τήν ὀνομασία ἀπό τό περίφημο Ἀνατολικό ζήτημα, πού κυριάρχησε στήν ἔξωτερική πολιτική τῆς Ἑλλάδας στίς ἀρχές τοῦ αἰῶνα μας.

ζόρι

786. *Μέ τό ζόρι παφειά (ή δουλειά) (δ)έγ (γ)ίνεται.*

Τίποτα δέν κατορθώνουμε μέ πίεση, μέ εξαναγκασμό ("Όμοια ή επόμενη).

787. *Ό σκύλ-λος μέ τό ζόρι (δ)έ βάει στό κυνή(γ)ι, ἄ διάσει καί καμινιά βέρδικα (θ)ά τήφ φάει θέλει.*

("Όμοια μέ τήν προηγούμενη). Κι ἄν ἀναγκάσεις κάποιον νά κάμει αὐτό πού δέν θέλει, ζημιά θά σοῦ κάμει.

ζυγός

788. *Ἐβάλ-λα δου τόζ ζυ(γ)ό.*

Λέγεται γι' αὐτόν πού τόν πάντρεψαν μέ τό ζόρι.

ζῶ

789. *Ζεῖ καί βασιλεύει.*

Λέγεται ὡς ἀπάντηση σ' ἐρώτηση γιά κάποιον: Ἡ ἀπάντηση δηλώνει πῶς εἶναι ἀπό ὅλες τίς ἀπόψεις καλά.

790. *Ζήσε καί μή φαίνεσαι.*

Σύσταση γιά μιá ζωή εὐπρεπή, χωρίς ἐπίδειξη, ὅπως λέει ὁ λαός: χωρίς φούμαρα.

791. *Ζήσε μαῦρε¹⁰⁰ μου νά φᾶς τόμ Μᾶ τριφύλ-λι.*

Λέγεται γιά ὑποσχέσεις, ἐλπίδες πού ἡ πραγματοποίησή τους εἶναι κάτι τό ἀμφίβολο καί τό πολύ μακρινό. (Βλ. λήμμα περιμένω, ἀρ. 1661).

791β. *Πέθανε νά σέ κλάψω καί ζέ νά σ' ἔχ' ἀμάχη.*

Λέγεται γιά πρόσωπο μέ τό ὁποῖο ἔχουμε διαφορές, καί μᾶς χωρίζει μίσος. Ἰδιαίτερα λέγεται ἀνάμεσα σέ συγγενεῖς.

---

100) Ὄνομα ζῶου.

ζωή

792. Ζωή καί κότα.

Ἡ φράση δηλώνει καλοπέραση καί εὐημερία.

793. Ζωή χαρισάμενη.

Λέγεται γι' αὐτούς πού ζοῦν εὐτυχισμένοι.

794. Καί μέ τά τόσα βάσανα πάλ' ἡ ζωή γλυκειά 'ναι.

Λέγεται σάν παρηγοριά σ' ἐκείνους πού πενθοῦν.

795. Μιά ζωή ἀήν ἔχουμε.

Προτροπή γιά ἀμεριμνησία, γιά γλέντι. Προέρχεται ἀπό τό δίστιχο: «Μιά ζωή τήν ἔχουμε κι ἂν δέν τή γλεδήσουμε τί θά καταλάβουμε, τί θά καζαφήσουμε».

795β. Ζωδανούς τούς βρίζουμε καί πεθαμ-μένους τούς κλαῖμε.

Σχετική μέ τήν παρ. ἀρ. 791β. Λέγεται ὅταν, ἐνῶ μεταξύ συγγενῶν ὑπάρχουν συνεχεῖς διαπληκτισμοί, μετά τό θάνατο τοῦ ἐνός ὁ ἄλλος τόν κλαίει.

ζωντανός

796. Οὐλ-λα τά ζωδανά διορτώνομαι.

Ἀπευθύνεται σέ ἀνθρώπους πού πενθοῦν. Ἡ φράση ἔχει τό νόημα: "Ὅσα εἶναι ἔξω ἀπό τόν καταλύτη θάνατο, μέ τόν καιρό βρίσκουν τή λύση τους, τό δρόμο τους.

ἦ ... ἦ

797. Γή τοῦ ὕψους, γή τοῦ βάθους.

Λέγεται γιά τούς ριψοκίνδυνους, τούς κουτουρατζήδες, πού ἀδιαφοροῦν γιά τό ἀποτέλεσμα τῶν ἐνεργειῶν τους. (Βλ. λήμμα βρέχω, ἀρ. 392, ἀρ. 2170).

798. Γή νά σέ φο(β)οῦμαι γή νά σέ ἀρέπουμαι.

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά ἐπιβάλλεται στό περιβάλλον του.

ἡγούμενος

799. Ἐκαμα καὶ γούμενος
καὶ δοξολο(γ)ούμενος¹⁰¹.

Ἐναφέρεται ἀπὸ ἄνθρωπο πού ἀπέκτησε πείρα κατὰ τὴν ἀσκη-
ση ἀξιωμαίων. Λέγεται ἀκόμα σάν παράπονο καὶ διαμαρτυρία
ἀπὸ κάποιον πού δέν τοῦ ἀναγνωρίζουν τὴ θέση καὶ τίς ὑπερε-
σίες.

ἥλιος

800. Ὁ ἥλιος βγαίν-νει κι ὁ κόσμος τόθ θωρεῖ.

Λέγεται γιά κάτι πού δέν ἐπιδέχεται ἀμφισβήτηση καὶ παρερμη-
νεῖα. Ἐπάντηση καὶ σέ συκοφαντίες (Ἐμοια ἀρ. 803).

801. Μὴ πλώθεις¹⁰² σέ ξένον ἥλιο.

Προτροπή: Μὴν μπαίνεις στὴν περιοχὴ, στὰ δικαιώματα τοῦ
ἄλλου.

802. Σέ ξένον ἥλιο πλὼν-ναμε.

Λέγεται γιά κάποιον πού ἐπικαλεῖται μακρινὴ καὶ ἀνύπαρκτη
συγγένεια ἢ γνωριμία.

803. Στόν ἥλιο σκόνη (δ)έ γολ-λά.

Ἡ συκοφαντία δέν μπορεῖ νά θίξει τοὺς ἐντιμοὺς πού χαίρουν
καθολικῆς ἐκτίμησης. (Ἐμοια ἀρ. 800 καὶ λῆμμα καθάριος, ἀρ.
879).

804. Τοῦ ἥλιου κύκλος ἄνεμος τοῦ φεγαριοῦ βροχὴ (ἢ βουνάτσα).

Ἐναφέρεται σέ σημάδια πρόβλεψης τοῦ καιροῦ.

ἥλος

805. Στό δῶπο δῶν ἥλω.

Πρόσκληση σέ κάποιον πού δυσπιστεῖ, νά δεῖ μόνος του γιά νά
πεισθεῖ.

---

101) Τὴν ἔλεγε ὁ ἡγούμενος Κύριλλος Χριστοφόρου τῆς Σπηλιανῆς στὰ βαθιὰ γεράματά
του. Ἦθελε νά πεί: Ἐξῆσα καὶ ὄσο στεκόμουν αὐτοὶ μὲ προσκυνούσανε.

102) Ἀπλώνεις.

ήμέρα

806. *Ἡ καλή μέρα φαίνεται ἀπό τό πρωί (ἢ πουργό).*

Ἡ καλή ἀρχή σέ μιά δουλειά προμηνύει ἕνα καλό τέλος.

807. *Ἡ καλή μέρα ξημερώνει γιά οὐλο δό γόσμο.*

Ἡ καλή μέρα, ἕνα μεγάλο εὐτυχές γεγονός, ἀνήκει σ' ὅλους τούς ἀνθρώπους. Αὐτό τό αἰώνιο φυσικό φαινόμενο ἐνώνει ὄλο τόν κόσμο.

ἥπατα

808. *Ἐκόπηκα δά ἥπατά μου.*

Λέγεται ἀπ' αὐτόν πού τρόμαξε καί φοβήθηκε πολύ.

ἥρα (γήρα)

809. *Ξεχωρίζει ἡ γήρα ἀφ' τό κριθάρι;*

Λέγεται ὅταν ἕνας ἀνακατεύεται σέ βρωμοδουλειές, ὅπως ἔκαναν καί οἱ πρόγονοί του: τό κληρονομικό. Ἀκόμα λέγεται καί ὡς πρόκληση: Νά ἔρθει ἡ ὥρα πού νά φανεῖ ποιοί ἀξίζουν.

θάλασσα

810. *Ἡ θάλασσά 'ναι ταπεινή μ' ἀγέρας τή βειράζει.*

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι καί ὁ πιό ὑπομονετικός ἄνθρωπος, ὅταν τόν ἐνοχλοῦν ὑπερβολικά, ἀγριεύει.

811. *Τά 'καμες θάλασσα.*

Λέγεται γι' αὐτόν πού χειρίσθηκε πολύ ἄσχημα τήν ὑπόθεση καί τήν ἔφερε σέ ἀδιέξοδο.

812. *Τρώει τήθ θάλασσα μέ τό κουτάλι.*

Ἀναφέρεται στούς πολύ ἄξιους ναυτικούς, τούς πολυταξιδευμένους.

θάνατος

813. *Γιά τοῦ θανάτου τίς πλη(γ)ές βότανα (δ)έχ χωροῦσι.*

Ἐκφράζεται ἡ πολύ κοινή καί ἀνθρώπινη ἀντίληψη: ὁ θάνατος δέν ἔχει γιαντριά.

814. *Κι ὅπου ζητᾷ τόθ θάνατο πρέπει τρελ-λός γιά νά 'ναι.
'Η ζωή εἶναι ἕνα ὠραῖο καί ἱερό ἀγαθό.*

815. *Στήν ἀφορμή¹⁰³ γι ὁ θάνατος.*

Σύσταση: νά φροντίζεις νά μήν ἀρρωσταίνεις. «Νά μήν ἀφορμή-
σεις κι ἀπέκα...».

θαῦμα

816. *'Ε φῶ ἄμ-μα καί τό θάμ-μα.*

Λέγεται ὅταν ἀμέσως καταπιαστεῖ κανείς μέ μιᾶ δουλειά καί τήν
φέρει σέ αἴσιο πέρας σέ χρόνο ρεκόρ.

817. *Κάθε θάμ-μα τρεῖς ἡμέρες.*

ἢ

Τρεῖς ἡμέρες μέγα θάμ-μα.

Λέγεται γιά νά δηλώσει ὅτι ὁ χρόνος ἀπομυθοποιεῖ ἀκόμα κι
ἕνα ἔκτακτο γεγονός.

θέλω

818. *(Δ)έμ μέ θέλεις μιᾶ, (δ)έσ σέ θέλω δέκα.*

Λέγεται σέ περιπτώσεις διαπληκτισμοῦ.

819. *'Ἡθελα νά 'σαι νά 'σαι*

νά σοῦ στρών-νω νά κοιμᾷσαι.

Δίστιχο ἐρωτευμένων: Μοῦ εἶσαι πολύ ἀγαπητός μά κι ἐσύ νά τό
ἀξίζεις.

820. *Θέλει νά ἀνατέλ-λει ὁ ἥλιος μονάχα στήν αὐλή σου.*

Λέγεται γι' αὐτούς πού τά θέλουν ὅλα δικά τους: «μοναχοφα-
γᾶς».

821. *Θέλω καί (γ)ίνομαι ν-νερό γαί πίν-νει με το χῶμα.*

Μέ τή θέλησή μου ὑποχωρῶ ἀπέναντί σου καί δείχνω ἀνοχή καί
συγκατάβαση: «δίν-νω τόπο στήν ὀργή».

---

103) Ἔχει τήν ἔννοια τῆς ἀρρώστιας. Ἐπίσης λένε «ἄμ-μα ἀφορμίσεις», ἀντί τοῦ
ἀρρωστήσεις.

822. "Οποιος (δ)έθ θέλει νά 'κούσει τά βαρδάρια¹⁰⁴ στό μύλο (δ)έ βάει.

"Οποιος δέν αγαπᾶ τίς φασαρίες νά μή μπλέκεται στίς ὑποθέσεις ἀλλά οὔτε νά μεσολαβεῖ γιά συμβιβασμό. ("Ομοια ἢ ἐπόμενη ἀρ. 823).

823. "Οποιος (δ)έθ θέλει χτύπο στή βόρτα αὐῶ γείτονα χαρκιά¹⁰⁵ (δ)έ γάμνει.

ἢ

'Ο πού (ἢ πού) (δ)έθ θέλει χτύπους γείτονα χαρκιά (δ)έ γάμνει. ("Ομοια ἀρ. 822).

824. "Οπου (δ)έθ θέλει νά ζυμώσει πέφε μέρες κοσκινίζει.

Λέγεται γι' αὐτούς πού διαρκῶς βρίσκουν προφάσεις γιά νά μή κάμουν κάτι πού τούς ἀναθέτουν.

825. 'Ο πού θέλει γιά νά ζήσει μέρες μή χασομερίσει.

'Η φράση δηλώνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά δρᾷ, νά ἐργάζεται, νά δημιουργεῖ, γιά νά προφθάσει νά ἀπολαύσει τή ζωή πού φεύγει γρήγορα.

826. "Οπως θέλεις ἄφρα μου κι ἔπειτα τρῶμε.

Ψυχολογία σχέσεων ἀντρόγυνου: 'Η γυναίκα προβάλλει αὐτό πού θέλει. 'Αναφέρεται σέ συζυγικό περιστατικό. 'Η παροιμία δίδεται ὡς ἀπάντηση σ' ἐρώτηση τοῦ ἀντρα ἂν προτιμᾷ νά πέσουν πρῶτα στό κρεβάτι ἢ νά φᾶνε πρῶτα.

827. "Ο,τι θέλει κα(ν)ένας (δ)έγ (γ)ίνεται.

Κανένας δέν μπορεῖ ὅλα νά τά κάμει, νά τά προφθάσει.

828. Οὔτε ζωγραφιστό (δ)έσ σέ θέλω.

'Η φράση λέγεται σέ περιπτώσεις διαπληκτισμοῦ καί διακοπῆς σχέσεων.

---

104) Ἐξαρτήματα τοῦ μύλου πού κάνουν θόρυβο.

105) Χαλκιάς, σιδηρουργός.

829. *Τό θέλει στό πιάτο.*

Λέγεται γιά ἐκείνους πού δέν καταβάλλουν προσπάθειες γιά νά ἐπιτύχουν κάτι πού τούς ἐνδιαφέρει καί τούς ἀφορᾷ ἀλλά ἐπαφίενται στή βοήθεια τῶν ἄλλων.

Θεός

830. *Ἄν ἄκουε ὁ Θεός τῶ γοράκω.*

Ἐπίκληση πού δίνουμε σέ κάποιον πού καταριέται καί πού τόν περιφρονοῦμε. Ἡ παροιμία προέρχεται ἀπό τήν ἱστορία: «Ὁ κόρακας ἐπέθαινε καί ἡ μάνα του ἔκλαιε: Λέει ὁ κόρακας στή μάνα του. Μάνα, παρακάλεσε τό Θεό νά ζήσω. — Ἄχ-χου γιέ μου, τή δική μου φωνή θά ἴκούσει ἢ τίς χίλιες κατάρες πού σοῦ ἴχουν δάκει ἀπό τά κακά πού τούς ἔκαμες;»

831. *(Δ)έν εἶδε (γ-γλέπει) Θεοῦ πρόσωπο.*

Ἐναφέρεται σέ κάποιον πού συναντᾷ ὄλο ἀτυχίες στή ζωή του.

832. *Ἐχεις χάμω¹⁰⁶ Θεόν; Ἐχεις καί πάνω Θεό.*

Ἐπίκληση πού δίνουμε σέ κάποιον πού ὑποστήριξη ἐδῶ κάτω στή γῆ, εἶναι σάν νά ἔχεις Θεό καί κάτω στή γῆ καί πάνω στούς οὐρανοῦς.

833. *Ἡ ὄριθα πίν-νει ννερό ἀμ-μέ (ἢ καί) θωρεῖ (ἢ βλέπει) καί τόθ Θεό.*
(Βλ. λῆμμα οὐρανόσ, ἀρ. 1543). Λέγεται σέ περιπτώσεις ἀγνωμοσύνης. Δέν πρέπει νά ξεχνᾷμε τούς εὐεργέτες μας.

834. *Θέλει ὁ Θεός καί θέλουν οἱ μοῖρες.*

Ἐπίκληση πού δίνουμε σέ κάποιον πού θέλει νά γίνει κάτι καλό.

835. *Καί τοῦ Θεοῦ ἀρέσει του.*

Ἐπίκληση πού δίνουμε σέ κάποιον πού ἔχει νά κάνει κάτι καλό. Ἐναφέρεται σέ περιστατικό πού ὄχι μόνο εἶναι καλό ἀλλά καί ὁ Θεός ἀκόμα τό ἐγκρίνει.

---

106) Ἐδῶ ἔχει τήν ἔννοια: στή γῆ.

836. Κάνας¹⁰⁷ (δ)έ βιάν-νει τόθ Θεό αφ' τά γέν-νια.

Σύσταση σέ υπερόπτη: Νά μή τά βάξεις μέ τούς ανωτέρους σου, τούς πιό ισχυρούς από σένα.

837. Μήν απορρίψεις άνθρωπο μέ τήδ δική σου γνώση, γιατί (δ)έγ ξέρεις ό Θεός τί έχει νά τοῦ δώσει.

Μή προεξοφλείς μέ τό νοῦ σου τό τέλος, τήν άποτυχία, ενός ανθρώπου, γιατί δέν μπορεί νά ξέρεις τί τοῦ επιφυλάσσει ό Θεός ἢ ἡ μοίρα: «Άλλαι μέν αἱ βουλαί ανθρώπων κι άλλα ό Θεός κελεύει». (Βλ. λήμμα φτωχός, άρ. 2132).

838. 'Ο Θεός άλ-λους (ἢ σκάλες) ανεβάζει
κι άλ-λους (ἢ καί σκάλες) κατεβάζει.

'Η φράση αναφέρεται σέ συνηθισμένο κοινωνικό φαινόμενο. Άλλοι εὐημεροῦν, προοδεύουν, καί άλλοι χάνουν αὐτά πού είχαν καί δυστυχοῦν.

839. 'Ο Θεός άργεῖ μά (δ)έν άλημονεῖ.

'Η φράση αναφέρεται στή λαϊκή φιλοσοφία: 'Η θεία δίκη, ἔστω καί άργά, περιμένει τούς κακούς.

840. 'Ο Θεός βοθη¹⁰⁸ τόν ναύτη μά κι αὐτός πρέπει νά κουπιάζει¹⁰⁹.

'Η φράση επισημαίνει μιá αντίληψη αντιμετώπισης τῆς ζωῆς: Καλές οἱ παρακλήσεις στό Θεό μά πρέπει νά μή σταματήσεις τίς προσπάθειες, τόν άγώνα, γιά νά σωθεῖς. (Βλ. λήμμα "Άγιος, άρ. 25).

841. 'Ο Θεός κι ἡ ψυχή του (ἢ σου).

Σύσταση γι' αὐτό πού έχει αναλάβει ἢ πρόκειται νά κάμει κανεῖς: νά σκεφθεῖ τό Θεό καί νά μή κάμει ἄδικο.

842. 'Ο Θεός ξημερών-νει γιά οὐλ-λο δό γόσμο.

'Η φράση άπευθύνεται ὡς παρηγοριά σέ άνθρωπο πού δυστυχεῖ.

107) Κανένας.

108) Βοηθεῖ.

109) Νά τραβά κουπί.

843. "Όπου βαστᾶ¹¹⁰ (ἢ γαπᾶ) τόθ Θεό (δ)έχ χάν-νει.

*Εκεῖνος πού βαδίζει μέ τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ πάντοτε εἶναι κερδισμένος στή ζωή του.

844. "Όπου θέλει ὁ Θεός τά δίν-νει μέ τό σακχί κι ὅπου (δ)έθ θέλει οὔτε κουν-νί¹¹¹.

Διαπίστωση τῆς ἀνισῆς κατανομῆς τοῦ πλούτου. Τήν ἀδικία αὐτή τή φορτώνουν στό Θεό.

845. *Οργή Θεοῦ.

Λέγεται σέ περιπτώσεις θεομηνίας.

846. Ποιός εἶδε δό Θεό γαί (δ)έ δό ἐφο(β)ήθη.

Λέγεται ἀπό κάποιον σάν ἐπίμετρο τῆς περιγραφῆς τοῦ μεγάλου κινδύνου τῆς θεομηνίας πού αὐτός ἦ καί μέ ἄλλους διέτρεξε.

847. Πού (τόν) θέλ' ὁ Θεός νά καίεται κανεῖς μή (ἢ κα(ν)ένας (δ)έ) δόλ λυπᾶται.

*Ἡ φράση δηλώνει ὅτι ὅποιον τιμωρεῖ ὁ Θεός κανένας δέν τόν λυπᾶται. Λέγεται ὅταν κάποιος δίκαια ὑποφέρει γιατί ἀδίκησε στή ζωή του τούς ἄλλους: Θεία δίκη.

θερίζω

848. *Ο πού θερίζει καθιστός κι ὁ πού τρυ(γ)ᾶ ὀλόρτα στήφ φυλακή στόβ βάλ-λουσι γαί γλέπ¹¹² ἀπ' τή βόρτα.

Λέγεται γιά ὅποιον δέν κάνει τή δουλειά του ὅπως πρέπει ἀλλά ἀδιαφορεῖ γιά τό καλό ἀποτέλεσμα καί στό τέλος βγαίνει ζημιωμένος.

849. "Όποιος σπεῖρει τόν ἄνεμοθ θά θερίσει τό διά(β)ολο,

ἢ

"Ο,τι σπεῖρεις θά θερίσεις.

110) *Εδῶ ἔχει τήν ἔννοια: ἀκόλουθεῖ τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ.

111) Τό ἐλάχιστο. Κούννα λένε τήν ἀμυγαλόψυχα.

112) Βλέπει.

Ἐπόμνηση σέ κάποιον πῶς τό κακό πού θά κάμει θά τό βρεῖ
στό πολλαπλάσιο στή ζωή του. (Βλ. λήμμα κάνω, ἀρ. 950).

θέτω

850. *Θέν-νω το μεταθέν-νω το μεταθεμ-μό (δ)έν έχει.*

Λέγεται ἀπ' αὐτόν πού προσπαθεῖ νά ἐξηγήσει, νά δικαιολογήσει, νά ξεχάσει κάτι δυσάρεστο μά δέ φεύγει ἀπό τή σκέψη του, δέν τόν ἀφήνει, τόν βασανίζει.

θεωρία

851. *Θεωρία ἐπισκόπου καί καρδία μωλωνᾶ.*

Τά φαινόμενα ξεαπατοῦν. (Βλ. λήμμα ἔξω, ἀρ. 741).

θηλυκό

852. *Τῆς καλομοίρας τό παιδί τό πρῶτο εἶναι θηλυκό.*

Τό κορίτσι εἶναι εὐτυχία γιά τή μάνα, γιατί θά βοηθᾶ στίς δουλειές τοῦ σπιτιοῦ, ξεκουράζει τή μάνα.

θρέφω

853. *Θρέψε λύκο νά σέ φάει.*

Λέγεται γι' αὐτόν πού βοηθάει καί συντρέχει τόν κακό ἄνθρωπο.

θυμᾶμαι

854. *Εἶντα πού νά σοῦ τθυμηθῶ (ἢ ζουλέψω) κρομ-μύδι κάθε βουκχουνιά
καί δάκρυ;*

ἢ

Εἶντα πού νά σοῦ τθυμηθῶ κρομ-μύδι μου πού καίεις;

ἢ

Τί νά σοῦ τθυμηθῶ κρομ-μύδι μου πού καίεις;

Ἐναφέρεται σ' αὐτούς γιά τούς ὁποίους μόνο κακές ἀναμνήσεις ἔχουμε.

θυμός

855. *Τόν ἀποσπερινόθ θυμόφ φύλαέ το δῶ πωρνό.*

Ἐρχαία παροιμία: «*Θυμοῦ κράτει*».

θυμώνω

856. *Ἄν ἐθύμωσες, πίες ξίδι.*

Λέγεται ἀπ' αὐτόν πού ἀδιαφορεῖ γιά τό θυμό ἄλλου.

θωρῶ

857. *Θωρεῖς με; Θωρῶ σε...*

Λέγεται ἀπό κάποιον πού παρακολουθεῖ ἄλλον.

858. *Θῶρει με νά σέ θωρῶ
νά περνοῦμε δό γαιρό.*

*Αναφέρεται στούς ἀκαμάτηδες, στούς τεμπέληδες.

859. *Καθρέφτη μου ὅπως μέ θωρεῖς σέ θωρῶ.*

Δίδεται ὡς ἀπάντηση σέ παραπονούμενο γιά τόν τρόπο πού τοῦ συμπεριφέρονται. ("Ομοια ἀρ. 862).

860. *Κάτσε καλά κατούρησε κι ἄδ (δέθ) θωρεῖς θωροῦ σε.*

Σύσταση: Νά προσέχει ὁ καθένας τή συμπεριφορά του στήν κοινωνία, νά μή τήν ξαρτᾶ ἀπό τήν παρουσία τῶν ἄλλων, γιατί τίποτα δέ μένει κρυφό.

861. *Ὅποιοθ θωρεῖ ὁ παπάς θυμιάζει.*

*Εκεῖνον πού ξέρεις καί ἔχεις ἐπαφές μαζί του θά ὑποστηρίξεις.
*Ἡ ἀναφορά στόν παπά γίνεται γιατί ὁ παπάς ὑπολόγιζε παλιά τήν παρουσία τοῦ πιστοῦ, γιατί περίμενε νά ρίξει στό δίσκο, ὅπως λεγόταν «μερίδα τῶν γονέων», αὐτή ἦταν ἡ ἀμοιβή του.

862. *Ὅπως θωρεῖς θωροῦ σε.*

("Ομοια ἀρ. 859).

861. *Πῶς κυλιέται τό πουλάρι¹¹³
ὡς θωρεῖ τήμ μάν-να δου.*

*Ἡ φράση ἀναφέρεται στή σημασία πού ἔχει τό περιβάλλον γιά

---

113) Τό μικρό γαῖδουράκι.

τή διαμόρφωση τοῦ χαρακτήρα τοῦ παιδιοῦ. Αὐτό μιμείται τή μάνα του.

864. *Τό φίδι θωρεῖς καί τήν ἀποσυρματιά σου γυρεύεις;*

ἤ

Τήν ἀποσυρματιά θωρεῖς, τό φίδι γυρεύεις;

ἤ

Τό γαπνό θωρεῖς, τήφ φωτιά τί νά τή γάνεις;

Ἄφου βλέπεις τό κακό μπροστά σου, τί ζητᾶς καί τί γυρεύεις;

ἰδέα

865. *Μιά ἰδέα εἶν' οὐλ-λα.*

Ἄναφέρεται στή ματαιότητα τῶν πραγμάτων.

ἴδιος

866. *Τά ἴδια Παδελάκη μου, τά ἴδια Παδελή μου.*

Λέγεται ὅταν κάποιος ἐπαναλαμβάνει διαρκῶς τά ἴδια πράγματα ἢ ἐπανέρχεται στά ἴδια θέματα. ("Ὁμοια ἢ ἀμέσως ἐπόμενη).

867. *Τά ἴδια τοῖς ἰδίοις.*

ἤ

Τά ἴδια τῆς συγχωρεμ-μένης.

("Ὁμοια ἀρ. 866).

ἴντα

868. *Ἰδα ἴακνος.*

Ἄρνηση κάποιου νά ἀπαντήσῃ σ' αὐτόν πού διαρκῶς ἐπιμένει καί ἐρωτᾷ.

ἴσια

869. *Ἰσ-σα βάρκα ἴσ-σα ννερά.*

Λέγεται γιά περιπτώσεις στίς ὁποῖες δέν προκύπτει οὔτε ζημία οὔτε κέρδος.

καβαλλῶ

870. Καβάλ-λησε δὲ καλάμι.

Λέγεται γι' αὐτόν πού τό πήρε ἀπάνω του. Γι' αὐτόν πού ἔχει μεγάλη ἰδέα γιὰ τὸν ἑαυτό του.

καβγάς

871. Οὐλ-λος ὁ καβγάς εἶναι (ἢ ἦτο) γιὰ τὸ πάπλωμα.

Λέγεται ὅταν κάποιος ἔκανε θόρυβο καί φασαρία κατὰ τὴ διανομὴ περιουσιακῶν στοιχείων καί πού στο τέλος ἀποδείχθηκε ὅτι ἀπέβλεπε στὴν ἀρπαγὴ καί καταδολίευση μεριδίων ἄλλων.

872. Πάει φιρί-φιρί γιὰ καβγά.

ἢ

Σέρνει τὸ ζωνάρι του γιὰ καβγά.

Λέγεται γιὰ τοὺς φιλέριδες.

κάβουρας

873. Πάει σὰ δὲ γά(β)ουρα, πότε βρός πότε πίσω.

Ἀναφέρεται γιὰ ἐκείνους πού καρκινοβατοῦν στίς δουλειές τους.

874. Τ' εἶν' ὁ κά(β)ουρας τ' εἶν' δὲ ζουμί δου.

Ἀναφέρεται σέ ἀντικείμενο μικρῆς ἀξίας ἢ ἐργασίας ἀπὸ τὴν ὁποία δέν πρέπει νὰ περιμένεις νὰ σοῦ ἀποδώσει.

καημός

875. Ἐβούχτωσα¹¹⁴ κα(η)μούς.

Λέγεται ἀπὸ αὐτόν πού ζεῖ συνεχῶς σέ βάσανα, δυστυχίες καί ἀτυχίες καί ἀρχίζει νὰ ἀδιαφορεῖ.

875β. Ἐχει κα(η)μούς ἀμ-μέ ἔχει παρακα(η)μούς.

Λέγεται στίς περιπτώσεις πού μιά δυστυχία ἀκολουθεῖ μιά ἄλλη πὺ φοβερή.

---

114) Χόρτασα.

876. Κατουρᾶτε τούς κα(η)μούς.

Λέγεται ὡς προτροπή: Νά μή σᾶς καταπονοῦν οἱ λύπες, ξεχάσε-
τέ τες.

877. Μέσα στό στῆθος μ' οἱ κα(η)μοί ἔκαναν γᾶτοικία
καί (δ)έν ὑπάρκει φάρμακο καί οὔτε θεραπεία.

Δίστιχο πού λέγεται σάν μοιρολόγι, ὅταν ἡ μία δυστυχία
διαδέχεται τήν ἄλλη.

καθάριος

878. Ἄς εἶν' γαθάριο τό γιαλί
κι ἄς ἔχ ὀργή βού τό λαλεῖ¹¹⁵.

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι τούς ἀνθρώπους πού δέν ἔχουν τίποτε σέ
βάρος τους δέν μποροῦν νά τούς ἀμαυρώσουν οἱ συκοφάντες.
(Βλ. λῆμμα ἥλιος, ἀρ. 803 καί καθαρός, ἀρ. 879).

καθαρός

879. Καθαρός οὐρανός ἀστραπές (δ)έφ φο(β)ᾶται.

(Βλ. λῆμμα ἥλιος, ἀρ. 803, καθάριος, ἀρ. 878, καλό, ἀρ. 922).

κάθε

880. Κάθε δέφο μέ τόν ἴσκιο δου.

ἦ

Κάθε πόρτα τό καρφί¹¹⁶ ἀης,
κάθ' ἀλή τόμ μάδαλό¹¹⁶ ἀης.

Κάθε πράγμα ἔχει τό νοικοκύρη του.

κάθομαι

881. Κάθεται πάνω σ' ἀναμ-μένα κάρβουνα.

Λέγεται γι' αὐτόν πού δέν μπορεῖ νά ἡσυχάσει, ἔχει ἔγνοιες.
(Βλ. λῆμμα ἀγκάθι, ἀρ. 33).

---

115) Κουβεντιάζει.

116) Τό ξύλο, πού σάν κλειδαριά ἔκλεινε τήν πόρτα. Ὑπῆρχε πάντοτε διαφορὰ ἀπό
μάνταλο σέ μάνταλο.

882. *Κάθου 'κεῖπραματάκι μου καί λόγια μῆμ' μού φέρνεις (ἢ κάμνεις).*
Λέγεται ὡς προτροπή: Νά μή δανείζεις πράγματα, γιά νά ἀποφύ-
γεις προστριβές.

883. *Ὅποιος κάθεται τρώει τά ροῦχα του.*
Ἐναφέρεται στόν τεμπέλη, τόν ἄνεργο.

883β. *ὦ πού κάθεται καί ζεῖς.*

Λέγεται σάν ὕβρη καί ἀπευθύνεται σέ γυναίκα πού δέν ἐργάζε-
ται μά συντηρεῖται ἀπό τούς φίλους της.

καί... καί

884. *Καί κουρασμένη κι ἄρρωστη
καί πολεμᾶς¹¹⁷ με κιόλα.*

Λέγεται ἀπό τή γυναίκα, ὅταν βαριέται νά ἐνδώσει στίς ἐπιθυμί-
ες τοῦ συζύγου.

καινούργιος

885. *Καινούργιο κοσκινάκιμ μου καί πού νά σέ κρεμ-μάσω;*

Τό νέο πράγμα τό προσέχει κανεῖς πιά πολύ ἀπό τό παλιό. Καί
τή νέα γυναίκα στήν ἀρχή ὁ ἄντρας τήν περιποιεῖται.

886. *Ποτῆς σου ἀπό καινούργια στράτα μή βερνάς.*

Λέγεται ὡς συμβουλή: Νά ἀκολουθεῖς τό δρόμο πού ξέρεις.
Κάθε ἄγνωστο δέν ξέρεις τί σοῦ ἐπιφυλάσσει.

καίομαι

887. *Ἐκάημε γαί πάμε κι ἀκόμα παν-νί βρωμεῖ.*

Λέγεται ὅταν ἀμφισβητοῦνται ὀλοφάνερα γεγονότα. Ἡ «ἡ ζημιά
μας ἔγινε καί πάει κι ἀκόμα (δ)έ· δὲ πήραμε εἶδηση».

888. *Κοδά στά ξερά καίονσαι καί τά χλωρά.*

Λέγεται ὅταν ἡ ἀτυχία καί τό κακό πού ὑπέστη κάποιος φται-
χτης θίγει κι ἕναν ἀθῶο εἴτε λόγω συγγένειας εἴτε γνωριμίας.

---

117) Ἐδῶ ἔχει τήν ἔννοια τῆς συζυγικῆς πράξης.

καιρός

889. 'Αφ' τό γαιρό δωῖ Νῶε.

Λέγεται γιά κάτι πολύ παλιό.

890. "Έτσι τό φέραν οί καιροί καί οί ποβεμένοι χρόνοι

νά χαίρεται ὁ κουκχουᾶς¹¹⁸ νά κλαίει τ' ἀηδόνη

ἤ

"Έτσι τά φέρνουν οί καιροί κι οί ποβεμένοι χρόνοι

νά κελαδεῖ ὁ κίτσικας¹¹⁹, νά κλαίει τ' ἀηδόνη

ἤ

"Έτσι τό φέραν οί καιροί οί ποβεμένοι χρόνοι,

νά 'ναι οί καπετάνιοι στό κουπί κι οί ναῦτες στό τιμόνη.

Λέγεται γιά πολιτικούς λόγους στίς ἐκλογές νέων δημάρχων πού δέν ἀρέσουν, καί σέ περιόδους κοινωνικῶν ἀναστατώσεων, ὅταν ἔρχονται «τά πάνω κάτω».

891. "Έχει ὁ καιρός γυρίσματα.

'Η φράση δηλώνει τό ἀναπόφευκτο τῆς μεταβολῆς μιᾶς κατάστασης. Λέγεται ἀκόμα καί ὡς ἀπειλή.

892. Κάθε πράμα στό γαιρό δου κι ὁ κολιός τόν. "Α(γ)ουστο.

Κάθε δουλειά ἔχει τήν ἐποχή πού πρέπει νά γίνει. «Οὐλ-λα στό γαιρό δου».

893. 'Ο καιρός πουλᾶ τᾶ ζύλα κι ἡ φουρτούνα τᾶ 'γοράζει.

'Αναφέρεται στή σημασία πού ἔχει ἡ ἐκμετάλλευση τῶν περιστάσεων.

894. "Όπως εὐρίσκεις τό γαιρό ἔτσι τοῦ ἀρμενίζεις.

Λέγεται ὡς προτροπή: Νά προσαρμόζεσαι στίς περιστάσεις, αὐτές θά καθορίζουν τήν πορεία σου.

895. Πάει ὁ καιρός πού δέν-να δούς σκύλ-λους μέ τά λουκάνικα.

'Αναπόληση παλιῶν ἡμερῶν φθίνιας καί καλοπέρασης.

118) Νυκτερίδα, κουκουβάγια.

119) Τζίτζικας.

896. *Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ.*

Λέγεται γιά ἄλλες ἐποχές ξεπερασμένες.

897. *"Ὅρισε!... Ὁ καιρός ἐβόρισε¹²⁰.*

Ἐκείνη ἀπό Νοτιὰ γύρισε στό Βοριά. Λέγεται κατά τήν αἰφνίδια ἀλλαγὴ γνώμης καί διαθέσεως τρίτου.

καίω

898. *Ἐγὼ ἔκαψα τό πάπλωμα νά μὴ μὲ τρῶν οἱ ψύλλοι.*

ἢ

Ἐκαψα τὴ γαλύβαμ μου νά μὴ μὲ φᾶν οἱ ψύλλοι.

Λέγεται ἀπὸ αὐτόν πού κατόρθωσε νά μὴν ἔχει σκοτοῦρες.

899. *Κάψε με καί βάλε μύξα.¹²¹*

Λέγεται γι' αὐτόν πού ἀφοῦ ἔκαμε τό κακό ἔρχεται νά δικαιολογηθεῖ καί νά καλοπιᾶσει.

900. *Ὁ πού καεῖ στό φιλάφι φυσᾶ καί τό γιαούρτι.*

Ἡ παροιμία δηλώνει ὅτι ὅποιος τὴν πάθει μιά φορά γίνεται μετὰ πῶς προσεκτικός.

κακά

901. *Κακά στραβά κι ἀνάποδα.*

ἢ

Κακά ψυχρά κι ἀνάποδα.

Χαρακτηρισμός κατάστασης καί πραγμάτων.

κακία

902. *"Ἐλαβε τὰ ἐπίχειρα τῆς κακίας του.*

Λέγεται γιά κάποιον πού ἀνταμείφθηκε σύμφωνα μὲ τὰ ἔργα του.

---

120) Ὁ καιρός γύρισε στό βοριά.

121) Ἡ μύξα ἔχει ἀναφλογιστικὴ ἰδιότητα. Στὰ ἐγκαύματα τοποθετοῦσαν πάνω μύξα.

κακό

903. *Γιατί (δ)έσ σοῦ 'καμε κακό;*

Γιατί (δ)έ δοῦ 'καμα καλό.

Λαϊκή διαπίστωση: 'Εκείνον πού εδεργετεῖς νιώθει μειονεκτικά καί συνήθως ανταποδίδει τό καλό μέ τό κακό.

κακόμοιρος

904. *Ἐκαμαν οἱ κακόμοιροι γιά νά βρουν οἱ καλόμοιροι.*

Λέγεται σέ περίπτωση κληρονομιᾶς πού προέρχεται ἀπό στερήσεις ἐκείνων πού τή δημιούργησαν καί ἡ ὁποία περιέρχεται σ' αὐτούς πού ξέρουν νά τήν ἀπολαύσουν.

κακός

905. *Ἐσὺ κακό χειρό(β)ολο¹²² κι ἐγὼ κακό δεμάτσι.¹²³*

Λέγεται γι' αὐτόν πού μᾶς συμπεριφέρεται ἄσχημα καί τοῦ *θυμίζουμε ὅτι μέ τόν ἴδιο τρόπο μπορούμε νά τοῦ συμπεριφεροῦμε κι ἐμεῖς.

906. *Ὁ Θεός νά σέ φυλάει ἀφ' τό γακό ἄθρωπο.*

Λέγεται σάν εὐχή ἀλλά συγχρόνως δείχνει πόσο ἐπιζήμιος εἶναι ἕνας κακός ἄνθρωπος.

907. *Ὁ κακός ὁ νοικοκύρης μέ τήσ σκούπα δου μαλ-λώνει.*

*Αναφέρεται στόν, κακότροπο ἄνθρωπο, πού δημιουργεῖ αἰτίες γιά νά κάνει φασαρίες.

908. *Τά κακά κει-τούμενα¹²⁴ τά τρῶν δι χοῖροι.*

*Ἡ φράση δηλώνει ὅτι ὅποιος δέν φροντίζει, δέν προστατεύει καί δέν φυλάει τά πράγματά του, θά τά χάσει.

122) Χειρόβολο: τό σύνολο ἀπό στάχια πού κόβει τό δρεπάνι.

123) Δεμάτι πού ἀποτελεῖτο ἀπό 4-5 χειρόβολα. Τό καλό δεμάτι ἐξαρτιόταν ἀπό τό ἄν τά στάχια εἶχαν τοποθετηθεῖ καλά στά χειρόβολα.

124) Τά κακῶς κείμενα, τά ἐγκαταλειμμένα.

909. Τό κακό σκυλ-λίψ ψόφο (δ)έν έχει.

Ἐναφέρεται στὸν κακὸ ἄνθρωπο πού δέ σταματᾶ νά βλάπτει ὡς τὰ βαθειά γηρατειά του.

καλαμιὰ

910. Σά δὴ γαλαμιὰ στό γάβο.

Ἐναφέρεται σ' αὐτόν πού ἔμεινε μόνος, ὄρφανός.

καλημέρα

911. Ἡ καλημέρα εἶναι τοῦ Θεοῦ.

Λέγεται σ' αὐτόν πού ξέχασε νά πεῖ καλημέρα.

καληφάνταρος¹²⁵

912. Ἄμ-μα (δ)έ γυνη(γ)ᾶς τούς καληφαδάρους θά σέ φάσιν οἱ κάγιες.¹²⁶

Σύσταση γιά καθαρισμό καὶ συντήρηση τοῦ σπιτιοῦ: «Βγάλε τήν ἀράχνη ἀπό τό σπίτι σου γιά νά μὴ σέ βγάλει ἐκείνη ὄξω».

κάλλιο

913. Κάλ-λιοδ δόξα παρά γρόσια.

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι ἡ καλή φήμη ἀξίζει περισσότερο ἀπὸ τό χρῆμα.

914. Κάλ-λιον νά ξέρεις παρά νά ἔχεις.

Καλύτερα νά εἶσαι μορφωμένος τεχνίτης παρά πλούσιος. Ἡ γνώση ἔχει μεγαλύτερη ἀξία ἀπὸ τὸν πλοῦτο.

915. Κάλ-λιον νά σέ ζηλεύγουσι βαρὰ νά σέ λυποῦναι.

Λέγεται ὡς εὐχή: Νά μὴ φθάσεις ποτέ στό σημεῖο πού νά σέ οἰκτίρουν.

916. Κάλ-λιος στό μαλ-λίμ μου παρά στό κεφάλι μου.

Λέγεται ἀπ' αὐτόν πού βασανίζεται ἀπὸ κακές σκέψεις: Καλύτε-

125) Ἀράχνη.

126) Οἱ ἴστοι τῆς ἀράχνης.

ρα νά τό πῶ, νά φύγει ἀπό μέσα μου, ἔστω κι ἂν πικράνω κάποιον, παρά νά τό κρατῶ καί νά μέ βασανίζει ἡ σκέψη του. ("Ομοια ἢ ἐπόμενη παροιμία).

917. *Παρά μαύρη καρδιά κάλ-λιομ μαῦρο πρόσωπο (ἢ μαῦρα χεῖλη).*
("Ομοια μέ τήν προηγούμενη, ἀρ. 916).

καλό

918. *Ἐμί κάμνεις τό καλό, ἐμί βρίσκεις τό βελάσ σου.*
Λέγεται σέ περίπτωση ἀχαριστίας: Ἐνῶ ἐδεργετήσαμε κάποιον, αὐτός μᾶς κακολογεῖ καί γκρινιάζει.

919. *Κάμε καλό στοῦ δια(β)όλου τό χωριό.*
Ἡ παροιμία αὐτή συμπληρώνει τήν προηγούμενη. Καταδικάζει τήν ἀγνωμοσύνη.

920. *Κάμε καλό τοῦ ὄχτροῦ σου νά σέ θωρεῖ νά δρέπεται.*
Σύσταση ἀνεξικακίας: Νά ἐδεργετεῖς τόν ἐχθρό σου, γιά νά βάζει κάτω τό κεφάλι ὅταν σέ βλέπει.

921. *Κάμε τό καλό καί δίξ' το στό γιαλό.*
Λέγεται ὡς προτροπή: Νά βοηθᾶς τούς ἄλλους χωρίς νά περιμένεις ἀνταπόδοση.

922. *Τό καλό ἀμόνι (δ)έφ φο(β)ᾶται τό σφυρί.*
Ἡ τίμιος δέ φοβᾶται τίς συκοφαντίες. (Βλ. λῆμμα καθαρός, ἀρ. 879).

κάλος

923. *Μέ πάτησε στό γάλ-λο.*
Δικαιολογία σέ βίαιη ἐνέργεια: Μέ ἔθιξε στά συμφέροντά μου, στήν ἀξιοπρέπειά μου.

καλόγερος

924. *Βαρειά ἔναι ἡ καλογερική.*
Ἀναφέρεται σέ δύσκολη ἐργασία πού ἐκτελεῖται ἀπό ἄνθρωπο πού δέν τή γνωρίζει.

καλοκάθομαι

925. Ὁ πού γυρεύγει νά καλοκάτσει (ἢ καλοπφέσει) παίρει ὁ διά(β)ολος τό γῶλο δου.

Ἐναφέρεται σ' αὐτούς πού διαρκῶς διαλέγουν χωρίς νά ἀποφασίζουν.

καλοκαίρι

926. Τοῦ καλοκαιριοῦ φουμίστας¹²⁷
καί τοῦ χειμῶνα πορτογυρίστρα (ἢ πρωτογυρίστας).

Ἐναφέρεται στόν ἀργόσχολο, τόν ἄνεργο, τό σελέμη.

καλομαθαίνω

927. Πού καλομάθει (δ)έγ ξεχνᾶ.

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι ὅταν ζήσει κανεῖς στήν καλοπέραση, δύσκολα προσαρμόζεται στίς στερήσεις.

καλομαθημένος

928. Ὁ καλομαθημένος ἀργεῖ νά κακομάθει.

(ἽΟμοια μέ τήν προηγούμενη).

καλομελετῶ

Καλομελέτα κι ἔρκεται (ἢ ἔρκομαι).

Προτροπή: Νά εἶσαι αἰσιόδοξος. Λέγεται ἀκόμα ἀπ' αὐτόν πού θέλει νά δεῖ κάποιον καί τόν ἀναφέρει, γιατί πιστεύει ὅτι ἔτσι θά ἐπιτύχει τό σκοπό του.

καλορρίζικος

930. Κάλ-λιον ὁ καλορρίζικος παρά τόν ἀφειωμένο.

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι εἶναι πιά καλή ἡ τύχη ἀπό τή δύναμη.
(ἽΟμοια ἢ ἐπόμενη).

931. Ὁ πού ἔναι καλορρίζικος γεν-νᾶ κι ὁ πετεινός του.

Ἐναφέρεται σ' ἐκείνους πού ὄλα τούς πᾶνε καλά. (ἽΟμοια μέ τήν προηγούμενη παροιμία).

---

127) Αὐτός πού ἐπιδεικνύεται.

καλός

932. Καλά 'ν δά φαρδομάνικα μά γιά τούς δεσποτάδες.

Τά αξιώματα, οί εϋθύνες, είναι γιά τούς άξιους, τούς ίκανούς.

933. 'Ο καλός καλόδ (δ)έν έχει (ή (δ)έβ βλέπει).

Λέγεται όταν ένας καλός άτυχεΐ καί, αντίστροφα, όταν ένας κακός εϋημερεΐ.

934. Στα καλά καθούμενα.

Λέγεται γιά κάτι τό αναπάντεχο.

935. Στην αναβροχιά γαλό γαί τό χαλάζι.

Στίς δύσκολες περιστάσεις καλοδεχούμενα είναι καί τά λίγα καλά.

936. Τό καλό σύκο τό τρώει ή κουρούνα.

Λέγεται περισσότερο στίς περιπτώσεις άνάρμοστου γάμου.

καλότυχος

937. Καλότυχος πού (ύ)πόμνενε γι άλίσ πού παραπάρτη.¹²⁸

Σύσταση σέ κάποιον νά κάνει ύπομονή καί νά συγκρατεΐ τό θυμό του.

καλά-κακού

938. Γιά καλό καί γιά κακό
κάμε κι έναν άγιασμό.

Γιά νά επιτύχει κάποιος τό σκοπό του πρέπει νά τά προβλέπει όλα, άκόμα καί τά πιό άπίθανα καί άσήμαντα.

καλύτερος

939. Μέ τό γαλύτερόσ σου φάε καί πιέ καί νηστικός σηκώσου.

Ή φράση δηλώνει ότι ή καλή συναναστροφή πάντα ώφελει αϋτόν πού είναι σεμνός καί μπορεί νά τήν άξιοποιήσει. (Βλ. λήμμα μεγαλύτερος, άρ. 1287).

¹²⁸⁾ Παραφέρθηκε.

καλοσύνη

940. *Ἡ πολ-λή καλοσύνη εἶναι βλακεία (ἢ κακομοιριά).*

Ἄλλο πολύ καλός παρεξηγεῖται, τόν παίρνουν, ὅπως λένε, «στό ψιλό». Γι' αὐτό ὁ ἄνθρωπος δέν πρέπει νά βγαίνει ἀπό τό μέτρο.

καμένος

941. *Τό γαμένο ἄ τό βαρακαίεις;*

Προτροπή: Μή λές σέ κάποιον τά λάθη, τίς ἀτυχίες καί τά βάσανά του, γιατί τόν στενοχωρεῖς περισσότερο.

καμπάνα

942. *Καβάνα καβανίζει
καί σκόρδο γοπανίζει.*

Λέγεται σέ περιπτώσεις σκανδάλων: Βγήκε ἡ φωνή, τό νέο, θά βγεῖ καί ἡ βρώμα.

καντήλι

943. *Ἐσώθηκε ἀό καθήλι του.*

Λέγεται γιά τόν πεθαμένο.

κάνω

944. *Ἄλ-λη παιδί (δ)έν ἔκαμε μόν' ἡ Μαριά τόν Γιάν-νη.
(Βλ. λήμμα γεννώ, ἀρ. 469).*

945. *Ἐκαμε μιά ἀφύπα στό ννερό.*

Λέγεται σέ περίπτωση ἀποτυχίας.

946. *Θά τό κάμεις καί θά πεῖς κι ἓνα τρα(γ)ούδι.*

Ἡ φράση ἀπευθύνεται σ' αὐτόν πού θέλουμε νά ἐξαναγκάσουμε νά ἐκτελέσει τήν ἐπιθυμία μας.

947. *Κα(ν)ένας (δ)έ γάμνει ἐκεῖνο πού πρέπει.*

Λέγεται ὡς διαπίστωση: Κανένας δέν κάνει αὐτό πού πρέπει σέ μιά κοινωνία ἀλλά φροντίζει τόν ἑαυτό του καί ἀδιαφορεῖ γιά τίς ὑποχρεώσεις ἀπέναντι τῶν ἄλλων.

948. *Κάμε νά βρεῖς.*

Προτροπή: Δημιούργησε γιά νά ἔχεις στά γεράματά σου.

949. *Μιάς κι ἔκαμες τό ψυχικό κάμε το καί χανάλι.*

Δέν πρέπει νά μετανιώνουμε γιά τό καλό πού κάναμε.

950. *“Ο,τι κάμεις θά βρεις κι ἓνα βαραπάνω.*

Νά μή ξεχνάει κανείς ὅτι ανταποδίδεται μέ τό παραπάνω τό κακό πού κάνει.

951. *Σ’ ἓνα δόπον ἔλαχα¹²⁹ κι ὅ,τι ‘κάμναν ἔκαμνα.*

Προσαρμογή τοῦ ἀνθρώπου μέ τό περιβάλλον.

952. *Τά θέλ νά κάμεις τό πωρνό ἀποσπερίς μελέτα.*

Λέγεται ὡς προτροπή: Νά σχεδιάζεις καί νά μελετᾷς τή δουλειά πού πρόκειται νά κάμεις.

καπάκι

953. *Τέζερη καπφάκχι βουρτοῦ.¹³⁰*

(Βλ. λήμμα βρίσκω, ἀρ. 395, 397, 396, 398 πάνω, ἀρ. 1612).

καπνίζω

954. *Κάμνει ὅ,τι τοῦ καπνίσει.*

Λέγεται γι’ αὐτόν πού δέν ἐνεργεῖ σωστά. Γιά τόν ἀπερίσκεπτο.

καπνός

955. *Ἔγινε καπνός.*

Ἔφυγε ξαφνικά ταχύτατα, χωρίς νά τόν ἀντιληφθοῦμε.

956. *Ποιός ξέρει τί καπνό φουμάρει.*

Λέγεται γιά κάποιον πού δέν ξέρουμε πῶς σκέπτεται καί πῶς ἀντιδρᾷ στίς σχέσεις καί συναλλαγές του.

---

129) Ἔτυχα, βρέθηκα.

130) Τουρκική λέξη: βρήκε τό καπάκι.

καρβουνιάρης

957. Ἐπέραν ἕνα καρβουνιάρη γιά βασιλιά κι εἶδε δύο ρουμάνι κι εἶπε: Ξύλα γιά κάρβουνα.

Ἡ ἀμορφωσιά, τό ἄξεστο τοῦ ἀνθρώπου τόν ἀκολουθεῖ, ὅσο ψηλά καί ἂν ἀνέβει.

κάρβουνα

958. Τό κάρβουνο, ὅπως καί νά τό κάμεις, ἂν εἶναι ἀναμ-μένο θά καεῖς κι ἂν εἶναι μαῦρο θά μουζουρωθεῖς.

Ἐπακόλουθο τῶν κακῶν συναναστροφῶν.

καρδιά

959. Ἄνοιξε καρδιά

βάλε μέσα σκορδαλιά.

Λέγεται ὅταν μᾶς πικραίνουν, ὅταν ἀπογοητευόμαστε ἀπό τίς ἀτυχίες μας.

960. Ἐλα καρδούλ-λα μου στό δόποσ σου.

ἢ

Ἦρτεν ἡ καρδιά μου στό δόπο της.

Λέγεται ὅταν ξεπεράσουμε κάτι κακό, γιά τό ὁποῖο ἀγωνιούσαμε ἂν θά συμβεῖ.

961. Κάλ-λιο γόβοσ στό μαχήλι παρά κόβο στή γαρδιά.

Ἡ φράση ἐπισημαίνει τήν ἀξία τῆς πρόνοιας: Καλύτερα νά παίρνεις τά μέτρα σου προκαταβολικά, γιά νά βγάλεις πέρα μιά δουλειά, παρά νά ἀγωνιᾷς.

962. Μ-μάτθια καί φρύδια ἔβλεπα καί ἐπίστευγα ὁ κα(η)μένος,
μά τή γαρδιά (δ)έν ἤξερα κι ἐβγήκα γελασμένος.

Ἡ ἐμφάνιση, ἡ ὀμορφιά, πολλές φορές δέ συνοδεύεται καί ἀπό εἰλικρίνεια καί καλά αἰσθήματα.

963. *Μοῦ ἴκαψε ἀή γαρδιά.*

ἢ

Ἐράισεν ἡ καρδιά μου.

Φράσεις πού λέγονται σέ θανάτους, σέ μεγάλες λύπες.

964. *Σά δό βόιμ μου ἤβρα τή γαρδιά δου σά ἴδη γαρδιάμ μου ὄχι.*

Λέγεται ὅταν κάποιος δέν βρίσκει ἀνταπόκριση αἰσθημάτων.

Ἐκφράζει παράπονο καί ἀπογοήτευση.

965. *Σφίξε τή γαρδιά σου.*

Ἐκφραση παρηγοριᾶς σέ περιπτώσεις θανάτου.

966. *Τό λέει ἡ καρδιά του.*

ἢ

Τό λέει ἡ περδικούλα του.

Ἀναφέρεται σέ ἄνθρωπο ψυχωμένο καί τολμηρό.

καρδιά

967. *Κάθε καρδιάς καρύδι.*

Ἀναφέρεται σέ ομάδα ἢ ὁμήγυρη ἀνθρώπων πού τή συγκροτοῦν κάθε εἴδους ἄτομα, ἀκόμα καί κακόφημα.

καρφί

968. *Ἦτανε καρφιά, ἐβράχηκα γιόλας.*

Λέγεται γιά μιά ὑπόθεση ὄχι καλή πού συνέχεια ἀπό κάποια συγκυρία ἔγινε χειρότερη. Λέγεται ἀκόμα καί γιά τούς ἀδύνατους χαρακτήρες, πού οἱ κακές συναναστροφές τούς ἐπηρεάζουν πρὸς τό κακό.

969. *Καρφί (δ)έ δῶ καίεται.*

Λέγεται γιά ὅποιον ἀδιαφορεῖ τελείως.

κατά

970. *Κατ' ἀφέδη κατά κύρη,*

κατά γιό γαί νοικοκύρη.

Ἡ φράση ἀναφέρεται στήν κληρονομικότητα: "Ὅ,τι ὁ πατέρας καί ὁ γιός.

971. *Κατά τά κρύα μοιράζει ό Θεός τά ροῦχα.*

Ἐναφορά στή θεία πρόνοια.

972. *Κατά τόν ἀναβάτη κι ό καταβάτη.*

Λέγεται γιά ἀνθρώπους πού ταιριάζουν στό χαρακτήρα καί τόν τρόπο ἐνέργειας. (Βλέπε τίς 3 ἐπόμενες).

973. *Κατά τόμ Μαστρογιάν-νη (ἢ μάστορη) γαί τά κοπέλ-λια του.*

Ἐνάλογα μέ τήν ἀνατροφή πού πῆρε κάποιος ἀπό τό σπίτι, ἀπό τούς δικούς του, τό περιβάλλον του, θά διαμορφώσει τό χαρακτήρα καί τήν προσωπικότητά του στήν κοινωνία. (Βλ. λῆμμα μαθαίνω, ἀρ. 1221).

974. *Κατά τόψ ψάρτη¹³¹ κι ό καλονάρχος.*

(Ἐομοια μέ τίς ἀρ. 972, 973, 975).

975. *Ἐ κουλιανός¹³² ἀγάπησε κουρούνας θεγατέρα*

κατά τήν νύφ-φη γι ό γαβρός εἶναι κι ἡ συβεθέρα.

(Βλ. τίς παρ. 972, 973, 974).

καταδότης

976. *Χωρίς τό γαταδότη κάστρο (δ)έ βαίρνεται*

καί δίχως τήρ ρουφιάνα κόρη βρώμα (δ)έγ (γ)ίνεται.

Ἐναφέρεται στήν ἐπίδραση τῶν κακῶν συναναστροφῶν. (Βλ. λῆμμα ρουφιάνα, ἀρ. 1807).

κατακλυσμός

977. *Οὐλ-λο δό γατακλυσμόμ μᾶς φέρνει.*

Λέγεται γιά τούς ἀπαισιόδοξους πού διαρκῶς προβλέπουν κακά.

---

131) Ψάλτης.

132) Πουλί κορακοῖδες.

καταλαβαίνω

978. *Άκουε λλί(γ)α καί πολ-λά καταλάβαινε.*

ή

Αλί(γ)α λόγια ἔκουσα καί πολ-λά κατάλαβα.

Λέγεται ὅταν σέ μιὰ ἐξιστόρηση ἀποφεύγουν τά πολλά καί ἐσύ πρέπει νά καταλάβεις ἐκεῖνα πού δέ λέγονται.

979. *Ένα τσουβάλι ὀγδοδάρικο ἀλάτσι νά φάεις γιά νά καταλάβεις τόν ἄλ-λο γαί πάλε εἶναι ἀδύνατο.*

*Αναφέρεται στό πόσο δύσκολο εἶναι, ἢ μᾶλλον ἀδύνατο, νά καταλάβει κανεῖς στό βάθος τί κρύβει κάθε ἄνθρωπος. «*Άθρωπο θωρεῖς κι ἄθρωπο (δ)έγ γνωρίζεις*».

980. *Μαζί μιλάμε καί χῶρια καταλαβαίνουμε.*

Λέγεται σέ περιπτώσεις ἀσυνεννοησίας.

κατάρα

981. *Έτσι τά φερ' ἡ κατάρα.*

Λέγεται γιά ἀπρόσμενο κακό.

καταφρονῶ

982. *Ποιθές σου μή γαταφρονεῖς τά κάτω σκαλοπάτια, γιατί σ' αὐτά πρωτοπατᾶς γιά νά βεις σέ παλάτια.*

Σύσταση νά εἶναι κανεῖς μετριόφρονας.

κατεβαίνω

983. *Έτσι τοῦ κατέβηκε.*

Λέγεται γι' αὐτόν πού παίρνει μιὰ ἀπόφαση ξαφνικά.

κατεργάρης

984. *Κάθε κατεργάρης στό βάγο δου.*

Καιρός εἶναι νά πᾶνε τά πράγματα στή θέση τους. Ὁ καθένας νά κάτσει ἐκεῖ πού τοῦ ἀξίζει.

κατήφορος

985. *Ἐπῆρε δὲ γατήφορο.*

Λέγεται γιά κάποιο πού ἡ ὑγεία ἢ οἱ δουλειές του πᾶνε πρὸς τὸ χειρότερο.

986. *Ἐπῆρ' ὁ στραβὸς κατήφορο καὶ ποιὸς θά τὸγ γλυτώσει;*

Λέγεται γιά περιπτώσεις ἐπερχόμενης καταστροφῆς πού δέν μπορεῖ κάποιος νά τήν ἀποφύγει.

κατσάδα

987. *Ἐφαιε δὴ γατσάδα δου.*

Τοῦ τά εἶπα ἔξω ἀπὸ τά δόντια.

κατουρῶ

988. *Ἐμά(ζ)εψε δὲ κατουρημένα του.*

Λέγεται γι' αὐτόν πού ἐκδιώχθηκε μέ σκαιὸ τρόπο.

989. *Φιλᾶ κατουρημένες ποδιές.*

Λέγεται γι' αὐτόν πού θερμοπαρακαλεῖ γιά ὑπόθεσή του καὶ δέχεται ἐξευτελισμούς.

κάτω

990. *(Δ)έ δὲ βάλ-λει κάτω.*

Λέγεται γιά τόν ἄνθρωπο πού τόν χαρακτηρίζει μαχητικότητα καὶ ἐπιμονή, πού παρά τίς ἀντιξοότητες ἀγωνίζεται. Ἀκόμα λέγεται γιά κάποιον πού ἐνῶ ἔχει ἄδικο δέν τὸ παραδέχεται.

κεραμίδι

991. *Θεέ καὶ πῶς βαστᾶς τά κεραμίδια ξεκάρφωτα.*

Ἐκφράζει ἀγανάκτηση γιά τίς ὑπερβολές πού ἀκούει κάποιος ἀλλά καὶ γιά τά παράλογα πού συμβαίνουν στό περιβάλλον του.

κέρατο

992. *Τοῦ γάμησα τὸ κέρατο.*

Λέγεται ἀπ' αὐτόν πού κατατρόπωσε τόν ἀντίπαλό του.

κερδίζω

993. "Οποιος χάν-νει στά χαρτιά κερδίζει στην αγάπη.

Συνηθισμένη φράση πού λέγεται όταν παίζουν χαρτιά.

κερώνω

994. 'Εκέρωσε!

Λέγεται γι' αὐτόν πού ἀπό φόβο ἢ ταραχή ἔμεινε ἄφωνος, κάτωχρος.

κεφάλι

995. 'Αγύριστο κεφάλι.

Χαρακτηρισμός τοῦ ισχυρογνώμονα. (Βλ. λήμμα ξεροκέφαλος, ἄρ. 1489).

996. Βάλε τό κεφάλι σου στόφ φούρνο.

Προφύλαξε τό κεφάλι σου νά μή χτυπήσει. Λέγεται σέ παιδικό παιχνίδι.

997. "Εφαι δά μαλ-λοκέφαλά του.

Λέγεται ἀπ' αὐτόν πού καταβάλλει προσπάθειες γιά νά πείσει κάποιον γιά κάτι πού τό θεωρεῖ σωστό μά καί συμφέρον του. 'Επίσης ὅταν γιά μιá ὑπόθεση ξόδευσε ἕνας πολλά χρήματα.

998. "Εχε τούς πόδας σου ζεστούς, τή γεφαλῆσ σου κρύα καί τό στομάχι σ' ἑλαφρό γιατροῦ μήν ἔχεις χρεία.

Συστάσεις πού ἀναφέρονται σέ λόγους υγείας.

999. Θά χτυπήσει τό κεφάλι δου στό δοῖχο.

Λέγεται γι' αὐτόν πού θά μετανιώσει γιά τήν πράξη του.

1000. Μού 'καμε τό κεφάλι μου καζάνι (ἢ κουδούνη ἢ κουρκούτι).

Λέγεται γιά τόν ὑπερβολικά φλύαρο ἄνθρωπο.

1001. "Οτι πατθαίν-νει τό κορμί, τά φταίει τό κεφάλι.

ἢ

Μιάν (ἢ τήν) ἄσπρη βέτρα τοῦ γιαλοῦ θά βάλω προσκεφάλι, ὅ,τι πατθαίν-νει τό κορμί εἶν' ἀπό τό κεφάλι.

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι τὴν εὐθύνη γιὰ τὰ παθήματά μας τὴ φέρουμε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι. Ἐὰν εἶχαμε μυαλό, ἄς σκεπτόμαστε προτοῦ νὰ ἐνεργήσουμε.

1002. *Στὸ κεφάλι μου κι ἀκόμη παραπάνω.*

Δείχνει τὴν καλὴ διάθεση, τὴ θερμὴ ὑποδοχὴ καλεσμένων.

1003. *Τὸ κάτω κεφάλι τρώει τὸ πάνω.*

Σύσταση γιὰ ἐγκράτεια. Τὰ πάθη, ἡ ἐκλυτὴ ζωὴ, καταστρέφουν τὴν ὑγεία.

1004. *Τὸ φώει ἡ κεφάλη του.*

Ἐπιεικὴ: Θὰ τὸν δείρω.

1005. *Τὸ ξερὸ σου (ἢ μοῦ) τὸ κεφάλι πού νὰ ξεραθθεῖ πού τόχει.*
ἢ

Τὸ ξερὸ σου τὸ κεφάλι

σ' ἔφερε σ' αὐτὸ τὸ χάλι.

Ἀναφέρεται σὲ σφάλμα πού ὀφείλεται σὲ πείσμα καὶ ξεροκεφαλία.

1006. *Τὸ ψάριν ἀπ' τὸ κεφάλι βρωμίζει.*

Ἡ ἡγεσία ἑνὸς τόπου εὐθύνεται γιὰ τὴν κατάντια του. Οἱ ἡγέτες δίδουν τὸ κακὸ παράδειγμα.

κέφι

1007. *Καὶ νὰ κλαίεις κχέφι θέλει.*

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι ὅποιο ἔργο κι ἂν κάνει κάποιος, καὶ πάρεργο, ἀκόμα καὶ δυσάρεστο, πρέπει νὰ τὸ ἐκτελεῖ μὲ κέφι καὶ καλὴ διάθεση. (Ἐομοίᾳ ἢ ἐπόμενῃ παροιμίᾳ).

1008. *Κι ὁ καβγὰς κχέφι θέλει.*

(Ἐομοίᾳ ἢ προηγούμενῃ, ἀρ. 1007).

κινῶ-κουνιῶ

1009. *Κουν-νιά κι ὁ κουρκούταβλος¹³³ τή γεφαλή δου.*

Λέγεται γιά τούς βλάκες, πού δέν λένε τίποτα τό ἀξιόλογο.

κλαίω

1010. *Ἄν (δ)έ γλάψει τό παιδί ἢ μάν-να (δ)έ δοῦ δί(νει) βυζί.*

Ἄν δέ ζητήσεις, δέν θά σοῦ δώσουν.

1011. *Ἄς τά κλαίει πού τά 'χει.*

Ἄδιαφορία τοῦ φτωχοῦ μπροστά σέ μιά θεομηνία ἢ καταστροφή.

1012. *Νά κλαῖν' οἱ χῆρες νά κλαῖν' γοί παφμεμένες;*

Λέγεται γι' αὐτούς πού ἐνῶ ἔχουν καί εἶναι τακτοποιημένοι, παραπονοῦνται.

1013. *Ὁ πού 'χε δά πολ-λά 'κλαιε κι ὁ πού 'χε δά ἐλ-λίω
κι ὁπού (δ)έν εἶχε ἀποτα, ἔκατσε γαί τρα(γ)οῦδα.*

Σέ μιά κρίση πού ὄλα διακυβεύονται ἀμέτοχος μένει ὁ φτωχός, πού δέν ἔχει νά χάσει τίποτα καί πού διασκεδάζει μέ τά παθήματα τῶν ἄλλων. (Βλ. λῆμμα τίποτε, ἀρ. 1948).

1014. *Τά (ἔ)χω μέσα μου (δ)έλ λέω
μόνο γάθομαι καί κλαίω.*

Ἄναφέρεται σ' αὐτόν πού κρατάει μυστικά μέσα του τά βάσανά του. (Βλ. λῆμμα νοῦς, ἀρ. 1450).

1015. *Τραβᾶτε με κι ἄς κλαίω.*

Λέγεται γι' αὐτούς πού ἐνῶ ἐπιθυμοῦν κάτι, μιά θέση, ὅταν τούς τήν προσφέρουν κάνουν πώς τό συζητᾶνε. (Βλ. λῆμμα ἀγιάζω, ἀρ. 23).

¹³³) Εἶδος σαύρας πολύ διαδεδομένης στή Νίσυρο. Ὁ κουρκούταβλος κάθεται ὠρὲς καί κουνάει τό κεφάλι του καί περιμένει νά περάσει κανένα ἔντομο νά τό φάει.

κλάνω

1016. *Είπαμε γυρά νά κλάν-νεις
ἀμ-μέ μή δό παρακάν-νεις.*

Λέγεται σέ περιπτώσεις άναισχυντίας: "Ως έδω καί μή παρέκει.

1017. *Νοικοκυρά μου γι έκλασα κι αν έκλασα καλά 'καμα (ή αν έκλασα
χαρά μου).*

Είμαι άφεντικό στό σπίτι μου, κάνω ό,τι θέλω και δέ δίνω λόγο
σέ κανένα.

1018. *"Οπου ρέ(υ)εται και κλάν-νει
(δ)έφ φο(β)άται νά πεθάνει.*

Λαϊκή ιατρική διαπίστωση.

κλειδώνω

1019. *Τόγ γείτονάσ σου κλεί(δ)ωνε (ή φύλα(γ)ε), γαί κλέφτη μή δό
γάμνεις.*

Προτροπή: Νά κλειδώνεις τό σπίτι του, νά φυλάς τά πράγματά
σου, για νά μή βάζεις σέ πειρασμό τούς γείτονές σου.

κλέφτω-κλέβω

1020. *Ξέρεις νά κλέψεις;*

Ξέρω.

Κι άμ-μέ ξέρεις νά κρύψεις;

"Οχι.

Τότες τί σκατά κλέφτης είσαι;

"Όταν άναλαμβάνεις ένα έργο, πρέπει νά είσαι άξιος νά τό
φέρεις σέ πέρας.

1021. *'Ο κλέψας τοῦ κλέψαδος.*

Λέγεται μεταξύ συνεταιίρων, όταν ό ένας κλέβει τόν άλλο.

κλέφτης

1022. *"Απιαστος κλέφτης καθάριος νοικοκύρης.*

"Όταν ό κλέφτης δέ γίνει άντιληπτός, άπολαμβάνει τά προϊόν-
τα τών άλλων σάν νοικοκύρης.

1023. 'Γαπᾶ ὁ Θεός τό γλέφτη, 'γαπᾶ καί τόν νοικοκύρη.
Λέγεται ὅταν συλλαμβάνεται ὁ κλέφτης ἢ ὁ φταιχτής κακῆς
πράξης.
1024. 'Εμί κλέφτης, ἐμί δυνάμενος.
ἢ
Κλέφτης καί δυνάμενος.
Λέγεται γιά κάποιον πού, ἐνῶ ἔχει ἄδικο γιά κάτι πού ἔφταιξε,
ζητᾶ καί τά ρέστα.
1025. Κλέφτης τό γλέφτη ἀγαπᾶ, πουτθᾶνα τή βουτθᾶνα
καί τίμιος τό ἄμιον νά περπατοῦν ἀδάμα.
"Ὁμοιος τόν ὅμοιο.
1026. Μιά τοῦ κλέφτη, δύο τοῦ κλέφτη, τρεῖς του καί κακή του μέρα.
'Ο κλέφτης κάποτε θά συλληφθεῖ.
1027. Μά σύρ' ὁ κλέφτης τήφ φωνήν νά κόψ.¹³⁴ ὁ νοικοκύρης.
ἢ
Βάζ(ει) ὁ κλέφτης τήφ φωνήν νά φύ(γ)ει ὁ νοικοκύρης.
(“Ὁμοια μέ τήν ἀρ. 1024).
1028. 'Ο κλέφτης ἄμ-μα (δ)έν εὔρει τίποτα, κλεῦγει τόσ σκοῦφο δου.
'Η φράση δηλώνει ὅτι ὁ κλέφτης δέ διορθώνεται, δέν ξεχνᾶ τό
φυσικό του.
1029. 'Ο κλέφτης τό γεβέασμα¹³⁵ γιά πανη(γ)ύρι τό 'χει.
Τόν ἀναίσχυντο ἄνθρωπο τό ρεζίλεμα, τόν ἀφήνει ἀδιάφορο,
μᾶλλον τόν διασκεδάζει.
- κλεψιά
1030. "Αμ-μα κλέψεις καί πλουτήσεις ἢ κλεψιά θά σοῦ 'πομείνει.
'Η φράση δηλώνει ὅτι ἡ κακή πράξη, τό κακό ὄνομα, θά σ'
ἀκολουθεῖ πάντοτε.

134) Νά φύγει.

135) Ρεζίλικι = δυσφήμιση, Τουρκική λέξη.

κλότσος

1031. Τοῦ κλότσου καί τοῦ βάτσου.

Ἄναφέρεται σέ κάποιον πού τόν κακομεταχειρίζονται, τόν περιφρονοῦν.

κλωστή

1032. Σέ μιά γλωστή γρέμ-μεται.

Λέγεται γιά κάποιον πού κινδυνεύει ἄμεσα.

κοιλιά

1033. Ἡ κοιλιά μέ τ' ἄδρα μαλ-λώνει (ἢ μάχεται).

Λέγεται σέ περιπτώσεις φιλονικίας συγγενῶν.

κοιμᾶμαι

1034. Κοιμᾶται ὁλόρτος.

Λέγεται ὡς χαρακτηρισμός τοῦ βλάκα, τοῦ ἀνόητου.

1035. Μ' αὐτό τό πλευρόν νά κοιμᾶσαι.

Λέγεται σ' ἐκεῖνον πού πιστεύει πῶς μπορεῖ νά κάμει κάτι πού εἶναι πολύ δύσκολο.

1036. Πού θέλει πλούτη καί τιμή
νά μή γοιμᾶται τήν ἀγή.

Σύσταση. Ὁ ἄνθρωπος γιά νά προοδεύσει πρέπει πρῶτα ἀπ' ὅλα νά εἶναι ἐργατικός καί ὄχι ξενύχτης. ("Ὁμοια μέ λῆμμα ὕπνος, ἀρ. 2029).

κόκκαλο

1037. Ἔμεινε πετσί καί κόκκαλο.

Λέγεται γι' αὐτόν πού ἀδυνάτισε πολύ.

1038. Ἐφατξε ἄδ μαχαίρι στό κόκκαλο.

Φθάσαμε στό ἀπροχώρητο· στό τέλος, στό νῦν καί ἀεὶ. (Βλ. λῆμμα κόμπος, ἀρ. 1046).

1039. Έχει στὸν Ἄδη γόγκχαρα πασάδω γι ἀφφεδάδων,
ἀμ-μέ (δ)έν ἐγνωρίζωδ ἀπὸ τῶδ δουλευταδω.

Διαπίστωση πὼς ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν κοινή μοίρα. Ἄς τὸ
ἔχουν ὑπόψη τους καὶ νὰ ἀποφεύγουν τὴν ἀδικία σὲ βάρος τῶν
συνανθρώπων τους.

κολάζω

1040. Ἐκόλασές με.

Λέγεται ἀπ' αὐτὸν πού παρασύρθηκε σὲ ἁμαρτία: Μ' ἔκαμες νὰ
βλαστημήσω ἢ νὰ παρασυρθῶ καὶ νὰ παρ-ιβῶ τὴ νηστεία.

κόλαση

1041. Ἐδῶ εἶν' ἡ κόλαση, ἐδῶ κι ὁ παράδεισος.

ἢ

Ἐδῶ πλερών-νοδαι οὐλ-λα.

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι οἱ κακές πράξεις, τὰ κακουργήματα που
διαπράττει κανεὶς, θὰ βροῦν ἀνταπόδοση ἐδῶ, στή γῆ, καὶ ὄχι
στὸν οὐρανό.

κολιός

1042. Κολιός καὶ κολιός ἀπὸ ἕναβ βαρέλι;

Λέγεται ὅταν κάποιος, ἂν καὶ ἔχουν κάτι τὸ κοινό, ὅμως ἔχουν
διαφορές.

κολιτσιδα

1043. Αὐτός μου ἔγινε κολ-λιτσιδα.

Λέγεται γιὰ τοὺς ἀνεπιθύμητους, πού ἐπιμένουν νὰ μᾶς ἐνο-
χλοῦν.

κολοκύθι

1044. Κολοκύθια στό πάτερο.

Ἀναφέρεται γι' αὐτὸν πού λέει ἀνοησίες.

κόμπος

1045. Δέσε κόβο στή γλωστή σου, νά μήχ χάσεις τήβ βελονιά σου.

Λέγεται ως προτροπή: Νά παίρνεις τά μέτρα σου γιά νά εξασφαλίζεις τήν καλή συνέχεια τής δουλειᾶς σου.

1046. Ἦρτεν ὁ κόμπος στό χτένι.

Λέγεται γιά ὑποθέσεις πού ἔφθασαν στό ἀπροχώρητο. (Βλ. λῆμμα κόκκαλο, ἀρ. 1038).

κοντός

1047. Κοντός ψαρμός¹³⁶ ἀλληλούϊα.

Ἄναφέρεται σέ γεγονός τό ὁποῖο σύντομα θά ἀποδειχθεῖ ψεύτικο ἢ ἀληθινό.

κοπιάζω

1048. Ἄν (δ)έ γοπιιάσουγ γόνατα, καρδιά (δ)έθ θεραπεύεται.

Λέγεται ως προτροπή: Ἄν δέ δουλέψεις καί κουραστεῖς γιά νά δημιουργήσεις, δέ θά ζήσεις καλά.

κόπος

1049. Χωρίς κόπους καμιά δουλειά (δ)έγ (γ)ίνεται.

Ἡ ἐργασία ἀπαιτεῖ προσπάθειες καί κόπους.

κοπριά

1050. Ἡ κοπριά καί τό ννερό
κάμνουσι λάχανο καλό.

Ἡ καλή περιποίηση ἔχει καλή ἀπόδοση.

κοπρίζω

1051. Γιά κόπρισε γιά γλύσε.¹³⁷

Προτροπή γιά τή διαλογή ἔργου.

136) Ψαλμός.

137) Ἀπό τό ἀρχαῖο γλύφω = σκάβω, κοιλαίνω. Στή Νίσυρο τό σέ βάθος σκάψιμο τό λένε γλύσμα, ἰδιαίτερα ἀναφέρεται στό φύτεμα τής ἀμπέλου.

κόρακας

1052. Κόρακας κοράκου μ-μάτθι (δ)έβ βγάλ-λει.

Λέγεται για τους έλεεινούς και κακούς ανθρώπους που αλληλοποστηρίζονται.

1053. 'Ο κόρακας (δ)έ γάμνει περιστέρια.

Με τή φράση αυτή επισημαίνεται ή σημασία τής κληρονομικότητας: Τά παιδιά έχουν τά ίδια ελαττώματα τών γονιών τους.

κόσμος

1054. Αυτό δό γόσμο μ-μάτθια μου άλλ-λοι τόν είχα βρώτα
και μάς τόν έδανείσανε μά (δ)έμ μάς τόν έδωκαν.

Στόν κόσμο όλα είναι πρόσκαιρα, τίποτα δέ μάς ανήκει.
Είμαστε περαστικοί, όπως ήταν και εκείνοι που έφυγαν.

1055. Βρωμόκοσμος.

Συνηθισμένος χαρακτηρισμός μιās ανήθικης και ανέντιμης
ομάδας ανθρώπων.

1056. 'Εδωα ό κόσμος χάνεται.

Λέγεται όταν σέ μιá δύσκολη κατάσταση ανάγκης άλλοι άδιαφορούν.

1057. 'Ο κόσμος είναι ό βωμός κι ή άρετή τό θύμα,
ό βίος είναι αίνιγμα κι ή λύση του τό μνήμα.

'Η φράση αναφέρεται στή λαϊκή φιλοσοφία για τή ζωή.

1058. Οδλ-λος ό κόσμος είναι στό πόδι.

'Η φράση λέγεται όταν οι πολίτες ξεσηκώνονται για κάποιο
κοινό ζήτημα.

1059. 'Όπου κόσμος κι ό Κοσμās.

Λέγεται για τόν παρείσακτο, που πηγαίνει όπου υπάρχουν
γλέντια. 'Αναφέρεται επίσης και γι' αυτόν που ανακατεύεται
σέ όλα.

1060. Οὐλ-λουνοῦ τοῦ κόσμου 'κοῦε κι ἀφ' τόν νοῦσ σου νά μή βγαίν-νεις.

Προτροπή: Νά ἀκοῦς τίς συμβουλές τῶν τρίτων, νά κρίνεις καλά καί νά ἀποφασίζεις μέ βάση τή δική σου κρίση. (Βλ. λῆμμα λόγος, ἀρ. 1174).

1061. Σ' αὐτό δό γόσμο ὅ,τι φᾶς κι ὅ,τι ἀρπάξεις.

Λέγεται ὡς σύσταση: Νά χαίρεσαι τή ζωή σου, νά καλοζεῖς.

1062. Ὡ κόσμε καί (δ)έν ἔχει κόσμο νά σέ κλαίει!

Ἐκφραση ἀγανάκτησης γιά μιὰ κοινωνία πού δέν πάει καλά. Τή φράση αὐτή τήν πρωτοεῖπε ἕνας ἀπό τούς «ἀβαθούς» τῆς Νισύρου σέ μιὰ στιγμή πού τόν τυραννοῦσαν, τόν πείραζαν χωρίς οἶκτο.¹³⁸

κότσι

1063. Βαστοῦ δά κότσια του.

Λέγεται γιά κάποιο πού παρά τήν ἡλικία του στέκει καλά στήν ὑγεία του.

κουβέντα

1064. Ἐμ-μορφη κουβέδα ἀπό ξερό γεφάλι.

Ἡ φράση δηλώνει ἀποδοκιμασία γνώμης ἄλλου, μέ κάποια εἰρωνεία.

1065. Ἡ κουβέδα στήν ὦρα ἀης ἔχει χίλια γρόσια.

Τονίζεται ἡ ἀξία τοῦ λόγου πού λέγεται ὅταν πρέπει καί ὅπως πρέπει.

1066. Ἡ μιὰ κουβέδα φέρνει τήν ἄλ-λη.

Ἄναφέρεται σέ περιπτώσεις διαπληκτισμῶν. (Βλ. λῆμμα φέρνω, ἀρ. 2056).

---

138) Βλέπε παροιμία μέ λῆμμα ἀγαθός (ἀρ. 1). Ἐπίσης Β. Βεζύρογλου: Μῦθοι, Ἱστορίες καί Σάτυρες (Β' σειρά): «Νισυριακά», τόμος 8ος, σ 335.

1067. *Κουβέδα νά (γ)ίνεται.*

Ἐναφέρεται σέ λόγια ἄσκοπα, πού δέ φέρνουν ἀποτέλεσμα.

κουδούνι

1068. Ἄ(π)ό πίσω τοῦ κρεμ-μάσασι γουδούνια.

Ἐναφέρεται σέ κάποιο πού ἔγινε ρελίζι γιά τίς πράξεις καί τά λόγια του.

κουκιά

1069. *Κουκχιά ἔφαες καί κουκχιά μολοᾶς¹³⁹ (ἢ μαρτυρᾶς).*

Λέγεται γιά κάποιον πού δέν ξέρει τί τοῦ γίνεται καί εἶναι ἔξω ἀπό τήν πραγματικότητα.

κουκκουάς

1070. Ἄ! βρέ κουκχουά.¹⁴⁰

Ἡ φράση ἀπευθύνεται σέ βλάκα καί ἀνόητο.

κουλουβάχατα

1071. Τά ἄκαμες κουλουβάχατα.

Λέγεται γι' αὐτόν πού ἀνακατεύει τά πράγματα, μέ ἐνέργειες ἄσκοπες, πού δέν φέρνουν κανένα ἀποτέλεσμα.

κουλούρι

1072. *Κουλ-λούριμ μου ποῦ πλάσ-σεσαι;*

Ἐκεῖ πού μέλ-λομαι.

Σημασία ἔχει ποῦ θά καταλήξω. Ξέρω ποιός μέ γέννησε, ἡ τύχη ὅμως μου ἐπιφυλάσσει ἄλλα.

κούνια

1073. *Κούν-νια πού σέ κούν-ναε.*

Ἡ φράση ἀναφέρεται σ' αὐτόν πού ὑποστηρίζει ἀπόψεις πού δέν εἶναι δυνατό νά πραγματοποιηθοῦν.

---

139) Ὁμολογεῖς.

140) Κουκουβάγια.

κούρβα¹⁴¹

1074. *Μή βείς τῆς κούρβας διώματα.*¹⁴²

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι ὅποιος συζητεῖ μέ γυναῖκα ἀναίσχυντη κινδυνεύει νά δεχτεῖ ὡς ἀπάντηση κακολογίες ἐκ μέρους τῆς.
(Ὅμοια βλ. μέ λῆμμα πέτρα, ἀρ. 1682).

κουρεύομαι

1075. *Ἄμ-με νά κουρεύεσαι.*

Ἐκφραση ἀδιαφορίας καί ἀποδοκίμασίας πρὸς ἀνόητο.

κουρούνα

1076. *Ὅπου πάει ἡ κουρούνα παίρει καί τό γῶλο ἀης.*

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι ὅπου κι ἄν πάει ὁ αἰσχρὸς θά λέει ἢ θά κάνει αἰσχρότητες.

κουτσός

1077. *Κουτσός στό γάβο ἔκοφτε νά φτάσει καβαλ-λάρη
κι ἄλ-λος στραβός τοῦ ἔλεεν αὐτοῦ κοκά τόν ἔχεις.
Λέγεται γιά περιπτώσεις συνεργασίας ἀνίκανων.*

1078. *Μέ κουτσό γάμνεις παρέα, θά μάθεις νά κουτσαίνεις.*

Ἡ παροιμία ἐπισημαίνει τήν ἐπίδραση πού ἀσκοῦν οἱ κακές συναναστροφές.

1079. *Ὁ κουτσός μέ τό 'να βόδι ἐκυνή(γ)α δ' ἀχταπόδι.*

Λέγεται γι' αὐτόν πού ἀναλαμβάνει ἕνα ἔργο πού εἶναι ἀνώτερο ἀπό τίς δυνάμεις καί τίς ικανότητές του.

κουτουλῶ

1080. *Ἐκουτούλησε δό δοῖχο.*

Λέγεται γιά ὅποιον συνάντησε ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια καί τὰ ἀντιμετωπίζει μέ ἐνέργειες ἀκατάλληλες.

141) Ἡ διεφθαρμένη γυναῖκα. Ἱταλική λέξη.

142) Ἰδιώματα: τά εἰς βάρος τῆς.

κουφός

1081. Κουφοῦ καβάνα κι ἄβ βροῶς,
λωλ-λό (ἢ στραβό) γι ἄθ θυματίζεις
και μεθυσμένο γιά γερνάς
οὔλ-λα χαμένα τά 'χεις.

Λέγεται γι' αὐτούς πού δέ συνετίζονται ἀπό τά λάθη τους.
(“Ομοια μέ λῆμμα λωλλός, ἀρ. 1192).

1082. Στοῦ κουφοῦ τή βόρτα
ὄσοθ θέλεις βρόδα.

Οἱ συμβουλές πού δίδονται στούς ἀνόητους δέν φέρνουν ἀποτέ-
λεσμα. (Βλ. λῆμμα ἀνόητος, ἀρ. 214).

κρατῶ

1083. Μακάριοι οἱ κρατοῦντες.

*Αναφέρεται στούς πλούσιους, σ' αὐτούς πού κατέχουν ἀξιώ-
ματα.

κρεμῶ

1084. Κάθε ἀρνάκι ἀπό τό ποδαράκι κρέμ-μεται.

Κανένας δέν μπορεῖ νά ἀποφύγει τή μοίρα του.

Κρήτη

1085. *Εμαύρισεν ἡ Κρήτη
κουκχούλι¹⁴³ κι εἰς τό σπίτι.

Εἶναι τό σημεῖο ἀπ' ὅπου φυσᾷ ὁ γαρμπής, νοτιοδυτικός
ἄνεμος, πού φέρνει βροχές καί κάποτε καταιγίδες.

κρεμῶ

1086. Εἶναι ἐπί ζύλου κρεμ-μάμενος.

Λέγεται γι' αὐτόν πού ἀντιμετωπίζει μεγάλες οικονομικές δυ-
σκολίες.

---

143) Κουκχούλα: Σακί πού τό ξιχναν πάνω τους ἀντί γιά ἀδιάβροχο.

1087. Κρέμ-μου κουλ-λούρα¹⁴⁴ κρέμ-μου.

Ἡ παροιμία δηλώνει πρόβλεψη.

κρομμύδι

1088. Τόν ἔκαμα μέ τά κρομ-μυδάκια.

Τή φράση ἀπευθύνουμε σ' αὐτόν πού κατατροπώσαμε.

κρύβο

1089. Κρύψε με στήβ βιάσ¹⁴⁵ σου νά μ' ἔχεις στήν ἀνάγησ σου.

Λέγεται ὡς προτροπή γιά πρόβλεψη καί ἀποταμίευση.

κρύο

1090. (Δ)έμ μου κάμνει οὔτε κρύο οὔτε ζέστη.

Ἡ φράση δηλώνει τέλειᾶ ἀδιαφορία.

κρυφός

1091. Κρυφό τῆς γῆς νά μή γενεῖ.

Δέν εἶναι δυνατό νά κρατηθεῖ μυστικό. "Ἐνα κακό ἢ μιᾶ εἶδηση θά γίνει γνωστή.

1092. Ὁ κόσμος τό ἔχει τούβανο (ἢ δί(η)γ(η)μα) κι ἐμεῖς (σύ) κρυφό καμάρι.

Λέγεται γιά κάτι πού ἐνώ τό ξέρει ὄλος ὁ κόσμος καί μᾶς ἀφορᾶ, ἐμεῖς τό κρατᾶμε μυστικό. Ἰδιαίτερα στίς περιπτώσεις μοιχείας.

κτίζω

1093. Ἄδ (δ)έ κτίσεις (δ)έγ γηρᾶς.¹⁴⁶

Ἐπισημαίνονται οἱ δυσκολίες τοῦ ἐγχειρήματος.

---

144) Ψωμί πού τό κρεμοῦσαν κάτω ἀπό τήν καλαματή, πού ἦταν κατασκευασμένη ἀπο καλάμια καί ψάθα. Ἐκεῖ τοποθετοῦσαν τά ψωμιά γιά νά ἀερίζονται. Στή Νίσυρο μόνο κάθε Σάββατο ἄναβαν τό φούρνο.

145) Ἀναφέρεται στίς βιαστικές δουλειές τῆς νοικοκυρᾶς.

146) Γερνάς.

κυνηγός

1094. Τοῦ κυνη(γ)οῦ ὁ πέδουλ-λας¹⁴⁷ καί τοῦ ψαρᾶ τό πιάτο
πέδε φορές εἶν' εὐκαιρο καί μιά φορά γεμάτο.

*Αναφέρεται σέ εὐκαιριακά ἐπαγγέλματα.

κύριος

1095. Μέγας εἶσαι Κύριε!

Λέγεται ἀπό κάποιον γιά νά φανερώσει μεγάλη ἐκπληξη.

1096. Μνήστητί μου Κύριε!

*Ἡ ἔκφραση δηλώνει κατάπληξη καί κατηγορηματική διάψευση κατηγορίας πού μᾶς ἀποδίδουν.

1097. Πᾶσα πνοή αἰνεσάτω τό Γύριο.

Λέγεται γιά κάτι τό πολύ λίγο, πού ἔρχεται σέ βοήθεια, ὅπως ἡ σύνταξη τοῦ ΟΓΑ.

1098. Θεοῦ¹⁴⁸ σύ Κύριε.

*Ἡ φράση δηλώνει ἐκπληξη γιά κάτι πού δέν περιμένουμε ἀπό κάποιον.

κῶλος

1099. Ἐγίνασι γῶλος καί βρακί.

Λέγεται γι' αὐτούς πού δημιουργοῦν μεγάλο σύνδεσμο μεταξύ τους.

1100. Κῶλος κλασμένος
γιατρός χεσμένος.

Λαϊκή ἱατρική διάγνωση.

1101. Μέ κῶλομ μιλᾶς πορδές ἀκοῦς.

(Βλ. λήμμα γάδαρος, ἀρ. 411 καί 414).

---

147) Ὁ σάκος πού βάζει μέσα τά θηράματα ὁ κυνηγός.

148) Θεοῦ.

1102. Ὁ κῶλος του τό φῶει.

Ἀπειλή γι' αὐτόν πού δέν ἐνεργεῖ ὅπως πρέπει.

λαγός

1103. Λα(γ)ός πιπέριν ἔτριβγε γακό δοῦ κεφαλιῦ του.

ἢ

Λα(γ)ός τήφ φτέρην ἔτριβγε γακό δοῦ κεφαλιῦ του.

Ἀναφέρεται σ' ἐκείνους πού κάνουν κάτι πού στό τέλος θά βγεῖ σέ κακό τους.

1104. Τάσσει λα(γ)ούς μέ πετραχήλια.

Λέγεται γι' αὐτόν πού δίνει χωρίς δισταγμό καί ἀλόγιστα ὑποσχέσεις, πού στό τέλος μένουν ἀνεκπλήρωτες.

λάδι

1105. Ἦβγελ λάδι.

ἢ

Πλέει σά δόλ λάδι.

Λέγεται γι' αὐτόν πού κατορθώνει νά ἀπαλλάσσεται ἀπό τίς δικές του εὐθύνες καί νά τίς φορτῶνει σ' ἄλλους.

1106. Φάε λάδι

κι ἔλα τό βράδυ.

Ἡ φράση ἀναφέρεται στή θρεπτική ἀξία τοῦ λαδιοῦ. Τό λάδι ἦταν βασική τροφή τῶν παλιῶν νησιωτῶν καί θεωροῦνταν ἐνισχυτικό τοῦ ὀργανισμοῦ. Γιά τό λόγο αὐτό, ὅταν τό ἀγόρι γινόταν 14 χρόνων τοῦ ἔβαζαν λίγο λάδι.

1107. Ὡς ἐδῶ ἦταν δόλ λάδι δου.

Παρηγορητικός λόγος γι' αὐτούς πού πενθοῦν ἀγαπητό πρόσωπο.

λαδόξιδο

1108. Τρεῖς στό λάδι, τρεῖς στό ξίδι κ' ἔξι στό λαδόξιδο.

Λέγεται γιά τόν ἔμπορο πού κλέβει στούς λογαριασμούς.

λάθος

1109. *Λάθος πόρτα χτύπησες.*

Λέγεται από αυτόν που αρνείται να ικανοποιήσει αίτημα άλλου.

1110. *Τό πρώτο λάθος μάθημα καί δάσκαλος γιά τ' άλλ-λα.*

Ο άνθρωπος πρέπει να φρονιματίζεται από τά λάθη του.

λαιμός

1111. *Μήμ μου βάλ-λεις τό μαχαίρι στόλ λαιμό.*

ή

Τόν έπιασε άφ' τόλ λαιμό.

Λέγεται στίς περιπτώσεις καταναγκασμού.

1112. *Τόν έπηρε στόλ λαιμό του.*

Λέγεται στίς περιπτώσεις κατά τίς όποίες ύστερα από άτυχη έκβαση ύποθέσεως ή ευθύνη καταλογίζεται σέ πρόσωπο που στάθηκε κακός σύμβουλος ή συνεργάτης.

λάκκος

1113. *Κάποιοι λάκχον έχει ή φάβα.*

Η φράση άφορᾷ σέ περίπτωση κατά τήν όποία ή επίδειξη ενδιαφέροντος γιά κάτι ύποκρύπτει συμφέρον ή δόλο.

1114. *Μέ τό ένα βόδι μέστοι λάκχο γαί μετ' άλλ-λο άπ' όξω.*

Λέγεται γιά άνθρωπο προχωρημένης ήλικίας ή φιλάσθενο που εξακολουθεί να ενεργεί άνέντιμα καί να άδικεί τούς άλλους.

λαλώ

1115. *Λαλοῦ¹⁴⁹ dá έρημα, λαλοῦ.*

Τά χρήματα δέν κρύβονται. Η λέξη έρημα άντικαθιστά τά γρόσια. (Βλ. λήμμα γρόσι, άρ. 557).

---

149) Μιλοῦν. Έδῶ έχει τήν έννοια: «κάνουν κρότο», τά γρόσια.

λαμπάδα

1116. *Μετά φανῶ γαί λαβάδω.*

Ἡ φράση ἀναφέρεται στή μεγαλοπρέπεια πού ἐπικρατεῖ σ' ἓνα γάμο, σέ μιὰ πανήγυρη. Λέγεται ἀκόμα σέ περιπτώσεις ἀδιαφιλονίκητης ἐπιτυχίας.

Λαμπρή

1117. *Κάθε μέρα Λαμπρή εἶναι;*

Λέγεται γιά τούς τεμπέληδες; Κάθε μέρα γλέντι καί φαγοπότι θά ἔχουμε; Νά κοιτάξουμε τή δουλειά μας.

λαός

1118. *Φωνή λαοῦ ὀργή Θεοῦ.*

Ἡ φράση λεγόταν στίς συνελεύσεις, ὅταν ἡ ἀγανάκτηση τοῦ λαοῦ γιά τήν κακή διαχείριση τῶν κοινῶν ἀπό τούς τότε ἄρχοντες ἐκδηλωνόταν μέ ὁμόφωνη σχεδόν κατακραυγή. Τότε ὁ λαός μέ τή φράση ἤθελε νά πεί ὅτι ὁ Θεός εἶναι μαζί του.

λάου-λάου¹⁵⁰

1119. *Πάει λάου-λάου.*

Λέγεται γι' αὐτόν πού σιγά-σιγά, μέ τό μαλακό, προσπαθεῖ νά ἐπιτύχει τό σκοπό του ἢ νά τόν φέρει, ὅπως λένε, στά νερά του.

λαχαίνω

1120. *Καί χαρά του πού τοῦ λάχει
ὁ βιασμός¹⁵¹ καί τό συνάχι.*

Λέγεται ὑπό τύπο ἀστειότητας ὡς ἔκφραση λύπης σέ περιπτώσεις ἐλαφρῶν ἀτυχημάτων.

---

150) Σιγά-σιγά. Ἕνα εἶδος περπατησιᾶς. Τό λάου οἱ Νισύριοι λένε ὅτι προερχεται ἀπό λα(γ)ό τοῦ λα(γ)οῦ καί τό ἐξηγοῦν ἀπό τό ἀκόλουθο δίστιχο:

« Ἡ ἀγάπη θέλει φρόνηση, θέλει κατασωσύνη
θέλει λα(γ)οῦ περπατησιά καί γύπα σβελτοσύνη».

151) Ἡ εὐκοιλιότητα.

λάχανα

1121. Σπουδαῖα τά λάχανα.

Ἔκφραση περιφρόνησης γιά κάποιον πού κάνει τόν σπουδαῖο.

λέγω

1122. Ἄδ (δ)έ βεῖς τῆς βιστέρνας¹⁵² βά (δ)έσ σοῦ κάμνει βά.

Ἔτσι φέρεσαι, ἔτσι θά σοῦ φερθοῦν.

1123. Ἄς μέ λέσιδ¹⁵³ δημαρκίνα
κι ἄς ψοφῶ ἀπό τή βείνα.

Ἀναφέρεται σ' ἐκείνους πού ἐπιδεικνύονται καί ξεοδεύουν, ἐνῶ δέν ἀξίζουν οὔτε ἔχουν.

1124. Ἐγύρισεν ὁ γάδαρος νά πεῖ τό βτεινό γαυκάλ-λα¹⁵⁴.

ἦ

Εἶπεν ὁ γάδαρος τό βτεινό γεφάλα.

Λέγεται γιά κάποιον πού ἐνῶ ἔχει ἐλαττώματα, κατηγορεῖ ἄλλον γιά παρόμοια μέ τά δικά του. (Βλ. λῆμμα σκούφια, ἀρ. 1855).

1125. Εἶπα καί ἐλάλησα.

Ἔτσι εἶπα νά πῶ τό εἶπα. Ἔκαμα τό χρέος μου. Λέγεται ἰδιαίτερα σέ περιπτώσεις νουθεσίας.

1126. Εἶπα δοῦ λωλ-λοῦ νά κλει(δ)ώσει τή βόρτα g' ἐσηκωσέ ἀη g'
ἔφου(γ)ε.

ἦ

Εἶπα δοῦ λωλ-λοῦ ν' ἀνοίξει τή βόρτα γαί τήν ἐσήκωσε g' ἔφου(γ)ε.

Λέγεται γι' αὐτόν πού ἐκτελεῖ μέ ὑπερβολικό ζῆλο· μιά παράκληση. Δηλώνει καί ὑπερβολή. (Ἔμοια μέ λῆμμα λωλλός, ἀρ. 1181).

152) Στέρνα.

153) Λένε.

154) Κεφάλια, ἀπό τό καύκαλο.

1127. *Εἶπα ξεῖπα.*

Ἐναφέρεται σ' αὐτούς πού δέν τηροῦν τό λόγο τους.

1128. *Εἰπέ δὸ τό νναί.*

Ἐναφέρεται γι' αὐτόν πού ἐπί τέλους δίνει τή συγκατάθεσή του γιά νά τελειώσει μιὰ ὑπόθεση. Π.χ. Νά ἀρραβωνιαστεῖ.

1129. *Ἐσέ τά λέω πετθερά γιά νά τά 'κούει ἡ νύφ-φη.*

Παρατηρήσεις πού ἀφοροῦν κάποιον ἔμμεσα.

1130. *(Δ)έσ σ' εἶπαμεδ δά καί καβούρη.*

Ἐναφέρεται σέ κάποιον πού διαμαρτύρεται χωρίς λόγο.

1131. *Μιά φορά δὸ λέε δ' ἀθρώπου καί δέκα τοῦ γαδάρου.*

Ἡ παροιμία δηλώνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά εἶναι προσεκτικός.

1132. *Νά ποῦμε καί τήμ μαύρη ἀλήθεια.*

Λέγεται γιά κάποιον πού ἔρχεται νά δικαιολογήσει ἕνα γεγονός, μιὰ κατάσταση.

1133. *Νά τά πείς στό γλήδονα.¹⁵⁵*

Κουβέντες ἀνόητες.

1134. *Πάω νά πῶ καί λέουμ μου.*

(Ἐμοια μέ λήμμα πόνος, ἀρ. 1762: «Πάω νά πῶ τό βόνομ μου καί βρίσκω πύο με(γ)άλο»).

1135. *Πές πές τό κοπέλ-λι*

ἔκανε ἀγγ γριά νά θέλει.

Λέγεται ὅταν ἐπιτέλους κάποιος κατάφερε νά πείσει αὐτόν πού πρόβαλλε ἀντιρρήσεις.

---

155) Στόν κλήδονα ἔλεγαν τραγοῦδια. Ἐλεγε ὁ καθένας ὅ,τι ἤθελε, καμιά φορά καί ἀχρεῖα.

1136. Τόσα ξέρεις τόσα λές.

Έκφραση διαφωνίας απόψεων.

1137. Τοῦ τὰ 'πα ὄξω ἀφ' τὰ βόδια.

Λέγεται ἀπ' αὐτόν πού ἐξηγεῖται ξεκάθαρα.

λείπω

1138. Νά λείψου δά πιπέρια μου νά δῶ τίς μα(γ)εριές σου.

Λέγεται σέ κάποιον πού προβάλλει ἐπιτυχίες σάν δικό του κατόρθωμα καί δέν ἀναφέρεται στή συμβολή ἄλλου.

1139. 'Ολίς το βού λείπει ἀπό τούς γάμους του.

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι εἶναι σφάλμα, νά ἀφήνει κανεῖς ἄλλους νά διαχειρίζονται τὰ συμφέροντά του.

1140. Ὅσο βόι τοῦ λείπει, τόση βροκοπή ἔχει.

Ἡ φράση ἀναφέρεται σέ ἄνθρωπο πού διαθέτει ἱκανότητες πνευματικές, ἐνῶ σέ σωματικές ὑστερεῖ.

1141. Οὐλ-λα τὰ 'χει ἡ Ζαφειρίτσα, μόν' ὁ φερετζές τῆς λείπει.

ἢ

'Εμορφ' εἶν' ἡ Μαργιορή, μόνο ὁ φερετζές τῆς λείπει.

Ἀναφέρεται σέ ἀνάξια καί ἀσήμαντα ἄτομα πού προσπαθοῦν μέ διάφορα μέσα, π.χ. ἐνδύματα, νά προβληθοῦν.

Λεριοί

1142. Ὅταν οἱ Λεριοί θερίζουν
οἱ Καλύμνιοι ξεσπορίζουν.

Κριτική γιά τήν προκοπή πού διακρίνει τούς δύο νησιώτες.

λερώνω

1143. 'Α(π)' ὅπου καί νά τό βιάσεις λερώνεσαι.

Ἀναφέρεται σέ ἄτομα κακῆς φήμης.

λεύτερη

1144. *Εἰς τῆς λεύτερης τῆ βόρτα ἑκατό γι ὁ γάδαρος.*

Γιὰ μιὰ λεύτερη κοπέλλα πάντα ἐνδιαφέρονται πολλοί.

λεφτά

1145. *(Δ)έ γάνου δά λεφτά (ἢ τὰ μαϊδιά¹⁵⁶) τόν ἄθρωπο.*

Τὰ χρήματα δέν καταξιώνουν τόν ἄνθρωπο· οἱ ἀρετές εἶναι ἐκεῖνες πού τόν ξεχωρίζουν.

1146. *Τά λεφτά (ἢ τὰ μαϊδιά) κατεβάζουν δ' ἄστρα.*

Ἡ φράση ἐπισημαίνει τή δύναμη τοῦ χρήματος: Μέ τά χρήματα μπορεῖς νά δωροδοκεῖς καί νά κατορθώσεις τά ἀκατόρθωτα.

λεχώ

1147. *Τό βουνό εἶδε τήλ λεχούσα κι ἐρά(γ)ισε.*

Ἀναφέρεται στούς κινδύνους πού περιέκλειε ἡ ἐγκυμοσύνη τήν παλιά ἐποχή.

λογαριασμός

1148. *Κάμνει τόλ λο(γ)αριασμόχ χωρίς τόν νοικοκύρη.*

Λέγεται γι' αὐτόν πού προβαίνει σέ ἐνέργειες χωρίς νά ὑπολογίζει τόν ἄμεσα ἐνδιαφερόμενο.

λογισμός

1149. *Ἄλωνίδα¹⁵⁷ κι ἀστιβήδα (ἢ τσουκνίδα)*

καί κακή συναπαίδδα

σάδ (δ)έσ σ' ἔχει ὁ λο(γ)ισμός μου (ἢ σάδ (δ)έβ βάλλει ὀλοῖσμός μου)

Εἶδα τρυπηᾶς¹⁵⁸ ἐβρός μου;

Ἀναφέρεται σέ ἄτομο πού προκαλεῖται ἀπό ἄλλο, ἐνῶ τό ἴδιο δέν κάνει κακές σκέψεις γι' αὐτό.

156) Τουρκική λέξη: τά χρήματα.

157) Φυτό σάν τήν αἶρα (ἦρα).

158) Πηδᾶς, πετιέσαι.

λόγος

1150. "Αλ-λα λόγια ν' αγαπιούμαστε.

*Η φράση άκούεται σέ συζητήσεις: "Αφησέ τα αυτά, μή λές λόγια πού μπορεϊ νά προκαλέσουν δυσαρέσκειες.

1151. "Εδωκα δό λλό (ή ειπαν δό λλό).

*Αναφέρεται σ' αυτους πού έδωσαν υπόσχεση γάμου.

1152. *Εκατελύθησα κά λόγια μου.

Λέγεται από κάποιον πού αποφεύγει νά μιλήσει.

1153. "Ενας δόβρος λό(γ)ος είναι κάλ-λιος από δύο όρκους.

Τονίζεται ή σημασία τής ευθύτητας, του σωστου λόγου.

1154. Κι ό καλός ό λό(γ)ος άρραβώνας ει(ναι).

*Η φράση δηλώνει ότι ό λόγος του θετικου ανθρώπου δεσμεύει όπως ό άρραβώνας.

1155. Κρύβε λόγια.

Σταμάτα νά μιλάς. Λέγεται στίς περιπτώσεις κατά τίς όποιες μπορεϊ νά δημιουργηθουν παρεξηγήσεις από άστοχες κουβέντες.

1156. Με(γ)άλη βουκχιάφ φάε, με(γ)άλολ λό(γ)ομ μή βεις.

"Όλοι πρέπει νά προσέχουν τά λόγια τους. *Η φράση λέγεται για τους καυχισάρηδες. *Η παροιμία αυτή συμπληρωνόταν μέ τήν εξής φράση, πού όμως σήμερα δέν άκούεται. «Σά γαταπιεις τή βουκχιά (δ)έν έχει πιά γεύση».

1157. Με(γ)άλο λό(γ)ο νά μήλ λεις.

Σύσταση: νά μή καυχίεσαι, μέτρα τά λόγια σου.

1158. Μέ τά λόγια δουλειά (δ)έγ (γ)ίνεται.

*Αναφέρεται στους φλύαρους και άκαμάτηδες, πού αναδεύουν σχέδια και δέν καταπιάνονται μέ έργα.

1159. Ὁ λό(γ)ος σου καί στοῦ Θεοῦ τ' ἀφτί.
 Εὐχή πού ἀπευθύνεται σέ κάποιον πού ἀναγγέλλει καλή εἶδηση.
1160. Ὁ λό(γ)ος σου μ' ἐχόρτασε γαί τό φαῖς σου φάτο.
 Ἐναφέρεται στήν ἀξία τῆς φιλοφροσύνης.
1161. Ὁ λό(γ)ος του εἶναι σπαθί.
 Χαρακτηρισμός τοῦ θετικοῦ ἀνθρώπου.
1162. Ὁ λό(γ)ος φέρνει ἀἄλο(γ)ο.
 Λέγεται σέ περιπτώσεις διαπληκτισμῶν.
1163. Ὅπου οἱ ἀθρῶποι εἶναι καί τά λόγια.
 Τίς παρεξηγήσεις τίς δημιουργοῦν οἱ ἄνθρωποι.
1164. Ὁ Σακχέλ-λης μέ τά λόγια
 χτίζει ἀνώ(γ)ια καί κατώ(γ)ια.
 Λέγεται γιά τούς φαφλατάδες, πού εἶναι ὄλο λόγια καί σχέδια.
1165. Ὅ,τι ὁ κῶλος σου
 ὄ,τι ὁ λό(γ)ος σου.
 Ἐκδήλωση περιφρόνησης τοῦ λόγου κάποιου, πού συνήθως δέν τόν κρατᾷ.
1166. Οὐλ-λα τά λόγια (δ)έλ λέουσαι.
 Προσοχή στά λόγια πού ἀποκαλύπτουν γεγονότα τά ὁποῖα μπορεῖ νά δημιουργήσουν οἰκογενειακές ἱστορίες καί παρεξηγήσεις.
1167. Πέδε στόμ-ματα ἔχει ὁ λό(γ)ος.
 ἢ
 Πέδε στόμ-ματα ἔχει ὁ λό(γ)ος νά τό βῶ, γιά νά μή δό βῶ;
 Πρέπει ὁ καθένας μας νά σκέπτεται πρὶν μιλήσει ἢ ὑποσχεθεῖ.

1168. Πού λέει ό λό(γ)ος.

"Όπως λέγαμε.

1169. Τά λόγια είναι θηλυκά.

Τά λόγια δημιουργούν παρεξηγήσεις.

1170. Τά λόγια είναι λόγια, τά μακαρόνια έχουν δύο φαί.

Τά λόγια δέν φέρνουν αποτέλεσμα αλλά ή δουλειά.

1171. Τά λόγια (δ)έ βλερώνου δελωνεϊο.

Λέγεται γι' αυτούς πού μιλιάνε χωρίς νά σκέπτονται.

1172. Τά λόγια κώλο (δ)έ φρυπού.

Τά λόγια δέν παράγουν τίποτα, γιά νά δουλέψεις χρειάζεται «νά στρώσεις τό γλώσσ σου, νά κάτσεις νά δουλέψεις».

1173. Τά λόγια του είναι άερας φρέσκος.

*Αναφέρεται σέ κάποιον πού λέει άνοησίες.

1174. Τά λόγια τῶ βολ-λῶ βολ-λῶ

κάμνου δόν άθρωπολ λωλ-λό.

Οί καλές καί άλληλοσυγκρουόμενες συμβουλές ή άπόψεις φέρνουν σέ άμηχανία τόν άνθρωπο. (Συμπλήρωμα αὐτῆς ή παροιμία μέ λῆμμα κόσμος, άρ. 1060).

1175. Τά πολ-λά λόγια είναι φτώχεια.

*Αναφέρεται στίς μακροχρόνιες συζητήσεις πού δέν καταλήγουν σέ θετικό αποτέλεσμα.

1176. Τό βόδι πιάν-νεται άφ' τά κέρατα κι ό άθρωπος από τόλ λό(γ)ο δου.

*Επισημαίνεται ή άξία καί τό βάρος τοῦ λόγου.

1177. Τσουτσουμάλα¹⁵⁹ είναι τά λόγια σου.

Χαρακτηρισμός πικρῶν λόγων.

159) Φυτό θαμνώδες, πού όταν τό κόψεις βγάξει ένα υγρό σαν γάλα, πού τσουίζει.

1178. *Τῷ γαθούμενῳ δά λόγια οἱ στεκούμενοι τά ξέρουν.*

Τῶν τεμπέληδων τά λόγια, τίς σκέψεις, τά σχέδια, τά ξέρουν οἱ ἐργαζόμενοι, οἱ δημιουργοί.

1179. *Χίλια λόγια ἓνα ἄσπρο καί πάλε κρίμας τ' ἄσπρο.*

Ἄναφέρεται σέ περιπτώσεις πού λέγονται πολλά λόγια, φλυαρίες χωρίς σημασία.

λόγος μου

1180. *Ὅτι εἶναι ὁ πασαένας γιά λό(γ)ου του εἶναι.*

Ὅ κάθε ἄνθρωπος φέρει τήν εὐθύνη γιά ὅ,τι εἶναι, καλός ἢ κακός.

λουμπουνόζουμο¹⁶⁰

1181. *Ἦπτε τό λουβουνόζουμο.*

Λέγεται γιά κάποιον πού ἔφαε τή χυλόπιτα. Αὐτή πού ἀγαποῦσε ἀρραβωνιάστηκε. (Ὁμοια ἢ ἐπόμενη).

λουτρό

1182. *Ἐμεινε στά κρύα τοῦ λουτροῦ.*

Λέγεται σέ περιπτώσεις ἐρωτικῆς ἀποτυχίας.

λύκος

1183. *Ὁ λύκος κι ἂν ἐγέρασε γι ἄλ-λαξε δό μαλ-λί δου
οὔτε τήγ γνώση δου ἄ-λαξε οὔτε τή γεφαλή δου.*

ἢ

*Ὁ λύκος κι ἂν ἐμάδησε γι ἔχασε δό μαλ-λί δου
οὔτε τήγ γνώση ἔχασε οὔτε καί τήφ φωνή δου.*

ἢ

Ὁ λύκος κι ἄβ βάλ-λει δέρμα προ(β)άτθου πάλι λύκος εἶναι.

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι ὁ κακός ἄνθρωπος, ὁ κακός χαρακτήρας, δέν ἀλλάζει ποτέ.

---

160) Τό νερό ἀπό τό βράσιμο τῶν λούπινων εἶναι πολύ πικρό.

λύπη

1184. *Νικᾶ ἢ λύπη τήχ χαρά ὅσο φρανή καί νά 'ναι,
γιά τοῦτο παύου δά βιολιά ὅταν νεκροί περνᾶνε.*

Ἐπισημαίνεται ἡ ἐπίδραση τῆς λύπης στίς διάφορες ἐκδηλώσεις. Μιά κηδεΐα στό νησί ἀνέστελλε τήν ὥρα πού γινόταν κάθε χαρούμενη ἐκδήλωση.

λώλα

1185. *Ἡ λώλ-λα (δ)έ βάει στά βουνά παρά στούς ἀθρώπους.*

Λέγεται γιά κάποιον πού κάνει ἀνοησίες.

λωλίτσα

1186. *Ἐγώ μέ τήλ λωλ-λίτσαμ μου
γιομίζω¹⁶¹ τή γοιλίτσαμ μου.*

Λέγεται γιά τούς σελέμηδες. (Βλ. λῆμμα χωρατώντας, ἀρ. 2257).

λωλός

1187. *Ἄμ-μα σέ παφήξει¹⁶² λωλ-λός κάμε τόσ σταυρόσ σου καί πέρασε.
Σύσταση νά ἀποφεύγει κανένας τούς ἀνόητους.*

1188. *Δεῖξε τοῦ λωλ-λοῦ τραπέζι νά σηκωθεῖ νά φύ(γ)ει.*

Ὁ ἀνόητος, ὁ τρελλός, δέν μπορεῖ νά καταλάβει τό συμφέρον του.

1189. *Δί(ν)ου δοῦ λωλ-λοῦ καί καμαρών-νει κι ὁ φρένιμος χολ-λιά¹⁶³.
ἦ*

Τοῦ λωλ-λοῦ 'χαρίζα g' ἐχαίρετο καί τοῦ φρόνιμου κι ἐχόλ-λια.

Ἐπισημαίνεται ἡ ἀνευθυνότητα τῶν πράξεων τοῦ τρελοῦ¹⁶⁴ καί ἀνόητου.

161) Γεμίζω.

162) Ἀπαντήσσει, συναντήσσει.

163) Λυπᾶμαι.

164) Ἦταν ἓνας παλαβός στή Νίσυρο, ὁ Γιακίμης, πού ὅταν δέν τόν πείραζαν ἐπιζητοῦσε νά τόν πειράζουν. Αἰσθανόταν εὐχαρίστηση πού τόν κορόιδευαν.

1190. Έβαλεν ό φρένιμος τόλ λωλ-λό νά βγάλ-λει τό φίδι από τή αφύπα.
Λέγεται όταν ένας αναθέτει σέ κάποιον άπονήρευτο καί μαλακό άνθρωπο νά κάμει μιá δουλειά πού στό τέλος θά βρεϊ τόν μπελά του.
1191. Είπα φωῖ λωλ-λοῦ νά χέσει (ή νά κλάσει) κι έκατσε g' έξεκωλώθη.
*Αναφέρεται σέ περιπτώσεις ύπερβολής.
1192. Λωλ-λοῦ κι αν έρμηνεύεις
κρύο σίδερο δουλεύεις.
Λέγεται για τούς άδιόρθωτους. (Βλ. λήμμα κουφός, άρ. 1081).
1193. Οι λωλ-λοι κουδούνια θέλου.
Οί τρελοί, οί άνόητοι, μόνοι τους ξεχωρίζουν.
1194. Οι λωλ-λοι τά κόκχινα 'γαπού.
Λέγεται γι' αυτούς πού άγαπούν τά φανταχτερά, τά έξω από τά συνηθισμένα.
1195. 'Ο λωλ-λός κουδούνια 'φόρει
κ' α dá 'φόρει ποιός τά 'θώρει;
*Αναφέρεται σ' εκείνους πού θέλουν νά επιδειχθοῦν φορώντας φανταχτερά ρούχα ή κοσμήματα, αλλά μένουν άπαρατήρητοι γιατί ό κόσμος τούς ξέρει. (Βλ. λήμμα φορῶ, άρ. 2091 καί 2093).
1196. Οῦλ-λα τοῦ λωλ-λοῦ λωλ-λά 'ναι.
"Ολες οί εκδηλώσεις τοῦ άνόητου είναι άνόητες.
1197. Ποιός δλί(γ)ο ποιός πολ-λύ
οῦλ-λ' είμαστε λωλ-λοι (ή οῦλ-λοι κάτι έχουμε).
Κοινή διαπίστωση. Κανένας δέν είναι άναμάρτητος. "Ολοι μας πολλές φορές κάνουμε πράξεις όχι σωστές, πού είναι λίγο-πολύ άνόητες.

1198. Σάθ θέλ¹⁶⁵ νά δῆτε τόλ λωλ-λό ψηλά ψηλά τό γάτσετε.
Τόν άνόητο νά τόν άπομακρύνεις, γιά νά μή μπορεί νά σοῦ κάμει κακό.

1199. Σκότων-νε (ἢ μίλα μέ) λωλ-λούς, πλέρων-νε τζερεμέδες.
Λέγεται στήν περίπτωση πού κάποιος φρόνιμος προσπαθώντας νά συμβιβάσει άνόητους βρίσκει τόν μελά του.

1200. Στοῦ λωλ-λοῦ τό περι(β)όλι.¹⁶⁶
Ἄνθρωπος πρέπει κάπου-κάπου νά ξεσκάει, νά διασκεδάξει γιά νά ξεχνᾶ τά βάσανα καί τίς πίκρες. (Βλ. λῆμμα νοῦς, ἀρ. 1437).

1201. Τοῦ λωλ-λοῦ τά τυλιάρια¹⁶⁷ ἄλ-λα πάνω κι ἄλ-λα κάτω.
Κριτική γιά τήν άκαταστασία, γιά τό άνεργάτιστο τῶν ένεργειῶν τοῦ άνόητου.

μαγειρεύω

1202. Ὅσες ἔφτουμ μα(γ)ερεύγουν;
ἢ
Ὅσες ἔφτουμ μα(γ)ερεύγουν
κι ὅσες κατουρούμ μουν-νιά ἔχουν;
Πολλές φορές τά φαινόμενα μᾶς ξεγελᾶνε. Ὅλοι καί ὅλες δέ διαθέτουν τίς ἴδιες ικανότητες.

μαζεύω

1203. Ἐμάεψε δά βρεμένα (ἢ κατουρημένα) του κι ἔφνε.
Λέγεται γι' αὐτόν πού άπομακρύνεται ντροπιασμένος.
1204. Μά(ζ)ευ(γ)ε κι ἄς εἰ(ν)᾽ γαί ρῶ(γ)ες.
Σύσταση οικονομίας: Νά άποθησαυρίζεις καί τά ελάχιστα χρήματα.

165) Θέλει.

166) Περιβόλι. Ἄναφέρεται σέ τραγούδι τοῦ γάμου πού τραγουδιέται τῆ δεύτερη μέρα, χορεύοντας. Τά έξοδα τοῦ γλεντιοῦ τά πληρώνει ὁ κουμπάρος.

167) Ξύλο, στό ὁποῖο τυλιγόταν τό κλωστό μαλλί ἢ τό κλωστό λινάρι.

1205. Μά(ζ)ευγε ὄτα βορεῖς γιά νά 'χεις ὄτα βρέπει.

Ἡ παροιμία αὐτή συμπληρώνει τήν προηγούμενη.

1206. Μά(ζ)εψέ του τά λουριά.

Σύσταση σέ κάποιον πού ἐπηρεάζει ἐκεῖνον πού προχωρεῖ πέρα ἀπό τίς δυνάμεις του, πού παρασύρεται σέ σπατάλες καί ἐπικίνδυνες πράξεις.

1207. Μα(ζ)εύγει ὑπογραφές.

Λέγεται γιά πολύ ἄρρωστο, πού εἶναι ἐτοιμοθάνατος.

Μάης

1208. Κατέβα τόμ Μᾶσ στόγ γιαλό

νά φᾶς τοῦ σκάρου τό σκατό.

Κάθε πράγμα ἔχει τήν ἐποχή του. Οἱ σκάρου τό Μάη εἶναι νόστιμοι, τό ἔντερό τους εἶναι καθαρό.

1209. Μᾶς καταχανάς¹⁶⁸ γαῖδουρόμηνας.

Ἄπό τούς χαρακτηρισμούς τοῦ Μαΐου. Αὐτό τό μήνα οἱ γαδάροι ἐρωτεύονται.

1210. Πού 'χει κατάραγ γονική δόμ. Μᾶν νά βαίν-ν' ἀργάτης
κι ὁ πού 'χει πατρογονική νά βαίν-νει τό Μπρωτόλη¹⁶⁹.

Ἡ Μάης εἶναι περίοδος ἐντατικῶν ἀγροτικῶν ἐργασιῶν πού ἀπαιτοῦν κόπους.

1211. Στό κακορρίζικοχ χωριό

τόμ Μάη δίχτει τό νερό.

ἢ

Στό γαταραμένο δόπο δόμ Μάημ μήνα βρέχει (ἢ ἐβρέχει ὁ Θεός).

Οἱ βροχές τό Μάιο εἶναι καταστρεπτικές γιά τή γεωργία.

---

168) Οἱ Νισύριοι καταχανᾶ λένε τόν ἄνθρωπο τό διαβολεμένο τόν ἱκανό γιά ὄλα, καί γιά τά κακά καί γιά τά καλά.

169) Ἰούνιος.

1212. *Τόμ Μάγ γάδαρομ μή βάρεις καί τήλ Λαμπρήγ γυναίκα.*

Οί γαδάροι τό Μάη έρωτεύονται· έτσι είναι δυσκολομεταχειρίστοι στό φορτώματα. Τή Λαμπρή ή γυναίκα πού είναι μορφοστολισμένη μπορεί νά σέ ξεγελάσει.

1213. *Τόμ Μά γαί τό Μπρωτόλη κι ούλο-λο τόθ Θεριστή¹⁷⁰*

έκαμα μιάν άγάπη κι ήτανε διαλεχτή.

Όταν ό έρωτας στερεώνεται πάνω στίς δουλειές, έχει τό πλεονέκτημα ότι τό ζευγάρι γνωρίζεται πάνω στό έργο, όπου μετριέται ή προκοπή καί ή χάρη.

1214. *Τοῦ καλοῦ γεμιζή¹⁷¹ ή γυναίκα τόμ Μάν έχήρευε.*

Άναφέρεται στίς τρικυμίες τοῦ Μαΐου.

μαθαίνω

1215. *Έμαθα κυρά νά (ύ)φαίνω καί πατώ καί (δ)έν ανοί(γ)ει.*

Άναφέρεται σ' αὐτόν πού λέει ότι τά ξέρει όλα καί δέν ξέρει τίποτα. (Βλ. λήμμα ξέρω, άρ. 1495).

1216. *Έμαθα νά βελονιάζω καί περνῶ τόμ μάστορήμ μου.*

ή

Έμαθα νά κλώθω σπάγο καί γαμῶ τόμ μάστοράμ μου.

Λέγεται γιά τόν υπερόπτη πού κάνει τό σπουδαίο, τόν ειδήμονα.

1217. *Έμαθε γδυμνός κ' έφρέπεται φμένος.*

Η φράση επισημαίνει τίς δυσκολίες τής προσαρμογής από τό ένα στό άλλο περιβάλλον. Γιά όποιον είναι έξω από τά νερά του, τίς συνήθειές του.

1218. *Έμαθες καί κάμνεις το
καί κακοξεχάν-νεις το.*

Λέγεται γι' αὐτόν πού έμαθε κάτι νά κάνει αλλά δέν τό κάνει καλά. Λέγεται καί γιά τό σέξ, σάν παράπονο τής γυναίκας.

170) Άναφέρεται σ' όλη τήν περίοδο τοῦ θερισμοῦ.

171) Ναύτης.

1219. *Μαθημένα εἶν' ἀά βουνά ἀπό χιόνια.*

Λέγεται ἀπ' αὐτόν πού ξέρει νά ὑπομένει τίς σκοτοῦρες τῆς δουλειᾶς. ("Ὁμοια ἢ ἀμέσως ἐπόμενη).

1220. *Μαθημένο εἶν' δ' ἀρνί νά διπλοκουρεύεται τόμ Μᾶ.*

"Ὁμοια μέ τήν προηγούμενη: Προσαρμογή στίς περιστάσεις.

1221. *Μ' ὅποιοδ δάσκαλο θά πάεις
τέτοια γράμ-ματα θά μάθεις.*

ἢ

Μέ ὅποιοδ δάσκαλο γάτσεις (ἢ βααίν-νεις) τέτοια γράμ-ματα θά μάθεις.

Λέγεται γιά τίς κακές συναναστροφές. (Βλ. λῆμμα κατά, ἀρ. 973).

1222. *Ὁ πού 'μαθά τον νά κλουβᾶ¹⁷² κοκκύγει νά μέ πνίξει.*

'Αναφέρεται στήν ἀχαριστία.

1223. *Πόσα ἔμαθα*

τά ὅσα ἔπραξα.

'Η πείρα ὑπέρτερεῖ τῆς μάθησης.

1224. *Στοῦ κασσιδή τῆ γεφάλα ἔμαθα κι ἐγώ βαββέρης.*

'Αναφέρεται σέ κάποιον πού ἐνῶ δέν ξέρει μιᾶ δουλειά προσφέρεται νά τήν κάμει, νά ἐξυπηρετήσῃ.

1225. *Τό μικρομάθεις (δ)έ ἀό μεγάλο ξεχάν-νεις (ἢ γέροδο ξεχνάεις).*

'Επισημαίνεται ἡ ἀξία τῆς ἀνατροφῆς. Στή μικρή ἡλικία ἀποκτᾶται τό ἦθος καί οἱ ἄλλες ἀρετές.

1226. *Τώρα στά γεράματα*

μάθε γέρο γράμ-ματα.

Λέγεται ὅταν κάποιος σέ μεγάλη ἡλικία ἀναλαμβάνει μιᾶ δουλειά πού δέν τήν κατέχει καί πού δύσκολα θά τή φέρει σέ πέρας.

---

172) Κολυμβῶ.

μακαρίτης

1227. Στίς έν-νιά τοῦ μακαρίτη
ἄλλος βαίν-νει μέσ' τό σπίτι.

*Αναφέρεται στίς χῆρες. Συνηθισμένο πείραγμα.

μακρινός

1228. Μακρινό' ταξίδι σκατά μερτικό.

Λέγεται γιά μιά δουλειά πού χρόνισε καί στό τέλος δέν ἄφησε ὄφελος.

μαλαματένιος

1229. Μαλαματένιος μαστραπάς κατήδησεσ βακχίρι¹⁷³
οὔτε στή βόρτα φαίνεσαι οὔτε στό παραθύρι.

*Αναφέρεται σέ γυναίκα πού ἔχασε τήν υπόληψη της.

1230. Μαλαματένιος μαχαλάς¹⁷⁴ κατήδησεσ βακχίρι.
ἔφθαν οἱ νοικοκυροί καί κατοικοῦσιχ χοῖροι.

Λέγεται ὅταν σέ μιά συνοικία πού τήν κατοικοῦσαν οἱ παλιοί νοικοκυραῖοι, μεγάλα ὀνόματα, τώρα τούς διαδέχθηκαν νεό-πλουτοι καί ἄσημοι.

μαλλιά

1231. Ἐγίνασι μαλ-λιά κουβάρια.

*Αναφέρεται σέ μεγάλους καβγάδες.

1232. Κάλ-λιον νά χάσεις τό μαλ-λί παρά τ' ἄρνι.

Καλύτερα νά χάσεις τό μέρος παρά τό ὄλον.

1233. Μακριά μαλ-λιά καί λί(γ)η γνώση.

Λέγεται σάν πείραγμα σ' ἕναν πού ἔχει πολλά μαλλιά.

---

173) Χάλκινος.

174) Συνοικία.

1234. Πού 'χα δά μαλ-λιά τά 'ρίξα
κι οί κουτρούλ-λες¹⁷⁵ τά μα(ζ)έψα .

Λέγεται στίς περιπτώσεις πού οί προύχοντες ξεπέφτουν, όταν κατασπαταλοῦν περιουσίες καί ἀξίες καί τούς διαδέχθηκαν ἄλλοι προερχόμενοι ἀπό κατώτερα στρώματα τῆς κοινωνίας.

1235. Σά δῆς λωλ-λῆς τά μαλ-λιά.

'Αναφέρεται σέ περιπτώσεις ὑποθέσεων σύνθετων καί πολύ-πλοκων. 'Επίσης: γιά μπερδεμένα νήματα.

μαλώνω

1236. Μαλ-λών-νους σάλ ληόπρωνα.¹⁷⁶

Λέγεται γιά δύο πού φιλονικοῦν διαρκῶς καί μέ πάθος.

μασκαράς

1237. "Εγινεμ μασκαράς¹⁷⁷ τῶσ σκυλ-λιῶ.

'Αναφέρεται σέ κάποιον πού ἔχαιρε ἐκτιμήσεως καί σεβασμοῦ καί ὕστερα ἀπό ἀτυχίες τόν οἰκτίρουν οἱ ἀνάξιοι.

μάνα

1238. 'Από τήμ μάν-να ὄρφανεύγου δά παιδιά κι ὄχι ἀφ' τό βατέρα.

'Εξαίρεται ἡ συμβολή τῆς μάνας στό μέγλωμα καί τήν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν.

1239. "Επαιζε δῆσ σαμάδα¹⁷⁸ δου

κι ἐπήρεσ σά δῆμ μάν-να δου.

Λέγεται γι' αὐτόν πού ἡ γυναίκα του ἔχει τίς ἀρετές τῆς μάνας του.

1240. "Εχει μαν-νάδες πού πονοῦν κι ἀδέλφια πού λυποῦδαί.

Στή φράση τονίζεται πόσο πολύ μετέχει σέ μιά συμφορά, στό

175) Φαλακρές.

176) 'Ετεροβολή ἀδέλφια.

177) Ρεζίλης.

178) Παιδικό παιχνίδι πού παίζεται μέ μιά βάστρινη πλάκα.

θάνατο τοῦ παιδιοῦ της, ἡ μάνα. Ἡ λύπη της εἶναι ἀσυγκρίτως μεγαλύτερη ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν.

1241. Ἡ μάνα τὴ γαρδιά πονεῖ κι ἡ ἀδερφή τὴν ἄτσα.¹⁷⁹

Ὁμοια μέ τὴν προηγούμενη.

1242. Θεγιέ μὴδ δώκεις τοῦ παιδιοῦ τὰ βάλ-λει ὁ νοῦς τῆς μάνας.

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι ἡ μεγάλη ἀγάπη τῆς μάνας καὶ ἡ ἀγωνία της νὰ μεγαλώσει τὰ παιδιά της τὴν κάνει νὰ φοβᾶται καὶ νὰ φαντάζεται τί κακό μπορεῖ νὰ συμβεῖ.

1243. Θέλεις κόρη;

Τῆμ μάνα θώρει.

ἢ

Κόρηθ θές νὰ παφρευτεῖς;

Τῆμ μάνα βρέπει νὰ θωρεῖς.

Ἡ κόρη συνήθως ἀκολουθεῖ τὸ δρόμο τῆς μάνας στὴ νοικοκυροσύνη καὶ προκοπή.

1244. Κατὰ μάνα κατὰ κύρη ἔτσι γυιός καὶ θυγατέρα,

κατὰ νύφη γι ὁ γαβρός εἶναι καὶ ἡ συβεθέρα.

Λέγεται στίς περιπτώσεις πού ὅλη ἡ οἰκογένεια ἔχει τὰ ἴδια ἐλαττώματα. (Βλ. λῆμμα μοιάζω, ἀρ. 1240).

1245. Λούν-νεις με, χτενίζεις με, ξέρω ποιὰ 'ν' ἡ μάνα μου,

ταίζεις με, ποτίζεις με ξέρω ποιὰ 'ν' ἡ μάνα μου.

Τὸ παιδί εἶναι δεμένο μέ ἀκατάλυτους δεσμούς μέ τὴ φυσική του μητέρα. Λέγεται καὶ γιὰ τοὺς ἀχάριστους.

1246. Μάνα καὶ πάλι μάνα.

Ἡ μητέρα εἶναι ἀναντικατάστατη σ' ὅλες τὶς φάσεις τῆς ζωῆς.

1247. Μάνα με(γ)άλο πάπλωμα, μάνα με(γ)άλο στρώμα.

ἢ

Μάνα χρουσόμ μου πάπλωμα.

¹⁷⁹) Φτέρνα.

*Η μάνα όλα τὰ καλύπτει, τὰ δικαιολογεῖ, καί σ' αὐτὴ καταφεύγουν σέ στιγμές δύσκολες τὰ παιδιά τους.

1248. Μάν-να τό μάνα τ' οὐρανοῦ καί τὰ καλά τοῦ κόσμου.

"Ὑμνος στή μητέρα.

1249. Τῆς μάν-νας τόν ἐπίσκοπον ἢ κόρη τόν ἐπῆρε.

Λέγεται στίς περιπτώσεις πού τὰ φυσικά τῆς μάνας, τίς ἀρετές ἢ καί τὰ ἐλαττώματα, τὰ κληρονόμησε καί ἢ κόρη.

μάνταλο

1250. Κάθε πόρτα μέ τόμ μάδαλό ἀης.

ἢ

Κάθε πόρτα τό καρφί της, κάθε αῦλη τόμ μάδαλό ἀης.

Κάθε οἰκογένεια ἔχει τὰ τρωτά της, τὰ δικά της, πού πρέπει νά μή κοινολογοῦνται.

μαντατοφόρος

1251. Ὁ μαντατοφόρος ἔκαμε δύο φόνο.

*Αναφέρεται στήν ἄποψη ὅτι πολλές φορές οἱ ὑποψίες βαρύνουν αὐτόν πού πρῶτος ἔφερε τήν εἶδηση. (Βλ. λῆμμα πρῶτο, ἀρ. 1791).

Μανώλακας

1252. Μανώλακας εἶμαι κι ἐγώ.

Λέγεται ἀπ' αὐτόν πού τοῦ ἀπαγορεύουν νά μιλήσει, νά πεῖ τή γνώμη του. Ὁ Μανώλακας ἦταν ἀπό ὀνομαστή οἰκογένεια τῆς Νισύρου, ζητοῦσε νά μιλήσει σέ μιά συγκέντρωση καί δέν μπορούσε νά πάρει σειρά. Τότε εἶπε τήν παραπάνω φράση, ἀναφέρθηκε στή σειρά τῆς οἰκογενείας του. Ἀπό τότε ἔμεινε καί συνηθίζεται νά λέγεται, ὅταν κάποιος ἐπικαλεῖται κάτι πού δέν τοῦ δίνει ἰδιαίτερο δικαίωμα. (Βλ. λῆμμα ἐγώ, ἀρ. 704, εἶμαι, ἀρ. 714 καί μῆλο, ἀρ. 1311).

Μαρία

1253. 'Εδῶ 'ναι ὡς κι ἡ κουτσή Μαργιά.

Λέγεται σέ πανηγύρια ἢ συγκεντρώσεις, ὅπου ὑπάρχει πολυκοσμία.

Μάρτης

1254. Λείπει ὁ Μάρτης ἀπό τήσ σαρακοστή;

Λέγεται γιά τούς πολυπράγμονες, γι' αὐτούς πού ἀνακατεύονται σέ ὅλες τίς ὑποθέσεις.

1255. Μάρτης γδάρτης καί παλουκοκάφτης.

'Αναφέρεται στά δυνατά κρύα τοῦ Μαρτίου. (Βλ. παρ. ἀρ. 1261).

1256. Μάρτη καί τοῦ Σοτέβρη ἴσια τά μεσάνυχτα.

'Εαρινή καί φθινοπωρινή ἴσημερία.

1257. 'Ο πού 'χει κόρην ἀκριβή
τόμ Μάρτην ἥλιος μὴ ἀήδ δεῖ.

'Αναφέρεται στίς καιρικές μεταβολές μά περισσότερο εἶναι σύσταση στά κορίτσια νά προσέχουν τούς κινδύνους πού ἀφοροῦν στή διατήρηση τῆς ἠθικῆς καί σωματικῆς τούς ὑπόστασης. Οἱ κίνδυνοι αὐτοὶ ὀφείλονται στόν ὄργασμό τῆς ἄνοιξης.

1258. Σά γάμει ὁ Μάρτης δυό ννερά κι 'Απρίλης ἄλ-λο ἓνα
χαρᾶς σ' αὐτό δόγ γεωργό βού 'χει πολ-λά σπαρμένα.

'Επισημαίνονται οἱ ὠφέλειες πού προκύπτουν στή γεωργία, ἂν πέσουν τούς δύο αὐτοὺς μῆνες βροχές.

1259. Τόμ Μάρτ' ἀνέβα στό βουνό
κι ἄ γόφτ' ¹⁸⁰ ὁ κάβος κάθου σύ,
κάθετ' ὁ κάβος, τρέχα σύ.

---

180) Κόφτει, τρέχει.

Ἐναφέρεται στή σπορά. Ἐάν φυτρώσει ὁ σπόρος καί ἀναπτύσσεται, ὁ γεωργός μπορεῖ νά εἶναι ἤσυχος. Ἐάν ὅμως ὁ κάμπος κάθεται καί δέν ἔχει φυτρώσει, τότε ὁ γεωργός πρέπει νά τρέξει νά σπείρει πάλι.

1260. *Τόμ Μάρτην ἐψόφησε ὁ γάδαρος τό πρωῖ ἀφ' τό κρύο καί τό μεσημέρι ἐβρώμισε ἀπό τήζ ζέστη.*

Ἐπισημαίνεται τό εὐμετάβλητο τῶν καιρικῶν συνθηκῶν τό Μάρτιο.

1261. *Τόμ Μάρτη ζύλα φύλα(γ)ε μή γάψεις τά παλούκια.*

Ἐομοια μέ τήν ἀρ. 1255.

1262. *Τόχ χρόνο βού (δ)έν ἔχει Μάρτη.*

Σημαίνει: Καμιά φορά, ποτέ.

μάρτυρας

1263. *Τί χρεῖαν ἔχουμεμ μαρτύρων;*

Λέγεται γιά κάτι τό αὐταπόδεικτο. (Ἐομοια βλ. παρ. μέ λήμμα φῶς, ἀρ. 2152).

μάστορας

1264. *Μᾶς κάμνει τόμ μάστορα.*

Λέγεται γι' αὐτόν πού κάνει πῶς τά ξέρει ὅλα.

μάτι

1265. *Ἀπό τά μ-μάτθια (δ)έν ἔβλεξα κι ἀφ' τά φρύδια θά βλέξω;*

Ἐναφέρεται σέ περιπτώσεις συνοικεσιῶν. Λέγεται ἀπό τόν ὑποψήφιο γαμπρό, ὅταν τοῦ προτείνουν μιά κοπέλλα κατώτερη ἀπό ἄλλη καλύτερη πού εἶχε ἀπορρίψει.

1266. *Γιά τά μαῦρα μ-μάτθια.*

Ἐναφέρεται σέ ὑποσχέσεις πού δέν πρόκειται νά τηρηθοῦν, γιά τούς τύπους.

1267. "Εβαλ-λε δά χέργια της κι ἔβγαλ-λε δά μ-μάτθια της.

Λέγεται στίς περιπτώσεις πού ἡ εὐθύνη γιά τό ἀτύχημα βαρύνει τήν ἴδια.

1268. (Δ)έν ἔχει μ-μάτθια νά μέ δεῖ.

Λέγεται γιά ἄτομο πού δέν τολμᾶ νά ἀντικρύσει ἄλλο.

1269. (Δ)έ δό βιάν-νει τό μ-μάτθι σου.

Λέγεται γιά ἄτομο ἱκανό καί ἄξιο χωρίς νά φαίνεται.

1270. Κι ἄγ γεράσεις κι ἄχ χαλάσεις
πάλε μαῦρα μ-μάτθια θά 'χεις.

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι ἡ ὀμορφιά, τά καλά πού ἔχει κάποιος, κι ἄν τά φθείρει ὁ χρόνος, κάτι θά μείνει ἀπό αὐτά πού θά θυμίζει τήν παλιά λάμψη.

1271. Κόκχινη τρίχα καί μ-μάτθια γαλανά,
δοχεῖο δοῦ δαιμόνου καί σπέρμα σατανᾶ.

Φυσιογνωστικά τῆς λαϊκῆς σοφίας. Θεωροῦνται ἐνδεικτικά τοῦ κακοῦ χαρακτήρα. Οἱ παλιοί ἔλεγαν: «'Ο κοκχινότριχης παπᾶς θά μᾶς ψήσει».

1272. Μ-μάτθια πού δέθ θωριοῦδαι
γλή(γ)ορα λησμονιοῦδαι.

Ἡ παροιμία ἐκφράζει τήν ἄποψη ὅτι ὁ χωρισμός φέρνει τή λησμονιά. Λέγεται σάν παράπονο ἀπό ἐκείνους πού ἀργοῦν νά πάρουν γράμμα ἀπό τούς ξενιτεμένους τους.

1273. Οὔτε γιά τά μ-μάτθια.

Παράπονο σέ παράλειψη πρόσκλησης σέ γάμους ἢ διασκεδάσεις.

1274. Παδοῦ ὑπάρχει νόμος,
στά μ-μάτθια ὄχι ὄμως.

Λέγεται ἀπό κάποιον πού βλέπει κάτι τό σκανδαλιστικό ἢ καί μιᾶ ὠραία γυναίκα.

1275. *Τά μ-μάτθια ἀφοῦ τὰ ἄχασα τά φρύδια τί τά θέλω.*
Λέγεται ὡς ἔνδειξη τῆς ἀπογοήτευσης καί ἀδιαφορίας γιά ὅλα ὕστερα ἀπό μεγάλο ἀτύχημα: θάνατος τοῦ ἀντρα, τοῦ προστάτη τῆς οἰκογένειας.

1276. *Τά μ-μάτθια σου ἀ(π)ό πίσω τά ἄχεις;*
Σύσταση: νά προσέχεις πῶς περπατᾶς, νά μή στραβοπατᾶς.

1277. *Τά μ-μάτθια σου τέσσερα.*
"Ομοια μέ τήν προηγούμενη.

1278. *Τοῦ ἄριζε στάχτη στά μ-μάτθια.*
Λέγεται γι' αὐτόν πού ξεγέλασε κάποιον.

1279. *Φτοῦ σου νά μήμ μ-ματθιαστεῖς.*
Ἄπευθύνεται σέ κάποιον πού ἀναλαμβάνει ἔργο ἀνώτερο ἀπό τίς δυνάμεις του. Λέγεται ἀκόμα καί ὡς εἰρωνεία.

μαυρίλα

1280. *Πολ-λή μαυρίλα πλάκωσε.*
Λέγεται ὅταν ἀρχίζει νά χαλάει ὁ καιρός. Ἄκόμα ὅταν σέ μιᾶ ἐκλογική συγκέντρωση παρευρίσκονται πολλοί τῆς ἀντίθετης παράταξης.

μαῦρο

1281. *Μαῦρο τ' ἀβγό; - Μαῦρο.*
Λέγεται γιά κάποιον πού δέν ἔχει δική του γνώμη. Λέγεται ἀκόμα ὡς σύσταση ὑποταγῆς, συμμόρφωσης καί προσαρμογῆς σέ μιᾶ νέα κατάσταση.

μάχαιρα

1282. *Μάχαιραν ἔδωκες μάχαιραθ θά λάβεις (ἢ θά πάρεις).*
Ἡ φράση ὑποδηλώνει τήν ἀνταπόδοση πού ἐπιβάλλει ἡ θεία δίκη: "Ὅ,τι κακό ἔκαμες, θά τό βρεῖς μπροστά σου.

μεγάλη

1283. *Με(γ)άλη κόρη με(γ)άλη μοίρα (ἢ τύχη).*

Λέγεται γιά παρηγοριά, όταν μιά κόρη προχωρημένης ἡλικίας ἀργεῖ νά παντρευτεῖ.

μεγάλος

1284. *Με(γ)άλα καράβια, με(γ)άλα τραβάλια¹⁸¹.*

ἢ

Με(γ)άλο καράβι, με(γ)άλες φουρτοῦνες.

Ἡ φράση ἐπισημαίνει ὅτι τά ἀξιώματα, ἡ διαχείριση μεγάλης ἐπιχείρησης ἢ περιουσίας, ἔχουν ἀνάλογες εὐθύνες καί σκοτοῦρες.

1285. *Οἱ με(γ)άλοι κάμνου γαί με(γ)άλα λάθη.*

Λέγεται γιά σπουδαῖο πρόσωπο πού διαπράττει σοβαρό λάθος. Φυσικό θεωρεῖται ἐκεῖνοι πού διαχειρίζονται σοβαρές καί μεγάλες ὑποθέσεις, ἂν πέσουν σέ σφάλμα, αὐτό νά εἶναι μεγάλο.

1286. *Τό με(γ)άλο ψάρι τρώει τό μικρό.*

Ἡ φράση ἐπισημαίνει ὅτι ὁ ἰσχυρός ἐπικρατεῖ σέ μιά συναλλαγῇ ἢ ἀνταγωνισμό τοῦ οἰκονομικά ἀδύνατου καί αὐτοῦ πού διαθέτει λιγότερα μέσα. Τό δίκαιο τοῦ πῶ ἰσχυροῦ.

μεγαλύτερος

1287. *Μέ τόμ με(γ)αλύτερόσ σου σκόρδα μή φυτεύγεις.*

(Βλ. λῆμμα καλύτερος, ἀρ. 939).

μεγαλώνω

1288. *Με(γ)αλών-νει τό γαδούρι καί μικραίν-νει τό σαμάρι.*

Ἀναφέρεται στά παιδιά πού ἀναπτύσσονται καί δέν τούς πᾶνε τά ροῦχα πού φοροῦν. (Ἵμοια μέ λῆμμα παιδί, ἀρ. 1572).

---

181) Ταραχές, σκοτοῦρες.

μεθυσμένος

1289. Ὁ λωλ-λός εἶδε δόμ μεθυσμένο g' ἐφο(β)ήθηκε.

ἤ

Ὁ λωλ-λός ἐφο(β)ήθη τόμ μεθυσμένο.

Ὁ μεθυσμένος ξεπερνᾶ μέ τίς ἄλογες πράξεις καί ἐκδηλώσεις του τόν τρελό.

μεθῶ

1290. Ἄλ-λος πίν-νει κι ἄλ-λος μεθῶ.

ἤ

Ἐγώ ἤπια κι ἐσύ μέθυσες.

Ἀναφέρεται σέ κάποιον πού λέει ἀνοησίες καί ἀσυναρτησίες.

Μελέτης

1291. Ὁ Μελέτης ἐμελέτα κι ὁ Γλη(γ)όρης ἐγλη(γ)όρα
τοῦ Μελέτη τήγ γεναίκα ὁ Γλη(γ)όρης τήν ἐπῆρε.

Ἀναφέρεται σ' αὐτούς πού διαρκῶς μελετοῦν καί ἀναβάλλουν ἕνα ἔργο. (Βλ. λῆμμα Γλη(γ)όρης, ἀρ. 504).

μέλι

1292. Μέλι γάλα.

Λέγεται στίς περιπτώσεις πού ἔπειτα ἀπό φιλονικία ἐπέρχεται συμφιλίωση.

1293. Οὐλ-λες οἱ μέλισσες (δ)έ γάμνουμ μέλι.

Διαπίστωση: ὅλοι δέν εἶναι παραγωγικοί.

1294. Ποιός ζουλαῖ τό μέλι καί (δ)έβ βλείφει¹⁸² τά χέρια του.

ἤ

Ὅποιοις πουλαῖ τό μέλι βλείφει τά δάχτυλά του.

Λέγεται γι' αὐτούς πού διαχειρίζονται τά κοινά, τίς περιουσίες. (Βλ. λῆμμα τρυγῶ, ἀρ. 1962).

---

182) Γλείφει.

1295. Τό μέλι δρώεται πιό καλά από τό ξίδι.

Ἐναφέρεται στόν καλό τρόπο, στόν καλό λόγο, πού φέρνουν καλύτερα ἀποτελέσματα ἀπό μιά κακή συμπεριφορά

1296. Τό πολ-λύ ψωμί τρώεται μέ τό μέλι παρά μέ τό ξίδι.

ἽΟμοια μέ τήν προηγούμενη.

μέλλει

1297. Ὅπου τοῦ μέλ-λει... μέλ-λειται.

«Τό πεπρωμένον φυγεῖν ἀδύνατον».

1298. Ὅ πού τοῦ μέλ-λει νά πνι(γ)εῖ μέσα στή γ γούρνα¹⁸³ (ἢ κούφα) βνί(γ)εται.

ἢ

Ὅπου τοῦ μέλ-λει νά πνι(γ)εῖ καί μέσ' στή λάβα¹⁸⁴ βνί(γ)εται

ἢ

Ὅ πού τοῦ μέλ-λει νά πνι(γ)εῖ ποτθές του (δ)έ βοθαίνει.

Λέγεται ὡς παρηγοριά σέ περιπτώσεις ναυαγίων. (ἽΟμοια μέ τήν προηγούμενη).

1299. Τό μῆσ σέ μέλ-λει μῆρ ρωτᾶς ποτθές κακόμ μῆν ἔχεις (ἢ μῆ βάθεις).

Λέγεται ὡς προτροπή: Νά μῆν ἀνακατεύεσαι στίς ξένες ὑποθέσεις.

μένω

1300. Ἐμεινες ξερός.

ἢ

Ἐμεινεμ μόκο.¹⁸⁵

Βουβάθηκε ἀπό κατάπληξη.

---

183) Πέτρινη γούρνα, ὅπου ποτίζουν τοὺς χοίρους καί τὰ ζῶα.

184) Λάκκος ἀπό νερά ἀκάθαρτα.

185) Βουβός.

1301. *Ἐμεινε σά ἀή γαλαμνιά στό γάβο.*

Ἐναφέρεται σ' αὐτούς πού μένουν μόνοι στή ζωή, χωρίς προστασία καί συμπαράσταση.

1302. *Ἐμεινε στά κρύα τοῦ λουτροῦ.*

Λέγεται τίς περιπτώσεις ἐρωτικοῦ δεσμοῦ πού διαλύεται. Ἐπίσης ἀναφέρεται σέ κάποιον πού ἔμεινε ἀβοήθητος, παρά τίς ὑποσχέσεις τρίτου.

1303. *Ρουθούνη (δ)έν ἔμεινε.*

Χαρακτηριστική φράση γιά ἀποτέλεσμα διαπληκτισμοῦ, ὅπου ἔπεσε ξύλο.

μέρμηγκας

1304. *Ἀπό τόμ μέρμηγαβ βγάζει ζίγι.*

Χαρακτηρισμός τοῦ τσιγγούνη.

μεροδούλι

1305. *Μεροδούλι μεροφάι.*

ἢ

Μεροκάματο μεροφάωτο.

Ἐναφέρεται σ' αὐτούς πού δύσκολα καλύπτουν τίς ἀνάγκες τῆς ζωῆς τους.

μεροκάματο

1306. *Μεροκάματο νά ζήσεις
κι ἔβορος νά καζαῖσεις.*

Λαϊκή διαπίστωση.

μετανιώνω

1307. *Καί τό φιλί πού σοῦ ἔδωκα μετανιωμένο τό ἔχω.*

Ἡ φράση δηλώνει ἀποστροφή: Δέν ἀξίζεις γιά τίποτα.

μετρῶ

1308. Ἐφ' τὰ μετρημένα τρώει ὁ λύκος.

Ὁ κλέφτης δὲν κάνει διακρίσεις, κλέβει τὰ πάντα.

1309. Δέκα (ἢ πέδε) μέτρα κι ἓνα νά κόβεις.

Σύσταση: Νά εἶσαι προσεκτικός, νά σκέφτεσαι πρῶτα, νά μελετᾷς κάθε τί πρὶν τὸ πράξεις.

1310. Κουκχιά μετρημένα.

Λέγεται γιὰ κάτι πού δὲν ἐπιδέχεται ἀμφισβήτηση

μῆλο

1311. Μῆλο εἶμαι κι ἐγώ.

(Βλ. λῆμμα ἐγώ, ἀρ. 704, εἶμαι, ἀρ. 714, Μανώλακας ἀρ. 1252).

Ἡ παροιμία ξεκινᾷ ἀπὸ τὴν ἱστορία: Κάποτε ἓνα καράβι ναυάγησε καὶ εἶχε ἐμπόρευμα μῆλα καὶ βουδιές (καβαλίνες βοδιῶν). Ἐπέπλεε μιὰ βουδιά καὶ ἔλεγε: «μῆλο εἶμαι κι ἐγώ».

1312. Τὸ μῆλον ἔχει κόκκινην ἀπόξω τήθ θωριά δου
μά μέσα κρύβγει σκούλουκα βού τρώει τή γαρδιά δου.

Κοινή διαπίστωση: ὁ καθένας ἔχει τὰ βάσανα, τοὺς καημούς του, ὅπως λένε «ἔχει τὰ παραμέσα του».

1313. Τὸ μῆλο γάτω ἀπὸ τήμ μηλιάθ θά πφέσει.

Ἡ φράση ἀναφέρεται στὴν κληρονομικότητα: τὰ παιδιά κληρονομοῦν τὰ ἐλαττώματα καὶ προτερήματα τῶν γονέων.

1314. Τὸ μῆλο ὅσο γρύβγεται τόσομ μοσκομυρίζεται.

Λέγεται γιὰ τίς κοπέλλες πού εἶναι προσεκτικές καὶ φυλάγονται νά μὴν ἐκτεθοῦν καὶ χάσουν τὴν ἐκτίμηση τοῦ κόσμου.

μήνας

1315. Γιάδα;

Γιατί τραβᾷ ὁ μήνας τριάδα.

Λέγεται ὅταν κάποιος δέ θέλει νά ἀπαντήσῃ σ' ἓνα γιατί. Ἡ ἀκόμα γιατί ἢ ἀπάντηση στὴν ἐρώτηση εἶναι ὀλοφάνερη.

1316. Ἦβρε δόμῃ μῆνα πού θρέφει τούς δώδεκα.

Ἄναφέρνηται σέ κάποιον πού τά καταφέρνει νά ζεῖ χωρίς νά δουλεύει.

1317. Πέδε μηνες, πέδε κόβοι

κι ἓνας μῆνας πέδε κόβοι.

Τήν ἔλεγαν οἱ γεωργοί ἀναφερόμενοι σ' ἓνα δύσκολο μῆνα, σέ δουλειές, σέ ἀγωνίες πού ξεπερνοῦν σέ κόπους τούς ἄλλους. Ἔνας τέτοιος εἶναι καί ὁ Μάιος, κατά τή διάρκειά τοῦ ὁποίου πρέπει νά «μεστώσει»¹⁸⁶ τό στάχι.

μήτε

1318. Μή(τ) ἐγώ μή ἐσύ μή ὁ βάρβαζ ζίζικας.¹⁸⁷

Ἡ φράση δηλώνει κατηγορηματική ἄρνηση.

1319. Μή(τ)ε πικρός κεί δίξουσ σε

μή(τ)ε γλυκός φά 'σε.

Σύσταση γιά ἐφαρμογή στή ζωή τοῦ μέτρου: Οὔτε πολύ αὐστηρός οὔτε πολύ μαλακός πρέπει νά εἶναι ὁ ἄνθρωπος.

1320. Μή(τ)ε σύ παπά κουκχιά μή(τ) ' ἐμεῖς βλο(γ)ητικά.

ἢ

Μή(τ)ε σύ παπᾶς στά Φῶτα μή(τ) ' ἐγώ στόν ἀγιασμόσ σου.

Λέγεται ἀπό αὐτόν πού ἀρνεῖται νά δεχθεῖ τίς προτάσεις ἄλλου, ἔστω κι ἂν εἶναι καί μέ δική του ζημία. Ὁ παπᾶς γυρίζει τά Φῶτα κι ἀγιάζει τά σπίτια παίρνοντας χρήματα.

1321. Ἐβλεξα μέσ στόβ βάτο,

μή(τ)ε πάνω μή(τ)ε κάτω.

Λέγεται σέ περιπτώσεις ἀδιεξόδου.

---

186) Νά δέσει, νά ἀρχίσει νά ὀριμάζει.

187) Τζίζικας.

1322. Μή(τ)ε λωλ-λόν νά κάμεις μή(τ)ε λωλ-λός νά σέ κάμει.

ἢ

Μή(τ)ε ό λωλ-λός μή(τ)ε τό καλό σου.

Σύσταση: νά ἀπόσχεις ἀπό κάθε συναλλαγή ἢ ἐπαφή μέ τούς ἀνόητους.

μικρός

1323. Μέ τούς μικρούς μικρός, μέ τούς με(γ)άλους με(γ)άλος.

Ἡ φράση δηλώνει ότι ἡ συμπεριφορά τοῦ ἀτόμου πρέπει νά εἶναι ἀνάλογη μέ τήν ποιότητα τῶν ἀνθρώπων μέ τούς ὁποίους συναλλάσσεται. Ἡ στάση του προσαρμόζεται ἀνάλογα μέ τή συμπεριφορά τῶν ἄλλων.

1324. Μικρό γῶλο (δ)έν ἔδερεις,¹⁸⁸ με(γ)άλου μῆδ δοκιμάσεις.

Ἡ φράση δηλώνει ότι ἡ διαπαιδαγώγηση τοῦ παιδιοῦ πρέπει νά ἀρχίζει ἀπό πολύ μικρή ἡλικία, γιατί ὅταν μεγαλώσει ξεφεύγει ἀπό τόν ἔλεγχο τῶν γονέων του.

1325. Μικρά μέρη, μικροί ἀθρῶποι.

Με(γ)άλα μέρη, με(γ)άλου ἀθρῶποι.

Κοινή διαπίστωση: Στά μικρά χωριά ἢ νησιά οἱ δυνατότητες οικονομικῆς ἢ ἐπαγγελματικῆς προόδου τοῦ ἀτόμου εἶναι περιορισμένες. Ἀντίθετα, στίς μεγάλες πολιτείες παρουσιάζονται μεγάλες εὐκαιρίες.

μιλῶ

1326. Γιά μιλάς, γιά κλάν-νεις τό ἴδιου μου κάν-νεις.

Ἐκφραση περιφρόνησης γιά ἄτομο πού λέει ἀνοησίες.

1327. Γιά σένα καί γιά λό(γ)ου σου

μιλῶ καί τοῦ γειτόνου σου.

Τό ἐρωτικό αὐτό δίστιχο λέγεται γιά ἄτομο πού γιά χατήρι ἀγαπήτοῦ του προσώπου μιλά στό περιβάλλον του.

---

188) Ἐδερεις.

1328. Δίχως νά θέλεις μιλάς.

Ἐναφέρεται σέ πρόσωπο πού λέει λόγια πού δέν πρέπει.
Ἔτσι λένε: «τοῦ ξεφεύγουσι».

1329. Ἐγίνεις κι ἐσύ ἄθρωπος καί μιλάς.

Λέγεται γιά νεαρά ἄτομα, πού προσπαθοῦν νά κάμουν τούς σπουδαίους.

1330. Ἐγώ Μαργιά μου (δ)έμ μιλω.

Ἐπιβεβαίωση μιᾶς κακολογίας μέ διπλωματικό τρόπο.

1331. Ἐνας (δ)έν ἐμίλα γαί πῆα γαί ἔπνιζα δο.

Ὁ καθένας πρέπει νά διεκδικεῖ τά δικαιώματά του καί ν' ἀγωνίζεται γιά τά συμφέροντά του. (Ὁμοια μέ τήν ἀρ. 1333).

1332. Μήμ μιλάς στό βρόδο.

Σύσταση: Μή λές ἀνοησίες.

1333. Ὅποιος (δ)έμ μιλά τόθ θάβγου ζωδανό.

(Ὁμοια μέ τήν ἀρ. 1331).

1334. Οὔτε μιλω οὔτε λαλω.

Λέγεται ἀπό κάποιον πού δέ μετέχει σέ συζήτηση. Σ' αὐτήν ὁμως τήν ἀποχή κάτι ὑποκρύπτεται. Ἀντίστοιχη φράση: «Νί-
πτω τάς χεῖρας μου».

1335. Πίσω μου μιλάς; Τοῦ κώλου μιλάς.

Λέγεται γι' αὐτόν πού κακολογεῖ ἄτομο ὅταν δέν εἶναι παρόν.

1336. Πιάν-νεις ἀπό τόσ σωρό γαί μιλάς.

ἢ

Ἔνεμόμυλε, πού πιάν-νεις ἀπό τόσ σωρό γαί μιλάς.

Ἐναφέρεται στόν πολυλογά πού λέει λόγια «τοῦ ἀέρα» καί
«γυρίζει ὅπου πάει ὁ ἄνεμος».

1337. Πίτθα βρός καί πίτθα πίσω
(ν)ά 'βγω θέλω νά μιλήσω.¹⁸⁹

Λέγεται για τούς αὐθάδεις καί φλύαρους, πού ἀναμειγνύονται σέ ὑποθέσεις πού δέν τούς ἀφοροῦν.

1338. Τό χρυσό κι ἄν (δ)έμ μιλήσει,
τ' ἀργυρό κι ἄν (δ)έλ λαλήσει.

Κοινή διαπίστωση: Οἱ ἀξίες μόνες τους προβάλλονται.

μισημένος

1339. Ὁ μισημένος τοῦ σπιτιοῦ καθάριος κληρονόμος (ἢ νοικοκύρης).

Λέγεται ὅταν κάποιος πού δέν τόν θέλουν εἴτε σάν παιδί εἴτε σάν γαμπρό σέ κατάληξη γίνεται κύριος τῆς κληρονομιάς. Τά βρίσκει ἔτοιμα.

μιστός

1340. Λεῖψε ἀπό τό βολ-λύ μιστόμ¹⁹⁰ μή σοῦ κολ-λήσει κρίμα.

Σύσταση: Νά προσέχεις στίς παροχές σου πρός τούς ἄλλους, γιατί ἄν εἶναι μεγάλες, μπορεῖ νά σέ κακολογήσουν, γεγονός πού θά σ' ἀγανακτήσει: «θά σέ κάμει νά κολαστεῖς». (Βλ. λῆμμα ψυχικό, ἀρ. 2297).

μνήμη

1341. Αἰωνία του ἢ μνήμη.

Λέγεται για κάτι τό καταδικασμένο.

μοιάζω

1342. Ἄν (δ)έ 'γιουτίζαμε¹⁹¹ (δ)έν ἐσυβθεριάζαμε.

ἢ

Ἄν (δ)έμ μοιάζαμε (ἢ ταιριάζαμε) (δ)έν ἐσυβθεριάζαμε.

*Αναφέρεται σέ ἀνθρώπους πού ἔχουν πολλά κοινά. (Βλ. λῆμμα βρίσκω, ἀρ. 396, 397, 398, 399 καί καπάκι, ἀρ. 940).

189) Τό μῦθο τῆς παροιμίας σημειώνει ὁ Α. Καρανικόλας στό βιβλίο του «Παροιμίες καί φράσεις ἀπό τή Σύμη», σ. 157.

190) Ἐλεημοσύνη.

191) Ταιριάζαμε: ἀπό τό Τουρκικό jetinmek, ἀόρ. jetindi = προσαρμόζω, ταιριάζω.

1343. *Ἄθροπος τ' ἀθρώπου μοιιάζει καί πράμ-μα τοῦ πραμ-μάτου.*

Λέγεται κατά τή σύγκριση δύο ἀνθρώπων πού μοιάζουν, πού ὁμως σέ κάτι διαφέρουν. Ἡ φράση λέγεται μετά τή διαπίστωση τῆς διαφορᾶς.

1344. *Ἐγέν-νησέ μ' ἡ μάν-να μου νά μοιιάσω τοῦ κυροῦ μου.*

Ἀναφέρεται στήν κληρονομιά τῶν ἀρετῶν καί ἐλαττωμάτων τῶν γονιῶν στά παιδιά τους.

μοίρα

1345. *Ἄς ἔχουμ μοίρα δά προικιά κι ἄς εἶ' γολοκυθένια.*

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι ἡ εὐνοια τῆς τύχης μπορεῖ νά καλύψει ἀτέλειες καί ἐλλείψεις.

1346. *(Δ)έν ἔχει στόν ἥλιομ μοίρα.*

Λέγεται γιά κάποιον πολύ ἄτυχο, τόν πάμπτωχο.

1347. *(Δ)έγ ξέρει τά τρία κακά τῆς μοίρας του.*

Λέγεται γιά ἀνίκανο καί ἀγράμματο ἄνθρωπο.

1348. *Ἡ μάν-να γεν-νᾶ κι ἡ μοίρα μοιράζει.*

Μέ τή φράση τονίζεται ὁ ἀποφασιστικός ρόλος τῆς μοίρας στή ζωή τῶν ἀνθρώπων.

1349. *Ἡ μοίρα μου τόν ἄδραμ μου ὡς θέλω μοῦ τό γάμνει.*

Λέγεται στίς περιπτώσεις πού ὁ ἄντρας εἶναι πολύ καλός καί ὑπάρχει συμβίωση ἀρμονική. (Βλ. λῆμμα τύχη, ἀρ. 2015).

1350. *Ὀλίς τό γακογράφει ἡ μοίρα.*

Καί αὐτή ἀναφέρεται στή δύναμη τῆς μοίρας.

1351. *Ποιός τήν ἔχασε τήμ μοίρα*

νά τήν εὔρ' ἡ κακομοίρα.

Κοινή διαπίστωση: Οἱ ἄτυχοι εἶναι πάντα ἄτυχοι.

1352. Τά χ'(ει) ή μοίρα μου γραμ-μένα
(δ)έ βαρέρχεται κα(ν)ένα.

Κοινή διαπίστωση: Τά γραμμένα δέν ξεγράφονται. (Βλ. λήμμα
τύχη, άρ. 2022).

1353. Τί νά τῆς πῶ τῆς μοίρας μου ή κακομοιριασμένη.

Παράπονο άτυχης γυναίκας για τή ζωή της.

μοιράζω

1354. (Δ)έν ήξέρει (ή ρ-ριφνᾶ)¹⁹² νά μοιράσει (ή χωρίσει) δυό γαδάρων
άχερα.

Άναφέρεται στόν άνίκανο άνθρωπο.

μοναστήρι

1355. Τό μοναστήρι νά 'γαλά και καλογέρονς βρίσκει.

Η φράση έπισημαίνει μιá κοινή διαπίστωση: Κανένας δέν
είναι άναντικατάστατος.

μοναχικός

1356. Άς ει' d' άλλώνιμ μου μικρό gi άς ειμ μοναχικόμ μου.

Σύσταση: νά άποφεύγει ό άνθρωπος τούς συνεταιρισμούς· κα-
λύτερα νά τά βολεύει μόνος του.

μονάχος

1357. Άλίμονο σ' εκείνο βού (δ)έ βορει μοναχός του νά κάμει τή δουλειά
του.

Άλίμονο στόν άνθρωπο πού περιμένει νά τά βγάλει πέρα με τή
βοήθεια τρίτων.

1358. Τό άλλο(γ)ο μονάχο του τσιρδίζετα.¹⁹³

Εϋσχημος τρόπος δικαιολογίας θυμοϋ.

192) Καταλαβαίνει. Η λέξη προέρχεται από τό αριθμῶ, ριφνῶ.

193) Θυμώνει. Τσιρδίζομαι: από τό τουρκικό *kitdirmak* = σπάω, καταστρέφω, γίνομαι
έκτός έαυτοϋ.

1359. Τόλ λύκο δόν ῥωτήσασσι: Γιατ' εἶν' ὁ σβέρκος του χοάρως;
Κι εἶπε: Γιατί κάμνω τή δουλειάμ μου μοναχός.

Λέγεται ὡς σύσταση: Ὁ καθένας νά κάνει μόνος του τή δουλειά του, νά μὴν ἐπαφίεται στή βοήθεια τῶν ἄλλων.

μονός

1360. Οὔτε στά μονά οὔτε στά ζυ(γ)ά σέ βρίσκω.

Λέγεται γιά τόν ἀσυμβίβαστο, τό δύσκολο ἄνθρωπο.

μουνί

1361. Νά (ο)μολο(γ)οῦσα δά μουνιά νά ἴλεα ᾄς ἀλήθειες.

Ἀπάντηση σέ μιὰ παρδαλή, πού ἐπαίρεται γιά τήν τιμιότητά της.

1362. Τά σέρν' ἡ τρίχα τοῦ μουνιοῦ, βουβάλιν (δ)έ ἄ σέρνει (ἢ (δ)έ ἄ σέρνει ὁ κόσμος οὐλ-λος).¹⁹⁴

Μέ τή φράση ἐπισημαίνεται ἡ ἐπίδραση καί ἐπιβολή τῆς γυναικάς πάνω στόν ἄντρα.

μουρμουρίζω

1363. Ὀλίς τόμ μουρμουρίζουσι γαί νά πεθάνει θέλει.

Ἀναφέρεται στήν κακογλωσσιά. Ὅταν κάποιος τόν καταδικάσουν, στό τέλος θά τόν «φᾶνε»: «Θά τοῦ φᾶνε τό μ-μάτι».

μπαίνω

1364. Ἀπό τή βόρτα τόδ διώχνου γι ἀφ' τό παράθυρο βαίνει.

Λέγεται γιά ὅποιον ἐπιμένει στήν ἀγάπη του, ἐνῶ δέν τόν θέλουν γιά γαμπρό. Ἐνας ἀπό τοὺς τρόπους πού κάποιος προσπαθοῦσε νά πάρει τήν ἐγκριση τῶν γονιῶν τῆς κόρης ἦταν νά τήν πάει στό «μπροστάρι», στό χορό, νά τή χορέψει. Ἄν ὁ πατέρας τῆς κόρης τόν «ἔρραине», δηλ. πετοῦσε χρήματα στά ὄργανα, τελείωνε ὁ ἀρραβῶνας.

---

194) Ἦταν τά παλιά χρόνια στή Νίσυρο ἕνας Ἀρμένης πού ζοῦσε στήν Καρδάμενα καί λεγόταν Ἀποστόλης. Ἦταν βλεπιός (ἀγροφύλακας) καί παντρεύτηκε Νικιάτισσα. Σ' ἐρώτηση πῶς βρέθηκε στό νησί, ἀπαντοῦσε: «Δέσει γούμενα, πάρεις μαχαίρι, κρούτσου-κρούτσου κόψεις γούμενα, φύγεις. Δέσει ἀλεσίδα, πάρε λίμα, κρούτσου-κρούτσου, φύγεις. Τρίχα μουνιοῦ δέσει (δ)έ γόβει, (δ)έφ φεύγει».

1365. Έβα μολόχα κι έβγα τσουκνίδα.

Εύχη ή επίκληση βοήθειας. Όταν τά παιδιά τά κεντούσε ή τσουκνίδα, έπαιρναν μολόχα κι έτριβαν τό μέρος πού τούς κέντισε ή τσουκνίδα, λέγοντας τήν παραπάνω φράση. Τό κάψιμο έφευγε, γιατί τά φύλλα τής μολόχας έχουν λάδι πού είναι άντιφλογιστικό.

μπαρούτι

1366. Βρωμάει βαρούθι.

Ή φράση λέγεται από κάποιον πού διαπιστώνει ότι δέν είναι εύπρόσδεκτος σέ συντροφιά.

μπάσταρδος

1367. βάσταρδο νεθρέφεις,¹⁹⁵ διά(β)ολο νεθρέφεις.

Αναφέρεται στην άχαριστία των υιοθετουμένων τέκνων.

μπογιά

1368. (Δ)έ βερνά ή βογιά του.

Λέγεται για άτομο πού δέν είσρακούεται ή γέρασε.

μπόρα

1369. βόρα είν' γαί θά περάσει.

Λέγεται ως παρηγοριά σέ περιπτώσεις κακοτυχίας ή δυσκολιών.

μπορώ

1370. Πότ' ό Γιάν-νης (δ)έ βορεί πότ' ό κώλος του πονεί.

Λέγεται για κάποιον πού προφασίζεται άσθένεια για νά άποφύγει νά δουλέψει.

μπουκιά

1371. βουκιά καί συγχώριο.

Λέγεται για κάτι τό πολύ ώραίο ή νόστιμο.

---

195) Άνατρέφεις.

μπουνάτσα

1372. *Ἡ βονάτσα θά φέρει καί φουρτούνα.*

ἢ

Μετά τήφ φουρτούνα ἔρκεται βονάτσα.

Ἐναφέρεται στήν ἐναλλαγή τοῦ καιροῦ. Μετά τήν ἀναστάτωση ἔρχεται ἡ γαλήνη καί ἀντίθετα. Νόμος τῆς φύσης.

μυαλό

1373. *Ἐβούρζιασε¹⁹⁶ δό μυαλόμ μου.*

Ζαλίστηκα. Τό μυαλό μου δέ λειτουργεῖ. Τά ἔχω χάσει.

1374. *Ἐπῆρα δά μυαλά του ἀέρα.*

Λέγεται γιά κάποιον, πού, ὅπως λένε, «τό πῆρε ἀπάνω του».

1375. *Ἐχει θηλυκό μυαλό.*

Λέγεται γιά τόν ἔξυπνο καί δημιουργικό ἄνθρωπο.

1376. *Καλύτερα μυαλό στό κεφάλι*

παρά πλοῦτος καί μέ ζάλη.

Λαϊκή διαπίστωση: Εἶναι προτιμότερο ὁ ἄνθρωπος νά εἶναι γνωστικός, μορφωμένος παρά πλούσιος μέ σκοταδῦρες.

1377. *Κουκούτσι μυαλό (δ)έν έχει.*

Λέγεται γιά τόν χωρίς κρίση ἄνθρωπο.

1378. *Μ' αὐτά τά μυαλά νά κοιμᾶσαι.*

Ἐκφραση κατηγορηματικῆς διαφωνίας μέ τίς σκέψεις καί τίς προθέσεις ἄλλου.

1379. *Μοῦ πῆρε τά μυαλά.*

Λέγεται γιά ἄτομο πού μέ τήν ἐπιμονή του καί τή φλυαρία του ἐνοχλεῖ.

---

196) Ἐκλούβιασε.

1380. Ὁ πού (δ)έν ἔχει μυναλά ἔχει πόδια.

Ἡ φράση ἐπισημαίνει ὅτι ὅποιος ἐνεργεῖ χωρὶς σκέψη θὰ ὑποβληθεῖ σέ ἄσκοπους κόπους.

1381. Τά ἔχω τετρακόσια.

ἢ

Ἐγὼ τά μυναλά μου τά ἔχω τετρακόσια.

Κομπασμός σέ συζήτηση: Ἐγὼ εἶμαι πολὺ ἐξυπνος καὶ δέ μέ γελᾶς.

1382. Τά μυναλά σου καὶ μιάλ λύρα γαί τοῦ βογιαζῆ ὁ κόπανος.

Ἀπευθύνεται σέ ἄτομο πού λέει ἀνοησίες.

1383. Τό μυναλό σου εἶναι σά δ' ἀποδοκέφαλο δῆς Νοτιᾶς.¹⁹⁷

Ἀπευθύνεται σέ νεαρὸ ἄτομο: Δέν ἔχει πῆξει, εἶναι ἀκόμα νερουλό τό μυναλό σου.

μύγα

1384. Ἀφ' τῆμ μύ(γ)α (δ)έβ βγαίν-νει ἀζίγι.¹⁹⁸

Λέγεται γιὰ φιλοχρήματο πού ἐπιμένει νά κερδίσει ἢ νά πάρει λεφτά ἀπὸ ἕναν πάμπτωχο.

1385. Αὐτός χάφτει μύ(γ)ες.

Λέγεται γιὰ ἄνθρωπο ἀνίκανο καὶ βλάκα.

1386. Ἐκαμεν ἢ μύ(γ)α κῶλο

κι ἔχεσε δό γόσμον οὐλ-λο.

Λέγεται γιὰ ἄτομο πού ἀπὸ τό τίποτα ἔγινε κάτι, ἔκαμε λεφτά καὶ βρίζει καὶ κακολογεῖ ὄλους.

1387. Ἡ μύ(γ)α τόν ἐτσίθησε;

Λέγεται γιὰ κάποιον πού ξαφνικά καὶ ἀναίτια θυμώνει καὶ ἐξάπτεται.

197) Πηκτὴ: Βρασμένα κομμάτια κρέατος κεφαλιοῦ, πού γιὰ νά πῆξουν πρέπει νά φουσήξει βοριάς. Μέ τό νοτιὰ δέν γίνεται πηκτὴ.

198) Λίπος.

1388. Ὅποιος ἔχει τῆμ μύ(γ)α μυ(γ)άζεται.

Ὁ ἔνοχος προδίδεται ἀπό τή στάση του.

1389. Νά μὴν ἐγίσει ἡ μύ(γ)α τό φτερό δου.

Λέγεται γιά τόν εὐέξαπτο ἄνθρωπο.

μύλος

1390. Αὐτός εἶναι κατώπετρα τοῦ μύλου.

ἢ

Ἡ κατώπετρα τοῦ μύλου.

Λέγεται γιά τούς βραδυκίνητους, τούς τεμπέληδες: «ὦ! κατώπετρα τοῦ μύλου, πάρε τά πόδια σου».

1391. Ὅποιος μέσ' στόμ μύλο βαίν-νει
λερωμένος πάντα βγαίν-νει.

Ὅποιος συναλλάσσεται μέ παλιανθρώπους θά βγεῖ ζημιωμένος. (Βλ. λῆμμα ἀνακατώνω, ἀρ. 173).

1392. Στόμ μύλο βαίζεις ταβουρά,
κρίμας στά θέλια πού χαλᾶς.

Λέγεται γιά ἄτομα ἀπειθή, πού δέν ἐπιδέχονται συμβουλές.

1393. Τό σιτάρι γυρίσει ἴπογυρίσει στόμ μύλο θά πάει.

Διαπίστωση: Ὅλα τά πράγματα σέ τελική κατάληξη θά βροῦν τόν προορισμό τους. Ὁ καθένας θά ὑποστεῖ τήν τύχη του.

μυλωνοῦ

1394. Στῆς μυλωνοῦς τό γῶλο ζητᾶς ὀρτογραφία.^{198β}

Ἡ φράση ἀναφέρεται σ' αὐτόν πού ἔχει ἀξίωση καλῆς συμπεριφορᾶς ἀπό ἀνόητο καί κακοαναθρεμμένο ἄνθρωπο.

198β) Ὁρθογραφία: Ἡ παροιμία ξεκίνησε ἀπό τό ἐξῆς περιστατικό: Κάποτε ἡ μυλωνοῦ στό μύλο κάθισε πάνω σ' ἓνα ἀνοιχτό σακί γεμάτο ἀλεύρι καί ἄφησε τό ἀποτύπωμα τοῦ πισινοῦ της. Ὄταν ἦρθε ὁ κάτοχος τοῦ σακιοῦ νά τό πάρει, εἶδε τό ἀποτύπωμα κι ἐρώτησε τό μυλωνά τί συνέβη. Ὁ μυλωνάς τοῦ ἔδωσε τήν ἀπάντηση αὐτή, πού ἔμεινε ὡς παροιμία.

μυρίζω

1395. Τό ἕνα τοῦ μυρίζει, τό ἄλλο τοῦ βρωμάει.

Ἄναφέρεται στους ἰδιότροπους, πού τίποτε δέν τούς ἱκανοποιεῖ.

μυστικό

1396. Μήθ θαρρευτεῖς¹⁹⁹ (βιστευτεῖς) στόφ φίλος σου καί πείς τό μυστικόσ σου,

φίλος στόφ φίλο θά τό πεί κι εἶναι γακόδ δικόσ σου.

Τό μυστικό δέν πρέπει νά λέγεται. Ἄπό τή στιγμή πού κοινολογήθηκε, ἔπαψε νά εἶναι μυστικό.

μύτη

1397. (Δ)έγ γλέπει πιά μακριά ἀφ' τήμ μύτθη δου.

Λέγεται γιά τούς κοντόφθαλμους.

1398. Ἐσήκωσε ἀήμ μύτθη δου ψηλά.

Λέγεται γιά τόν ὑπερόπτη, τό φαντασμένο.

1399. Μοῦ τό ἄβγαλε ἀφ' τήμ μύτθη.

Λέγεται γι' αὐτόν πού ἀφοῦ μᾶς ἔκαμε κάποιο καλό ἢ μιά ἐξυπηρέτηση, στό τέλος μᾶς δυσaráεστησε.

1400. Νά μοῦ τρυπήσεις τήμ μύτθη.

Κατηγορηματική διαβεβαίωση κάποιου, πώς δέν πρόκειται νά συμφωνήσει στό μέλλον γιά κάτι πού δέν τό θεωρεῖ σωστό.

1401. Τόν σέρνει (ἤ τραβᾶ) ἀπό τήμ μύτ(θ)η.

Λέγεται γιά τήν ἐπιβολή τῆς γυναίκας στόν ἄντρα της.

1402. Τό ἀφώει ἡ μύτθη του.

Ἄπειλή πού ἀπευθύνεται σέ παιδιά, ὅταν κάνουν ἀταξίες.

---

199) Θαρρεύω = τολμᾶ.

μωρό

1403. *Τό μωρό φαίνεται από τά σκατά του.*

Οί κενώσεις τοῦ μικροῦ δείχνουν ἄν εἶναι ὑγιές ἢ ὄχι. Στά παλιά χρόνια οἱ μητέρες ἔδιναν μεγάλη σημασία σ' αὐτές, γιά τό φόβο τῶν ἐντερικῶν.

νάζι

1404. *Κάμνει καί τά νάζια του.*

Λέγεται γι' αὐτόν πού, ἐνῶ ἐπιθυμεῖ κάτι, δίνει διαβεβαιώσεις ὅτι δέν τό θέλει.

ναύτης

1405. *Πού φάει ναύτη τό βαράν ἔχει με(γ)άλο κρίμα,
πού βαίν-νει μέσ στήθ θάλασσα κι εἶν' ἀνοιχτό τό μνημα.*

Ἡ φράση ὑπενθυμίζει τή σκληρή καί ἐπικίνδυνη δουλειά τοῦ ναύτη, γι' αὐτό εἶναι μεγάλη ἀδικία νά τοῦ τρώει κανεῖς τόν κόπο του.

Νάχας

1406. *Ὁ Νάχας καί ὁ Νάβρας ἦταν ἀδέρφια.*

Λέγεται γιά ὄσους κάνουν συνέχεια ὑποθέσεις προτάσσοντας πάντα τό «Νά». Λέγεται καί γιά τούς τεμπέληδες.

νέος

1407. *Τ' ἄστρον μέ τ' ἄστρον περπατοῦ γ' ἥλιος μέ τό φεγάρι
καί κάθε νιός καί κάθε νιά στό ταίριασμα τοῦ πάει.*

Λέγεται στίς περιπτώσεις πού ὁ γαμπρός καί ἡ νύφη εἶναι τῆς ἴδιας σειρᾶς.

νερό

1408. *Αὐτό σηκών-νει ν-νερό.*

Λέγεται γιά κουβέντα πού κάτι ὑποκρύπτει.

1409. Έβαλε δὲ ν-νερό στ' αὐλάκι,

ἢ

βῆκε δὲ ν-νερό στ' αὐλάκι.

Λέγεται στίς περιπτώσεις πού ἡ δουλειά παίρνει κανονικό δρόμο, στρώνει.

1410. Έκαμεμ μιά ἀρύπα στό ν-νερό.

Λέγεται σέ περιπτώσεις ἀποτυχίας.

1411. Ἦρτε στά ν-νερά μου.

Λέγεται ἀπό κάποιον πού ἔπεισε τό πρόσωπο πού τόν ἐνδιέφερε.

νηστεύω

1412. Νηστεύγει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ γιατί (δ)έν ἔχει νά φάει.

Λέγεται γι' αὐτόν πού ἀπό ἀνάγκη ἢ στέρηση ἀπέχει ἀπό κάθε ἀπόλαυση. Λέγεται ἐπίσης γιά ὅποιον κάνει τό καλό ἐπειδή δέν μπορεῖ νά γίνει διαφορετικά.

1413. Νηστεύγω Χριστέ μου,

στανιόσ σου φτωχέ μου.

Ὅμοια μέ τήν προηγούμενη.

νηστικός

1414. Νησικιά ἀρκούδα (δ)έχ χορεύγει.

(Βλ. λήμμα εὐκαιρη, ἀρ. 759).

1415. Τί νά κάμει ὁ πεινασμένος τοῦ νηστικοῦ;

Λέγεται στίς περιπτώσεις πού ζητεῖται βοήθεια ἀπό κάποιον πού στήν πραγματικότητα ἔχει ὁ ἴδιος ἀνάγκη ἀπ' αὐτήν.

νιάου

1416. Νιάου νιάου στά κεραμίδια.

Ἀναφέρεται σέ γεγονός πού ἐνώ εἶναι ὀλοφάνερο προσπαθοῦν νά τό ἀποκρύψουν.

νιάτα

1417. *Ἐρημα νιάτα, κακά γεράματα.*

ἢ

Κακά νιάτα, κακά γεράματα.

Διαπίστωση κοινῆς ἀλήθειας: ὅταν τὰ νιάτα περνοῦν στείρα, χωρὶς δημιουργία, τὰ γεράματα θὰ εἶναι δύσκολα, γιατί θὰ τὰ συνοδεύουν ὄχι μόνο ἡ ἀνέχεια ἀλλά καί ἀρρώστιες.

νιότη

1418. *Ὁ πού ἴγαπᾶ τὴν νιότη σου πολ-λύ γαιρό δὴν ἔχει.*

Προτροπή γιά ζωὴ κανονική, χωρὶς καταχρήσεις.

νίπτω

1419. *Νίπτω τὰ χέρια μου.*

Λέγεται ἀπὸ ἄτομο πού παύει νά ἐνδιαφέρεται γιά μιά δουλειά ἢ ἐνέργεια γιατί δέν εἰσακούστηκε. Λέγεται ἀκόμα ὅταν οἱ ἐνέργειες κάποιου εἶναι σάν αὐτές τοῦ Πόντιου Πιλάτου.

νοικοκυρά

1420. *Ἡ καλή νοικοκυρά ἀπὸ τὴ βόρταφ φαίνεται.*

Ἡ καθαριότητα, «ἡ λάτρα» τοῦ σπιτιοῦ, εἶναι ἀπὸ τὰ κύρια προσόντα πού χαρακτηρίζουν τὴν καλή νοικοκυρά: Ἡ καθαριότητα ξεκινᾶ ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ.

νοικοκύρης

1421. *Ἦρταν οἱ βερβιάδες νά βγάλ-λουν δούς νοικοκυρούς.*

Λέγεται στὶς περιπτώσεις πού ἀνάξιοι ἄνθρωποι καὶ ἀγέντιμοι ζητοῦν νά ἀντικαταστήσουν στά ἀξιώματα τοὺς συνετοὺς καὶ ἔμπειρους.

1422. *Νοικοκύρης καὶ παραβοκύρης.*

Προβολὴ τῆς ἱκανότητος ἀτόμου πού ἐξουσιάζει τὴν περιουσία του καὶ τό σπίτι του.

1423. *Ὅτι ξέρει ὁ νοικοκύρης (δ)έν ἠξέρει ὁ κόσμος οὐλ-λος.*

Ὁ νοικοκύρης ξέρει νά διαχειρίζεται τίς δικές του ὑποθέσεις καλύτερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους, τοὺς ἄσχετους.

1424. Πιό πολ-λά ξέρει ό λωλ-λός νοικοκύρης από τόφ φρένιμο γείτονα.

(“Ομοια μέ τήν προηγούμενη). *Ακόμα κι ένας γνωστικός γείτονας δέν μπορεί νά ξέρει περισσότερα γιά τίς ύποθέσεις του ίδιου του ενδιαφερόμενου.

1425. Τόγ γάδαρορ ρωτήξανε πόσα μίλια παίρει τήν ώρα κι εἶπε - 'Αναλόγως τόν νοικοκύρη βού μέ λαλεῖ.

*Ο άρμόδιος γιά μιά δουλειά, μιά επιχείρηση, είναι ό μόνος υπεύθυνος τής πορείας καί τής απόδοσής της.

1426. Τό λάδιγ 'γαπα τόν νοικοκύρη.

*Η φράση δηλώνει ότι από τή μετάγγιση του δοχείου που περιέχει λάδι κάτι μένει σέ όφελος του νοικοκύρη που τό πουλά.

1427. Τό μουνί καί τό κελ-λάρι έναθ θέλουν νοικοκύρη.

*Εκεί που έχει ένας τήν εϋθύνη τής διαχείρισης δέν χωρεῖ άλλος, δέν πρέπει νά εμπιστευεσαι κανέναν.

1428. Του νοικοκυρου τό μ-μάθι
εἶν' γοπριά μέσ' στό χωράφι.

*Η φράση επισημαίνει τήν αξία που έχει τό ενδιαφέρον καί ή παρακολούθηση τής εργασίας καί τῶν κτημάτων από τόν ίδιο τόν νοικοκύρη.

νόμος

1429. *Εδῶ οὔλ-λοι οί νόμοι κι οί προφήτες κρέμ-μουδαί.

Λέγεται στίς περιπτώσεις που όλα εξαρτῶνται από ένα πρόσωπο ή από κάτι που αναφέρεται. Λέγεται ακόμα γιά ένα μοναχοπαίδι, μοναδικό κληρονόμο.

νούλλα

1430. Οὔλ-λα, οὔλ-λα τά τρώει ή νούλ-λα.

*Ο άνίκανος άνθρωπος, ή κακή διαχείριση, οδηγούν στήν καταστροφή, στό μηδέν.

νοῦς

1431. Ἄβουλος (ἢ ἄσκεφτος) ὁ νοῦς, διπλός ὁ κόπος.

Ἡ φράση ἐπισημαίνει τὴν ἀξία πού ἔχει ἢ μελέτη καὶ ὁ προγραμματισμός γιὰ τὴν ἐκτέλεση ἑνὸς ἔργου.

1432. Ἄσκεφτος ὁ νοῦς κάμνει τὴ δόχην ἔρημη.

Διαπίστωση: Ὅταν κάποιος δὲ σκέπτεται πρὶν νὰ ἐνεργήσει, χάνει ἀκόμα καὶ τὴν εὐνοια τῆς τύχης.

1433. Ἐπῆραν οἱ δια(β)όλοι τὸν νοῦ δου.

Λέγεται γι' αὐτόν πού δέν σκέπτεται ἀλλὰ ἐνεργεῖ ἀπερίσκεπτα.

1434. Ἐχουν οἱ φύλακες τὸν νοῦ.

Ἐχω λάβει τὰ μέτρα μου. Ἐνδειξη προνοητικότητας.

1435. Κάθεται καὶ νοῦ γατεβάζει.

Λέγεται γιὰ τὸν ἀνόητο, τὸν τεμπέλη, πού διαρκῶς κάνει σχέδια, τὰ ὁποῖα δέν ἐφαρμόζει ποτέ.

1436. Κάμε τοῦ χοιροῦ τὸν νοῦ.

Σύσταση: νὰ μὴ στενοχωριέσαι. Γίνεται ἀναφορά στό χοῖρο, γιατί εἶναι χοντρόπετσος.

1437. Κάμε ὄξω νοῦ.

Ὅμοια μέ τὴν προηγούμενη. Ἀπευθύνεται σέ λυπημένο πρόσωπο. Σύσταση γιὰ νὰ ξεχάσει τίς λύπες καὶ τίς συμφορές. (Βλ. λῆμμα λωλός, ἀρ. 1200).

1438. Κοδά στὸν νοῦ γι ἢ γνώση.

Ἐπισημαίνεται ἡ ἀξία τῆς κρίσης καὶ τῆς φρόνησης: Αὐτές οἱ δύο ἀρετές βοηθοῦν στὴν ὑπερπήδηση τῶν ἐμποδίων καὶ τὴ λύση τῶν προβλημάτων.

1439. Νοῦν ἔχει, μυναλό (δ)έν ἔχει.

Λέγεται γιὰ ἄτομο πού δέν διακρίνεται γιὰ τὴν κρίση του, πού εἶναι ἐπιπόλαιο.

1440. 'Ολίς τόδ δέρνουδ δεκοχτώ και (δ)έ δόδ δέρν' ό νοϋς του.

"Οποιος δέν έχει μυαλό για νά σκεφθει είναι άξιολύπητος.

1441. 'Ολίς τό βού (δ)έ γατεβάζει ό νοϋς του κι ή κεφάλη του ψείρες.

"Ομοια μέ τήν προηγούμενη.

1442. 'Ο νοϋς μου πάει νά σαλέψει.

Λέγεται σέ περίπτωση άμηχανίας και στενοχώριας.

1443. "Οξω νοϋς και πέρα βρέχει.

Σύσταση νά είναι κανείς άδιάφορος: Νά μή σκέφτεται τά βάσανά του. ("Ομοια μέ άρ. 1436, 1437).

1444. "Οποιος (δ)έν έχει νοϋ έχει ποδάρια.

Λέγεται για τόν άφηρημένο, πού αναγκάζεται νά κάνει διπλό κόπο για νά διεκπεραιώσει μιά δουλειά.

1445. "Οσα βάν-νει ό νοϋς μου νά πāνε στά δρη και στά βουνά (και στ' άκαρπα τά δέδρα).²⁰⁰

'Αναφέρεται σέ κακές προβλέψεις και σκέψεις πού άφοροϋν άγαπημένα πρόσωπα.

1446. "Οσα κρύβγει μέσα ό νοϋς σου τά ξερνā οϋλ-λα ή άγκλούπα²⁰¹ (ή τό χαραπούλι).

'Απευθύνεται σέ μεθυσμένο, πού στό μεθύσι του τά βγάξει όλα στή φόρα.

1447. Παδοϋ τόν νοϋν έσπειρα do
gi όπου προλάβα bήρα do.

'Αναφέρεται στους τεμπέληδες, σ' όσους λένε άνοησίες.

1448. Συλλο(γ)ισμένος είν' ό νοϋς μου.

Λέγεται άπό άτομο πού συνεχώς σκέπτεται τά βάσανα και τά προβλήματά του.

200) 'Η μέσα σέ παρένθεση φράση λέγεται σπάνια.

201) Φλασκι πού πιάνουν τό κρασί.

1449. Τά 'χεν ή Κυρά (ή Μαργιά) στόν νοῦ της
τά 'βλεπε γαί στ' ὄνειρό της.

'Αναφέρεται σ' ἐπιθυμίες ἀπραγματοποίητες πού μένουν μόνο ὄνειρα.

1450. Τά 'χει ὁ νοῦς μου (δ)έ δά λέω
παρά κάθουμαι καί κλαίω.

(Βλ. λήμμα κλαίω, ἀρ. 1014).

1451. Τόθ Θεό δόν ἤβραμ μέ τόν νοῦ.

Τονίζεται ή μεγάλη ἀξία τοῦ νοῦ, τοῦ λογικοῦ.

1452. Χαϊνά²⁰² νοῦς.

Λέγεται γι' αὐτόν πού σέ μιά στιγμή ἀφαιρεῖται: Ποῦ νά 'χεις μυαλό;

νταβάζ²⁰³

1453. Σ' ἔνα διβά εἴμαστε οὐλ-λοι μας.

Κοινή ή μοίρα τῶν ἀνθρώπων: «Σ' ἔνα καζάνι βράζουμε».

ντροπή

1454. 'Από φροπή μου μέ τό γόσμο (δ)έν ἔκαμα παιδιά μέ τόν ἄφραμ μου.

'Αναφέρεται σέ ἀνυπόληπτη γυναίκα.

1455. 'Η φροπή παιδιά (δ)έ γάμνει.

'Η φράση ἀναφέρεται σ' αὐτόν πού διστάζει νά κάμει κάτι ἀπό σεμνότητα. Λέγεται καί ὡς σύσταση: 'Ο ἄνθρωπος πρέπει νά κάνει αὐτό πού πρέπει.

1456. 'Η μισή φροπή δική μου κι ή μισή φροπή δική του.

Λέγεται ἀπό κάποιον πού, ἐνῶ περιμένει ἀρνητική ἀπάντηση σ' αἴτημά του, ἀποφασίζει νά τό ζητήσει γιά νά τόν φέρι σέ δύσκολη θέση. 'Εκβιασμός γιά νά ληφθεῖ κάποια ἀπάντηση.

---

202) Τουρκική λέξη. 'Εδῶ σημαίνει: Ποῦ νά ἔχει κανεῖς μυαλό.

203) Ταψί.

νῦν

1457. Ἐφτασεν (ἢ ἤρτεσ) στό νῦν γαί ἀεί.

Λέγεται γιά ἄτομο πού ἔφτασε στό ἔσχατο ὄριο ὑπομονῆς ἢ κινδύνου.

νύφη

1458. Ἐμ-μορφη εἶν' ἢ νύφ-φη μας ἀμ-μ' εἶναι στραβή.

Λέγεται στίς περιπτώσεις πού ὑπάρχει κάποιο τρωτό ἀλλά εἶναι κρυφό.

1459. Ἡ νύφ-φη ἀβίς (ἢ ἀφ' ὄντας) θά γεν-νηθεῖ
ἀφ' τὰ πεθερικά κρατεῖ.

ἢ

Ἡ νύφ-φη ἀπό τὰ γεν-νοφάσκια²⁰⁴ τῆς τῆς πεθερᾶς τῆς μνοιάζει.
Λέγεται ὅταν ἡ νύφη εἶναι καλή καί παρουσιάζει τὰ ἴδια
φυσικά προτερήματα ἢ ἑλαττώματα μέ τήν πεθερά τῆς. Στοι-
χεῖο οἰκογενειακῆς ἁρμονίας.

1460. Ὅ,τι ἀρπάξ' ἢ νύφ-φη στό βαστό.²⁰⁵

Σύσταση: Μή χάνεις τήν εὐκαιρία. Μήν ἀμελεῖς ὅ,τι μπορείς
νά ἐκμεταλλευθεῖς ἐνεργώντας τήν κατάλληλη ὥρα.

1461. Σά ἀήν νύφ-φη στέκεται (ἢ περπατᾶ).

Λέγεται γιά κάποιον πού εἶναι διστακτικός.

νύχι

1462. Εἶναι νύχι καί κρέας.

Λέγεται γιά ἄτομα πού συνδέονται πολύ στενά.

---

204) Ἀπό τότε πού εἶναι στίς φασκές (στά σπάργανα).

205) Παστός; τό νυφικό κρεβάτι.

νύχτα

1463. *Ἡ νύχτα βγάζει ἐπίτροπο κι ἡ αὐγή μητροπολίτη.*

ἢ

Ἡ νύχτα βασιλιάγ γεν-νᾶ καί ἡ αὐγή βεζύρη.

Διαπίστωση: Ἐκείνη τή στιγμή σέ στιγμή τά πράγματα ἀλλάζουν.

Ἐκεῖνος ἄνθρωπος πρέπει νά αἰσιοδοξεῖ.

1464. *Νύχτα σκοτάδι καί μυρίζει καί τυριά.*

Λέγεται γιά ἄτομο πού δέν κάνει καλά τή δουλειά του. Ἡ παροιμία ξεκίνησε ἀπό τό ἐξῆς περιστατικό: Δυό ἀδέλφια θά πήγαιναν κυνήγι. Ἐκεῖνος ζήτησε ἀπό τό μικρό νά δεῖ ἂν ξεφώτισε, γιά νά ξεκινήσουν. Ἐκεῖνος ἀντί νά ἀνοίξει τό παράθυρο, ἀνοίγει τό ντουλάπι πού ἦταν τά τρόφιμα. Τότε εἶπε τή φράση «Νύχτα...», πού ἔμεινε παροιμιώδης.

1465. *Ὅποιος τήν νύχτα βορπατεῖ γιά κλέφτει, γιά πορνεύγει,*

γιά τήν ἀγάπη του ἔχασε καί πά' νά τήν γυρεύγει.

Ἡ φράση ὑποδηλώνει τούς κινδύνους πού περικλείει ἡ νύχτα.

1466. *Ὅποιος τήν νύχτα βορπατεῖ*

λάσπες καί πηλά (ἢ σκατά) πατεῖ.

Λαϊκή διαπίστωση: Ἡ κυκλοφορία τή νύχτα δέν ἔχει καλά ἀποτελέσματα.

1467. *Τῆς νύχτας τά κα(μ)ώματα θεωρεῖ τα ἡ μέρα καί γελά.*

Ἡ δουλειά πού γίνεται τή νύχτα μειονεκτεῖ ἔναντι τῆς δουλειᾶς πού γίνεται τήν ἡμέρα. Σύσταση: ὁ ἄνθρωπος νά ἀποφεύγει τό σκοτάδι στή ζωή καί στίς πράξεις του.

Ξαμῶνω²⁰⁶

1468. *Μὴν ἐξαμῶν-νεις²⁰⁶ χέρι βάνω μου.*

Λέγεται ὡς ἀπειλή σέ ἄτομο πού πρόκειται νά καβγαδίσει.

---

206) Σηκῶνω, ἀπλώνω χέρι. Ἐξαμῶνω: τά μέτρα πού παίρνει ὁ ράφτης.

Ξεκάρφωτος

1469. Πῶς βαστᾶς, Θεέ μου, τὰ κεραμίδια ἀξεκάρφωτα.

Λέγεται ὡς ἔκφραση ἀγανακτήσεως ἀπό ἄτομο πού ἀκούει ἀνοησίες. Λέγεται ἐπίσης σέ περιπτώσεις πού συμβαίνει κάτι παράλογο.

Ξενογαπῶ

1470. Ξενογαπᾶς καί χαίρεσαι, μά χάν-νεις τήν δξία.

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι αὐτό πού ἀπομακρύνει ἀπό τήν οἰκογένεια, ὅσο εὐχάριστο κι ἄν εἶναι, μειώνει ἠθικά τό ἄτομο στήν κοινωνία.

Ξενοθερίζω

1471. Ξενοθερίζεις, τρα(γ)ουδᾶς, κακόχ χειμώναν ἔχεις.

Διαπίστωση: Τό ἄτομο πού δέν ἐνδιαφέρεται καί παραμελεῖ τή δουλειά του θά ζημιώσει καί τό χειμῶνα θά τόν περάσει μέ ἀνέχεια.

Ξένος

1472. Δύο γαδάροι μάχομαι (ἢ μαλ-λώνασι) σέ ξένον ἀχερώνα.

ἢ

Δύο γαδάροι μάχομαι σέ ξένη θημονίτσα.

Λέγεται γι' αὐτούς πού διεκδικοῦν πράγματα πού δέν τούς ἀνήκουν.

1473. Ἐφάασσάσ σας²⁰⁷ οἱ ξένες ἔγνοιες.

Λέγεται γι' αὐτόν πού ἀνακατεύεται σέ ξένες ὑποθέσεις. Λέγεται ἀκόμα γιά κάποιον πού κλαίει καί λυπᾶται γιά τό θάνατο ὄχι πολύ συγγενικοῦ προσώπου.

1474. Καθένας ἔχει βάσανα, ἀλλ' ἀπό μ-μάτθια ξένα
ὁ κάθε ἄνθρωπος κρατᾶ τά πάθη του κρυμ-μένα.

Σύσταση: ὁ καθένας νά κρατᾶ μέσα του τά βάσανά του. (Βλ. λῆμμα φρόνιμος, ἀρ. 2099).

---

207) Σᾶς φάγανε.

1475. *Μέ ξένα κόλ-λυ(β)α μνημονεύεται.*

Λέγεται για κάποιον που κάνει τό γενναιόδωρο προσφέροντας από πράγματα που δέν τοῦ ἀνήκουν.

1476. *Μέ ξένα φτερά πετᾶ.*

Λέγεται για ἄτομο που προοδεύει μέ τή βοήθεια ἄλλου.

1477. *Μέ τόγ ξένο κῶλο γλάν-νεις.*

Ἐναφύεται σέ ἄτομο που διαπράττει ἀσχήμιες μέ τή συνδρομή ἄλλου.

1478. *Ξένα κόκχαλα ποιός τά λυπᾶται;*

Λέγεται σέ περιπτώσεις που γίνεται κάτι σέ βάρος ξένης παρουσίας ἢ ὅταν προκαλεῖται σωματική κάκωση σέ κάποιον καί ὁ τρίτος μένει ἀδιάφορος ἢ καί εὐχαριστιέται ἀπό τό γεγονός.

1479. *Ξένοι πόνοι, ξένα γέλια.*

ἢ

Ξένος πόνος, κόπανος.

Διαπίστωση: Τά ἀτυχήματα τῶν ἄλλων μᾶς εἶναι ἀδιάφορα.

1480. *Ξένος γιός (δ)έγ (γ)ίνετα κι ἡ νύφ-φη θυγατέρα.*

Τό γαμπρό καί τή νύφη δέν εἶναι δυνατό νά τούς ἀγαπήσει κανείς σάν τά πραγματικά του παιδιά.

1481. *Ξένο ψωμί, δικό του μαχαίρι.*

Λέγεται γι' αὐτόν που κατασπαταλᾷ ξένη παρουσία. (Βλ. λήμμα δικός, ἀρ. 641).

1482. *Ἄ ξένος ὄξω θεωρεῖ.*

Ἄ ξένος εἶναι ἀδιάφορος για τά προβλήματα τοῦ ἄλλου.

1483. *Σέ ξένον, γῶλον ἐκατό ξυλιές.*

Σύσταση: Νά ἀδιαφοροῦμε για καθετί που δέν μᾶς ἀφορᾷ.

Λέγεται όμως και για τις περιπτώσεις που ή ζημιά της περιουσίας του άλλου μᾶς αφήνει αδιάφορους. (Βλ. λήμμα ξξω, ἀρ. 743).

1484. *Τά ξένα ξαίνουν.*

Ἡ φράση υποδηλώνει τὴν ἰδιοτέλεια τῶν ξένων. Αὐτοὶ ἐπιδιώκουν τὴ ζημιά τοῦ ἄλλου.

1485. *Τά ξένα ροῦχα σάφ φορεῖς
λλί(γ)ο γαιρό θά τά χαρεῖς.*

Προτροπή: Δέν πρέπει κανεῖς νά στηρίζεται στή βοήθεια τῶν ἄλλων, γιατί κάποτε θά τόν ἐγκαταλείψουν.

1486. *Τά ξένα σύκα εἶναι πιά γλυκά.*

Ἦ,τι μᾶς προσφέρεται δωρεάν ἢ ὅταν ἀπολαμβάνουμε κάτι τό ξένο, εἶναι ἀρεστό.

1487. *Τόγ ξένον εἰς τό σπίτισ σου γιά μάρτυρα δόν ἔχεις.*

Ἡ παροιμία ἐπισημαίνει ὅτι ὅταν ὑπάρχει ξένος στό σπίτι κινδυνεύουν τά μυστικά τοῦ σπιτιοῦ νά κοινολογηθοῦν.

Ξεπέφτω

1488. *Τό βουβάλι²⁰⁸ γιάγ ξεπέσει πάλ' ἀξίζει ἕναβ βόδι.*

Ἦ ἰκανός ἄνθρωπος κι ἂν δυστυχήσει, δέν χάνει ποτέ τὴν ἀξία του.

Ξεροκέφαλος

1489. *Εἶναι ξεροκέφαλος.*

(Βλ. λήμμα κεφάλι, ἀρ. 995).

Ξερός

1490. *Ἔξι κι ὁ ξερός.*

ἢ

Ἔξι κι ὁ χλωρός.

---

208) Τό μεγαλόσωμο καί παχύ βόδι.

Ἡ φράση ἀπευθύνεται σέ κάποιον ὡς ἀποδοκιμασία, ὅταν σέ ἐρώτηση ἀπαντᾷ: δέν ξέρω, ἐνῶ ξέρουμε ὅτι ξέρει.

1491. Πάνω στό ξερό

ἐνέμ-μησεχ²⁰⁹ χλωρό.

Λέγεται ὅταν ἀπό μιά ἄσημη ἢ καί ἀνυπόληπτη γυναίκα βγεῖ ἕνα καλό παιδί.

ξέρω

1492. (Δ)έν ἤξέρει ἀ(π)ό ποῦ βγαίν-νει ὁ ἥλιος.

Λέγεται γιά τόν τελείως ἀνίδεο, τόν ἀστοιχειώτο.

1493. (Δ)έγ ξέρει ποῦ πᾶ(ν) δά τέσσερα.

ἢ

(Δ)έγ ξέρει τίποτα.

Ὅμοια μέ τήν προηγούμενη.

1494. Ξέρει ὁ Γιάν-νης εἶντα²¹⁰ ἔχει ὁ τουρβάς.

Ἡ παροιμία ἀναφέρεται στήν ἄποψη ὅτι ὁ νοικοκύρης, ὁ ὑπεύθυνος, ξέρει τί πρέπει νά κάμει γιά τή δουλειά του, πῶς πρέπει νά ἐνεργήσει. Ἡ παροιμία προῆλθε ἀπό τό ἀκόλουθο περιστατικό: «Ἀνέβαινε ὁ Γιάννης πρὸς τό βουνό καί εἶχε στόν ὄμο του ἕνα ντουρβά καί πήγαινε σιγά-σιγά, ἔδειχνε ὅτι τόν βάραινε ὁ ντουρβάς. Οἱ ἄλλοι ποῦ τόν ἔβλεπαν ἔλεγαν: – ὦ μάννα μου, ἐτσά σι(γ)ά πάει μ' ἕνα ντουρβά στόν ὄμο του. Καί ἀπαντοῦσε ὁ Γιάννης: – Ξέρει ὁ Γιάννης..., γιατί ὁ ντουρβάς εἶχε μέσα σίδερο καί ἐμωλοκόφτηκε²¹¹ ἀπό τό βάρος».

1495. Ξέρω μάν-να μου καί ἴφαιίν-νω,

μόνο δῖς γλωστές (δ)έδ δέν-νω.

(Βλ. λῆμμα μαθαίνω, ἀρ. 1215).

---

209) Νεμῶ: ἀπό τό Βυζαντινό ἀναμῶ = ἀνοίγω τά βλέφαρα, ἐκφύω βλαστούς.

210) Τί.

211) Ἀπό τό κωλοκόβομαι = κοπομεριάζομαι, αισθάνομαι πόνο στή μέση, στήν ὄσφυ, ἀπό σήκωμα βαριοῦ ἀντικειμένου. Ἡ συλλαβή -μω- ἀντί -κω-, γιά νά ἀποφευχθεῖ τό κακόηχο τῆς λέξης.

1496. Ποιός ξέρει τά παραμέσα.

Λέγεται σέ μιά συζήτηση, όταν ένας δέν ξέρει τί υποκρύπτεται στό βάθος τοῦ ζητήματος πού ἀπασχολεῖ τούς συζητητές.

1497. Τί νά σοῦ κάμει ὁ μάστορας ἂν (δ)έν ἤξέρει τέχνη.

Λέγεται ὅταν κάποιος καταπιάνεται μέ ἔργο πού δέν τό ξέρει καί ἀδυνατεῖ νά τό φέρει σέ πέρας.

ξεσπάζω

1498. Ἐξεσπάσθη δὲ πορδί g' εἶδε βλάσμα ὄνειρο.

Ἄναφέρεται σ' ἐκείνους πού λένε μεγάλες κουβέντες, γιά τούς φαντασμένους καί κακοαναθρεμμένους.

ξεχασμένος

1499. Τά περασμένα ξεχασμένα.

ἢ

Περασμένα ξεχασμένα.

Λέγεται ὡς κατάληξη συμφιλίωσης ἀτόμων πού εἶχαν μεταξύ τους ἀντιδικίες ἢ παρεξηγήσεις. Λέγεται ἀκόμα ὅταν κάποιος ἀναπολεῖ τό καλό παρελθόν του, ἐνῶ ἔχει στενοχώριες.

ξοδιάζω

1500. Ἄν (δ)έγ ξοδιάσεις²¹²

(δ)έσ σοδιάζεις.

Ἡ φράση λέγεται ὡς σύσταση σέ γεωργό καί ἔμπορο, κυρίως: Πρέπει νά διαθέσει χρήματα γιά νά ἔχει ἀπόδοση στή δουλειά του.

1501. Ὁ πού ξοδεύγει δεκοχτώ καί (δ)έσ σοδιάζει²¹³ τριάδα,
στήφ φυλακή δὲ βάν-νουσι καί (δ)έν ἤξέρει γιάδα.

Σύσταση γιά οικονομία, ἀποταμίευση, νοικοκυριό. Ὑπόμνηση ὅτι ἡ σπατάλη ἔχει κακά ἀποτελέσματα.

---

212) Ἐξοδεύω.

213) Ξοδιάζω.

ξινό

1501β. Ἄλ-λος ἔφα(γ)ε τὰ ξινὰ κι ἐγὼ ἴμουδιασα.

Λέγεται ὅταν ὁ θάνατος ἢ ἡ ἀτυχία ἄλλου προσώπου μᾶς λύπησε πάρα πολύ.

1502. Μοῦ τό ἴβγαλ-λεγ ξινό.

Λέγεται σέ περιπτώσεις κατά τίς ὁποῖες σ' ἕνα γλέντι προκαλεῖται δυσαρέσκεια μεταξύ δύο προσκεκλημένων, ὅποτε τήν ἀναφέρει ὁ ἕνας γιά τόν ἄλλο.

1503. Ὁ π' ἀγαπᾶ ξινητερό μελιτερό δοῦ φαίνεται.

Ἡ ἀγάπη τὰ ὁμορφαίνει ὄλα, καί τὰ πικρά καί τ' ἄσχημα.

ξινίζω

1504. Ἐξίνισε τὰ μοῦτρα του.

ἢ

Τοῦ τὰ ξίνισε.

Λέγεται γιά ἄτομο πού μ' αὐτόν τόν τρόπο ἐκδηλώνει τήν δυσαρέσκειά του.

1505. Τόν ἔσπασε στό ξύλο.

Τόν ξυλοκόπησε. Ἡ φράση ὑποδηλώνει ὑπερβολή.

ξύλο

1506. Τό ξύλον ἤβγεν ἀφ' τό βαράδεισο.

Παλαιός τρόπος διαπαιδαγώγησης τῶν παιδιῶν ἢ σωφρονισμοῦ τῶν ἀνοήτων. (Βλ. λήμμα ράβδος, ἀρ. 1796).

1507. Χτύπα ξύλο.

Λαϊκή πρόληψη: Μέ τόν τρόπο αὐτό ἀπεύχεται κάποιος τό κακό.

ξύνω

1508. Αὐτός (δ)έν ἔχει νά ξύσει τὰ βόντια του (ἢ τό βόντι του).

Λέγεται γιά πάμπτωχο.

1509. (Δ)έ βάς²¹⁴ νά ξύ(ν)εις προβιές νά κάμεις μαχραμάδες.²¹⁵

Ἡ φράση ἀπευθύνεται σέ ἄνθρωπο ἀνίκανο, πού δέν μπορεῖ νά φέρει σέ πέρας τό ἔργο πού ἀναλαμβάνει.

1510. Ξύσε τό βόδι σου.

Ἀπάντηση σέ ἄτομο πού μεγαλοπιάνεται. Ἡ φράση ὑπενθυμίζει στό ἄτομο αὐτό ὅτι ἀκόμα ἔχει τό φαί στά δόντια του καί πρέπει νά θυμᾶται τή βοήθεια πού ἔλαβε ἀπό κάποιον.

1511. Τά θέλ(εις) νά ξύ(ν)εις πελέκα τα.

Προτροπή: Αὐτό πού ἔχεις νά κάμεις, κάμε το ἀμέσως χωρίς ἀναβολή.

ξυπνητούρια

1512. Καλά ξυπνητούρια.

Λέγεται γιά ἀνθρώπους πού μόλις ἀντιλήφθηκαν κάτι πού ἦταν κοινό μυστικό.

οἶδα.

1513. Οὐκ οἶδα τόν ἄθροπο.

Κατηγορηματική δήλωση ὅτι δέ γνωρίζουμε τό πρόσωπο, γιά τό ὁποῖο μᾶς ζητοῦν πληροφορίες.

Ἰοκτώβριος

1514. Ἰοκτώβρη καί (δ)έν ἔσπειρες, τίποτα (δ)έν ἔκαμες.

Σύσταση στό γεωργό: Νά σπέρνει μέ τά πρωτοβρόχια, τόν Ἰοκτώβριο, γιά νά ἔχει καλή σοδειά.

1515. Ἰοκτώβρης Ἀἰδημητράτης.

Χαρακτηρισμός τοῦ Ἰοκτώβρη, πού ἔχει τήν εορτή τοῦ Ἁγίου Δημητρίου.

---

214) Πηγαίνεις.

215) Εἶδος ὑφαντοῦ ὑφάσματος, χράμι.

δλίγος

1516. Καί τό 'λ-λί(γ)ο τῆς γριᾶς καλό ἀῆς κάμνει.

Σέ περίπτωση ἀνέχειας καί ἡ ἐλάχιστη προσφορά εἶναι εὐ-
πρόσδεκτη.

ὀμιλία

1517. Τό πούλ-λίγ γνωρίζεται ἀπ' τό κελάδημά του
κι ὁ ἄθρωπος ἀπό τήμ μιλιὰ δου.

Ἐπισημαίνεται ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά προσέχει τά λόγια του καί τόν τρόπο
πού τά ἐκφράζει, γιατί ἀποκαλύπτουν τό χαρακτήρα καί τήν
προσωπικότητά του.

ὀμοιος

1518. Ὁμοιος στόν ὀμοιο γι ἡ κοπριά στά λάχανα.

Λέγεται γιά τούς ἄνθρώπους τοῦ ἴδιου φυράματος. (Βλ. λῆμμα
συντροφιά, ἀρ. 1919).

ὀμορφιά

1519. Βάστα πόνογ γιά ὀμορφιά.

Λέγεται γιά ὄσους καί ὄσες ταλαιπωροῦνται γιά νά γίνουν
ὄραϊοι καί κομποί.

1520. Ἡ ὀμορφιά στόν ἄθρωπο με(γ)άλη παρουσία (ἢ περιουσία).

Τονίζεται ἡ δωρεά τῆς ὀμορφιάς.

1521. Τά κάλ-λη καί οἱ ὀμορφιές καταπονοῦ δά πλούτη.

Ἐπισημαίνεται ὅτι ὁ στίχος προέρχεται ἀπό δίστιχο. (Βλ. παροιμία ἀρ. 156).
(Βλ. λῆμμα ἀμπελοχώραφα, ἀρ. 163).

ὀμορφος

1522. Ὁμομορφό 'ναι τ' ὀμομορφο, χαρά του πού τό βλέπει.

Προβολή τοῦ ὄραϊοῦ. Ἐπισημαίνεται ὅτι ἡ ὄραία γυναίκα.²¹⁶

---

216) Παλιά στή Νίσυρο, ὅταν μιὰ κοπέλλα ἦταν ὀμορφη, τήν ἔλεγαν ψύχα (ἐννοοῦσαν
τήν ἀμυγαλόψυχα) καί ὅταν ἦταν σεμνή τήν ἔλεγαν πιτιά (αὐτή ἡ μαγιά πού κάνει νά πήξει
τό γάλα, κάνει τή δουλειά χωρίς θόρυβο).

ὄνομα

1523. Ἦβγε *d'* ὄνομά σου.

Ἄναφέρεται σέ ἄτομο πού απέκτησε κακή φήμη.

1524. Ἦβγε σου²¹⁷ τοῦ θεριστῆ θερίζει (δ)έθ θερίζει.

Λέγεται γιά ἄτομο πού απέκτησε ὄνομα ἢ φήμη καί υπόληψη, ἀνεξάρτητα ἂν τό ἀξίζει ἢ ὄχι.

1525. Κάλ-λιον νά βγεῖ τό μ-μάτθι σου παρά τ' ὄνομά σου.

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι ἡ υπόληψη τοῦ ἀνθρώπου εἶναι πιό πολύτιμη ἀπό ἓνα ὄργανο τοῦ σώματος. (Βλ. λήμμα ἔννοια, ἀρ. 738).

1526. Ὅνομα καί μή χωριό.

Λέγεται γιά κάτι πού εἶναι αὐτονόητο ἀλλά ἀποφεύγουμε νά τό κατονομάσουμε.

ὄργη

1527. Δῶκε τόπο στήν ὄργη.

Συμβουλή: Νά συγκρατηθεῖς.

ὄρεξη

1528. Περί ὄρέξεως κολοκυθόπιπτες.

Ὅταν ὑπάρχει ὄρεξη, διάθεση γιά κάτι, δέν ἔχει σημασία τό ἀντικείμενο.

1529. Τήν ὄρεξίς σου ἔχουμε;

Ἄρνηση σέ κάποιον πού ἐπιμένει νά λάβουμε μέρος σέ μιᾷ διασκέδαση, ἐνῶ δέν ἔχουμε διάθεση.

ὄρκος

1530. Δίκαια, ἄδικα ὄρκοι μή γάμνεις.

Σύσταση: Νά ἀποφεύγεις νά ὀρκίζεσαι.

---

217) Ἦβγεν του τό ὄνομα.

1531. "Όποιος τά λόγια σου γρικᾶ²¹⁸, τούς ὄρκους σου πιστεύει,
στήθ θάλασσα βιάν-νει λα(γ)ούς καί στά βουνά ψαρεύει.
Ἄπευθύνεται στούς ψευτές, πού δίνουν ὑποσχέσεις χωρίς νά
τίς τηροῦν.

ὄρμηνέτρα

1532. Ἡ ὄρμηνέτρα²¹⁹ (γ)ίνεται κακιά.

Ἡ φράση ἐπισημαίνει ὅτι ὁ σύμβουλος βρίσκει σέ πολλές
περιπτώσεις τόν μελά του.

ὄριθα

1533. Ἡ ὄριθα σκαλιζοῦσας ἔβγαλε δό μ-μάτθι ἀης
καί ξανασκαλιζοῦσας ἔβγαλε γαί τ' ἄλ-λο ἀης.

Λέγεται στίς περιπτώσεις πού ἕνας ἐπιμένει νά ἀναμοχλεύει μιᾶ
ὑπόθεση ἢ μιᾶ ἔρευνα, ἀπό τήν ὁποία τελικά θά ζημιωθεῖ.

1534. Πέντε γρόσια ἔχ' ἡ ὄριθα κι ἄμ-μα βραδυάσει μάνι μάνι πάει στή
γάση.²²⁰

Σύσταση γιά ἐπιστροφή στό σπίτι πρὶν νά σκοτεινιάσει.

ὄρος

1535. Ὅρη καί τρία βουνά.

Χαρακτηρισμός τῆς μεγάλης φουρτούνας.

ὄρφανός

1536. Πότθ' ἄρφανό (δ)έχ χαίρεται κι ἄβ βασιλέψ' ἀκόμα.

Ἡ φράση ἀναφέρεται στήν πίκρα πού νιώθει πάντα τό ὄρφανό.

ὄ,τι... ὄ,τι

1537. Ὅ,τι μούζα, ὄ,τι στάχτη.

Ἀναφέρεται σέ ἄτομα πού μοιάζουν.

---

218) Ἀκούει.

219) Αὐτή πού δίνει συμβουλές.

220) Κάση = κοίτη.

1538. "Ο,τι ὅ,τι μιά ποιότη.

"Ομοια μέ τήν προηγούμενη.

1539. "Ο,τι οί γονεῖς, ὅ,τι καί τά παιδιά.

'Η φράση ἀναφέρεται στήν κληρονομικότητα.

οὔγια

1540. Δέ²²¹ βούγια²²² καί πάρε παν-νί.

'Η φράση ἐπισημαίνει τήν ἄποψη ὅτι ἀπό τούς γονεῖς ἐξαρτᾶται ἡ ἀνατροφή τῶν παιδιῶν. Αὐτά στ' ἀχνάρια τῶν γονιῶν τους θά βαδίσουν.

1541. Δές βούγια καί παν-νί,
δέ μάν-να καί πάρε κόρη.

'Επισημαίνεται ἡ ἄποψη ὅτι τίς ἀρετές ἢ τά ἐλαττώματα τῆς μάνας θά τά πάρει καί ἡ κόρη.

οὐρά

1542. "Εβαλε ἀήν νουρά δου στά σκέλια του.

'Αναφέρεται σέ ἄτομο πού σέ μιά συζήτηση καταρρίφθηκαν τά ἐπιχειρήματά του.

οὐρανός

1543. Πίν-ν' ἢ ὄριθα ν-νερό
μά βλέπει καί τόν οὐρανό.
(Βλ. λῆμμα Θεός, ἀρ. 833).

1544. Τοῦ 'φάνηκεν ὁ οὐρανός σφοδῶλι.²²³

Λέγεται γιά ἄτομο πού ὑπέστη ἄγριο ξυλοδαρμό.

---

221) Βλέπε.

222) Οὔγια.

223) Σπόνδυλος ἀτράκτου.

οὔτε

1545. Οὔτε ὁ πρῶτος οὔτε ὁ τελευταῖος.

Παρηγορητικός λόγος σέ περιπτώσεις ἀτυχιῶν ἢ θανάτου ἀγαπητοῦ προσώπου.

1546. Οὔτε τό φαί σου οὔτε τό καλό σου: *Ξίκορσου*.²²⁴

*Αναφέρεται σέ ἄτομο ἀντιπαθητικό καί ἀνεπιθύμητο.

ὄχι

1547. *Οχι Γιάν-νης, Γιαν-νάκης.

Λέγεται σέ συζήτηση δύο ἀτόμων, κατά τήν ὁποία, ἐνῶ καί τά δύο ὑποστηρίζουν τήν ἴδια ἄποψη, ἐπιμένουν ὅτι ὑποστηρίζουν ἄλλη.

παθαίνω

1548. *Α(δ) δέ βάθεις, (δ)έβ βάζεις γνώση.

*Η φράση δηλώνει ὅτι ἡ πείρα καί ἡ γνώση ἀποκτᾶται μέ παθήματα. (Βλ. παρ. ἀρ. 1553).

1549. (Δ)έν εἶ(ν) δά ὅσα ἔπαθα (ἢ ἔπαθε), μόνο δό τί θά πάθω (ἢ τά θέ νά πάθει).

ἢ

(Δ)έ γλαίω *γώ τά ἔπαθα, μόνο δά θέλω πάθει.

*Η φράση ἀναφέρεται στους φόβους τῆς μητέρας γιά τά παιδιά της ὕστερα ἀπό θάνατο: Τό μέλλον εἶναι σκοτεινό, κυριαρχοῦν ἄσχημες σκέψεις.

1550. *Εγώ τά *θελα καί *γώ τά παθα.

ἢ

*Ηθελά τα κι ἔπαθά τα.

*Αναγνώριση σφάλματος. (Βλ. παρ. 1552).

---

224) Ξορκισμένος νά 'σαι.

1551. *Είδα κι έπαθα.*

Λέγεται από άτομο πού συνάντησε πολλές δυσκολίες για νά πείσει κάποιον: «είδα κι έπαθα νά τοῦ δώσω νά καταλάβει». Λέγεται ακόμα όταν ὕστερα ἀπό προσπάθεια πέτυχε τό επιδιωκόμενο.

1552. *Ἦθελές τα κι έπαθές τα.*

ἢ

Ἦθελέ da κι έπαθέ da.

(Βλ. παρ. 1550).

1553. *Ὁ πού (δ)έ βάθει (δ)έμ ματθαίν-νει (ἢ (δ)έφ φρονεῖ).*

(Βλ. ὅμοια ἀρ. 1548 καί μέ λῆμμα παθήματα, ἀρ. 1555).

πάθη

1554. *Πάω νά πῶ τά πάθη μου καί βρίσκω κι ἄλλα βρός μου.*

Κοινή διαπίστωση: ὁ καθένας ἔχει τά βάσανα καί τά προβλήματατά του. Κοινή ἢ μοίρα τῶν ἀνθρώπων. (Βλ. λῆμμα πόνος, ἀρ. 1762).

παθήματα

1555. *Τά παθήματα μαθήματα.*

Ἡ πείρα ἀποκτᾶται καί ἀπό τά παθήματα. (Ἦμοια ἀρ. 1548 καί ἀρ. 1553, 1556).

πάθος

1556. *Τό πάθος, μάθος.*

(Ἦμοια μέ τήν προηγούμενη ἀρ. 1555).

παθός

1557. *Κάλ-λιο βαθός παρά γιαρός.*

ἢ

Ὁ παθός εἶναι (ἢ (γ)ίνεται) καί γιαρός.

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι ἐκεῖνος πού πέρασε μιὰ ἀρρώστια ξέρει πιό πολλά γι' αὐτήν ἀπό τό γιατρό. Καί ἐδῶ ἐπισημαίνεται ἡ ἀξία τῆς πείρας.

παιδεύω

1558. "Οποιο ἄγαπᾶ Θεός παιδεύγει.

"Εκφραση παρηγοριᾶς σέ ἄτομο πού τοῦ συμβαίνουν ἀλλεπάλληλα ἀτυχήματα.

παιδί

1559. Ἄγαπῶ (ἢ ἔχω) παιδίγ γιά κύρη
καί σκυλ-λίγ γιά νοικοκύρη.

"Η φράση προβάλλει τήν ἀγάπη τῶν μελῶν πρὸς τόν ἀρχηγό τῆς οἰκογένειας. Λέγεται ἀπό γυναίκα πού δέν ἔχει ἄντρα.

1560. Ἄ(ν) γάμεις τό κακό παιδί, τό βίος τί τό θέλεις;
Κι ἄ(ν) γάμεις τό καλό παιδί, τό βίος τί τό θέλεις;

"Αναφέρεται στήν ἀξία τῶν καλῶν ἀπογόνων. Αὐτοί θά φροντίσουν στά γεράματα. "Ετσι ἡ περιουσία δέ χρειάζεται. "Αν ὅμως τά παιδιά εἶναι κακά, ὅλα θά τά κατασπαταλίσουν, ὁπότε ἡ περιουσία δέν ἔχει κανένα ὄφελος.

1561. Ἄν (δ)έ γλάψει τό παιδί,
ἢ μάν-να (δ)έ δοῦ δί(νει) βυζί (ἢ (δ)έ δοῦ δών-ν* ἢ μάν-να βυζί).
Κοινή διαπίστωση: "Αν δέ ζητήσεις, δέν παίρνεις.

1562. Βρέ μουν-νοῦχος εἶμαι,
λέει. Πόσα παιδιά ἔχεις;

"Απευθύνεται σέ ἄτομο πού δέν προσέχει αὐτόν μέ τόν ὅποιο συνομιλεῖ καί ἐξακολουθεῖ νά ζητᾶ κάτι πού ὁ ἄλλος δέν μπορεῖ νά δώσει.

1563. Ἐνας πατέρας θρέφει²²⁵ δέκα παιδιά,
τά παιδιά ὅμως (δ)έ βοροῦν ἕνα βατέρα.

"Αναφέρεται στήν περίπτωση πού τά παιδιά ἀδιαφοροῦν γιά τήν τύχη τῶν γερόντων γονιῶν τους.

---

225) Τρέφει.

1564. Ἐχασα τό παιδίμ μου, νά δίξω²²⁶ καί τό τσουκχάλι.²²⁷
 Λέγεται στήν περίπτωση πού τό παιδί παντρεύεται χωρίς τή
 συγκατάθεση τῶν γονιῶν. (Βλ. λήμμα ρίχνω, ἀρ. 1804).
1565. Κάθε παιδί ἀπατό²²⁸ δου ἄγαπιέται κι ἀπατό δου μισιέται.
 ἦ
 Κάθε παιδί ἔχει τίς χάρες του.
 Κοινή διαπίστωση.
1566. Ὁ π' ἀγαπᾷ τό παιδί δου
 μισᾷ τό ραβδί δου.
 Ἄναφέρεται στό παλιό σύστημα διαπαιδαγώγησης τῶν παιδι-
 ῶν.
1567. Ὅποιος (δ)έδ δέρνει τό παιδί δου
 θά ἄρει²²⁹ μιά μέρα νά χτυπᾷ τή γεφαλή δου.
 Ὅμοια μέ τήν προηγούμενη.
1568. Ὁ πού (δ)έν ἔχει παιδί ἕνα ga(η)μόν ἔχει
 κι ἐκεῖνος πού ἄχει, ἔχει χίλιους.
 Ἡ φράση ἐπισημαίνει τίς λαχτάρεις καί τίς σκοτοῦρες ὅσων
 ἔχουν παιδιά.
1569. Ὅπου ὁ Θεός (δ)έν ἔδωκε βαιδιά δίνει ὁ διά(β)ολος ἀνίψια.
 Λέγεται γιά ἄτομο πού ἀναλαμβάνει ὑποχρεώσεις ξένων.
1570. Παιδί καί σκυλ-λί ὅπως τό μάθεις.
 Ἡ ἀγωγή τοῦ παιδιοῦ ἀρχίζει ἔγκαιρα. Οἱ βάσεις τοῦ ἥθους
 καί τοῦ χαρακτήρα ἀποκτῶνται ἀπό τά πρῶτα βήματα τοῦ
 παιδιοῦ.

226) Ρίξω.

227) Τό σκεῦος πού μαγεύρευαν ἦταν πήλινο, ἢ χύτρα.

228) Μόνο του, τό ἴδιο.

229) Θά ἔλθει.

1571. *Τά παιδιά καλά*

οὐλ-λα καλά.

Ἐναφέρεται στήν καλή ἀγωγή τῶν παιδιῶν. Αὐτά βρίσκονται στό ἐπίκεντρο τῶν φροντίδων τῶν γονιῶν.

1572. *Τά παιδιά ὅσα τρῶχ χανάλ-λι²³⁰ δους*

κι ὅσα φοροῦχ χαράμι δους.

Ἡ φράση λέγεται ἀπό τούς γονεῖς γιά τά παιδιά τους: ὅπως μεγαλώνουν γρήγορα, ἔτσι ἀλλάζουν καί τά ροῦχα τους. (Βλ. λήμμα μεγαλώνω, ἀρ. 1288).

1573. *Τῆς ψωλῆς μου τά παιδιά ἱερεῖς κι ἀρχιερεῖς.*

Λέγεται γιά ἐκείνους τούς νέους πού χωρίς νά τό ἀξίζουν θέλουν νά προβάλλονται καί νά μήν ὑπολογίζουν τούς μεγαλυτέρους τους.

1574. *Τό παιδί μου πάφρεψα, γείτονά μου τό ἴκαμα,*

ὄχι μόνογ γείτοναν ἀλ-λά καί παραγείτονα.

Ἡ παροιμία ἐκφράζει τήν ἄποψη ὅτι οἱ γονεῖς δέν πρέπει νά ἀνακατεύονται στή ζωή τῶν νέων ἀνθρώπων. Ἡ σοφή αὐτή σκέψη ἴσχυε σάν κανόνας σχέσεων μεταξύ τῶν γονιῶν καί τῶν παντρεμένων παιδιῶν τους.

1575. *Τοῦ παιδιοῦ μου τό παιδί, δύο φορές παιδίμ μου εἶναι.*

Δίνει τό μέτρο τῆς ἀγάπης τοῦ παπποῦ καί τῆς γιαιγιᾶς πρὸς τά ἐγγόνια τους.

παίζω

1576. *Ἐγώ τό βαίζω στά δάχτυλά μου.*

Λέγεται γιά ἄτομο πού τό ξέρουμε καλά καί τό χρησιμοποιοῦμε ὅπως ἐμεῖς θέλουμε: «*Τόν ἔχουμε τοῦ χεριοῦ μας*».

---

230) Χαλάλι.

1577. (Δ)έν έχει παίζε γέλασε.

Ἡ φράση ὑποδηλώνει ὅτι ἡ κατάσταση πρέπει νά ἀντιμετωπι-
σθεῖ μέ σοβαρότητα καί ὑπευθυνότητα, χωρίς ψέματα καί
ὑπεκφυγές. (Βλ. παρ. 1580).

1578. Θά τά παίζω κορώνα γράμ-ματα.

Λέγεται ἀπό ἄτομο πού εἶναι ἀποφασισμένο νά τά παίξει ὅλα
γιά ὅλα, ἀδιαφορώντας γιά τίς συνέπειες τῶν ἐνεργειῶν του.

1579. Παίξει ὁ λύκος μέ τ' ἀρνί.

Λέγεται στίς περιπτώσεις πού ὁ ἀδύνατος συγκρούεται μέ τόν
ἰσχυρό καί ἡ ἔκβαση τῆς διαμάχης εἶναι γνωστή ἀπό πρῖν.

1580. Τίς κοῦκλες (ἢ τίς κοῦτσες)²³¹ θά παίζουμε;

Ἐναφέρεται σέ ἄτομο ἀπό τό ὁποῖο ζητοῦν νά σοβαρευτεῖ.
(Βλ. παρ. ἀρ. 1577).

παινεύω

1581. Ἄν (δ)έ βαινέσεις τό σπίτι σου θά πφέσει νά σέ πλακώσει.

Ἡ φράση ὑποδηλώνει τό ἐνδιαφέρον πού πρέπει νά δείχνουμε
γιά τά δικά μας πράγματα καί τούς ἀνθρώπους μας. Λέγεται
ἀκόμα ἀπό ἄτομο πού ἐπαινεῖται μόνο του.

1582. Ποιός θά παινέσει τόγ γαμπρό; Ἡ πετθερά κι ἡ νύφ-φη.

ἽΟμοια μέ τήν προηγούμενη.

παίρνω

1583. Ἐπῆρε δῆ γάτω βόρτα.²³²

Ἡ ὑγεία του χειροτέρευσε ἢ οἱ δουλειές δέν πᾶνε καλά.

1584. Ἐπῆρε δό γόσμο στόλ λαιμό δου.

Μέ τήν ἐνέργειά του ζημίωσε πολλούς.

---

231) Κούκλα.

232) Βόλτα.

1585. Ἐπῆρε δῶν ἐμ-ματῶν δου.

Λέγεται γιά ἄτομο πού ὕστερα ἀπό ἀπογοήτευση ἢ ἀτυχίες ἔφυγε μέ ἄγνωστο προορισμό.

1586. Θαρρεῖ πῶς θά τά πάρει μαζί δου.

Ἀναφέρεται στούς τσιγγούνηδες, τούς σπαγγοραμμένους.

1587. Πάρε με κι ἄσ(ε) με

κι ἄμ-μα μέ χρειαστεῖς πιάσ' με.

Σύσταση: Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά ἐπωφελεῖται τῶν εὐκαιριῶν.

1588. Ποιός πλούσιος ἀπέθανε γι ἐπῆρεβ βιός μαζί δου,

δυσό πῆχες μόνοσ σάβανο δῶλιξε δό κορμί δου.

Λαϊκή διαπίστωση: Ἡ ἀνθρώπινη μοίρα εἶναι κοινή.

1589. Σέ (ἢ τό) παίρνω πάνω μου.

Λέγεται ἀπό ἄτομο πού ἀναλαμβάνει τήν εὐθύνη.

1590. Τόν ἐπῆρασ στόν μεζέ (ἢ στό ψιλό).

Ἀναφέρεται σέ ἄτομο πού κοροϊδεύουν.

παλάμη

1519. Ἐ(ν) δῆ παλάμη καί οὔτω βοήσομεν.

Ἡ φράση ὑποδηλώνει ἄμεση ἀπαίτηση γιά κάτι: Πρῶτα θά μᾶς μετρηθοῦν τά χρήματα καί ἔπειτα θά ξεκινήσει ἡ δουλειά.

παλιάνθρωπος

1592. (Δ)έν ἔχει παλιοπράμ-ματα, μον' ἔχει παλιαθρώπους.

Διαπίστωση: Ὁ ἄνθρωπος δημιουργεῖ τά κακά. Τονίζεται τό ὑπεύθυνο τοῦ ἀνθρώπου γιά τίς πράξεις του.

παλικάρι

1593. Τό καλό δό παλ-λικάρι ζέρει κι ἄλ-λο μονοπάτι.

Ἀναφέρεται σέ ἄτομο πού ζέρει νά ἐλίσσειται.

παλιός

1594. *Αὐτά τά γράφω στά παλιά μου τά παπούτσα.*

Ἔκφραση ἀδιαφορίας: Δέν σέ ὑπολογίζω. Αὐτά πού λές δέν τά ἀκούω, ἀδιαφορῶ.

1595. *Ἡ παλιά κόττα ἔχει τό ζουμί.*

Ἐπισημαίνει τήν ἀξία καί τήν ὀμορφιά τῆς ὄριμης γυναίκας.

1596. *Καινούργι' ἀγάπη καί παλιά μέ βάλασι στήμ μέση
καί τή γαινούργιαν ἀγαπῶ καί ἡ παλιά μ' ἀρέσει.*

ἢ

Καινούργι' ἀγάπη χάν-νεταί, παλιά (δ)έλ λησμονιέται.

Οἱ παλιοί δεσμοί εἶναι πάντοτε ἰσχυροί. (Βλ. λῆμμα ἀγαπητικιά, ἀρ. 10).

1597. *Παλιός γάδαρος καινούργια περπατησιά (δ)έμ ματθαίν-νει.*

Ἡ φράση ἐπισημαίνει ὅτι ὁ ἠλικιωμένος ἄνθρωπος δέν ἀλλάζει τρόπους συμπεριφορᾶς καί φυσικέσ κλίσεις.

1598. *Παλιοῦ καιροῦ χαλάσματα τί θές καί τά τθυμᾶσαι;*

Λέγεται σέ κάποιον πού ἐπανερχεται σέ παλιές παρεξηγήσεις καί ιδιαίτερα μεταξύ συγγενῶν καί φίλων.

1599. *Τό παλιό ροῦχοβ βαστᾶ καί τό καινούργιο.*

Σύσταση: Οἰκονομία στή χρήση τῶν καινούργιων ρούχων, γιά νά κρατήσουν περισσότερο χρόνο.

1600. *Τῶν ἀπαλαιῶ²³³ ἀά λόγια μέ τόβ βεζενέ.²³⁴*

Σύσταση: Νά εἰσακούεται ἡ γνώμη καί ἡ συμβουλή τῶν γερόντων.

---

233) Παλιῶν.

234) Ἡ ζυγαριά ἀκριβείας πού ζυγίζουν τό χρυσό.

Παναγιά

1601. Μέσα Παναγιά
ἄξω Παναγιά.

* Αναφέρεται γιά τούς ἀχάριστους. * Ἐνῶ στίς δύσκολες στιγμές καταφεύγουν στήν Παναγιά, ἅμα κάμουν τή δουλειά τους τήν ἀγνοοῦν.

πανηγύρι

1602. Εἶναι γιά τά πανηγύρια.

* Αναφέρεται γιά κάποιον μή σοβαρό, ἀνόητο.

πανί

1603. Εἶναι παν-νί μέ παν-νί.

Λέγεται γιά ἄτομο πού στερεῖται τελείως χρήματα.

πανιά

1604. Στά παν-νιά βρίσκεται.

Λέγεται γιά ἄτομο πού εἶναι ἔτοιμο νά ταξιδεύσει ἢ νά πάρει μιά σοβαρή ἀπόφαση γιά τό μέλλον του.

παντοῦ

1605. Παφοῦ τά πάδα.

Διαπίστωση: Τά ἴδια συμβαίνουν παντοῦ. Οἱ καταστάσεις δέν ἀλλάζουν.

παντρεία

1606. * Ἡ παφρεία καί τό τσουκχάλι

θέλ' ἀνάγνωση με(γ)άλη (ἢ γνώση θέλουσι με(γ)άλη).

* Ἡ φράση δηλώνει ὅτι στίς σοβαρές ὑποθέσεις τῆς ζωῆς ἀπαιτεῖται πείρα καί φρόνηση, γιά νά ἔχουν αὐτές καλό τέλος.

* Ἀκόμα ἐπισημαίνει πώς ὁ γάμος καί ἡ μαγειρική γιά νά ἐπιτύχουν χρειάζεται προσοχή καί φρόνηση.

1607. *Στή βαφρειά γαί στό ταξίδι
μήτε λάδι μήτε ξίδι.*

Σύσταση: Νά αποφεύγει κανένας νά ανακατεύεται στά συνοικέ-
σια, γιατί τό πιό πιθανό είναι νά βρεῖ τόν μπελά του.

παντρεμένος

1608. *Τῆς παφρεμένης τό φιλί είναι ξεθουμασμένο
σά δό βαγιάτικοφ φαί τό ξαναζεσταμένο.*

*Η παροιμία ἐπισημαίνει τήν ἀποψη ὅτι καθετί πού χρησιμο-
ποιεῖται ὑπερβολικά δέν ἔχει ἐνδιαφέρον. Λέγεται κατά κύριο
λόγο στήν κυριολεξία γιά τήν παντρεμένη γυναίκα.

παντρεύομαι

1609. *Γιά μικρός μικρός παφρέψου,
γιά μικρός καλογερέψου.*

Σύσταση πρὸς τούς νέους, νά μή καθυστεροῦν στήν ἀπόφασή
τους γιά παντρεία.

1610. *Θέ νά παφρευτῶ τό βράδυ
κι ἄς μὴν ἔχει ὁ νύχλος²³⁵ λάδι.*

*Αναφέρεται στὸν ἀσύνετο πού παίρνει ἀποφάσεις χωρὶς νά τίς
μελετήσῃ. *Αναφέρεται στὸν «κουτουραζή».

1611. *Ὁ πού βρίσκει καί γαμίει τύφλα του νά παφρευτεῖ.*

Λέγεται στήν κυριολεξία. *Αναφέρεται ὅμως καί στήν περίπτω-
ση πού κάποιος κάνει τή δουλειά του χωρὶς νά ἀναλαμβάνει
ὕποχρεώσεις καί εὐθύνες.

πάνω

1612. *Τσοῦκχα²³⁶ πάνω τσοῦκχα κάτω.
(Βλ. λῆμμα καπάκι, ἀρ. 953).*

235) Λύχνος.

236) Τουρκικὴ λέξη: Τέζερη.

παπαδιά

1613. Όπου ό παπάς κι ή παπαδιά.

Κάθε έκδήλωση του παπα για οικονομικά θέματα υποκρύπτει
τήν προτροπή της παπαδιάς.

παπάς

1614. Βάλε παπά μου εδλο(γ)ητό.

Σύσταση: "Αρχισε.

1615. Γή παπάς παπάς.

γή ζευγάς ζευγάς.

γή καθάριος μυλωνάς.

Προτροπή: "Ο καθένας νά μένει στό έπάγγελμά του, νά μή
διασπα τήν ενεργητικότητά του.

1616. Καί παπάς ξ(γ)ινες Κώστα;

- "Έτσι τά 'φερεν ή κατάρα.

'Απευθύνεται σέ άτομο πού από ανάγκη ασχολείται μέ εργασία
πού δέν γνωρίζει καί δέν είναι άντάξια της θέσης του.

1617. Λώλ-λος παπάς σέ 'δάφτισε.²³⁷

'Αναφέρεται σέ άτομο πού λέει άνοησίες καί υπερβολές.

1618. Μιά βού βρήκαμε παπά

ας θάψουμεμιά δεκαριά.

'Η φράση υποδηλώνει εκμετάλλευση της παρουσίας ειδικού
πού του ζητάμε νά ίκανοποιήσει άνάγκες πού χρονίζουν από
έλλειψη του κατάλληλου προσώπου ή τεχνίτη.

1619. Ούτε του παπα νά μή δό πεις.

Λέγεται σέ περιπτώσεις απρόβλεπτης έπιτυχίας.

---

237) Βάπτισε.

1620. Παπά γαί γάδαρον από 'σπέρας τούς καλοῦσι (ἢ από βραδίς τούς νεορεύουσι).²³⁸

Γιά κάθε δουλειά ὁ ἄνθρωπος πρέπει ἔγκαιρα νά παίρνει τά μέτρα του, νά προβλέπει.

1621. Παπᾶ παιδί δια(β)όλου ἀγόνοι.

Λέγεται σάν ἀστεῖο γιά τά παιδιά καί τά ἐγγόνια τῶν παπάδων.

1622. Τά ράσα (δ)έ γάμνου δό βαπά.

*Ἡ φράση ἐπισημαίνει τήν ἄποψη ὅτι ἡ ἐξωτερική ἐμφάνιση δέν ἐκφράζει τόν πραγματικό χαρακτήρα τοῦ ἀνθρώπου. (Βλ. λῆμμα ροῦχα, ἀρ. 1809).

1623. Τό βαπά μοῦ παίζεις;

Λέγεται γιά ἄτομο πού προσποιεῖται τό ἀνίδεο γιά κάτι τό πολύ γνωστό.

παπούτσι

1624. Τοῦ 'δωκα τά παπούτσια στό χέρι.

Λέγεται ἀπό ἄτομο πού τοῦ ἀρνήθηκαν αἴτηση γάμου. Λέγεται ἀκόμα καί σέ περιπτώσεις διαλύσεως συνοικεσίου.

παππούς

1625. Τθυμᾶται τοῦ πάφρου τό κουτάλι.

ἢ

Τοῦ πάφρου τό κουτάλι.

Λέγεται σέ κάποιον πού θυμᾶται πολλές ιστορίες ἢ καί ὅταν ἀρχίζει νά ἀναφέρεται στά παλιά.

παράδεισος

1626. "Ασ σ' ἀφήν-νει ἡ κόλαση πά(γ)αιν-νε στό βαράδεισο.

Λέγεται σέ ἄτομο πού οἱ κακές ἐξεις δέν τό ἀφήνουν νά διορθωθεῖ.

---

238) *Αναζητοῦν· προέρχεται ἀπό τό ἀναγορεύω νεορεύω.

1627. Ἐδῶ ἔναι ὁ παράδεισος, ἐδῶ κ' ἡ κόλαση.

Διαπίστωση: Οἱ ἀδικίες καί οἱ κακές πράξεις ὅλες ἐδῶ πληρῶνται.

παραιτοῦμαι

1628. Ἔχε με παραιτημένο.

Ἡ φράση ἀπευθύνεται σέ ἄτομο πού ζητάει ἐπίμονα ἀπό ἄλλον νά τό ἀκολουθήσει. Ἀναφέρεται ἐπίσης στίς περιπτώσεις πού κάποιος δέ θέλει νά λάβει μέρος σέ συζήτηση.

παρατῶ

1629. Τά παράτησε σύξυλα.

Λέγεται γιά ἄτομο πού ξαφνικά ἐγκατέλειψε ἕνα ἔργο.

παραμῦθι

1630. Παραμύθια τῆς Χαλιμαῶς.

Ἀναφέρεται σέ ἄτομα πού λένε ψέματα καί ἀνοησίες.

παράς

1631. Μέ τό βαράμι μου γαμῶ καί τή γυράμ μου.

Ἐπενθυμίζει τή δύναμη τοῦ χρήματος.

1632. Σαράκι παράδες εἶν' ἀό γρόσι, ἄμ-μα λείπει ἕνας παράς, γρόσι (δ)έλ λέ(γ)εται.

Διαπίστωση καί προτροπή: Πρέπει κανένας νά εἶναι ἐντάξει σέ ὅλα. Κάτι νά παραλείπει δέν θά μπορέσει νά ὀλοκληρώσει αὐτό πού ἐπιδιώκει. Ἀκόμα ἀναφέρεται στήν ἀκεραιότητα τοῦ χαρακτήρα: δέν πρέπει νά ἔχει ψεγάδια καί ἀδυναμίες, γιατί τότε ἀκέραιος δέν εἶναι.

1633. Τόν ἔκαμα πέδε παραδιῶ.

Λέγεται σέ περιπτώσεις διαπληκτισμῶν, πού ἕνας ἀπό τοὺς δύο ἐξευτελίζεται.

παρηγοριά

1634. *Παρη(γ)οριά· στόν ἄρρωστον ὡς πού νά βγεῖ ἡ ψυχή του.*
Ἡ φράση λέγεται σέ περιπτώσεις πού τό κακό εἶναι ἀδύνατο νά διορθωθεῖ ἢ νά σταματήσει.

πάστρα

1635. *Ἡ πάστρα²³⁹ εἶναι μισή ἀρκοδιά.*
Ἐπισημαίνεται ἡ ἀρετή τῆς καθαριότητας καί πόσο ἡ ἀρετή αὐτή προβάλλει τόν ἄνθρωπο στό περιβάλλον του.

Πάσχα

1636. *Κατά πού δείχνουν dá κουκχιά καί μολο(γ)άει²⁴⁰ ἡ φλάσκα²⁴¹ μή(τε) ἐφέτος Λαβρή μήτε τοῦ χρόνου Πάσκα.*
Λέγεται ὅταν μιά ὑπόθεση χρονίζει καί δέν προβλέπεται νά τελειώσει ποτέ. Γιά τό μῦθο τῆς παροιμίας βλ. Σωκ. καί Ἄλεξ. Καρανικόλα: «Παροιμίες καί Φράσεις ἀπό τή Σύμη» (1980), σ. 189.

πατῶ

1637. *Πατεῖς με πατῶ σε.*
Λέγεται σέ περιπτώσεις συνωστισμοῦ.

πάνω

1638. *Πάψε τίς παπαδέλες.*
Σύσταση: Νά πάψεις νά λές ἀνοησίες.

πάχος

1639. *Τά πάχη μου, τά κάλ-λη μου ἴφερα δὴν ὁμορφιάμ μου.*
Λέγεται ἀπό μιά εὐστροφῆ γυναίκα, πού τά πάχη της τά προβάλλει σάν τά προσόντα τῆς ὁμορφιά της.

---

239) Ἡ καθαριότητα.

240) Ὁμολογεῖ.

241) Φλασκί. Δοχεῖο ἀπό κολοκύθι, πού ἀφοῦ ξεραθεῖ τοῦ καθαρίζουν τό ἐσωτερικό.

πεθαίνω

1640. *Ἄδρα μου ἐτσά πού καταδήσαμε γή ἐσύ νά πεθάνεις γή ἐγώ νά χηρέψω.*

Ἡ παροιμία αὐτή λέγεται στίς περιπτώσεις κατά τίς ὁποῖες τό ἴδιο πρόσωπο ὠφελεῖται, ἀνεξάρτητα ἀπό ὁποιαδήποτε τροπή κι ἂν λάβουν τά πράγματα.

1641. *Ποιός ζεῖ καί ποιός πεθαίνει.*

Λέγεται γιά περιπτώσεις πού ἀργοῦν πολύ νά τελειώσουν: Μή περιμένεις.

πεθαμένος

1642. *Οἱ πεθαμ-μένοι μέ τούς πεθαμ-μένους
κι οἱ ζῶσανοί μέ τούς ζῶσανούς.*

Προτροπή: Δέν πρέπει νά σκέπτεσθε διαρκῶς τούς νεκρούς, ἐνδιαφερθῆτε γιά τούς ζωντανούς. Ὅ,τι ἔγινε ἔγινε, ἡ ζωὴ συνεχίζεται.

1643. *Σηκωθῆτε οἱ πεθαμ-μένοι νά βοῦμε οἱ ζῶσανοί.*

Λέγεται σέ περιπτώσεις πολέμων, ἐπιδημιῶν, πείνας, ὅπου ἀπειλοῦνται τά πάντα.

1644. *Τῶ βεθαμ-μένων οἱ παραγελιές τῶ ζῶσανῶ θελήματα.*

Διαπίστωση: Οἱ κληρονόμοι πρέπει νά σέβονται τίς ἐντολές τῶν ἐτοιμοθάνατων.

1645. *Τῶ βεθαμ-μένῳ δ' ἄρματα οἱ ζῶσανοί τά παίρνουν.*

Οἱ ζωντανοί, οἱ κληρονόμοι, παίρνουν τίς περιουσίες, τά καλά τῶν πεθαμένων.

πείνα

1646. *Ἀπό τή βείνα βέθανε κι ἀπό τό παραφαί ἔσκασε.*

Λέγεται γιά ἄτομα πολύ φτωχά. Ἀπάντηση σέ ἐρώτηση ἀπό τί πέθαναν.

1647. *Βρέ πέθανεν ἡ μάνα σου ἀφ' τῆ βεῖνα.*

λέει. – *Βρέ εἶχε γαί (δ)έν ἔτρωε;*

Λέγεται στίς περιπτώσεις πού ζητεῖται ἀπό κάποιον νά κάμει κάτι πού ὑπερβαίνει τίς δυνατότητές του. (Βλ. λήμμα ἔχω, ἀρ. 763). Ἡ παροιμία ξεκίνησε ἀπό τό μῦθο: Κάποιος κατηγορεῖ ἕνα μουφλούζη²⁴² ὅτι κατασπατάλησε τήν πατρική περιουσία καί ὅτι χρωστάει καί δέν πληρώνει. Στίς κατηγορίες αὐτές δέν ἔδινε καμιά ἀπάντηση. Μόνο ὅταν τοῦ εἶπε: «*Βρέ, πέθανε ἡ μάνα σου...*», ἔδωσε μιὰ ἀπάντηση πού θεωρήθηκε ἀποστομωτική καί ἔγινε παροιμία: «*Εἶχε γαί (δ)έν ἔτρωε;*»

1648. *Ἡ πείνα κάστρα πολεμᾶ καί κάστρα παραδίν-νει.*

Κοινή διαπίστωση: Ἡ πείνα εἶναι μιὰ δύναμη καταλυτική.

1649. *Ἡ πείνα τόν εὐγενικόν ἀδιάδροπο δό γάμνει.*

Κοινή διαπίστωση: Ἡ πείνα κάνει τόν ἄνθρωπο νά μή ντρέπεται: ζήτουλα.

πεινώ

1650. *Ἄολίς τό βού πεινᾶ καί θέλει νά χορτάσει.*

Ἐπισημαίνονται οἱ συνέπειες τῆς πείνας: Ὁ πεινασμένος δύσκολα βρῖσκει τόση τροφή πού νά τόν χορτάσει. Ἡ παροχή, ἡ ἐλεημοσύνη, πάντοτε εἶναι περιορισμένη.

1651. *Ὁ πού πεινᾶ γιά ν' ἀρκοδαίν-νει²⁴³*

μόν' ἡ πείνα τοῦ πομένει (ἢ θά τοῦ μένει)

Λέγεται γιά τό φιλάργυρο, πού στερεῖται γιά νά ἀποταμιεύσει. Ἡ οἰκονομία σέ βάρος τῆς διατροφῆς δέ δημιουργεῖ πλοῦτη, εἶναι ἡ κακῶς ἐννοούμενη οἰκονομία.

1652. *Ὁ πού πεινᾶ ψωμιά θωρεῖ κι ὁ πού διψᾶ πη(γ)άδια.*

Λέγεται γιά ἀπραγματοποίητες ἐπιθυμίες.

242) Αὐτός πού δέν ἐκπληρώνει τίς ὑποχρεώσεις του, ἀπό τό Τουρκικό *mıflus* = χρεωκόπος, μπαταξής.

243) Πλουτῆσει, νά γίνει ἄρχοντας (πλούσιος).

1653. Σά βεινώ καί (δ)έν νυστάζω ὅσοθ θέλεις σκέπαζέ με.

Οἱ συνέπειες τῆς πείνας εἶναι ὀλέθριες: Ὁ πεινασμένος δέν μπορεῖ νά κοιμηθεῖ.

πειράζω

1654. Ἀγέρας πού (δ)έσ σέ πειράζει ἄσ' το γι ἄς φουᾶ.

Σύσταση: νά μὴν ἀνακατεύεται κανένας σέ ὑποθέσεις πού δέν τόν ἀφοροῦν.

πειρασμός

1656. Σάθ θά σοῦ λάχει²⁴⁴ (ἢ σάσ σοῦ παρήξει)²⁴⁵ ὁ πειρασμός, δέξου τος ᾠάχ Χριστιανός.

Προτροπή: Νά ἀντιμετωπίζεις χριστιανικά, μέ ἀνεκτικότητα, τίς ἐνοχλήσεις τρίτων, τά κακά πού μπορεῖ νά σοῦ κάμουν.

πεῖσμα

1656. Γιά πεῖσμα τῆς γυναίκα μου θά κόψω τήψ ψωλήμ μου (ἢ τή βαυτήμ μου).

Λέγεται γιά ἄτομο πού μέ τό πεῖσμα του βλάπτει τόν ἑαυτό του. Ἡ παροιμία ἔχει τήν ἀρχή της σέ συζυγικό διαπληκτισμό πού ὀφείλεται στό γεγονός ὅτι ἡ γυναίκα παραμελεῖ τίς δουλειές τοῦ σπιτιοῦ καί μόνο γιά τό κρεβάτι δείχνει προθυμία.

1657. Πεῖσμα λείσμα μέσ στόφ φόρο²⁴⁶.

Κοινή διαπίστωση: Τό πεῖσμα εἶναι κατάρα καί ἐκθέτει τό ἄτομο στήν κοινωνία.

1658. Τό (γ)ινάτι βγάλ-λει μ-μάτθι καί τό πεῖσμα φέρνει πῆσμα.

Κοινή διαπίστωση: Τό πεῖσμα καταλήγει σέ κακό (Βλ. λῆμμα γινάτι, ἀρ. 493).

244) Τύχει.

245) Ὃταν ἀπαντήσῃ, συναντήσῃ.

246) Ἡ ἀγορά.

πεντακόσια

1659. *Τά μισά τῆς χιλιάδας πεδακόσια.*

Λέγεται πάνω στή συζήτηση, γιά κάτι τό πολύ φανερό καί αὐτονόητο.

πέντε

1660. *Πέδε πέδε τόν ἐπῆ(γ)ε.*

Λέγεται γιά τό δειλό καί τό φοβιτσιάρη, πού δέν ἔχει τό θάρρος νά ἀντιμετωπίσει μιά κατάσταση.

περιμένω

1661. *Κάθου γέρο λήμενε²⁴⁷ νά φᾶς τόμ Μάχ χορτάρι.*

(Βλ. λῆμμα ζῶ, ἀρ. 791).

1662. *Κάθου κυρά περίμενε νά κάμω γιό νά παδρευτεῖς.*

Λέγεται σέ περιπτώσεις μάταιης ἀναμονῆς ("Ὀμοια μέ τήν προηγούμενη).

περιπαίζω

1663. *Μή βεριπαίξεις καί θά περιπαιχθεῖς.*

Σύσταση: Νά μή περιγελαῖς τούς ἄλλους, γιατί θά πάθεις τά ἴδια.

1664. *Ὁ μιξιάρης ἐπερίπαιζε δόσ σαλιάρη.*

Λέγεται γιά ἄτομα τοῦ ἴδιου φουράματος.

1665. *Περιπαίζω καί περιπαίζουμεν.*

Λέγεται ἀπό ἄτομο πού δείχνει πλήρη ἀδιαφορία.

περίπαισμα

1666. *Τοῦ κόσμου τό περίπαισμα τό γόσμο βεριπαίξει.*

Λέγεται εἰρωνικά: Ὁ περίγελος κοροϊδεύει τόν περίγελο.

---

247) Περίμενε. Ἐπί ἀρχαῖο ἀναμένο.

περνῶ

1667. Θῶρει με νά σέ θωρῶ
νά περνοῦμε δό γαιρό.

*Αναφέρεται στους τεμπέληδες.

1668. Κι αὐτό θά περάσει.

Λέγεται ὡς σύσταση πρὸς κάποιο πού κάνει ὑπομονή.

1669. Μέ τῶ βέδε τό φαί τρῶν' οἱ δέκα καί περνοῦ.

*Ἡ φράση ὑποδηλώνει ὅτι ἡ καλή διαχείριση τοῦ σπιτιοῦ καί ἡ κατανόηση ὄλων κατορθώνει τά δύσκολα, τά ἀκατόρθωτα.

1670. Τόν ἐπέρασε ἀπό ψιλὴ κρισσάρα²⁴⁸.

Λέγεται ἀπὸ ἄτομο πού ὑπέβαλε ἄλλο σέ λεπτομερική ἐξέταση.

περπατῶ

1671. *Ὁ πού περπατᾶ μαζών-νει²⁴⁹

κι ὁ πού κάθεται μαργών-νει²⁵⁰.

Σύσταση: *Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά κινεῖται, νά ἐργάζεται. *Ἡ τεμπελιά ἔχει ἄσχημα ἀποτελέσματα.

πέρυσι

1672. Κάθε πέρ(υ)σι καί καλύτερα.

*Ὅταν τό παρελθόν τό συγκρίνουμε μέ τό παρόν μᾶς φαίνεται καλύτερο. Λέγεται ἐπίσης γιὰ δύσκολες περιστάσεις.

πέταλα

1673. *Ἐτίναζε δά πέταλα.

Πέθανε.

---

248) Τό ψιλὸ κόσκινο.

249) Μαζεύει.

250) Ξεπαγιάζει.

πέτρα

1674. *Ἄν σφύξει (ἢ ζουλίξει) τῆ βέτρα θά βγάλ-λει νερό (ἢ ζουμί).*

Λέγεται γιά τό δυναμωμένο, τόν γυμνασμένο.

1675. *Ἐρριξε βέτρα πίσω του.*

Λέγεται γιά ἄτομο πού ἔφυγε καί δέν πρόκειται νά γυρίσει πίσω.

1676. *Ἡ καλή πέτρα σέ καθοῦνι βαίν-νει.*

Διαπίστωση καί προτροπή: Ὁ ἱκανός ἄνθρωπος πρέπει νά χρησιμοποιηθεῖ στήν κατάλληλη θέση.

1677. *Ἡ πέτρα ἔχει ἑφτά μοῦρες²⁵¹.*

Ὅπως δέν ὑπάρχει πέτρα πού νά μήν ταιριάζει στό χτίσιμο, ἔτσι κι ὁ ἱκανός ἄνθρωπος βρίσκει πάντα λύση γιά κάθε πρόβλημα.

1678. *Ἡ πελεκητή πέτρα ἔχει τήν ἀξία πάδα.*

Ἡ φράση ἐπισημαίνει τήν ἀπόψη ὅτι ἡ ἀξία τοῦ ἱκανοῦ ἀνθρώπου ἀργά ἢ γρήγορα θά ἀναγνωριστεῖ. (Βλ. ὅμοια, ἀρ. 1676).

1679. *Ἡ πέτρα ἐκεῖ πού κοιτέτ' ἐκεῖ μαλ-λιάζει.*

Διαπίστωση: ὁ ἄνθρωπος πού σταθερά κοιτάζει τή δουλειά του θά βγεῖ κερδισμένος.

1680. *Ἡ πέτρα, πέτρα λέ(γ)εται κι ἡ πέτρα εἶν' ὁ ἄθρωπος.*

Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά εἶναι ὑπομονητικός. Ὁ Νισύριος λέει: «Ἐγώ 'μαι ρούτσουνο»: πέτρα μεγάλη: ἀμετακίνητος, ὑπομονετικός.

1681. *Ἡ πέτρα τῆς ὑπομονῆς.*

Χαρακτηρισμός ἀνθρώπου ὑπομονετικοῦ.

---

251) Πρόσωπα, πλευρές.

1682. *Μήδ δίχνεϊς πέτρα στήλ λάσπη, γιατί θά χριστεῖς.*²⁵²

Σύσταση: προσοχή στίς σχέσεις, στίς λογομαχίες μέ πρόσωπα αίσχρά καί ανάξια, γιατί πάντοτε θά βγείς ζημιωμένος. (Βλ. λήμμα κούρβα, ἀρ. 1074).

1683. *“Οποια βέτρα γι ἄσ σηκώσεις θά τόβ ’βρεῖς ἀ(π)ό κάτω.*

’Αναφέρεται σέ ἄτομο πού ἔχει πολλές γνωριμίες καί διασυνδέσεις.

1684. *“Οταθ θές νά ρίξεις πέτρα,
τά ὕστερινά της μέτρα.*

Πρέπει προκαταβολικά νά ὑπολογίζουμε τίς συνέπειες κάθε ἐνέργειας ἢ ἐκδήλωσής μας.

1685. *Πέτρα πού πολ-λοκυλᾶ (ἢ κυλᾶ) μαλ-λάδα (δ)έ βιάν-νει.*

Διαπίστωση: “Οταν κάποιος δέ στεριώνει σέ μιὰ δουλειά, σ’ ἓνα ἐπάγγελμα, δέν πρόκειται νά εὐημερήσει.

πετσι

1686. *“Εγινε βετσι καί κόκχαλο.*

’Αναφέρεται σέ ἄτομο πού ἀδυνάτισε πολύ ἀπό τίς κακουχίες ἢ τήν ἀρρώστια.

πετῶ

1687. *’Επέταξεν ἡ πέρδικα κι ἐπῆρε γαί τό ράμ-μα.*

’Αναφέρεται γι’ αὐτούς πού δέ σιγουρεύουν τίς δουλειές τους, πού δέν τίς δένουν.

1688. *Κάμνω κάμνω νά πετάσω*²⁵³

*καί φτερά (δ)έν ἀποτάσσω.*²⁵⁴

Λέγεται στίς περιπτώσεις πού οἱ συνεχεῖς προσπάθειες γιά τή βελτίωση μιᾶς δουλειᾶς καταλήγουν σέ ἀποτυχία.

---

252) Θά λερωθεῖς.

253) Πετάξω.

254) ’Αποκτῶ.

πέφτω

1689. *Νά σέ φουσήσω θά πφέσεις.*

*Απευθύνεται ως απειλή σέ άτομο μέ τό όποιο διαπληκτίζεται κάποιος.

1690. *Πφέσε σύκο νά σέ φάω.*

Χαρακτηρίζει άτομο πού τά θέλει όλα έτοιμα. (Βλ. λήμμα πίττα, άρ. 1718).

πηγαίνω

1691. **Απ' έδω πάνε κι άλλοι.*

Τρόπος άρνησης σέ πρόταση τρίτου.

1692. **Επῆ(γ)ε γιά μαλ-λί γι έβγῆκε (ἤ ἤρτε) γουρεμένος.*

Λέγεται στίς περιπτώσεις πού κάποιος, ενώ υπολόγιζε νά κερδίσει από μία δουλειά ἤ προσπάθεια, βγῆκε χαμένος.

1693. **Επῆ(γ)ε γιά μαμ-μή κι έκατσε γιά λεχώνα.*

Λέγεται γιά άτομο πού καθυστερεῖ νά επιστρέψει από μία αποστολή.

1694. **Επῆ(γ)εσ σεδούκι κι ἤρτεσ μπαούλο.*

*Αναφέρεται σέ άτομο πού επιστρέφει άπρακτο από μία αποστολή. (Βλ. λήμμα άδειος, άρ. 46).

1695. **Επῆ(γ)ε στό βρόδο.*

Λέγεται σέ περιπτώσεις άποτυχίας.

1696. **Όσα πάνε κι όσα έρτουν.*

*Η φράση υποδηλώνει άδιαφορία γιά τό άποτέλεσμα μιās οικονομικής προσπάθειας.

1697. **Όταν επάαιν-νεσ, έγώ έρκόμου.*

Λέγεται σέ κάποιον πού, ενώ δέν είναι, προσποιείται τόν έξυπνο καί προσπαθεῖ νά εξαπατήσει άτομο έμπειρο καί ικανό.

1698. Πααίν-νει ὄπου τόφ φουσᾶ ὁ ἄνεμος.

Ἐναφέρεται γιά τόν ἄνθρωπο πού δέν ἔχει δική του γνώμη, πού παρασύρεται.

1699. Πάαιν-νε δέ²⁵⁵ γυρίζει ὁ μύλος τοῦ Παρτένη²⁵⁶

Ἐπευθύνεται σέ κάποια πού λέει ὑπερβολές, ἀνοησίες.

1700. Πάαιν-νε μ' ἓνα βού φορεῖ (ἢ βάλ-λει) γούν-να, νά βάλ-λεις κι ἐσύ ἀμβά.^{256β}

Ἡ φράση ἐπισημαίνει τήν ἄποψη ὅτι ἅμα ἓνα ἄτομο συναναστρέφεται ἄτομα ἱκανά καί πλούσια θά ὠφεληθεῖ.

1701. Πάαιν-νε νά δεῖς, ἀπό τά κα(μ)ώματά τους θά τούς καταλάβεις.

Διαπίστωση: Ἡ συμπεριφορά δείχνει τόν ἄνθρωπο.

1702. Πάει φηρί-φηρί.

Φράση πού προηγείται: Πάει... νά πνιγεῖ, πάει νά φάει τή κεφάλη του.

1703. Πές μου μέ ποιό βάεις νά σοῦ πῶ ποιός εἶσαι.

Τό ποιόν αὐτῶν πού συναναστρέφεται εἶναι ἐνδεικτικό τοῦ δικοῦ σου ἤθους. (Βλ. λῆμμα συντροφιᾶ, ἀρ. 1919).

1704. Πολλές φορές πάει ἢ στάμνα γιά ν-νερό ἀλ-λά πάει μιάφ φορά γαί (δ)έγ γυρίζει.

Σύσταση γιά τούς τολμηρούς, γιά τούς κλέφτες. (Βλ. λῆμμα σπάω, ἀρ. 1876).

1705. Στό ζευγάρι δά βόδια πᾶνε μαζί.

Τονίζεται ἡ ἀξία τῆς συνεργασίας.

---

255) Πήγαινε νά δεῖς.

256) Μύλος πού ἀνήκε στό γνωστό Νισύριο Ἐμ. Παρθεσιάδη. Βρίσκεται στήν τοποθεσία Κριός, πάνω ἀπό τό Μαντράκι.

256β) Ἀπό τό Ἀραβοτουρκικό ἀβά = μάλλινος ἐπενδύτης.

πηδῶ

1706. Ὁ πού πφη(δ)ᾶ πολ-λά παλούκια ἕνα θά μπεῖ (ἢ θά κάτσει) στό γῶλο δου.

Ἄναφέρεται στους ριψοκίνδυνους πού ἐκτίθενται σέ πολλούς κινδύνους.

1707. Σοῦ ἴχω χάρη κά(β)ουρα
νά πφη(δ)ᾶς (ἢ περπατᾶς) στά κάρβουνα.

Ἄπευθύνεται σέ καυχησάρη, πού ἐπαίρεται πώς εἶναι ἰκανός γιά ὄλα.

πιάνομαι

1708. Ὁ πνιμένος ἀφ' τὰ μαλ-λιά του πιάν-νεται.

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ὅταν βρεθεῖ σέ ἀπελπιστική καί τραγική θέση, κάνει παράλογες ἐνέργειες.

πιάνω

1709. Πιάν-νει πουλ-λιά στόν ἀέρα.

Χαρακτηρισμός τοῦ πολύ ἔξυπνου καί ἰκανοῦ.

1710. Πιάσε τό γασσίδη καί κούρεψέ τον.

Διαπίστωση: Ἄπό τό φτωχό δέν ἀποκομίζεις κέρδος.

πίκρα

1711. Οἱ πίκρες κόβγουγ γόνατα κι οἱ λο(γ)ισμοί γερνοῦσι
κι ὅποιος τά πάρει σοβαρά κι ἄλ-λα τόν ἀκλουθοῦσι.²⁵⁷

Σύσταση νά εἶναι ὁ ἄνθρωπος συγκρατημένος στή ζωή του, νά μή τόν κυριεύουν οἱ λύπες καί οἱ στενοχώριες.

πίστη

1712. Μοῦ ἴβγαλε ἀή βίστη.

Μέ τή φράση αὐτή ἐκδηλώνεται ἀγανάκτηση γιά τήν πίσση πού ἀσκεῖ κάποιος πάνω μας γιά νά ἐπιτύχει κάτι πού δέν εἶναι σωστό ἢ εἶναι πολύ δύσκολο.

---

257) Ἀκολουθοῦν.

πίσω

1713. *Καί τόβ βασιλιά τόβ βρίζουν ά(π)ό πίσω του.*

Άδιαφορία για κάτι πού λέγεται πίσω από τήν πλάτη μας.

1714. *Πίσω έχει ή άχλάδα τήν ν-νουρά.*

Ή φράση αναφέρεται στίς δυσκολίες πού είναι δυνατό νά παρουσιαστοῦν στό τέλος μιᾶς δουλειᾶς.

πίττα

1715. *Ά(π)ό πίτθα πού (δ)έ φρώεις άσ' τηνε νά καίεται.*

Σύσταση: Νά μήν ανακατεύεσαι σέ ξένες υποθέσεις.

1716. *Έπάτησε δή δίτθα.*

Λέγεται για άτομο πού απέτυχε στην προσπάθειά του από άπρόβλεπτο παράγοντα.

1717. *Πότε πίτθα μέ λαρδί,
πότε πίτθα μοναχή.*

Λέγεται στίς περιπτώσεις πού ή νοικοκυρά δέν κάνει καλό κουμάντο.

1718. *Πφέσε πίτθα νά σέ φάω.*

(Βλ. λήμμα πέφτω, άρ. 1690).

πλάτη

1719. *Έχει πλάτες.*

Λέγεται για άτομο πού υποστηρίζεται από ισχυρά πρόσωπα.

πλένω

1720. *Καί τά βρεμένα πλυμ-μένα;*

Χαρακτηρισμοί τής ποιότητας μιᾶς δουλειᾶς, μιᾶς διαλογής.
Λέγεται άκόμα σέ περιπτώσεις άκαταστασίας.

πληγή

1721. *Κρυφή πλη(γ)ή ή πλη(γ)ή τοῦ Φαραοῦ.*

Χαρακτηρισμός ἐπιζήμιου ἀνθρώπου καί γιά τούς δικούς του καί γιά τούς ξένους.

πληρώνω

1722. *Ἐδῶα πλερών-νοῦαι οὐλ-λα.*

Ἡ ἀνταπόδοση τοῦ κακοῦ γίνεται σ' αὐτόν τόν κόσμο.

1723. *Καί ἐπληρώθη δὲ ρηθέν ὑπό τῶ βροφητῶν.*

Λέγεται ὅταν κάποιος πάθει κακό πού ἄλλοι τό εἶχαν προβλέψει ἢ καί εὐχηθεῖ.

1724. *Τί τοῦ πλερών-νεις, τή τσόχαγ γιά τά ραφτικά;*

Ἐκφραση πού ἀναφέρεται σέ ἄτομο πού, ἐνῶ ἔχει ἄδικο, ζητᾶ καί ρέστα.

πλούσιος

1725. *Πλούσια τά ἐλέη σου.*

Λέγεται ὅταν σ' ἕνα ἑορταστικό τραπέζι ὅλα εἶναι ἄφθονα.

πλουταίνω

1726. *Μέ τόν νοῦ βλουταίν-νεις ἡ κόρη, μέ τόν ὕπνον ἡ ἀκαμάτα.*

Λέγεται γιά ἄτομο πού δέν καταβάλλει προσπάθειες γιά τό μέλλον του ἀλλά ὄνειροπολεῖ.

1727. *Πού τά τθυμᾶται χαίρεται καί μέ τόν ν-νοῦ βλουταίν-νεις.*

Ἵμοια μέ τήν προηγούμενη.

πλοῦτο

1728. *Ἐκατόχ χρονῶγ γέρο εἶδα, ἐκατό χρονῶ βλοῦτη (δ)έν εἶδα.*

Διαπίστωση: Οἱ περιουσίες δέ διατηροῦνται γιά πολλά χρόνια. Ὁ διαμερισμός ἀνάμεσα στούς κληρονόμους καί ἡ κακή διαχείριση τίς ἐξανεμίζει.

1729. Πιό δύσκολο νά φυλάξεις τό βλοῦτο βαρά νά τό γάμεις.

Διαπίστωση: Δύσκολη ἢ διαφύλαξη τῶν αγαθῶν.

1730. Τά πλούτη ἄ βᾶνε στά παιδιά (δέφ φτάν-νους) στά ἐγόνια.

“Ὁμοια μέ τήν προηγούμενη.

πλώρη

1731. “Εβαλα πλώρη.

Λέγεται κατά τήν ἔναρξη ἐργασιῶν.

1732. “Εννοια σου κ (δέθ) θά περάσεις ἀφ τή βλώρημ μου.

“Απειλή σέ κάποιο πού μᾶς συμπεριφέρθηκε ἄσχημα.

πνίγομαι

1733. “Εδῶ γιαλός, ἐκεῖ γιαλός καί ποῦ θά πφέσω νά πνι(γ)ῶ.

Λέγεται ἀπό ἄτομο πού βρίσκεται σέ μεγάλες δυσχέρειες.

1734. “Εδῶ καράβια πνί(γ)οσαι (ἢ χάν-νους) κι ἐσεῖς βαρκιά ποῦ πᾶτε;

“Η φράση ἐπισημαίνει τήν ἄποψη ὅτι σέ δύσκολες καταστάσεις οἱ ἀνίκανοι δέν ἔχουν καμιᾶ πιθανότητα ἐπιτυχίας.

1735. “Ο πού “πνίγν ἐμετάν-νιωσε.

Λέγεται ὅταν ὕστερα ἀπό μεγάλη τρικυμία ἔρχεται μπονάτσα. Καί σύσταση νά μή σταματᾶ κανένας τόν ἀγώνα ὅταν βρίσκεται μπροστά σέ δυσχέρειες.

1736. Πνί(γ)εται σέ μιά γούφα ν-νερό.

Λέγεται γι’ αὐτοῦς πού δέν εἶναι ἱκανοί νά ξεπερνοῦν καί τίς μικρές δυσκολίες.

πόδι

1737. “Ελα πόδι μου στό δόπος σου.

Συγκρατήσου. “Η φρόνηση ἐπιβάλλει αὐτοσυγκράτηση.

1738. Ἐπάτησα πόδι.

Λέγεται ἀπό ἄτομο πού πρόταξε βέτο γιά νά μή γίνουν πράξεις πού δέν θά ἔχουν καλό τέλος.

1739. Ὡς πού νά σηκώσει τό 'να βόδι βρωμᾶ τ' ἄλ-λο.

'Αναφέρεται στόν τεμπέλη.

πόζα

1740. Βάστα πόζα.

Πείραγμα γιά κάποιον πού ὑπερηφανεύεται.

ποῖος

1741. Ποία ἢ Καλλιόπη; Ποία ἢ Μαρία;

Λέγεται γιά ἄτομο πού ὑποκρίνεται τό σπουδαῖο καί τόν ξενιτεμένο. Ἡ παροιμία ξεκίνησε, ὅταν κάποιος Νισύριος τό μοναδικό ταξίδι πού ἔκαμε ἦταν νά πάει γιά λίγες μέρες ἀπέναντι, στήν Κῶ. Ὅταν γύρισε, προσποιούνταν ὅτι ξέχασε φυσιογνωμίες καί ὀνόματα.

πολύς

1742. Ὅποιος ἔχει πολ-λύ διπέρη βάζει καί στά λάχανα.

'Η φράση ἐπισημαίνει τίς προκλητικές σπατάλες τῶν πλουσίων.

1743. Ὅποιος κυνη(γ)ᾶ πολ-λούς λα(γ)ούς (δ)έ βιάν-νει κα(ν)ένα.

'Αναφέρεται στόν πλεονέκτη, πού στό τέλος ἀντί νά κερδίσει πολλά ζημιώνεται κι ὅλας.

1744. Ὁ πού γυρεύγει τά πολ-λά χάν-νει καί τά λ-λί(γ)α.

Ὅμοια μέ τήν προηγούμενη.

1745. Ὅπου λαλοῦ βολ-λοί πετεινοί ἀργεῖ νά ζημερώσει.

'Η φράση ἐπισημαίνει τίς δυσκολίες πού προκύπτουν κατά τήν ἐκτέλεση ἔργου, ὅταν ἐπικράτει πολυαρχία καί ἀνευθυνότητα.

1746. Ὅπου ἔναι δά πολ-λά ἐκεῖα καί τά λ-λί(γ)α.

Τά λεφτά πᾶνε στά λεφτά.

1747. Ὁ πού πεθαίνει μέ πολ-λούς θάνατος (δ)έλ λοῦται.²⁵⁸

Λόγος παρηγορητικός γιά κάποιον πού βρῆκε τό θάνατο μαζί μέ ἄλλους, στόν πόλεμο, σέ ὁμαδικό ἀτύχημα.

1748. Τό πολ-λύ βερίσσιο

χαλᾶ τό ἴσιο.

Ἡ ἐπιδίωξη τῆς τελειότητας, ὅταν εἶναι ὑπερβολική, βλάπτει τό ἔργο.

1749. Τό πολ-λύ δό Κύριε ἐλέησο γι ὁ παπᾶς βαριέται το.

Διαπίστωση: Τά πολλά λόγια, οἱ ἀτέρμονες συζητήσεις, πού δέν καταλήγουν πουθενά, εἶναι βαρετές καί ἀνώφελες.

πολυτεχνίτης

1750. Πολ-λυτεχνίτης κι ἐρημοσπίτης.

Ἡ φράση ἀναφέρεται σέ ἄτομα πού ἐνῶ ἀσχολοῦνται μέ πολλές ἐργασίες, δέν κατορθώνουν, συνήθως ἀπό ἀνικανότητα, νά ἐπιτύχουν κάτι τό σημαντικό στή ζωή τους.

πομπέομαι

1751. Ὁξω ἔβγα κ' ἐποβεύτηκα.

στό σπίτι μου πορεύτηκα.

Σύσταση: Νά ἀποφεύγεις νά ζητᾶς βοήθεια καί συμπαράσταση ἀπό τούς ἄλλους ἀλλά νά προσπαθεῖς νά τακτοποιεῖς ὁμῶς σου τό σπίτι σου.

πομπή

1752. Δίχως κέρδη κέρατα, δίχως ποβές κουδούνια.

Λέγεται ὅταν κάποιος ξεκινώντας ἀπό καλή πρόθεση ἐνδιαφέρθηκε γιά τά συμφέροντα τρίτων καί εἶχε σάν ἀποτέλεσμα νά ζημιώσει καί ἀκόμα νά ἀκούσει καί ὕβρεις.

---

258) Δέ λογίζεται, δέν λογαριάζεται.

1753. Έμάκρυναν οί ποδιές του
κι έσκεπάσα δίς ποβές του.

ΈΗ φράση δηλώνει ότι ό πλούτος πολλές φορές κάνει νά
ξεχαστεί τό άμαρτωλό παρελθόν ένός ανθρώπου.

πονηρός

1754. Άλ-λά ρῦσαι ήμᾶς από τοῦ πονηροῦ.

Λέγεται σάν εὐχή. Άναφέρεται άκόμα όταν σέ κάποιον προτεί-
νουν συνεργασία μέ άνθρωπο δόλιο.

1755. Τό πονηρό βουλ-λί από τήμ μύτθη διάν-νεται.

Λέγεται για άνθρωπο πού ένῶ είναι πονηρός καί έξυπνος τήν
παθαίνει χειρότερα από ένα βλάκα.

πόνος

1756. Δώδεκα Άποστόλοι κι ό καθένας μέ τό βόνο άου.

ΈΟ κάθε άνθρωπος έχει τά βάσανά του. ("Όμοια άρ. 1759).

1757. Μέ τό τσουβάλι βαίν-νει ό πόνος καί μέ τό δράμι φεύγει.

Παρηγοριά σ' αυτούς πού ύποφέρουν, πού είναι άρρωστοι.
(Βλ. λήμμα άρρώστια, άρ. 272).

1758. Νά κυρά τούς πόνους μου κι εγώ καλ' άρμενίζω.

Μήν ένδιαφέρεσαι για μένα, μήν άναφέρεσαι στά προβλήματά
μου, στίς ιστορίες μου, εγώ καλά πηγαίνω.

1759. ΈΟ καθένας κι ό πόνος του.

ΈΟ κάθε άνθρωπος έχει τά βάσανά του. ("Όμοια άρ. 1756).

1760. ΈΟ πού 'χει πόνοσ στή γαρδιάγ γαιδουρινά φωνάζει.

Μονάχα εκείνος πού πονάει ξέρει τί θά πει πόνος.

1761. ΈΟ πού 'χει πόνους έχει τους κ' ή γειτονιά κοιμάται.

Κανείς δέν μπορεί νά βοηθήσει έναν άνθρωπο πού πονάει.

1762. Πάω νά πῶ τό βόνομ μου καί βρίσκω πιά με(γ)άλο.

“Όλοι ἔχουμε τά προβλήματά μας. (Βλ. λήμμα λέγω, ἀρ. 1134 καί πάθη, ἀρ. 1554).

πονῶ

1762β. Ἐπό δικόμ μου πόνεσα, πονῶ τούς πονεμένους.

Λέγεται ὅταν ἀπό δικούς μας ἀνθρώπους πήραμε τόσες πικρίες. Αὐτή ἡ πείρα μᾶς ἔκαμε νά συμπάσχουμε τούς δυστυχισμένους.

1763. Ἐκεῖνος πού πολ-λοπνεῖ τόχ χάρον (δ)έφ φο(β)ᾶται.

Λέγεται σάν παρηγοριά καί διαπίστωση: ὁ φιλάσθενος συνήθως, ἐπειδή προσέχει τήν υἰεία του, δέν πεθαίνει εὐκολα.

πορδή

1764. Καθεῖς τό βόρδαρό δου μοσκοκούλ-λουρο δὲν ἔχει.

ἢ

Καθενοῦς ὁ πόρδαρός του μοσκοκούλ-λουρο δοῦ φαίνεται.

Τή δική του δύναμη, ἰκανότητα, τή θεωρεῖ ὁ καθένας πιά ἀποτελεσματική ἀπό τοῦ ἄλλου.

1765. Μέ τίς πορδές (δ)έβ βάφοδαι τ' ἀβγά.

Μέ τά ψέματα καί χωρίς προσπάθειες δέν εἶναι δυνατό νά συντελεσθεῖ ἔργο.

ποταμός

1766. Ἐπό σιγανό βοτάμι μακρυνά τά ροῦχα σου.

Σύσταση νά εἶναι κανένας ἐπιφυλακτικός μέ τούς ὑποκριτές καί ἄτομα πού κρύβουν τή σκέψη τους.

1767. Ἐς τό πάρει τό ποτάμι.

Ἐ φράση δηλώνει συγκατάβαση σέ κάποια μικρή ἀπρέπεια.

πουλί

1768. Έχει τοῦ πουλ-λιοῦ τό γάλα.

Λέγεται γιά ἄτομο πού ἔχει ἀφθονία ἐδεσμάτων καί ἀγαθῶν.

πουλῶ

1769. Ἄλ-λοῦ νά τά πουλᾶς αὐτά.

Ἄπευθύνεται σέ ἄτομο πού προσπαθεῖ νά μᾶς ἐξαπατήσει.

1770. Πούλα καί μετάνιων-νε.

Σύσταση σέ ἔμπορο νά κάνει ἀλεσιβερίσι.

πράμα

1771. Τά πράματα ἤρταν ἄνω κάτω.

Λέγεται ὅταν ἀνατρέπονται οἱ προβλέψεις.

πραματευτής

1772. Ἄλο(γ)άριστος πραματευτής καθάριος διακονιάρης.

Ὁ ἔμπορος πού δέν ξέρει νά κάνει τούς λογαριασμούς του θά χρεωκοπήσει.

1773. Βάν-νει κι ἡ κοσκινού τόν ἄφρα ἀης μέ τούς πραματευτάδες.

Ἀναφέρεται σέ κάποιον πού μεγαλοπιάνεται.

1774. Νά βοῦ γι οἱ κονιδόκωλοι²⁵⁹ μέ τούς πραματευτάδες.

Ὅμοια μέ τήν προηγούμενη. Ἐδῶ ἀναφέρεται σέ αἰσχρούς, πού ἐπαίρονται.

πράσινο φύλλο

1775. Οὔτε ἓνα βράσινο φύλ-λο δί(νει).

Λέγεται γιά τούς τσιγγούνιδες...«τόσες δουλειές σοῦ κάμνω, ἀμ-μέ (δ)όμι μου²⁶⁰ κι ἓνα βράσινοφ φύλλο».

259) Αὐτοί πού ἔχουν κονίδες.

260) Δῶσε μου.

πράττω

1776. *Γιά πράξει, για μετάπραξει, γι' από τό γόσμο λείψε.*

Ἐὐ ἄνθρωπος πρέπει πάντοτε νά δρᾷ, νά εἶναι κοινωνικός, νά ἐνδιαφέρεται γιά τά κοινά, νά μετέχει ἐνεργά σ' αὐτά, νά τόν χαρακτηρίζει δραστηριότητα καί προκοπή.

πρίν

1777. *Ἡ καλή νοικοκυρά πρί βεινάσει μα(γ)ειρεύγει.*

ἢ

Τῶφ φρενίμων δά παιδιά πρί βεινάσουμ μα(γ)ειρεύγου.

Σύσταση: Ἐὐ καθένας νά εἶναι προνοητικός. (Ἐὐμοῖα μέ λῆμμα προτοῦ, ἀρ. 1784).

1778. *Πρίν νά γένεις τεμονιέρης πρέπει νά μάθεις νά τραβᾷς κουπί.*

Γιά νά φθάσει ὁ ἄνθρωπος σέ ἀνώτερη θέση πρέπει νά περάσει ἀπό ὅλα τά στάδια, νά μορφωθεῖ καί ν' ἀποκτήσει πείρα μέ τήν ἐξάσκηση.

1779. *Πρίν νά μισέψ' ὁ μαραγός, δέξου τό γαλαφάτη.*

Διαπίστωση: Ἐὐ μιά δουλειά φέρνει τήν ἄλλη. Ἐὐ ἀναφέρεται ἐπίσης στίς συνεχεῖς δαπάνες πού ἢ μιά διαδέχεται τήν ἄλλη.

πρόβατο

1780. *Τό ἀπολωλός πρόβ-βατθο.*

Ἐὐ φράση δηλώνει τόν ἁμαρτωλό, τόν καταστραμμένο ἀπό ἀτυχίες ἢ καί βρωμοδουλειές. Ἐπίσης ἔτσι χαρακτηρίζεται τό παθητικό τῆς οἰκογένειας, τό παραστρατημένο παιδί.

προξενητής

1781. *Ἐὐ λεύτερος²⁶¹ προξενητής γιάλ λό(γ)ου του γυρεύγει.*

Τό ρόλο τοῦ προξενητῆ δέν πρέπει νά τόν ἀναλαμβάνει ἐλεύθερος καί μάλιστα ὅταν αὐτός ὑποκρύπτει ἐνδιαφέρον. Λέγεται ὅταν κάποιος δῆθεν φροντίζει γιά ἄλλον, ἐνῶ ἐνδιαφέρεται ὁ ἴδιος.

---

261) Ἐλεύθερος-λεύθερος.

πρόσωπο

1782. *Λαβοκοπᾶ τό πρόσωπό δου.*

Ἐναφέρεται σέ ἄτομο πού εἶναι πολύ χαρούμενο, εὐτυχισμένο.

1783. *Τό πρόσωπο α' ἀθρώπου εἶναι σπαθί.*

Σύσταση: ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά ἐνεργεῖ αὐτοπροσώπως. Ἡ προσωπική παρουσία ἐπιβάλλεται καί προλαμβάνει παρεξηγήσεις.

προτοῦ

1784. *Ἄναψε τό λυχνάρι²⁶² σου προτοῦ νά σ' εὖρ' ἢ νύχτα.*

Σύσταση προνοητικότητας. (Βλ. λῆμμα πρίν, ἀρ. 1777).

προφήτης

1785. *Γίνου προφήτης καί πάρε τά μισά.*

Λέγεται ἀπό ἄτομο πού κάποιος τοῦ κάνει κριτική γιά μιὰ ἀποτυχημένη του προσπάθεια πού κατέληξε σέ ζημιά.

1786. *Μετά Χριστό κάθε προφήτης γάδαρος.*

Σύσταση: Νά δυσπιστοῦμε σ' αὐτούς πού δῆθεν προβλέπουν τά μέλλοντα, στίς καφετζοῦδες καί στίς χαρτορίχτρες.

1787. *Οὐδεῖς προφήτης ἐ δῆ πατρίδι του.*

Λέγεται ὅταν ἡ ἀξία καί οἱ ικανότητες ἑνός ἀνθρώπου δέν ἀναγνωρίζονται ἀπό τούς συμπατριῶτες του, ἀπό τό περιβάλλον του, γιατί τίς περισσότερες φορές κίνητρο ἔχουν τό φθόνο.

πρωτόλης

1788. *Πρωτόλης θεριστής.*

Χαρακτηρισμός τοῦ Ἰουνίου.

---

262) Λέγεται καί νύχλος.

πρώτος

1789. "Εχ' ὁ Θεός κι ἡ Παναγιά τό φύλ-λον νά γυρίσει,
νά τρέξει πάλε τόν νερόσ στή βρωτινή τήβ βρύση.
Ἐρωτικό δίστιχο: Ἐκφράζει τήν εὐχή ὁ ἀγαπημένος νά ξανα-
γυρίσει στήν παλιά του ἀγάπη. Λόγος παρηγοριᾶς.
1790. Κάλ-λιο βρώτος στό χωριό σου παρά δεύτερος στή βόλη.
Ἡ φράση ἐπισημαίνει τήν ἀξία τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ ἀτόμου.
1791. Πρωτομυριστής πρωτοκλαστής.
(Βλ. λῆμμα μαντατοφόρος, ἀρ. 1251).
1792. Τοῦ πρώτου караβιουῦ κλουθουσι²⁶³ γαί τά ὕστερα.²⁶⁴
Λέγεται ὅταν τά παιδιά ἀκολουθοῦν τά ἐπιτυχημένα βήματα τοῦ
πρώτου ἀδελφοῦ.

πύρι

1793. Πύρι πυριοῦ καθάρια (ἢ μαϊστρός)²⁶⁵ δραμουδάνα.²⁶⁶
Ἐκφραση ἀδιαφορίας γιά κάτι πού γίνεται, γιά μιὰ ζημιὰ.

ράβδος

1794. Μπούτθα²⁶⁷ ραβδί.
Σύσταση: νά δέρονται τά ἀτακτα παιδιά καί οἱ ἀτακτοῦντες.
1795. Ὅπου (δ)έ βφέφτει ὁ λό(γ)ος πφέφτει ράβδος.
Στίς περιπτώσεις πού τά λόγια, οἱ συμβουλές δέν φέρνουν
ἀποτέλεσμα, σάν σωφρονιστικό μέσο συνιστᾶ νά χρησιμοποι-
εῖται τό ραβδί.
1796. Τό ραβδί ἤβγεν ἀφ' τό βαράδεισο.
(Βλ. λῆμμα ξύλο, ἀρ. 1506).

---

263) Ἀκολουθοῦν.

264) Τά μετέπειτα.

265) Βορειοδυτικός.

266) Βοριάς.

267) Βάρα.

ράβω

1797. *Κόβγει καί ράβγει.*

Λέγεται για άτομο που διαθέτει μέσα, που άσκει επιρροή.

ραγίζω

1798. *“Αμ-μα ράσει τό γιαλί, δύσκολα κολ-λά.*

Λέγεται για άρρώστιες που χρονίζουν καί για παρεξηγήσεις μεταξύ ατόμων.

ράχη

1799. *Τό άρώνει ή ράχη του.*

Άπειλή για κάποιον που προκαλεί για καβγά.

ρίζα

1800. *(Δ)έθ θά σου περάσει καί δράκου ρίζα νά ’χεις.*

Λέγεται σέ περιπτώσεις άντιδικίας, όπου κυριαρχεί τό πείσμα.

ριζικό

1801. *Καθένας μέ τό ριζικό δου.*

Διαπίστωση: Ό καθένας έχει τή δική του τύχη.

1802. *Μετάκαμε²⁶⁸ τό γλώσσ σου νά βρείς τό ριζικόσ σου.*

Προτροπή: Μή κάθου, νά εργάζου για νά βρείς τήν τύχη σου, τήν εϋτυχία.

1803. *Μοίρα καλά μέ μοίρασεσ μά ριζικό (δ)έμ μου ’δωκεσ.*

Η φράση λέγεται ως παράπονο σέ περίπτωση άτυχίας.

ρίχνω

1804. *Έκάνη ή φακή (ν)ά δίξω καί τό τσουκάλι;*

Η φράση υποδηλώνει ότι δέν πρέπει νά επηρεάζεται κανένας από τίς άτυχίες αλλά νά ξαναρχίζει τίς προσπάθειες. (Βλ. λήμμα παιδί, άρ. 1564).

---

268) Άλλαξε θέση, μετάθεσε.

Ρόδος

1805. Ἰδού ἢ Ρόδος, ἰδού καί τό πρήδημα.

Πρόκληση.

ρουθούνι

1806. Τοῦ 'βε στό ρουθούνι.

Λέγεται γιά ἄτομο πού ἐναντιώνεται σ' ἄλλο στίς προθέσεις του, τόν ἀνταγωνίζεται.

ρουφιάνα

1807. Χωρίς ρουφιάνα πουτθάνα (δ)έγ (γ)ίνεται.

Ἐπισημαίνεται ἡ επίδραση τῆς συναναστροφῆς. (Βλ. λῆμμα καταδότη, ἀρ. 976).

ροῦχο

1808. Ἐπῆ(γ)α κι εἶδα καί 'μαθα καί 'ρώτηξα καί μοῦ 'παν (δ)έν ἔχουσιν ὑπόληψη καμιά φορά δά ροῦχα.

Ἡ φράση δηλώνει ὅτι ἡ ἐμφάνιση τοῦ ἀνθρώπου δέν τοῦ προσθέτει κύρος καί ὑπόληψη, ἄν ὡς ἄτομο στήν κοινωνία εἶναι ἀνυπόληπτο.

1809. Τά ροῦχα (δ)έ γάμνουν δόν ἄθρωπο.

(Βλ. λῆμμα παπᾶς, ἀρ. 1622).

ρωτῶ

1810. Ὅποιος ρωτᾶ ματθαίν-νει

κι ὅποιος γυρεύγει βρίσκει.

Προτροπή: Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά ἐρωτᾶ γιά νά μαθαίνει.

1811. Ὅσα καί νά ξέρεις ρῶτα κι ἄλ-λο.

Ὅμοια μέ τήν προηγούμενη: Νά ἐξακριβώνεις, νά ἐρευνᾶς γιά τό σωστό δρόμο, τῆ σωστή γραμμή.

ρουφῶ

1812. Ρουφα κι ἔρχομαι.

Λέγεται ἀπό κάποιον γιά νά δηλώσει σ' ἄλλον σύντομη ἐπιστροφή: Πάω κάπου μά θά γυρίσω ἀμέσως: Ρουφα τόν καφέ σου, τό τσάι σου, καί ἐπιστρέφω.

Σάββατο

1813. Ἄβις²⁶⁹ περάσει Σάβ-βατο πίθθα²⁷⁰ μὴν ἀλημένεις.²⁷¹

Κοινή διαπίστωση: "Ὅταν περάσει τό χρονικό ὄριο πού ἔπρεπε νά ἐκτελεσθεῖ μιά ὑπόσχεση καί δέν ἔχει γίνει, πάψε πιά νά περιμένεις τήν πραγματοποίησή της.

1814. Βγῆκεν ὁ Ὀβριός στό παζάρι κ' ἦτο ἡ μέρα Σάβ-βατο.

Λέγεται ὅταν ὁ ἀκαμάτης ἀποφασίσει νά δουλέψει καί συμπίπτει γιορτή. Ἄκόμα, ὅταν παρουσιασθοῦν ἐμπόδια σέ μιά δουλειά πού ἀποφασίστηκε μέ δισταγμούς.

1815. Ὁ μήνας πού (δ)έν ἔχει Σάβ-βατο.

Ἡ φράση δηλώνει ἄρνηση.

1816. Πότε ἡ νύφη εἶ' γαμαρωτή;

– Κάθε Σάβ-βατο βράδυ.

Ἄναφέρεται στήν προκομμένη νύφη, πού ἀφοῦ τελειώσει τίς δουλειές της στολίζεται.

1817. Πότε ἡ νύφη μας καμαρωτή;

– Κάθε Σαβ-βάτο βράδυ καί τήν Γεριακήν ἐρώτα:

– Κάμνουν οἱ γεναῖκες ρόκχᾶ;

Ἄναφέρεται σέ πολύ προκομμένη νύφη.

1818. Σάβ-βατο κοιά γιορτή.

Λέγεται ὅταν πρόκειται νά ξεσπάσει ἕνα κακό, πού ἀναμένεται.

---

269) Μιά καί.

270) Μικρό ψωμί σάν τίς προσφορές. Ἦταν ζεστή μέ χοιρινό κρέας μέσα.

271) Περιμένεις.

σακκί

1819. *Εύκαιρο σακκί (δ)έσ στέκει καί γεμάτο (δ)έλ λυ(γ)ᾶ.*

Λέγεται γιά τόν χωρίς αξία ἄνθρωπο, πού δέν στέκεται στήν ἐκτίμηση τῆς κοινωνίας. Ἐπίσης ἀναφέρεται στό νηστικό, πού δέν μπορεῖ νά δουλέψει, καί στόν πολύ χορτάτο, πού πάλι δέ δουλεύει.

σάλιο

1820. *Τρέχου δά σάλια του.*

Λέγεται γιά κάποιον πού ἐπιθυμεῖ πολύ ἕνα φαγητό, μιά γυναίκα.

Σάρα

1821. *Ἡ Σάρα, ἡ Μάρα καί τό κακό συναπάφημα.*

Ἐναφέρεται σέ σύνολο ὑποπτων καί ἀσήμαντων ἀνθρώπων.

σαρδέλα

1822. *Γή ὀχτώ λογιῶφ φαί,
γῆ τσαρδέλ-λα μοναχή.*

Ἡ πλούσιος πλούσιος, ἡ φτωχός φτωχός.

σάρκα

1823. *Τό μέ βνεῦμα πρόθυμο, ἡ δέ σάρξ ἀστενής.*

Δήλωση ἀδυναμίας γιά τήν ἀνάληψη ἔργου πού εἶναι ἀνώτερο ἀπό τίς δυνάμεις ἐκείνου πού τοῦ προτείνεται νά τό ἀναλάβει. Λέγεται καί ὡς δικαιολογία ἄρνησης.

σατανάς

1824. *Πίσω μου σ' ἔχω σατανά.*

ἢ

Ἔπαγε ὀπίσω μου σατανά.

Ἐπὶ κάποιος λέει ἀνοησίες πού μᾶς ἐκνευρίζουν, τότε μέ ὀργή τοῦ ἀπευθύνουμε τήν παραπάνω φράση.

σβέρκος

1825. Έψούνισες από σβέρκο.

Λέγεται για άτομο πού έκαμε κακή αγορά.

σβήνω

1826. Σβήν-ν' ό κώλος σου τήλ λάβα;

Ή έρώτηση άπευθύνεται σέ κάποιον, πού δέν θεωρείτε άξιος για ένα έργο και του ζητείται νά άποδείξει τήν ικανότητά του μέ κάτι γελοίο.

σειέμαι

1827. Δίκιον έχει τό καλάμι δίχως άνεμο νά σειέται,

άμ-μ' έσύ ξυλοκουλούβρα²⁷² ποιός σέ σει²⁷³ και σειέσαι;

Ή αναφέρεται σέ άσχημη γυναίκα, πού κουνιέται «πού σειέται και λυγίζεται» για νά φαίνεται άφραία.

Σεπτέμβριος

1828. Σοτέβρης Σταυριάτης.

Ή ονομασία του Σεπτέμβρη άπό τήν έορτή του Σταυρού στίς 14.

1829. Τόσ Σοτέβρηθ θέσε νά βρεις.

Ή αναφέρεται στή συγκομιδή των προϊόντων. Φύλαξέ τα, κάμε τήν «κουβάνια σου», για νά τά βρεις όταν θά τά χρειασθείς.

σέρνω

1830. Όσα σέρνει ή σκούπα.

Ή φράση λέγεται ύστερα άπό καβγά και χαρακτηρίζει τά λόγια πού ανταλλάξανε αύτοί πού διαπλήχθηκαν.

σηκώνω

1831. Αυτό σηκών-νει πολ-λύ ν-νερό.

Λέγεται για θέμα πού θέλει σκέψη και συζήτηση. Λέγεται

---

272) Τό στέλεχος τής κράμβης.

273) Σείει.

ἀκόμα καί σάν ἀπάντηση σέ ἄτομο πού εἶπε κάτι πού κατά κάποιον τρόπο θίγει τόν ἄλλο.

σημαδεύω

1832. *Τό γακόν ἄθροπο δόσ σημαδεύγει ὁ Θεός.*

Ἀναφέρεται σέ ἀνθρώπους μέ σωματικά ἐλαττώματα πού, ἐπειδή μειονεκτοῦν, γίνονται κομπλεξικοί, παράξενοι, κακοί.

σήμερα

1833. *Σήμ-μερα ὁ ἕνας, αὔριο ὁ ἄλ-λος.*

Λέγεται ὡς παρηγοριά σέ περίπτωση θανάτου ἢ ἀτυχήματος.

σημερινός

1834. *Σημ-μερινοί εἴμαστε, ἀδριανοί (δ)έν εἴμαστε.*

Τονίζεται τό ἐφήμερο τῆς ζωῆς. Νά τό ἔχει ὑπόψη του ὁ ἀνθρώπος καί νά μή κατευθύνει τά ἔργα του ἢ κακία.

σιγά

1835. *Σιγά τό βολ-λυέλαιο.*

Ἐκφραση δυσπιστίας γιά τά λόγια κάποιου πού κομπορημονεῖ.

σίδερο

1836. *Εἶναι γιά τά σίδερα.*

Ἀναφέρεται σέ ἄτομο πού δέν εἶναι λογικό.

1837. *Στήβ βράση κολ-λᾶ τό σίδερο.*

Διαπίστωση: Τήν κατάλληλη ὥρα πρέπει νά κάμεις τή δουλειά. Νά ἐπωφελεῖσαι τῶν εὐκαιριῶν, μιᾶς προσφορᾶς, τῶν εὐνοϊκῶν συνθηκῶν.

1838. *Τό σίδερο ζεστό δουλεύεται (ἢ κοπανίζεται).*

Ὅμοια μέ τήν προηγούμενη. Λέγεται ὅμως καί ὡς σύσταση, πῶς πρέπει νά μελετήσεις τή δουλειά κ' ὕστερα νά τήν ξεκινήσεις.

σκατά

1839. Ούλ-λα τά σκατά ἴδια ἴν(α)ι.
Διαπίστωση: Δέν ὑπάρχει διαφορά μεταξύ τῶν παλιανθρώπων.
1840. "Ο,τι σκατά εἶν' ὁ ἕνας, εἶναι κι ὁ ἄλ-λος.
Λέγεται γιά νά δηλώσει ὅτι δέν ὑπάρχει διαφορά μεταξύ δύο παλιανθρώπων.
1841. "Ο,τι τά σκατά καί τό φτυάρι.
Χαρακτηρισμός βρωμερῶν ἀνθρώπων, ἀνήθικων ἀτόμων.
1842. Σκατά στήμ μούρη (ἤ στά μοῦτρα) σου.
Ἐκφραση περιφρόνησης καί ἀποστροφῆς.
1843. Τά 'καμες σκατά κι ἀπόσκατα.
Ἐναφέρεται σέ ἄτομο πού μέ τήν παρέμβασή του συνέβαλε στό νά ἀναστατωθεῖ ἕνα πρόγραμμα καί νά ματαιωθεῖ τό ἔργο.
1844. Τά ξερά σκατά στό δοῖχο (δ)έ γολ-λοῦ.
Οἱ συκοφαντίες δέν μποροῦν νά θίξουν τούς τίμιους ἀνθρώπους. Λέγεται σέ ἄτομο πού κακολογεῖ ἀνθρώπους πού χαίρουν γενικῆς ἐκτίμησης.
1845. Τά σκατά γενήκανε διαμάδια.
Λέγεται ὅταν οἱ ἀνέντιμοι ἀποκτοῦν χρήματα καί προβάλλονται.
1846. Τά σκατά ἴμυριζα γι αὐτός βρωμοῦσε.
Λέγεται γιά ἀνθρώπους πού εἶναι αἰσχροί καί συγχρόνως κακοί.
1847. Αὐτός φρύσσει τό σκατό δου καί τό κάμνει κουσουμάδι.²⁷⁴
Λέγεται γιά τούς τσιγγούνηδες.

---

274) Παξιμάδι ἀπό κρίθινο ἀλεύρι.

σκατοκουτάλα

1848. *Είναι μιά σκατοκουτάλα.*

*Η φράση χαρακτηρίζει άτομο που άνακατώνεται στις διαφορές τῶν άλλων, μεταφέρει λόγια, δημιουργεί κουτσομπολιά και διαπληκτισμούς.

σκεπάζω

1849. *Όσα σκεπάζει ὁ οὐρανός σκεπάζεις μοναχή σου.*

Λέγεται ὡς συναντίληψη γιά γυναίκα πού σκεπάζει ἑλαττώματα και παρεκτροπές δικῶν της, τοῦ περιβάλλοντός της.

σκιά

1850. *Κάθε δέδρο ἔχει τήσ σκιά δου.*

Κοινή διαπίστωση: Κάθε ἄνθρωπος ἔχει τά ἑλαττώματά του, τά ὑπέρ και τά κατά. Τήν παρομοίωση τοῦ ἄνθρώπου μέ τό δέντρο τή βρίσκουμε και στή φράση «αὐτός ὁ ἄνθρωπος ἔχει με(γ)άλη δροσιά». *Αναφέρεται σ' αὐτόν πού εἶναι ἄξιος.

σκοντάφτω

1851. *Ἐμί σκοδάφτεις, ἐμί σοῦ λένε τύφλα.*

Δέν φθάνει πού ἀτύχησες, ἀκούς και λόγια.

σκοπός

1852. *Ἐκεῖνος τόσ σκοπό δου (ἢ ἔχει τόχ χαβά δου).*

*Αναφέρεται στόν πεισματάρη. Σ' αὐτόν πού ἐπιμένει, παρά τήν ἄρνηση, νά ζητᾶ ἐξυπηρέτηση.

σκούπα

1853. *Ἀκόμη κι ἡ σκούπα εἶν' ἀ(π)ό πίσω ἀφ' τή βόρτα.*

Χαρακτηρισμός τῆς καλῆς νοικοκυρᾶς, τῆς νύφης, πού τή διακρίνει ἡ τάξη και ἡ ἐτοιμότητα.

σκοῦρα

1854. *Πάλε σκοῦρα τά βρες.*

Λέγεται σέ περιπτώσεις δυσκολιῶν.

σκούφια

1855. *Βγάλε τήσ σκούφιασ σου καί χτύπα με.*

(Βλ. λήμμα λέγω, άρ. 1124). Λέγεται για άτομα του ίδιου φυράματος.

σκύλα

1856. *Άν (δ)έ γουν-νήσει ή σκύλ-λα τή ν-νουρά της...*

Άναφέρεται σ' έρωτική πρόκληση τής γυναίκας.

σκύλος

1857. *Άμ-μα γαυγίζει ό σκύλ-λος πέτα του ένα γόκχαλο.*

Σύσταση: Μέ τό χρήμα νά αντιμετωπίζεις τά άτομα πού έναντιώνονται στά σχέδιά σου. (Βλ. λήμμα τρώω, άρ. 1985).

1858. *Άσπρος σκύλ-λος, μαῦρος σκύλ-λος.*

Λέγεται για ανθρώπους κακούς καί ανήθικους. Ό χαρακτηρισμός αυτός αναφέρεται καί στους κατακτητές τών νησιών μας, Τούρκους, Ίταλούς, Γερμανούς. ("Όμοια μέ τήν άρ. 1864).

1859. *Έγώ 'στειλα τόσ σκύλ-λομ μου κι ό σκύλ-λος τή ν-νουρά δου.*

Λέγεται για κάποιον πού άποφεύγει νά εκτελέσει ένα έργο καί πού αυτός μέ τή σειρά του τό αναθέτει σέ άλλον.

1860. *Έπῆε σά δό σκυλ-λί στ' άβέλι.*

Άναφέρεται σέ άτομο πού πέθανε άδικα, γιατί δέν πρόσεχε τόν έαυτό του.

1861. *Όποιος κοιμάται μέ σκύλ-λους σηκών-νεται μέ ψύλ-λους.*

Διαπίστωση: Οί κακές συναναστροφές βλάπτουν.

1862. *Ό σκύλ-λος γνωρίζει τ' άφεαικό δου.*

Λέγεται όταν κάποιος αναγ ωρίζει τό καλό πού του έκαμε ό άλλος.

1863. Ὅσοι σκύλ-λοι μέ δαγκάσα (ἢ πειράξα) γουτσουνιόρηδες²⁷⁵ τούς
εἶδα.

Ἐκφραση πού δείχνει ἱκανοποίηση γιά τήν τιμωρία κάποιου
πού μᾶς ἀδίκησε χωρίς λόγο.

1864. Οὐλ-λοι σκύλ-λοι μιά γενιά.

(ἽΟμοια μέ τήν ἀρ. 1858).

1865. Ὁ σκύλ-λος κι ὁ κάτθης²⁷⁶

ἦ

Ἐφωώθησας σά δό γάτθη μέ τόσ σκύλ-λο.

Λέγεται ὅταν δύο ἄτομα ἔχουν καθημερινούς διαπληκτισμούς.

1866. Σκύλ-λος πού (δ)έγ γανγίζει δαγάν-νει κρυφά.

Σύσταση: Νά προσέχεις αὐτούς πού κρύβουν τίς σκέψεις τους.

1867. Σκύλ-λος πού γανγίζει μή δόφ φο(β)ᾶσαι.

Διαπίστωση: αὐτός πού φωνάζει, πού ἀπειλεῖ στά φανερά, δέν
φθάνει στήν πράξη.

1868. Σκυλ-λίσια ζωή.

Ἀναφέρεται σέ μιά ζωή δύσκολη, ὅλο δουλειά καί ἐλάχιστη
ἀνταμοιβή.

1869. Τό ζεϊβέκικο²⁷⁷ σκυλ-λί χλάππα χλούππα.

Λέγεται γιά τόν ἄρπαγα ἄνθρωπο, πού τά θέλει ὅλα δικά του.

σμίγω

1870. Ἐσμιξεν ὁ Θεός κακιὰ ὦρα

τή γασίδαμ μέ τήψ ψώρα.

Λέγεται γιά ἄτομα τοῦ ἴδιου φυράματος.

---

275) Μέ κομμένη τήν οὐρά.

276) Γάτος.

277) Τουρκική λέξη: ἄτακτο. Ἐδῶ ἔχει τήν ἔννοια τοῦ ἀδέσποτου.

Σολομώντας

1871. *Νά 'χει τοῦ Σολομοῦ τόν νοῦ γαί τοῦ Δαυῆ τήγ γνώση.*
Λέγεται ὡς εὐχή πρὸς τό παιδί, νά γίνει ἔξυπνο καί σοφό.

σόρτη (μοίρα)

1872. *Τί νά τῆς πῶ τῆς σόρτης μου, πού μ' ἔχει κακογράψει.*
'Εκφράζει παράπονο σέ περίπτωση ἀτυχίας.

σπανός

1873. *Βάρδα Σμύρνη, βάρδα Πόλι*
κι ὁ σπανός θά ρίξει βόλι.
'Αναφέρεται σ' αὐτοῦς πού λένε μεγάλα λόγια.

1874. *Εἶναι σπανός μά ἔχει τρίχα.*
Οἱ σπανοί θεωροῦνται πονηροί. 'Η φράση λέγεται σ' ἐρώτη-
ση:
- *Αὐτός εἶναι σπανός, πῶς τό βιστεύεις;*
- *Εἶναι σπανός μά ἔχει καί τρίχα.*

1875. *Εἶδα πολλούς σπανούς ἀμ-μ' εἶχα γαί τρίχες.*
Λέγεται ἀπό ἄτομο πού γελάστηκε ἀπό σπανό.

σπάω

1876. *Μιάφ φορά σπᾶ τό λαῖνι κι ὄχι κάθε μέρα.*
(Βλ. λῆμμα πηγαίνω, ἀρ. 1704).

σπέρνω

1877. *'Εκεῖα πού (δ)έσ σέ σπέρ(ν)ουν νά μή ν-νεμ-μᾶς.²⁷⁸*
(Βλ. λῆμμα ἐμποδίζω, ἀρ. 724, ἔξω, ἀρ. 743).

1878. *Καλημέρα γέρο,*
κουκχιά σπέρω.
Λέγεται γιά ἄτομο πού δέν μπορεῖ νά συνεννοηθεῖ μέ κάποιον.

---

278) Φουτῶνεις.

Λέγεται άκόμα άπό άτομο πού σέ μιά συζήτηση δέν καταλαβαίνουν τά λόγια του.

σπίτι

1878β. *Άψε λάψε μέσ' τούς δρόμους καί λιμάργα μέσ' στό σπίτι.*

Λέγεται γιά άνθρωπος πού ένώ στεροϋνται καί τών πιό άπαραιτήτων γιά τή ζωή επιδεικνύονται στήν κοινωνία καί θέλουν νά περνοϋν γιά σπουδαίοι.

1879. *Κάγιασε²⁷⁹ τό σπίτι σου.*

Λέγεται γιά άτομο πού έγκατέλειψε τό σπίτι του.

1880. *Σπίτι μου μυστήρι μου
καί ξανά μυστήρι μου.*

Άναφέρεται στήν άξία του σπιτιου. Τί άντιπροσωπεύει ή οίκογένεια, οι τέσσερις τοίχοι του σπιτιου. Πόσο ιερό είναι όλο αυτό, σάν ένα μυστήριο.

1881. *Σπίτι μου σπιτάκι μου
καί φτωχοκαλυβάκι μου.*

Τό σπίτι μας, καί φτωχό καί μικρό κι άν είναι, πάντοτε είναι άγαπητό.

1882. *Σπίτι όσοχ χωρείς
καί χωράφι όσοθ θεωρείς.*

Διαπίστωση: Τό μικρό σπίτι ή κοικοκυρά τό φέρνει εύκολα σέ λογαριασμό. Τό μεγάλο χωράφι παράγει περισσότερα προϊόντα.

στάζω

1883. *Σιγά μήσ στάζει του ποδικου ή ν-νουρά.*

Λέγεται γιά άτομο, πού ένώ έχει διαπράξει μεγάλα παραπτώματα, διαμαρτύρεται γιά μικρό πταΐσμα πού του καταλογίζουν.

---

279) Γέμισε άπό ίστους τής άράχνης.

στάκτη

1884. Δίχτει²⁸⁰ στάκτη στά μ-μάτθια του.

Καλύπτει τīs πομπές του.

σταλαγματιά

1885. Σταλαμ-ματιά σταλαμ-ματιά τρυπᾶ τῆ βέτρα.

Ἡ ἐπιμονή καί ἡ ὑπομονή κατορθώνουν τὰ ἀκατόρθωτα.

στεροῦμαι

1886. Τίποτι (δ)έν εἶναι ἔμ-μορφο ἄδ (δ)έ δό στερηθεῖς.

Διαπίστωση: "Ὅταν κάτι σοῦ λείπει, τότε τό ἐπιθυμεῖς.

στόμα

1887. Ἀπό τό στόμα μου τόν ἔρπαζε δόλ λό(γ)ο.

Λέγεται γιά κάποιον πού караδοκεῖ νά πάρει μιά συγκατάθεση, μιά ὑπόσχεση.

1888. Ἐμεινεμ μ' ἀνοιχτό τό στόμα.

Λέγεται γιά ἄτομο πού ἔμεινε κατάπληκτο ἀπ' αὐτά πού ἄκουσε.

1889. Κάλ-λιον νά σέ φάει τοῦ φιδιοῦ τό στόμα παρά τοῦ ἀθρώπου.

(Βλ. λῆμμα γλώσσα, ἀρ. 520). Ἀναφέρεται στήν κακογλωσσιᾶ. Τό δάγκωμα τοῦ φιδιοῦ φέρνει ἀρχικά πόνο, μετά φέρνει νάρκωση, πεθαίνεις, γλυτώνεις, ἐνῶ τό φαρμάκι τῆς κακογλωσσιᾶς σέ βασανίζει σ' ὅλη σου τῆ ζωῆ.

1890. Νά πλύν-νεις πρῶτα τό στόμα σου κι ἔπειτα νά μιλάς μέ μένα.

Λέγεται σ' αὐτόν πού κατηγορεῖ ἢ κακολογεῖ κάποιον, ἐνῶ ἔχει πολλά σέ βάρος του.

1891. Ποιός ἔχει στόμα νά τό πεῖ, γλώσ-σα νά τό λαλήσει.²⁸¹

Λέγεται γιά κάτι τό τρομερό, γιά ἀγγελία θανάτου.

---

280) Ρίχνει.

281) Στίχος ἀπό τό μοιρολόι τῆς Παναγιᾶς, πού λέγεται τῆ Μεγάλῃ Παρασκευῇ.

1892. Ποῦ νά βρω χίλια φράμ-ματα²⁸²

νά φράξω χίλια στόματα.

Λέγεται ἐπί γενικῆς κατακραυγῆς.

1893. Στόμα ἔχει καί λαλιά (ἢ μιλιά) (δ)έν ἔχει.

Ἐπαινος γιά τό σιωπηλό ἄνθρωπο, τό σεμνό. Λέγεται ἀκόμα καί σάν ἓνα ἀπό τά προσόντα τῆς νύφης στά συνοικέσια.

στομάχι

1894. Τόν ἔχω στό στομάχι.

Ἐναφέρεται σέ ἄτομο ἀντιπαθές.

1895. Μοῦ ἔπριξε τό στομάχι.

Ἐκφραση ἀγανάκτησης.

στραβός

1896. Ἄνοιξε τά στραβά σου.

Σύσταση σέ ἄτομο, γιά νά δείξει προσοχή.

1897. Γή στραβά ἔναι τ' ἄρμενα²⁸³ γή στραβ' ἄρμενίζουμε.

Λέγεται ὅταν, παρά τίς προσπάθειες πού καταβάλλονται γιά ἓνα ἔργο, δέν πάει καλά. Ἐναζήτηση τοῦ αἰτίου.

1898. Ἦτοσ στραβό δό κλίμα, τό ἔφαιε γι ὁ γάδαρος.^{283β}

Λέγεται ὅταν σ' ἓνα φτωχό συμβαίνουν πρόσθετα ἀτυχήματα.

1899. Νά ποῦμε γαί τοῦ στραβοῦ τό δίκιο.

Νά παραδεχθοῦμε καί τοῦ ἄλλου τό δίκιο. (Βλ. λῆμμα φτωχός, ἀρ. 2123).

---

282) Φράγματα.

283) Τά ἴστια τοῦ πλοίου.

283β) Τό δάγκωμα τοῦ γαδάρου σέ κλίμα εἶναι καταστροφή. Ὅπου τό δαγκάσει δέν ξανανοίγει.

1900. Ὁ πού κοιμᾶται μέ στραβό σηκών-νεται ἀλλήθωρος.

Συμβουλή τῶν γονιῶν πρὸς τὰ παιδιά, νά προσέχουν μέ ποιούς συναναστρέφονται.

1901. Οὐλ-λα τὰ στραβά δαμάλια ἢ στραβὴ ἀελιά τὰ κάμνει.

Λέγεται στίς περιπτώσεις πού τὰ λάθη φορτῶνεται στούς ἀδύνατους.

1902. Οὐλ-λα τὰ στραβά τῆς νύφ-φης.

ἢ

Οὐλ-λα τὰ στραβά ψωμιά τῆς στραβῆς πινακωτῆς.^{283γ}

Ὅμοια μέ τὴν προηγούμενη ἀρ. 1901.

1903. Ποιός στραβός (δ)έθ θέλει τό φῶς του;

Ποιός δέν θέλει νά προοδεύσει, ἔστω καί σέ βάρος ἄλλου;

1904. Στραβός. βελόνα γύρευγε μέσα στόν ἀχερώνα.

Λέγεται ὅταν εἶναι πολύ δύσκολο νά ἀποκαλυφθεῖ ἡ ἀλήθεια.

1905. Τό στραβό ξύλο (δ)έν ἐσιάζει²⁸⁴

ἢ

Τό στραβό ξύλο ἢ φωτιά τό σιάζει.

Ἡ φράση ὑποδηλώνει ὅτι οἱ κακοὶ χαρακτῆρες δύσκολα διορθώνονται.

στρώνω

1906. Ὅπως στρώσεις θά κοιμηθεῖς.

Ἀνάλογα μέ τίς προσπάθειες καί τόν τρόπο πού ἐνεργοῦμε εἶναι καί τὰ ἀποτελέσματα τῶν πράξεών μας.

283γ) Εὐλίνη θήκη πού τοποθετοῦσαν τὰ ἄψητα ψωμιά.

284) Τό ἰσιώνει.

στυλώνω

1907. Τά στύλωσε ἢ ἐμουλάρωσε²⁸⁵.

Λέγεται γιά ἄτομο πού δέν ὑποχωρεῖ.

συγγενής

1908. Τόν ἔχει συγενή σά δῆς κάπφας²⁸⁶ τό μανίκι.

Δέν τόν θεωρεῖ συγγενή του. "Όταν φοροῦν τήν κάππα, δέν περνοῦν τά μανίκια, τή ρίχνουν στόν ὄμο.

σύγκαλα

1909. Ἔλα στά σύγαλά σου.

Προτροπή: Σύνελθε.

1910. Ἦρτε στά συγαλά του.

Λέγεται γιά ἄτομο πού ξαναβρῆκε τή σκέψη του.

συγχωρῶ

1911. Συχ-χώρα τόν ὀχτρόσ σου νά σοῦ συχ-χωρνᾶ ὁ Θεός.

Πρέπει ὁ ἄνθρωπος νά εἶναι μεγαλόψυχος καί μακρόθυμος.

συμβιβασμός

1912. Ὁ πió χειρότερος συμβιβασμός ἢ πió καλή δίκη.

Σύσταση σέ ἀντιδίκους νά συμβιβασθοῦν.

συμπέτθερος

1913. Τοῦ συμπετθέρου μας ὁ σκύλ-λος
συγενής μας εἶν' γι ἐκεῖνος.

Λέγεται εἰρωνικά σ' αὐτόν πού ἐπικαλεῖται τή συγγένεια μέ πρόσωπα πού διαθέτουν κύρος καί χρῆμα. (Βλ. λῆμμα σύντεκνος, ἀρ. 1918).

---

285) Τό μουλάρι διακρίνεται γιά τό πείσμα του.

286) Χοντρό σακκάκι.

συμφέρον

1914. *Τά καλά καί συφ-φέροδα.*

Λέγεται γιά εκείνους πού τά θέλουν όλα δικά τους.

συμφωνία

1915. *Ἡ συμφωνία πατᾶ νόμο.*

Τονίζεται ἡ ἀνάγκη σεβασμοῦ τῆς συμφωνίας στίς συναλλαγές.

ἌΟ λόγος τοῦ ἀνθρώπου τοποθετεῖται πάνω ἀπό τό νόμο.

συνηθίζω

1916. *Πάνω πού ἔσνήθιζε ὁ γάδαρος νά μή ἀφῶει ἐψόφησε.*

Ἄναφέρεται σ' αὐτούς πού ὑποβάλλονται σέ στερήσεις, μέ ἀποτέλεσμα νά καταστρέφουν τήν ὑγεία τους.

σύντεκνος

1917. *Ἄ σύδεκνος ἐπέθανε, τό μύρος ἐξαλείφθη.*

Λέγεται ὅταν λόγω θανάτου συγγενικοῦ προσώπου ἀτονοῦν οἱ συγγενικοί δεσμοί. (Βλ. λῆμμα χύνω, ἀρ. 2253).

1918. *Τοῦ συδέκνου μου ὁ σκύλ-λος
σύδεκνός μου εἶν' γι ἐκεῖνος.*

(Βλ. λῆμμα συμπέθερος, ἀρ. 1913).

συντροφιά

1919. *Πές μου ποιά ν' ἡ σνδροφιά σου νά σοῦ πῶ τήν ἀθρωπιά σου
(ἡ ἀφεδιά σου).*

Ἄναφέρεται στό ὅτι ἐνδεικτικό τῆς προσωπικότητας τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ παρέα του, οἱ συναναστροφές του. (Βλ. λῆμμα ὁμοιος, ἀρ. 1518, πηγαίνω ἀρ. 1703).

συντροφικό

1920. *Τό σνδροφικό δό βόδι εὔκολα τό τρώει ὁ λύκος.*

Σύσταση νά ἀποφεύγονται οἱ συνεταιρισμοί.

σφαίρα

1921. Σφαίρα είναι και γυρίζει.

Διαπίστωση: Ἡ μιά κατάσταση διαδέχεται τήν ἄλλη.

σχοινί

1922. Αὐτός είναι τοῦ σκοινοῦ καί τοῦ παλ-λουκιοῦ.

Ἀναφέρεται σέ ἔλεινό ὑποκείμενο.

σῶζω

1923. Σῶσον ἐλέησο.

Ἀναφέρεται σέ μιά πολύ δύσκολη κατάσταση πού ἔχει φθάσει στά ἔσχατα καί ἀπαιτεῖ βοήθεια, ἔστω καί τήν ἐλάχιστη.

σωπαίνω

1924. Καλά (δ)έγ ξέρεις νά μιλάς, (δ)έν ἤξέρεις νά σωπαίν-νεις.

Ἀπευθύνεται σέ κάποιον πού λέει ἀνοησίες καί λόγια πού δημιουργοῦν παρεξηγήσεις.

τάζω

1925. Ἄγιοῦ μή δάξεις θύμασμα.

Ἡ φράση ἐπισημαίνει τήν ἄποψη ὅτι οἱ συμφωνίες πρέπει νά τηροῦνται.

1926. Μή δάξεις τοῦ ἁγιοῦ κερί καί τοῦ παιδιοῦ κουλούρι.

Ἐποκρύπτει ἀθέτηση ὑπόσχεσης καί σ' αὐτήν ἔρχεται νά τονίσει ἡ παροιμία τήν ὑποχρέωση τῆς πραγματοποίησής της, γιατί εἶναι δύσκολο νά τήν ἀποφύγει κανείς, ἰδίως ὅταν πρόκειται γιά παιδί καί ἅγιο.

1927. Μωροῦ ἁγιοῦ μή δάξεις.

(ἽΟμοια μέ τίς δύο προηγούμενες).

τελευταῖος

1928. Ὁ τελευταῖος γῆ χάν-νει γῆ κερδαίν-νει.

Ἀναφέρεται στήν τύχη. Λέγεται καί στό τραπέζι, ὅταν κάποιος ἔρχεται καθυστερημένος.

τέλος

1929. Μή δή ἔβαινέσεις τήν ἀρκή, ἄδ (δ)έν ἰδεῖς τό τέλος.

Μηδένα πρό τοῦ τέλους μακάριζε.

τεμπέλης

1930. Ὅπου τεβέλ-λα καί λωλ-λή
βρίσκει τήμ μοίρα δή γαλή.

(Βλ. λῆμμα ἀκαμάτης, ἀρ. 77).

1931. Τό ἀβέλ-λη σά δόν ἔχεις
τό βροφήτη τί τόθ θέλεις;

Ἀναφέρεται στόν τεμπέλη, πού φέρνει πάντοτε τόν κατακλυσμό, προβλέπει καταστάσεις, καιρούς, γιά νά δικαιολογήσει τήν ἀπραξία του.

1932. Τοῦ τεβέλη τό μαχαίρι οὔλ-λη μέρα γονισμένο.²⁸⁷

Ἀναφέρεται σέ ἄτομο πού τοῦ ἀρέσει νά τρώει ἀπό τούς ἄλλους ἢ νά σπαταλᾷ τήν κληρονομιά πού βρῆκε. Ὅπως τό λένε οἱ Νισύριοι, «χαραμοφάς».

Τετάρτη

1933. Ἐφτασεν ὁ τέταρτος πάει καί ὁ βδόμαδος.

Λαϊκή ἀντίληψη: Μέ τό πέρασμα τῆς Τετάρτης πρέπει νά θεωρεῖται πώς ἔχει φύγει τό μεγαλύτερο μέρος τῶν ἐργασιμῶν ἡμερῶν τῆς ἐβδομάδας.

1934. Τετράδη καί Παρασκευγή τά νύχια σου μή γόψεις
καί Κεργιακή νά μήλ λουστεῖς, ἄθ θέλεις νά προκόψεις.

Ἡ φράση ὑποδηλώνει λαϊκές προλήψεις.

---

287) Ἀκονισμένο.

τετρακόσια

1935. *Αὐτός τά 'χει τετρακόσια.*²⁸⁸

'Αναφέρεται σέ ἄτομο μυαλωμένο.

τέχνη

1936. *'Η τέχνη νικᾷ τήν ἀφρειά.*

'Η τέχνη, ἡ μάθηση, εἶναι ἐφόδια πιό ἰσχυρά στόν ἀγώνα τῆς ζωῆς ἀπό τίς σωματικές δυνάμεις.

1937. *Μάθε τέχνη γι' ἄσ' τη*²⁸⁹

κι ἄσ σοῦ χρειαστεῖ πιάσ' τη.²⁹⁰

'Ο ἄνθρωπος πρέπει νά ξέσσει μιὰ τέχνη, μιὰ εἰδικότητα. Αὐτές θά τοῦ ἐξασφαλίσουν τόν ἐπιούσιο.

1938. *Μάθε τέχνη γι' ἄς εἰ' γαί καλαθάς.*

Καμιὰ τέχνη δέν εἶναι ταπεινή. "Όλες οἱ τέχνες εἶναι χρήσιμες.

1939. *Παλιά μου τέχνη κόσκινο.*

'Αναφέρεται σέ ἄτομο πού μένει ἀδιόρθωτο καί ἐπαναλαμβάνει κακές συνήθειες καί πράξεις. Λέγεται ἀκόμα γιά νά δειχθεῖ ἡ ἀξία τῆς πείρας.

τζάπα

1940. *Ζάπα ξίδι κι ἀπό μέλι πιό γλυκό.*

Καθετί πού προσφέρεται χωρίς πληρωμή εἶναι πάντοτε εὐπρόσδεκτο.

---

288) Δυό παλιοί Νισύριοι νοικοκυραῖοι, ὁ Βρούζος κι ὁ Καραμαργιάς, κάθονται στόν καφενέ τοῦ Παραμπούττη καί συζητοῦν. Σέ μιὰ στιγμή ὁ Βρούζος λέει:

- 'Εγώ βρέ τά 'χω τετρακόσια· κι ὁ Καραμαργιάς ἀπαντᾷ.

- Ναι, τό ξέρω πώς τά 'χεις τετρακόσια τά μ'βαλά ἀλλά, νοῦν (δ)έν ἔχεις.

289) Ἄφησέ την.

290) Πιάσε την.

τζιτζικας-κίτσικας

1941. *Αδ (δ)έλ λαλήσει κίτσικας (δ)έν είναι καλοκαίρι.

Λαϊκή πείρα: ὁ τζιτζικας προαναγγέλλει τὸ καλοκαίρι.

1942. *Ελάλησεν ὁ κίτσικας σκατὰ στό τυροκόμι.

Λαϊκή πείρα: Μέ τὸν ἐρχομὸ τοῦ καλοκαιριοῦ ἡ γῆ ξεραίνεται κι ἔτσι τὰ ζῶα δέ βρίσκουν ἀρκετὴ τροφή, μέ συνέπεια νὰ περιορίζεται ἡ παραγωγή σέ γάλα καί στή συνέχεια βέβαια σέ τυρὶ καλῆς ποιότητος.

1943. Κίτσικας ἐλάλησε

μαύρη ρό(γ)α τ' ἄκουσε.

(“Ομοια μέ τὴν ἀρ. 1941). *Αρχίζουν νὰ ὠριμάζουν τὰ σταφύλια.

τιμή

1944. *Ἡ τιμή τιμή (δ)έν ἔχει

καί χαρᾶς το βού τὴν ἔχει.

Διαπίστωση: Μεγάλο κεφάλαιο γιὰ τὸν ἄνθρωπο εἶναι ἡ ἐκτίμηση τῆς κοινωνίας, τὸ καλὸ ὄνομα, ὅπως λέει ὁ λαός.

τιμῶ

1945. Τίμα τό ἀιμημένο γιατί τοῦ πρέπει,

τίμα καί τὸν ἀτιμογ γιὰ τιμή δική σου.

Σύσταση καλῆς συμπεριφορᾶς καί ἀνωτερότητας.

τίποτε

1946. *Ἐπῆ(γ)ε βούετα²⁹¹, ἔφερε ἀίποτα.

Χαρακτηρισμὸς τοῦ ἀνίκανου ἀνθρώπου.

1947. Κάλ-λιο γάτι παρά τίποτα.

*Απὸ τὸ τίποτα καλὸ καί τὸ ἐλάχιστο.

---

291) Πουθενά.

1948. *Κι ὁ πού (δ)έν εἶχε ἄποτα ἔκατσε γαί τρα(γ)ούδα.*

Ἡ φράση ἀναφέρεται στοὺς φτωχοὺς, πού δέν ἔχουν νά χάσουν τίποτε σέ περιπτώσεις θεομηνιῶν. (Βλ. λήμμα κλαίω, ἀρ. 1013).

τόπος

1949. *Παπούτσι ἀφ' τὸ δόποσ σου κι ἄς εἶ' γαί βαλ-λωμένο.*

Σύσταση στοὺς ἄντρες νά προτιμοῦν νά παίρνουν γυναίκα ἀπὸ τὸν τόπο τους. Κατὰ κύριο λόγο ἡ σύσταση αὐτὴ γίνεται πρὸς τοὺς ξενιτεμένους, γιὰ νά μὴ μένουν ἀνύπαντρα τὰ κορίτσια, μέ συνέπεια νά ἐρημώνουν τὰ νησιά. Τῆ σύσταση αὐτὴ τὴν τηροῦν πιό πολὺ ἀπὸ τὰ ἄλλα χωριά οἱ προερχόμενοι ἀπὸ τὰ Νικιά.

τορβάς

1950. *Ἔβαλε δὸ κεφάλι δου στό δουρβά.*

Ἀναφέρεται σ' αὐτόν πού ὁ ἴδιος εἶναι δημιουργὸς τῆς ἀτυχίας του.

Τοῦρκος

1951. *Τοῦρκον εἶδες; γρόσα θέλει.*

Κι ἄλ-λον εἶδες; κι ἄλ-λα θέλει.

Ἡ φράση ἔχει μείνει ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Τουρκοκρατίας, ὅταν διαρκῶς οἱ Τοῦρκοι ζητοῦσαν χρήματα, εἴτε γιὰ φόρους εἴτε γιὰ μπαξίσι. Μέ τὴν ἴδια ἔννοια λέγεται ἡ φράση γιὰ ἄτομα πού διαρκῶς ζητοῦν χρηματικὴ βοήθεια.

τουφέκι

1952. *Στὴ βούκχα τοῦ τουφεκιοῦ τόν ἔχει.*

Λέγεται γιὰ κάποιον πού τόν κυνηγοῦν.

τράτα

1953. *Ἡ τράτα θέλει νά τραβιέται*

κι ἡ πουτθάνα νά γαμιέται.

Οἱ συνήθειες τοῦ ἀνθρώπου δύσκολα ἀλλάζουν: «Φύσιν πονηρὰν μεταβαλεῖν οὐ ράδιον».

τρέχω

1954. "Αμ-μα σοῦ τρέχει, τρέχα.

ἢ

Σάδ (δ)έσ σοῦ τρέχει μὴ ἀρέχεις (ἢ τί τρέχεις;)

Ἐπισημαίνεται ἡ ἀνθρώπινη μοιρολατρεία.

τρεῖς

1955. Ὀλίς τό βιάσου φρεῖς σπασμένοι

ἢ

Ὀλίς τόν ἀφειωμένο βού πιάσα φρεῖς σπασμένοι.

(Βλ. λῆμμα δύο, ἀρ. 677).

τρίτος

1956. Στά τρίτα τρίχα (δ)έχ χωρεῖ.

Ἀναφέρεται σάν κανόνας οἰκογενειακοῦ δικαίου. Τά ἑξαδέλφια τρίτου βαθμοῦ μποροῦν νά παντρευτοῦν μεταξύ τους.

τρίχα

1957. Ἀπό μιά φρίχα κρέμ-μεται.

Λέγεται γιά κάποιον πού βρίσκεται σέ μεγάλο κίνδυνο.

1958. Ἐσηκώθησαν οἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς του.

Λέγεται γιά ἄτομο πού ἀνατριχιάζει ἀκούοντας κάτι φρικτό.

1959. Παρά τρίχα ἢ τρίχα ἔλειψε.

Λέγεται σέ περιπτώσεις πού μέ δυσκολία διαφεύγει κάποιος τόν κίνδυνο.

1960. Σά ἀή φρίχα ἀφ' τῆ ζύμη.

Χαρακτηρισμός πού δίνεται σ' ἕναν πολύ φτωχό ἄνθρωπο. Ἡ τρίχα ὅταν τῆ βγάλουμε ἀπό τῆ ζύμη δέν παίρνει τίποτε μαζί της.

τρόπος

1961. Ὁ καλός τρόπος εἶναι ἀρκοφά.

Σύσταση: ὁ ἄνθρωπος νά εἶναι εὐγενής.

τρογῶ

1962. Ποιός εἶναι πού τρυ(γ)ᾶ καί (δ)έν ἐγλύφει τά χέρια του.

(Βλ. λῆμμα μέλι, ἀρ. 1294).

τρύπα

1963. Ἔκαμε μιά τρύπα μέσα στό ν-νερό.

Λέγεται σέ περίπτωση πλήρους ἀποτυχίας κάποιου, στήν προσπάθειά του νά ἐκτελέσει ἔργο πού ἀνέλαβε.

τρώγομαι

1964. Τρώεται μέ τά ροῦχα του.

Λέγεται γιά τούς γκρινιάρηδες.

τρώω

1965. Ἐγώ τό τρώω, τρώει με,

τό πίν-νω, κατελεῖ²⁹² με.

Λέγεται ὅταν κάποιος ἔχει βάσανα καί στενοχώριες πού τίς κρατάει κρυφές μέσα του καί τόν βασανίζουν: «(Δ)έ δρώει ἕνα ψωμί μερωμένο». ²⁹³

1966. Εἴπαμε νά φάεις, ὄχι καί νά φᾶς νά σκάσεις καί νά ξεκωλωθεῖς.

Λέγεται γιά τούς φαγάδες καί τούς πλεονέκτες.

1967. Ἐκεῖα πού τρώει ὁ σκύλ-λος ἐκεῖα γαυγίζει.

Ἡ φράση ὑποδεικνύει ὅτι πρέπει νά ἀγαπᾶμε καί νά ὑποστηρίξουμε ἐκεῖνον πού μᾶς βοηθάει.

---

292) Μέ φθείρει.

293) Ἦσυχο, γλυκό.

1968. *Ἐφαεν ἡ φακή τό λάδι.*

Λέγεται σέ περιπτώσεις σπατάλης καί κακοῦ ὑπολογισμοῦ.

1969. *Ἐφαε δά πάδα του.*

Λέγεται γιά τούς «μουφλούζιδες» πού ξεπούλησαν τήν πατρική κληρονομία.

1970. *Ἐφαε βαρά μία δεσσαράκοδα,*

ἢ

Ἐφαε δῆς χρονιᾶς του.

Λέγεται γιά ἄτομο πού ἔφαγε ἄγριο ξύλο.

1971. *Ἐφαε σούπα κ' ἐξέρασε.*

Λέγεται γιά τούς νεόπλουτους.

1972. *Ἐφαε δήχ χυλόπιθα.*

Λέγεται γιά ἐρωτευμένο πού ἐγκαταλείφθηκε ἀπό τόν ἄλλο.

1973. *Ἐφαε δό βερίδρομο.*

Λέγεται γιά ἄτομο πού ἔφαγε ὑπερβολικά.

1974. *Ἐφαες τό κουλ-λούρισ σου;*

Κάτω ἡ μούρη σου.

Λέγεται σέ περιπτώσεις δωροδοκίας. Ἦ — παντρευτήκες; — κάτω ἡ μούρη σου, μή κοιτάζεις ἄλλη γυναίκα. Ἔκαμες κάτι σέ μία κοπέλλα; Νά ἀναλάβεις τίς ὑποχρεώσεις σου. Ἀκόμη λέγεται καί κατά τή διανομή περιουσίας. Ἀφοῦ ἔλαβες τό μερίδιό σου, γιατί ζητᾶς κι ἄλλα;

1975. *Ἦβρες φαί, κάτσε φάε. Ἦβρες ξύλο; Φύ(γ)ε.*

Ἦ φράση ὑποδεικνύει ὅτι πρέπει κάποιος νά δέχεται καλοπροαίρετα τήν πρόσκληση σέ γεῦμα καί νά ἀποφεύγει τούς διαπληκτισμούς.

1976. *Θά φάει ἡ μούρη του χῶμα.*

Ἀναφέρεται ὡς ἀπειλή σέ περιπτώσεις διαπληκτισμῶν.

1977. ('Ο)λ-λί(γ)ο, νά φᾶς, λ-λί(γ)ο νά πιεῖς
κι ἀμέριμνα νά κοιμηθεῖς.

Σύσταση σέ ἄτομο νά τηρεῖ τούς κανόνες τῆς ὑγιεινῆς ζωῆς.

1978. Οἰλ-λο τό βόδι 'φά(γ)αμε γαί στήν ν-νουράν ἀποστάσαμε.

ἢ

Οἰλ-λο τό γάδαρον ἐφά(γ)αμε γαί τήν ν-νουρά d' ἀφήσαμε.

Λέγεται ὡς ἐγκαρδίωση γιά νά συνεχισθεῖ ἡ ἴδια προσπάθεια,
μέχρι τῆς ἐπίτευξης τοῦ ἔργου.

1979. "Οποῖος ἔχει μαχαίρι τρώει πεπόνι.

'Η φράση ὑποδηλώνει ὅτι ὅποιος ἔχει τά μέσα, τή δύναμη,
ἀπολαμβάνει.

1980. "Οποῖος τρώει ζινά μονδιάζει.

'Η φράση δηλώνει ὅτι ὅποιος ἀδικεῖ κάποτε θά ἀδικηθεῖ.

1981. "Οποῖος τρώει τζάπα, πεθαίνει τζάπα.

'Η φράση δηλώνει ὅτι ὅποιος ζεῖ σέ βάρος ἄλλων ὅταν εἶναι
ὕγιης, ὅταν ἀρρωστήσει ὁμως πρέπει νά στηριχθεῖ στίς δικές
του δυνάμεις καί στά δικά του χρήματα, πού δέν ὑπάρχουν.
"Ἐτσι πεθαίνει ἀβοήθητος.

1982. "Οπου (δ)έφ φάει θεργιό (δ)έθ θεργιεύει.

'Αναφέρεται στίς περιπτώσεις ἀποκτήσεως πλούτου μέ παρά-
νομο τρόπο.

1983. "Ο,τι φᾶς καί ὄ,τι πιεῖς κι ὄ,τι ἀρπάξ' ὁ κῶλος σου.

Σύσταση εὐδαιμονισμοῦ.

1984. Πολ-λά 'φαες καρδούλα μου, φάε καί πικρομάρουλα.

Λέγεται ἀπό ἄτομο πού ἀτύχησε στή ζωή του οικονομικά καί
στή ζωή πιά ἀντιμετωπίζει πικρίες. Λέγεται καί ὡς παρηγοριά
καί καρτερία σέ περιπτώσεις ἀτυχιῶν.

1985. Ρίχνε τοῦ σκυλ-λιοῦ νά τρώει γιά νά μή γαυγίζει.
(Βλ. λήμμα σκύλος, ἀρ. 1857).

1986. Τά φαγιά τά τρῶν οἱ χοῖροι.

*Αναφέρεται στήν περίπτωση πού τίς ἄμορφες κοπέλλες τίς παντρεύονται νεόπλουτοι «παρακατιανοί» τους.

1987. Τό ἀρώει τό σαράκι.

Λέγεται γιά ἄτομο πού ἔχει βάσανα, σκέψεις, στενοχώριες γιά κατάσταση πού δέν εἶναι δυνατό νά βελτιωθεῖ.

1988. Τοῦ Κυρίου δεηθῶμε,
φέρτε προσφορές νά τρῶμε.

*Αναφέρεται στήν ἀπληστία τῶν παπάδων καί στούς πλεονέκτες.

1989. Τρώοδας ἔρκεται ἡ ὄρεξη.
Λαϊκή διαπίστωση.

1990. Τρώει ἡ μάν-να καί τοῦ παιδιοῦ (δ)έδ δίνει.
Λέγεται γιά πολύ νόστιμο φαγητό.

1991. Τρώει μέ χρυσά κουτάλια.

*Αναφέρεται σέ ἄτομο πού εὐημερεῖ.

1992. Τρώει σίδερα.

Χαρακτηρισμός τοῦ δυνατοῦ.

1993. Τρώει τά δουλεμένα καί τ' ἀδούλευτα.

*Αναφέρεται στόν σπάταλο.

1994. Φάε γάδαρε ἄχυρα.

*Ἐκφραση περιφρόνησης γιά ἄτομο πού μέ τήν ξεροκεφαλιά του ζημιώθηκε.

1995. Φάε καί σύ ξερά κουκχιά νά ζεσταθεῖ ἡ καρδιά σου.

Λέγεται σάν ἔκφραση ἀπογοήτευσης.

1996. Φᾶτε μ-μάθθια ψάρια καί κοιλιά περίδρομο.

Λέγεται ἀπό ἄτομο πού δέν εἶναι ἄξιο νά φτάσει στήν ἀπόκτηση τοῦ ἐπιδιωκόμενου, ἀκόμα καί γιά μιὰ ὁμορφη κοπέλλα.

τσαγκάρης

1997. Τοῦ τσαγάρη (ἢ τοῦ μαστόρου) τήν γεναίκα ἀξεπόλυτη ἀήν εἶδα.

Λέγεται ὅταν διαπιστώνεται ἔλλειψη ἐνδιαφέροντος γιά τήν οἰκογένεια τοῦ προστάτη, ἐνῶ φροντίζει ξένες ὑποθέσεις.

τσιμπούρι

1998. Μοῦ ἴγινε τσιπούρι.

Λέγεται γιά ἄτομο πού προσκολλᾶται σέ ἄλλο ζητώντας ἐπίμονα κάποια χάρη.

τσιμπῶ

1999. Τσιπιμένος εἶναι.

Λέγεται γιά ἐρωτευμένο.

τσιίπα

2000. (Δ)έν ἔχει καθόλου τσιίπα.

Ἐναφέρεται σέ ἄνθρωπο ἀναίσχυντο.

τυραννιέμαι

2001. Τυραν-νιέμαι καί πιλατεύομαι.²⁹⁴

Λέγεται ἀπό ἄτομο πού ἡ ζωή του κυλάει μέσα στά βάσανα.

τύφλα

2002. Τύφλα παπαδιά.

Λέγεται ὅταν σπάσει κάτι ἢ ὅταν βάζει κάποιος κρασί καί χύνεται ἔξω ἀπό τό ποτήρι.

---

294) Βασανίζομαι, παιδεύομαι.

τυφλός

2003. *Μεταξύ τῶν ἀφλωβ βασιλεύει ὁ μονόφθαλμος.*

Διαπίστωση: σέ μιὰ ομάδα ἀνίκανων ἐπικρατεῖ ὁ ὀλιγότερο ἀνίκανος.

τυχαῖνω

2004. *Σάν σοῦ τύχει (ἢ σοῦ ῥτει) μιὰ
περίμενε κι ἄλ-λη μιὰ.*

Λέγεται σέ ἀλλεπάλληλες δυστυχίες.

2005. *Ἔτυχε δοῦ γλάρου ψάρι
κι ἐκατάπιέ δο g' ἐχάρη.*

Λέγεται ὅταν ἓνας ἀκαμάτης ἐπωφεληθεῖ μιᾶς ἔκτακτης εὐκαιρίας.

τυχερό

2006. *Αὐτός εἶναι τό τυχερό παιδί τῆς μάν-νας του.*

Λέγεται γιά κάποιον πού ὅλα τοῦ ἔρχονται δεξιά.

2007. *Τό τυχερό πάει ἐμπρός.*

Διαπίστωση: Ἡ τύχη παίζει πάντοτε τό ρόλο τῆς.

τυχερός

2008. *Ὅδας (δ)έν εἶσαι τυχερός πάνω στόν ἄμ-μοχ χτίζεις,
σπέρνεις χρυσάφι γαί συχνά χόρτο ξερό θερίζεις.*

Ἀναφέρεται στή λαϊκή ἀντίληψη ὅτι ὅλα τά ἀνθρώπινα ρυθμίζονται ἀπό τήν τύχη.

τύχη

2009. *Ἄν ἔχεις τύχη πάαιν-νε (ἢ διάβαιν-νε) καί ριζικό περπάτα.*

Λαϊκή μοιρολατρεία: ἡ τύχη κατευθύνει τή ζωή τῶν ἀνθρώπων.

2010. *Ἐγώ τή δόχη μου τήγ ξέρω.*

Λέγεται ἀπό ἄτομο ἀπογοητευμένο.

2011. Ένα τσουβάλι γνώση κι ένα νύχι ή τύχη καταπονά.

Καί ἐδῶ ἐπισημαίνεται ἡ δύναμη τῆς τύχης.

2012. Ἡ τύχη εἶναι ἀ(π)ὸ βρός κι ἡ γνώση ἀ(π)ὸ πίσω.

Διαπίστωση: Ἡ δύναμη τῆς τύχης βρίσκεται πάνω ἀπὸ τὴ γνώση.

2013. Ἡ τύχη εἶναι στραβή.

Ἡ τύχη εὐνοεῖ ὅποιον θέλει.

2014. Ἡ τύχη οὔτε πουλιέται οὔτ' ἀγοράζεται.

Μέ κανένα τρόπο δέν μπορεῖ νά κερδίσει ὁ ἄνθρωπος μιὰ καλὴ τύχη, ἀφοῦ προσφέρεται ἀπὸ τὸ Θεό.

2015. Ἡ τύχη μου τὸν ἄφραμ μου ὡς θέλω μοῦ τό γάμνει.

Ὁ ρόλος τῆς συζύγου εἶναι καθοριστικός γιὰ τὴν προσωπικότητα καί τὴ συμπεριφορὰ τοῦ συζύγου. (Βλ. λῆμμα μοίρα, ἀρ. 1349).

2016. Κάλ-λιο ἀύχη παρά γνώση.

(Ὅμοια μέ ἀρ. 2011).

2017. Μιάφ φορά γεν-νιέται ἡ τύχη τοῦ ἀθρώπου.

Σύσταση: Νά ἐκμεταλλεύεσαι τίς εὐκαιρίες πού παρουσιάζονται.

2018. Μήθ θωρεῖς (ἢ βλέπεις) τὰ πόδια μου τὰ στραβά, τὴ ἀύχημ μου τὴ ἴσκια.²⁹⁵

Λέγεται ὅταν κάποιος εὐνοεῖται ἀπὸ τὴν τύχη, ἐνῶ ἔχει ἐλαττώματα.

2019. Μοναχός του ὁ ἀθρώπος κάμνει τὴ ἀύχη δου.

Ὁ ἄνθρωπος μέ τὴν ἐργασία, τὴν ἀξιοσύνη του, δημιουργεῖ τὴν τύχη του.

---

295) ἴσια.

2020. *Νά σ' ἀγαπᾶ ἡ μάν-να σου κι ἐκεῖνο τύχη θέλει.*

Καί ἡ ἀγάπη τῆς μάνας θεωρεῖται ὡς εὐνοια τῆς τύχης.

2021. *Ὁ πάσα ἕνας μέ τή ἀύχη δου.*

Λέγεται ὡς παρηγοριά σέ περίπτωση ἀτυχίας ἢ θανάτου.

2022. *Τά 'χει ἡ τύχη μου γραμι-μένα*

(δ)έ βαρέκεται²⁹⁶ κα(ν)ένα.

(Βλ. λῆμμα μοίρα, ἀρ. 1352).

2023. *Τή ἀύχη νά μὴ δῆ γλωτσᾶς ὅτα δὴν ἀγαλιάσεις,*

πρέπει νά ξέρεις νά φερτεῖς πρὶν φύ(γ)ει καὶ τήχ χάσεις.

Σύσταση: Νά ἐκμεταλλεῦσαι τίς εὐκαιρίες.

2024. *Τῆς τύχης τό μελ-λούμενο πελέκι (δ)έ δώ κόβγει.*

Ὅ,τι εἶναι τυχερό νά σέ βρεῖ μέ κανένα τρόπο δέν μπορεῖς νά τό ἀποφύγεις.

ὕγεια

2025. *Ἄμ-μα ὑπάρχει ὑγεία οἰλ-λα διορτώνου.*

Πάνω ἀπ' ὅλα τὰ ἀγαθὰ εἶναι ἡ ὑγεία.

2026. *Ἡ (ὕ)γεία στά ροῦχα²⁹⁷ (δ)έχ χωρεῖ.*

Λέγεται ὅταν ἕνας ὕστερα ἀπὸ ἀρρώστια ἀρχίζει νά 'καλυτερεύει καὶ νά θέλει νά σηκωθεῖ ἀπὸ τό κρεβάτι.

ὕπερηφανεύομενος

2027. *Ὁ ὑπερηφανεύομενος ἐξολοθρευοῦμενος.*

Ἡ φράση ἐπισημαίνει τὰ κακά τῆς ὑπεροψίας.

---

296) Παρέρχεται.

297) Στά ροῦχα λένε τό κρεβάτι τῆς ἀρρώστιας.

ὕπερυψοῦται

2028. *Καί ὑπερυψοῦται.*

Ἐπάντηση πού δίδεται σέ μιά προσφορά. Ἐκφράζει τήν πλήρη ἱκανοποίηση.

ὕπνος

2029. *Γλυκός ὁ ὕπνος τήν αὐγή,
γδυμένος ὁ κῶλος τήλ Λαβρή.*

Ἀναφέρεται στους ὑπναράδες, στους τεμπέληδες. Τά καινούργια ρούχα πού ἔραβαν τά πρωτοφοροῦσαν τή Λαμπρή. Ἐφόσον δέν εἶσαι ἐργατικός δέν θά μπορέσεις νά ἔχεις καινούργια ρούχα. (Βλ. λήμμα κοιμᾶμαι, ἀρ. 1036).

2030. *Κάλ-λιον ὕπνο
παρά δεῖπνο.*

Τονίζεται ἡ ἀξία τοῦ ὕπνου, πού δίνει δυνάμεις γιά τήν ἐργασία τῆς ἐπόμενης μέρας.

2031. *Ἄ ὕπνος θρέφει²⁹⁸ μά(γ)ουλα καί κώλους ξεγυμνώνει.*

Ἄ ὕπνος κάνει τόν ἄνθρωπο μαλθακό καί τεμπέλη.

2032. *Ἄ ὕπνος θρέφει τά παιδιά κι ἡ γειά τά με(γ)αλών-νει.*

Ἀναφέρεται στό ρόλο πού παίζει ὁ ὕπνος γιά τήν ἀνάπτυξη τοῦ παιδιοῦ.

2033. *Ἄ ὕπνος θρέφει τό παιδί κι ὁ ἥλιος τό μοσχάρι.²⁹⁹*

Ὅμοια μέ τήν προηγούμενη, μέ τήν προσθήκη τό πόσο βοηθάει ὁ ἥλιος στήν ἀνάπτυξη τοῦ μοσχarioῦ. Ἀπό αὐτόν ἐξαρτᾶται ἡ βλάστηση πού δίνει τροφή στά ζῶα.

2034. *Ἄ ὕπνος φέρνει ὕπνο.*

Λαϊκή σωστή διαπίστωση.

---

298) Γρέφει.
299) Μοσχάρι.

2035. *Υπνον ελαφρύ.*

Λέγεται σάν εδχή σ' εκείνον πού πάει νά κοιμηθεῖ μά καί σάν εἰρωνεία σέ κάποιον πού αποχωρεῖ ἀπό μιά διασκέδαση.

ὕπογραφή

2036. *Μα(ζ)εύγει ὑπογραφές.*

Λέγεται γιά κάποιον πού βρίσκεται πολύ κοντά στό θάνατο.

ὕπομένο

2037. *Ὅποιος ξέρει νά ὑπομένει
πάδα κερδεμένος³⁰⁰ βγαίν-νει.*

Ἀναφέρεται στήν ἀξία τῆς ὑπομονῆς.

ὕπομονή

2038. *Ἀθρωπος χωρίς ἀπομονή³⁰¹ εἶναι νυχλάρι³⁰² δίχως λάδι.*

Ἡ ὑπομονή εἶναι ἀπό τίς πιό βασικές ἀρετές πού πρέπει νά ἔχει ὁ ἄνθρωπος σάν ἐφόδιο στόν ἀγώνα τῆς ζωῆς.

2039. *Ἀπομονή κι ἐπιμονή πρέπει κα(ν)ένας νά ἔχει καί νά ὑπονομεύγεται
σέ ὅ,τι κι ἀδῶ λάχει.*

Σύσταση: ὁ ἄνθρωπος νά ἔχει ὑπομονή καί ἐπιμονή στή ζωή.

2040. *Ἡ ἀπομονή βασιλεύγει.*

Στό τέλος αὐτός πού ὑπομένει θά βγεῖ κερδισμένος.

2041. *Ὁ πού ἔχει τήν ἀπομονή δό πεθυμᾶ θεωρεῖ το.*

(Βλ. λῆμμα ὑπομένο, ἀρ. 2037).

ὕστερινός

2042. *Πού (δ)έμ μετρά τά ὕστερα, κακά ἔν δά ὕστερνά⁴ του.*

Ἀναφέρεται στούς σπάταλους. Σύσταση γιά ἀποταμίευση καί καλή διαχείριση: «νοικοκυριοῦ».

---

300) Κερδισμένος.

301) Ὑπομονή.

302) Λυχνάρι.

2043. Τά ὑστερινά τιμοῦ δά πρώτα.

Διαπίστωση: Τέλος καλό, ὄλα καλά.

2044. Ὑστερινέ μου λο(γ)ισμέ γιάδα (δ)έσ σέ 'χα πρώτα.

ἢ

Ὑστερινέ μου λο(γ)ισμέ πού 'σουν νά σέ 'χα πρώτα.

Κριτική σέ μιά ἀποτυχημένη ἐνέργεια γιά τήν ὁποία μετανιώ-
νει κανείς.

φαῖ

2045. Τό φαῖ βαστᾶ τόν ἄθρωπο.

Στό φαγητό δέ χρειάζεται παράλογη οἰκονομία, γιατί ὁ ἄνθρω-
πος γιά νά ζήσει πρέπει νά τρώει.

φαίνομαι

2046. Χωριό πού φαίνεται (δ)έθ θέλει κολαοῦζο.³⁰³

Λέγεται γιά κάτι πού εἶναι τόσο φανερό, ὥστε δέν χρειάζεται
ἐξήγηση.

φακή

2047. Κι ἡ φακή μέ τά μα(γ)ερέματα³⁰⁴ πάει;

Λέγεται γιά ἄτομο πού θέλει νά προβάλλεται καί ἐπιδιώκει νά
καταλάβει ἀξιώματα, ἐνῶ δέν ἀξίζει.

φαρμάκι

2048. Φαρμάκι στάζει ἀφ' τά χεῖλια του.

Ἄναφέρεται στούς κακόγλωσσους, πού δέν ξέρουν νά ποῦν
ἕνα καλό λόγο.

φαρμακωμένος

2049. Τά χεῖλια του εἶναι φαρμακωμένα.

Λέγεται γιά ἄτομο πολύ λυπημένο.

---

303) Ὁδηγός.

304) Μαγειρεύματα.

φεγγάρι

2050. Ὅρθο³⁰⁵ δὲ φεγάρι πλαγιαστός ὁ γεμιτζής,
πλαγιαστό δὲ φεγάρι ὀρθός ὁ γεμιτζής.

ἢ

Ὅρθοφ φεγάρι κάτω караβοκύρης,
πλαγιαστόφ φεγάρι ὀρθός караβοκύρης.

Λαϊκή ἔρμηνεῖα τῶν καιρικῶν φαινομένων. Τό ὀρθιο φεγγάρι προμηνύει καλοκαιρία, ἐνῶ τό πλαγιαστό κακοκαιρία.

2051. Φεγάρι γιά κλέψιμο.

Λέγεται ὅταν τό φεγγάρι εἶναι λαμπερό, ὁπότε βοηθάει τοὺς νυχτερινοὺς περιπάτους.

φέγγω

2052. Ἐφεξεν ἀπὸ τῆ βεῖνα.

Ἀναφέρεται σέ ἄτομο πού ἀδυνάτισε πολὺ ἀπὸ τὴν ἀσιτία.

2053. Τοῦ ἴφεξε.

Λέγεται σέ περίπτωση ἀπροσδόκητης ἐπιτυχίας.

2054. Φέξε μου καί γλύστρησα.

Ἡ φράση λέγεται σέ περιπτώσεις πού μιὰ προσπάθεια ἀπέτυχε καί τό ἀποτέλεσμα δέν διορθώνεται. Λέγεται ἀκόμα σάν εἰρωνεῖα γιά ἄτομο πού κάνει κάτι τό ἄκαιρο ἢ τό περιττό.

φέρνω

2055. Ἐσύ χατζῆ μου τὰ ἴφερεις³⁰⁶, ἐσύ Χατζῆ μου φά(ε) τα.

Λόγος γυναίκα πού δικαιολογεῖ τίς σπατάλες, ἰδιαίτερα στά γλέντια τοῦ ἄντρα της. Δεῖγμα ἐγκαρτέρησης καί ἀφοσίωσης στό σύζυγο. Λέγεται ἀκόμα εἰρωνικά σέ κάποιον πού ἔφερε σέ ἀδιέξοδο μιὰ κατάσταση: «ὅπως τὰ ἴκαμες τράβηξέ τα».

---

305) Ὅρθιο.

306) Μάζεψες, τὰ κέρδισες.

2056. Τό ένα φέρνει τ' άλλ-λο.

Σέ διαπληκτισμό ο ένας λόγος φέρνει τόν άλλον. (Βλ. λήμμα κουβέντα, άρ. 1066).

φεύγω

2057. "Οπου φύ(γ)ει φύ(γ)ει.

Λέγεται για άτομο πού έφυγε ύστερα από διαπληκτισμό ή από αυτά πού του είπαν. Λέγεται ακόμα ώς σύσταση σέ κάποιο νά διακόψει ένα δεσμό, μιά συναλλαγή, μέ πρόσωπο πού δέν έμπνέει έμπιστοσύνη.

φίδι

2058. (Δ)έν είμ' έγώ πού θά βγάλω τό φίδι από τή φύπα.

"Αρνηση κάποιου νά εκτελέσει αυτό πού του ύποδεικνύουν, γιατί ξέρει πώς στό τέλος αυτός θά τήν πληρώσει.

2059. "Εζέστανά τό φίδι στό γόρφομ μου καί γύρισε καί μ' έφασε.

Λέγεται όταν στό καλό πού έκαμε κάποιος έχει σάν άνταπόδοση τήν άχαριστία καί τήν κακότητα.

2060. Μαύρο καί κολοβό φίδι πού σ' έφασε.

"Αναφέρεται σέ άτομο πού λέει καί φαντάζεται πράγματα άκατόρθωτα, πού άν τά επιχειρήσει θά βρεί τόν μελά του.

φίλημα

2061. "Αρίν άρί δό φίλημα για νά 'χει νοστιμάδα.

Προτροπή: "Ολα μέ μέτρο. "Η ύπερβολική χρήση προκαλεί κορεσμό.

φιλήματα

2062. Φιλήματα τσιθήματα

γύρεν νερό γαί πλύν-νε τα.

Τά φιλήματα καί τά τσιμπήματα δέν λογαριάζονται, άφου δέν έφθασαν στό άνεπανόρθωτο. "Η φράση ξεκίνησε από φιλονικία μεταξύ γυναικων.

φίλος

2063. Ἀγάπα το δόφ φίλος σου μ' οὐλ-λα του τά κουσουρία³⁰⁷
ἢ

Ἀγάπα τό δόφ φίλο σου μέ τά 'λαττώματά του.

Σύσταση: Πρέπει νά ἀνέχεσαι τά ἐλαττώματα τῶν φίλων καί τῶν δικῶν σου.

2064. Ἀ(π)ό βρός μου κάμνει τόφ φίλο γι ἀ(π)ό πίσω νοί(γ)ει τόλ
λάκχομ μου.

Ἀναφέρεται στούς ὑποκριτές, στούς διπρόσωπους, πού μπρο-
στά εἶναι ὄλο ἀγάπη καί ἀπό πίσω μᾶς κακολογοῦν καί
προσπαθοῦν νά μᾶς ζημιώσουν.

2065. Βλάφτει ἢ πλη(γ)ή ἐκείνη
πού ὁ φίλος σου τήδ δίνει.

ἢ

Πονεῖ ἢ πληγή ἐκείνη
πού ὁ φίλος σου τήδ δίνει.

Ἡ πίκρα πού μᾶς δίνει ἀγαπητό μας πρόσωπο εἶναι πολύ
μεγάλη.

2066. Ἐλᾶτ' ὄχτροί μου στίς χαρές καί φίλοι μου στίς θλίψεις.

Τούς φίλους τούς ἔχουμε ἀνάγκη στίς θλίψεις νά μᾶς συμπαρα-
στέκονται. Οἱ ἐχθροί εἶναι εὐπρόσδεκτοι στίς χαρές μας, γιά
νά σκάσουν ἀπό τό κακό τους. (Βλ. ἀρ. 2073).

2067. Κάλ-λιον ἕνας φίλος παρά χίλια γρόσια.

Τονίζεται ἡ ἀξία τοῦ καλοῦ φίλου.

2068. Μιά τοῦ φίλου, δυό τοῦ φίλου τρεῖς καί τή γακή δου μέρα.

Καί στούς φίλους ἀκόμα ἡ ἀνοχή ἔχει τά ὄριά της.

2069. Παλιός φίλος ὄχτρος (δ)έγ (γ)ίνεται.

Ὁ ἀπό χρόνια δοκιμασμένος φίλος δέν μπορεῖ νά μετατραπεῖ
σέ ἐχθρό.

---

307) Ἐλαττώματα.

2070. Πιάσ' τοῦ φίλου τό μαθήλι κ' ὡς τό λύσεις δέσε το.
 Προτροπή: Νά προσέχεις καί νά τιμᾷς πάντοτε τό φίλο σου.
2071. Τόν ἀδιάφοπόσ σου φίλομ μή ἐσύ νά ἐφραπεῖς.
 Σύσταση: Νά εἶσαι αὐστηρός στούς ἀχρεῖους.
2072. Τόφ φίλοσ σου λο(γ)άριαζε, πάδα σου νά τόν ἔχεις.
 Σύσταση: Νά ὑπλογίζεις, νά φροντίζεις, νά προσέχεις τό φίλο σου, γιά νά διατηρήσεις τό φιλικό δεσμό πού σᾶς ἐνώνει.
2073. Φίλοι μου εἰς στήθ θλίψημ μου
 κι ὀχτροί μου στήχ χαρά μου.
 ἤ
 Φίλε μου στήν ἀνάγημ μου
 κι ὀχτρέ μου στήχ χαράμ μου.
 ("Ὁμοια μέ τήν ἀρ. 2066).

φιλότιμο

2074. Ἀνάθεμα νά ἔχει τό φιλότιμο.
 Λέγεται ἀπό ἄτομο πού ἀπό φιλότιμο ὑποχρεώνεται νά κάμει πράξη ἢ ὁποῖα κατά βάθος δέν τοῦ ἀρέσει, δέν τή θέλει καί πού τόν ζημιώνει.
2075. Τό φιλότιμο οὔτε ἀγοράζεται οὔτε πουλιέται.
 Λαϊκή διαπίστωση: Τό φιλότιμο εἶναι ἔμφυτο.

φιτίλι

2076. Βάλ-λει του φιτίλια.
 Ἔτσι χαρακτηρίζεται ἡ προσπάθεια ἀτόμου νά δημιουργήσει ζητήματα ἀνάμεσα σέ οἰκογένειες καί φίλους γιά νά τούς βάλει νά φιλονικήσουν.

φιλῶ

2077. Ποιόφ φιλοῦ γαί (δ)έ γαμαρών-νει;
 Λέγεται σέ περιπτώσεις κολακείας.

Φλεβάρης

2078. Φλεβάρης³⁰⁸ κι άφ φλεβίζει (ή φλεγαρίζει)
τοῦ καλοκαιριοῦ μυρίζει.

Ἐο Φεβρουάριος, παρά τό κρύο του, μᾶς θυμίζει πῶς τό
καλοκαίρι ἔρχεται.

φλουριά

2079. Γιάδα τά φλουριά φράσ-σου δά μουνιά;

Ἡ φράση ἐπισημαίνει ὅτι τά σφάλματα καί οἱ κακές πράξεις
δέν καλύπτονται μέ τόν πλοῦτο. Ἡ φράση προέρχεται ἀπό
φιλονικία μεταξύ γυναικῶν. Ὅταν ἡ μία ὑπερηφανευόταν γιά
τά πλούτη της, μέ τά ὁποῖα ἡ κόρη της θά προσείλκυε τό
διαφιλονικούμενο γαμπρό, δόθηκε ἡ παραπάνω ἀπάντηση, σάν
αἰχμή γιά τήν ὑποπτη ἠθική τῆς κόρης της.

φοβᾶμαι

2080. Αὐτός καί τόν νίσκιο³⁰⁹ δου φο(β)ᾶται.

Λέγεται γιά τόν πολύ φοβιτσιάρη, τό δειλό.

2081. Ἐφο(β)ούμεου g' εφο(β)έριζα.

Λέγεται γιά ἄτομο πού ἐνῶ φοβᾶται κάνει τόν νταή «γιά νά μή
δου πάρου δό ά(γ)έρα».

2082. Ὁ βρεμ-μένος τήβ βροχή (δ)έ δήφ φο(β)ᾶται.

Τά ἀλλεπάλληλα ἀτυχήματα καθιστοῦν τόν ἄνθρωπο ἀπαθή.

2083. Φο(β)ᾶται ὁ Γιάν-νης τό θεριό καί τό θεριό τόγ Γιάν-νη.

Λέγεται, στίς περιπτώσεις πού ὁ ἕνας φοβᾶται τόν ἄλλο καί
ἀρκοῦνται μόνο στήν ἀνταλλαγή ἀπειλῶν.

---

³⁰⁸) Λέγεται καί Φλεγάρης.

³⁰⁹) Σκιά.

φοβέρα

2084. *Κι οί "Αγιοι φο(β)έραθ θέλουγ γιά νά θαμ-ματουργοῦ g' εκείνοι.*
Τό δίκαιο, τά δικαιώματά του, πρέπει ὁ καθένας, ἔστω καί μέ ἀπειλές, νά τά ἀπαιτεῖ. Οἱ ἄρχοντες πρέπει νά ἐλέγχονται.

φόβος

2085. *Γιά τόφ φό(β)ο δῶν 'Ιουδαίων.*

Λέγεται γιά τόν διστακτικό, πού δέν τολμᾷ νά προχωρήσει σέ μιὰ δουλειά, γιατί φοβᾶται τίς ἐνέργειες τρίτων καί προσπαθεῖ νά ἐξασφαλισθεῖ πρῶτα.

2086. *'Ο φό(β)ος φυλάει τά ἔρημα.*

'Ο φόβος πού ἔχει ὁ κλέφτης, ὁ καταχραστής, μήπως ἀνακαλυφθεῖ, προστατεύει αὐτά πού δέ φυλάγονται, χωράφια ἀπομακρυσμένα, διαχειρήσεις ἀνεξέλεγκτες κ.ἄ.

2087. *Τά 'καμε πάνω του ἀπό τόφ φό(β)ο δου.*

Λέγεται γιά ἄτομο πού φοβήθηκε πολύ.

φονευμένος

2088. *Κάλ-λιο βαπάς φονιάς παρά παπάς φονεμένος.*

'Η φράση ὑποδηλώνει τό δικαίωμα τῆς ἄμυνας.

φόρα

2089. *Θά βγοῦ βολ-λά στήφ φόρα.*

'Απειλή σέ μιὰ συνεχιζόμενη λογομαχία. Ἦ καί πρόβλεψη τρίτου γιά ὅσα ἔχει νά ἀποκαλύψει ἡ λογομαχία.

φορτώνω

2090. *Τά 'φόρτωσε στό βτεινό.*

'Αναφέρεται στούς ἀμελεῖς, πού ὄχι μόνο ἀμελοῦν ἀλλά καί δέν ἐκτελοῦν ποτέ τίς ὑποχρεώσεις τους.

φορῶ

2091. *Κι ἄν δά φόρεις ποιός τά θώρει;*

(“Όμοια ἄρ. 2093 καί Βλ. λήμμα λωλλός, ἄρ. 1195).

2092. *“Ό,τι ἔχω τό φορῶ καί κλέφτες (δ)έφ φο(β)οῦμαι.*

Λέγεται ἀπό ἕνα φτωχό πού δέν ἔχει τίποτα νά τοῦ κλέψουν.

2093. *Τῆς Ἰλαμάγαινας³¹⁰ ἡ κόρη*

τά πεδόλιρα ἐφόρει.

Κι ἄ δά φόρει

Ποιός τά θώρει;

Λέγεται σάν μυκτηρισμός σέ νεόπλουτη πού στολίζεται καί ἐπιδεικνύεται καί κανένας δέν τῆς δίνει σημασία. “Όμοια ἄρ. 2091 πού τό κείμενό της περιορίζεται στό τελευταῖο δίστιχο. (Βλ. λήμμα λωλλοί ἄρ. 1195).

φοῦρνος

2094. *Κατά σένα φοῦρνε μου καί τά παξιμαδάκια σου.*

Κατά τόν ἄνθρωπο καί τά ἔργα του.

2095. *Φοῦρνος νά μή γαπνίσει.*

Λέγεται ἀπό ἄτομα πού τακτοποίησαν ἔτσι τίς ὑποθέσεις τους, τῆ ζωῆ τους, ὥστε δέν ἔχουν προβλήματα καί ἀδιαφοροῦν γιά ὄλα. Λέγεται καί γιά τούς τεμπέληδες.

φουρτούνα

2096. *“Ό καλός караβοκύρης στήφ φουρτούναφ φαίνεται.*

“Ό ἰκανός ἄνθρωπος φαίνεται στήν ἀντιμετώπιση τῶν δυσκολιῶν.

2097. *Φουρτούνα νά σ’ εὔρει.*

ἸΑναφέρεται σέ κάποιον πού λέει κάτι τό ἀπίστευτο.

---

310) Δέν ἀναφέρεται σέ συγκεκριμένο πρόσωπο. Ἡ παρουσία τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ στήν παροιμία ὀφείλεται κατά τῆ γνώμη του στήν ἠχηρότητα τῆς λέξης.

2098. Φουρτούνα πού μᾶς ἤβρε.

Ἔκφραση ἀπόγνωσης γιά κάποιο μεγάλο κακό.

φρόνιμος

2099. Ὁ φρένιμος τή βίκρα δου παρηγοριά δὴν ἔχει.

Σύσταση γιά αὐτοσυγκράτηση στίς λύπες καί δυστυχίες. (Βλ. λήμμα ξένος, ἀρ. 1474).

2100. Ὁ φρένιμος (γ)ίνεται τοῦ λωλ-λοῦ σαμάρι.

Λέγεται γιά τόν φρόνιμο ἄνθρωπο, πού ὑπομένει καί βοηθεῖ τοὺς ἀδύνατους, τοὺς ἀνόητους.

2101. Ὁ φρένιμος στά δαφτίσια

κι ὁ λωλ-λός στά κουβαρλίκια.

Στά βαφτίσια ὁ νουνός ξοδεύει λίγα, ἐνῶ ὁ κουμπάρος ξοδεύει πολλά στό γάμο. Κατά τό ἔθιμο ἐπιβαρύνετο μέ τή δαπάνη τοῦ γλεντιοῦ τῆς δεύτερης μέρας τοῦ γάμου.

2102. Τοῦ φρένιμου χάραξε

καί τοῦ λωλ-λοῦ ζετέλεψε.³¹¹

Διαπίστωση: Ὁ φρόνιμος, ὁ ἔξυπνος, μπαίνει στό νόημα, ἐνῶ ὁ βλάκας, ὁ βραδύνους, πρέπει νά κάμεις μεγάλες προσπάθειες γιά νά τοῦ δώσεις νά καταλάβει.

φτάνω

2103. Ἡ ἀλεπού (δ)έν ἔφταν-νε νά κόψει τό σταφύλ-λι γαί τό ἄλε(γ)ε ἀ(γ)ουρίδα.

ἢ

Ἔφταν-νε ἡ ἀλεπού νά κάμνει κρεμ-μαστάρια.

Λέγεται γιά ἄτομο πού ἀρνεῖται νά κάμει αὐτό πού τοῦ ζητᾶνε καί σάν δικαιολογία προβάλλει λόγους πού κανένας δέν τοὺς πιστεύει.

2104. Ὅσο φτάν-νεῖς ἄπλωνε.

Σύσταση: Νά μή ὑπερβαίνεις τίς δυνάμεις σου.

---

311) Ὁλοκλήρωσε.

φτηνός

2105. *Ἡ φτήνεια τρώει τό βαρά.*

Τά φτηνά πράγματα, κατά κοινή ἀναγνώριση, δέν εἶναι πολύ καλά καί φθείρονται γρηγορότερα ἀπό τά ἀκριβά.

2106. *Τό φτηνό κρέας τά σκυλ-λιά τό τρώνε.*

Διαπίστωση: Τό φτηνό εἶναι σκάρτο.

φτύνω

2107. *Νά φτύσω κάτω φτύνω τά γένια μου,
νά φτύσω πάνω φτύνω τόθ Θεό.*

Λέγεται ὅταν κάποιος διστάζει νά τιμωρήσει, νά κάμει κάτι πού θά ἀποβεῖ σέ βάρος τοῦ περιβάλλοντός του.

2108. *Ὅποιος φτύνει τόν ἄλ-λοφ φτύνει τά μούτρα του.*

Σύσταση νά εἶναι κανένας εὐπρεπής καί προσεκτικός στίς ἐκδηλώσεις καί τή συμπεριφορά του.

2109. *Φτύσε στό γόρφοσ σου.*

Ἀποφυγή τοῦ κακοῦ, σάν ἐξορκισμός.

φτωχαίνω

2110. *Ἄμ-μα ὁ ὀβριός φτωχύνει,
τά παλιά δεφτέρια πιάν-νει.*

ἢ

*Ὁ ἄρκοντας ἄμ-μα φτωχύνει
τά παλιά δεφτέρια πιάν-νει.*

Λέγεται στίς περιπτώσεις πού ἕνας ἔμπορος ἀτύχησε καί ἀνατρέχει στά παλιά του βιβλία καί προβάλλει ἀπαιτήσεις ἀπό τρίτους, οἱ ὁποῖες ὅμως εἶναι δύσκολο νά ἀποδειχθοῦν ὅτι ἰσχύουν, ἐπειδή ἔχει περάσει πολὺς καιρός.

φτώχεια

2111. *Ἀνάθεμα τήφ φτώχεια γι ὅποιος τήζ ζηλεύγει.*

Διαπίστωση: Δέν μπορεῖ νά ὑπάρχει ἄνθρωπος πού θέλει νά εἶναι φτωχός.

2112. *Ἡ φτώχεια θέλει καλοπέραση.*

Λέγεται πάνω στη διασκέδαση καί μέ τή φράση «ᾄξω φτώχεια». (Βλ. ἀρ. 2115).

2113. *Ἡ φτώχεια κλέφτη (δ)έφ φο(β)ᾶται.*

Κοινή διαπίστωση.

2114. *Ἡ φτώχεια φέρνει γρίνα.*

Κοινή διαπίστωση.

2115. *Ὅξω φτώχεια.*

Ὅμοια μέ τήν παροιμία ἀρ. 2112.

φτωχός

2116. *Ἀπό φτωχόμ μή δανειστεῖς καί πάρει σ' ἀ(π)ό πίσω.*

Ἡ φράση συνιστᾶ νά μή δανείζεται κανείς ἀπό φτωχό, γιατί ἡ ἀνάγκη τόν ὑποχρεώνει νά ἐπιμείνει στήν ἄμεση ἐπιστροφή τοῦ δανείου.

2117. *Ἀργεῖ ὁ Θεός καί σκᾶ ὁ φτωχός.*

Λέγεται ὅταν ἀργεῖ νά πραγματοποιηθεῖ μιά ὑπόθεση.

2118. *Βούθαμε φτωχέ νά μῆγ (γ)ίνω σάν ἐσέ (ἢ ὁμοῖος σου).*

Λέγεται γιά ὅσους ἐκμεταλλεύονται φτωχοῦς.

2119. *Ἐλέησε τόφ φτωχόν νά σοῦ κολ-λήσει κρίμα.*

Κοινή διαπίστωση: Αὐτόν πού κάνει τό καλό συνήθως τόν περιμένει σάν ἀντιπόδοση ἢ ἀγνωμοσύνη ἐκείνου πού εὐεργετήθηκε.

2120. *Ἐχει κι ὁ φτωχός τό δίκιο του.*

Προτροπή: Νά παραδεχόμαστε καί τοῦ ἀδύνατου τό δίκαιο.

2121. *Ἦτα δό ἀρνί φτωχό γι εἶχε γαί πλατειά ν-νουρά.*

Λέγεται σέ περίπτωση πού μιά δουλειά δέν ἄφησε κέρδος.

2122. Θεέ (ἢ Χριστέ) μὴ δώκεις τοῦ φτωχοῦ ψωμίγ για νά χορτάσει
καί πάπλωμα νά σκεπαστεῖ νά μὴ βαρалоγιάσει.³¹²

ἢ

Θεέ μὴ δώκεις τοῦ φτωχοῦ πουκάμισο καί βάλει (ἢ πόρτα καί
παραθύρι)

καί πάπλωμα νά σκεπαστεῖ καί πάρει τό καί κόψει (ἢ φύ(γ)ει).

Ἐκφράζεται ἡ λαϊκή ἀντίληψη ὅτι δέν πρέπει νά βοηθάμε τόν
φτωχό, γιατί μόλις καλυτερέψει ἡ κατάστασή του θά σηκώσει
κεφάλι, θά γίνει ὑβριστής καί ἀλαζονικός.

2123. Νά ποῦμε γαί τοῦ φτωχοῦ τό δίκαιο.

Ἵμοια μέ τήν ὡς ἄνω ἀρ. 2120 καί μέ λῆμμα στραβός, ἀρ.
1899.

2124. Ὁ πλούσιος μέ τά λεφτά του
κι ὁ φτωχός μέ τά παιδιά του.

Ἵ πλούσιος ἔχει στηρίγματα στή ζωή τά λεφτά του, ὁ φτωχός
τά παιδιά του. Αὐτά ὅταν μεγαλώσουν θά τόν βοηθήσουν.
(Ἵμοια ἀρ. 2133).

2125. Ὁ φτωχός κι ἡ μοίρα του.

Λέγεται στίς περιπτώσεις πού ἓνα φτωχό, ἐκτός ἀπό τά συνηθι-
σμένα βάσανα, τόν βρίσκει καί μιά πρόσθετη ἀτυχία.

2126. Ὁ φτωχός πεθαίνει κάθε μέρα, ὁ πλούσιος πεθαίνει μιάφ φορά.

Λαϊκή διαπίστωση: Ὁ φτωχός σ' ὅλη του τή ζωή τυραννιέται
ἀπό τήν ἀνέχεια, ἐνῶ ὁ πλούσιος ζεῖ χωρίς τό οἰκονομικό
ἄγχος.

2127. Ὁ φτωχός τό ροῦχο του δύο φορές τό χαίρεται.

Ἵ φτωχός προσέχει περισσότερο τό ροῦχο του, γιατί δέν εἶναι
εὔκολο νά τό ἀντικαταστήσει.

---

312) Νά χάσει τά μυαλά του.

2128. *Ὁ φτωχός φτωχειάν ἐπῆρε γι ὁ Θεός τούς ἐκυβέρνα.*
 Λαϊκή ἀντίληψη: Ἡ θεία πρόνοια θά βοηθήσει τούς φτωχοὺς νιογάμπρους. Αὐτό πιστεύουν καί μ' αὐτή τὴν πεποίθηση ξεκινοῦν τὴ ζωὴ τους.
2129. *Τό φτωχό ἐκάθετο κι ὁ Θεός τό 'νοιάζεται.*
 Ἡ φράση ἐξαίρει τὴν πίστη τοῦ φτωχοῦ καί ἀδύνατου πρὸς τὸν Θεό.
2130. *Στά χίλια χρόνια ἤβρε δό φτωχό τό δίκιο του.*
 Διαπίστωση: Πολύ σπάνια ὁ φτωχός, ὁ ἀδύνατος, θά βρεῖ τό δίκιο του.
2131. *Στήμ μάδρα ὁ λύκος ἄμ-μα beī
 θ' ἀρπάξει τοῦ φτωχοῦ τ' ἀρνί.*
 Διαπίστωση: Ὁ φτωχός πάντοτε τὴν πληρώνει. Ὁ λύκος ἐδῶ συμβολίζει τὸν πλούσιο, τὸν ἀδίστακτο.
2132. *Τόφ φτωχόμ μή σκέφτεσαι μέ τῆδ δική σου γνώση
 γιατί (δ)έν ξέρεις ὁ Θεός τί ἔχει νά τοῦ δώσει.*
 Ἐναφέρεται στή θεία Πρόνοια, πού δέν μπορεῖ παρά νά βοηθήσει καί τό φτωχό. (Βλ. λῆμμα Θεός, ἀρ. 837).
2133. *Τῶφ φτωχῶ δά πλούτη εἶναι τά παιδιά.*
 ("Ὁμοια μέ τὴν ἀρ. 2124).
2134. *Φτωχός εἶναι ὁ διά(β)ολος.*
 Κανένας δέν εἶναι φτωχός. Ἐκφραση αἰσιοδοξίας.
2135. *Ἔσπου νά ἴρτει τοῦ ἀρκόδου τό θέλημα βγαίν-νει τοῦ φτωχοῦ ἢ
 ψυχή.*
 Ἡ φράση ἐπισημαίνει τὴν ἄποψη πού ἐπικρατεῖ γιὰ τούς πλουσίους. Δύσκολα βοηθοῦν, ὁ φτωχός μένει πάντα ἀβοηθη-
 τος.

φυλακή

2136. *Μέ τά 'κατόσ στήφ φυλακή γαί μέ τά χίλια μέσα
νά δώκω κι ἄλ-λα ἑκατό νά πάω παραμέσα.*

Λέγεται γιά ἄτομο πού κατά τίς παράτολμες ἐνέργειές του
ἀδιαφορεῖ γιά τίς συνέπειες.

φυλάω

2137. *'Ο Θεός νά σέ φυλάει ἀπό καινούργιο ἔθορο κι ἀπό παλιά
βουτθάνα.*

'Ο Θεός νά σέ φυλάει, ὅπως λέει ὁ λαός, «ἀπό κακό συναπάθι-
μα».

2138. *"Οποῖος φυλάει τά ροῦχα του ἔχει τά μισά.*

Σύσταση προνοητικότητας. 'Ο ἄνθρωπος πρέπει νά ἐνεργεῖ μέ
περίσκεψη καί νά διασφαλίζει τά ὑπάρχοντά του. Νά ἀποφεύγει
ἐπίσης τήν κακογλωσσιά τοῦ κόσμου.

2139. *Φύλαέ με Χριστέ μου ὡς τίς τρεῖς τοῦ τάφου μου.³¹³*

'Η φράση δηλώνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος δέν ξέρει τί τόν περιμένει
μετά τό θάνατο. Στά παλιά χρόνια γίνονταν νεκροσυλίες ἀπό
ἐκδίκηση καί μίσος πρὸς τόν ἀποθανόντα. 'Η προθεσμία πού
τίθεται εἶναι ἀπαραίτητη, γιὰτί ἀπό αὐτή τή μέρα ἀρχίζει ἡ
σῆψη τοῦ νεκροῦ. Λέγεται ἀκόμα στίς περιπτώσεις πού συμβαί-
νει σέ κάποιο μεγάλο ἀναπάντεχο κακό.

φύση

2140. *'Η φύση... ξεφουῶ.*

Τό φυσικό, τό κληρονομικό ἐλάττωμα, θά ἐκδηλωθεῖ ἀπό ἐκεῖ
πού δέν τό περιμένεις. ("Ὁμοια ἡ ἐπόμενη).

---

313) 'Η παροιμία εἶναι θεοφυλαγμός. 'Εκφράζει τό φόβο τοῦ ἀνθρώπου γιά τό τί μπορεί
νά πάθει μετά θάνατο. Γιά τή σημασία τοῦ ὄρου βλ. Λουκάτου Δημ. «'Ελληνικοὶ θεοφυλα-
γμοί», 'Ελληνικά, τόμ. 24 (1971). Γιά τό μῦθο τῆς παροιμίας βλ. Σωτ. καί 'Αλεξ.
Καρανικόλα «Παροιμίες καί φράσεις ἀπό τή Σύμη» 1980, σ.σ. 56-57.

2141. Φύσις τήφ φύσιν ἔσυρεν ἢ γάτθα τό ποδίκι,
ὁ μιλωνάς ἀπέθανε μεσ' στήν ἀλευροθήκη.³¹⁴
(Ὅμοια μέ τήν προηγούμενη ἀρ. 2140). Οἱ κληρονομικές
καταβολές τοῦ χαρακτήρα δέν μεταβάλλονται.

φυσικό

2142. Ἡ ψυχὴ βγαίν-νει καί τό φυσικό μένει.
Ὁ χαρακτήρας, τά ἐλαττώματα, τά φυσικά, ὅπως τά λέει ὁ
λαός, ἀκολουθοῦν τόν ἄνθρωπο μέχρι τόν θάνατό του. (Βλ.
λήμμα χούι, ἀρ. 2237).
2143. Ὁ ἄνθρωπος μέ τά φυσικά του ἀγαπιέται
καί μέ τά φυσικά του μισιέται.
Διαπίστωση: Ὁ ἄνθρωπος ἀγαπιέται μέ τά προτερήματά του
καί μισεῖται μέ τά ἐλαττώματά του. (Βλ. λήμμα ἀγαπῶ, ἀρ. 14).
2144. Τό φυσικό (δ)έχ χάν-νεται, μάλ-λιστα καί πληθαίνει.
Τά ἐλαττώματα ἢ οἱ ἀρετές πού συντροφεύουν τόν ἄνθρωπο
ἀπό τή γέννησή του, δέ χάνονται, ἀλλά μέ τό χρόνο γίνονται
πιό ἔντονα.

φυσῶ

2145. Πέδε φύσα καί μιά ρούφα.³¹⁵
Σύσταση: Νά ἐνεργεῖς μέ προφύλαξη. Μή βιάζεσαι νά εἶσαι
προσεκτικός.
2146. Τό φυσῶ καί (δ)έ γρυνώνει.
Λέγεται γιά ἄτομο πού δέν ξεχνάει κάτι πού τό ἔθιξε, πού τό
ζημίωσε. «Δέν τό βάζει κάτω» γιά κάτι πού δέν τό περίμενε.

---

314) Τοὺς μιλωνάδες τοὺς κατηγοροῦσαν ὅτι ἀπό πολλές γυναῖκες δέν ἔπαιρναν ἀμοιβή,
«τό ἀξάϊ», τήν ἀξία τῶν ἀλεστικῶν, ἐναντι βέβαια ἀνταλλαγμάτων· ἔτσι κατά τήν παροιμία
πεθαίνει φτωχός στήν ἀποθήκη τῶν ἀλεύρων.

315) Νά φυσῶς τό τσάι ἢ τόν καφέ γιά νά μήν καεῖς.

Φωλιά

2147. Έχει κατουρήσει (ή χέσει) τήφ φωλ-λιά δου.

Λέγεται γι' αυτόν πού τόν διώξανε από τή δουλειά του γιατί έκαμε κάποια βρωμιά.

2148. Όπου βρείς φώλ-λα³¹⁶ φώλ-λεψε.

Σύσταση: Όπου βρείς προστασία προσκολλήσου. Όπου μπορείς νά βουλευτείς βολέψου όπως μπορείς.

Φωνή

2149. Κατά φωνή γι ό γάδαρος.

Λέγεται όταν κάποιος έρχεται τήν ώρα πού γίνεται συζήτηση γι' αυτόν.

2150. Φωνή βοῶδος έ αἷ έρήμω.

Λέγεται γιά κάποιον πού δέν λαμβάνει υπόψη του τίς συμβουλές άλλου.

Φῶς

2151. Είδαμε δό φῶς τό άληθινό.

Λέγεται όταν συμβαίνει ύστερα από καιρό ένα ευχάριστο γεγονός.

2152. Φῶς φανάρι.

Λέγεται γιά κάτι τό πολύ φανερό, τό αυταπόδεικτο. (Βλ. λήμμα μάρτυρας, αρ. 1263).

Φῶτα

2153. Νά 'ν δά Φῶτα φωτεινά
κι ή Λαμπρή στά σκοτεινά.

Λέγεται σάν παράπονο από τούς χαροκαμένους πού τούς θυμίζουn ήμέρες ευτυχίας, τότε πού δέν πενθοῦσαν. 'Υπάρχει

---

316) Φωλιά.

ἀκόμα τό δίστιχο:
«ἄς ἦταν νά μὴν ἔρκοδο οἱ ἔμορφες ἡμέρες
νά μὴθ θωροῦ γαί καίοδοι οἱ καλομαθημένες».

φωτιά

2154. Δίχως φωτιά καπνός (δ)έγ (γ)ίνεται.

Γιά ὅλα ὑπάρχει μιὰ αἰτία.

2155. Ἡ φωτιά μέ τό βαρούτι πρέπει 'ν' ἀλάργα.

Λέγεται ὅταν δοῦν δίπλα δίπλα ἓνα νέο καί μιὰ νέα.

2156. Μήδ δίχτεις λάδι στήφ φωτιά.

* Απευθύνεται σέ ἄτομο πού ἀντί νά ἐνεργεῖ κατευναστικά σέ διαπληκτισμό, μέ τή στάση καί μέ τά λόγια του συντελεῖ στό ἀντίθετο.

2157. Ποιός θά βγάλει τά κάστανά ἀφ' τήφ φωτιά;

Λέγεται σέ περιπτώσεις κατά τίς ὁποῖες ζητεῖται παράτολμος ἄνθρωπος γιά νά φέρει σέ πέρας μιὰ ἐπικίνδυνη ὑπόθεση.

2158. Φωτιά στά παζάκια του.

Λέγεται εἰρωνικά γιά κάποιον πού δέν ξέρει τί τοῦ γίνεται.

χαβιάρι

2159. Τό βούλησε σά βράσινο χαβιάρι.

Τόν γέλασε, τόν ἐγκατέλειψε.

2160. Φάε σύδεκνε ἐλιές.

– Καλό γαί τό χαβιάρι.

Λέγεται γιά τόν ἀδιάκριτο καί γι' αὐτόν πού στό τραπέζι στρέφεται πρὸς τά καλά ἐδέσματα.

χάβω

2161. (Δ)έ δά χάβγω ἐγὼ αὐτά.

Δέν μπορεῖς νά μέ κάμεις νά πιστέψω αὐτά πού λές.

χαλαλίζω

2162. (Δ)έν δήχ χαναλίζω³¹⁷ τήν ἡμέραμ μου.
Θά πάω νά δουλέψω, δέν κάνω ἀργία.

χαιρετῶ

2163. Χαιρετά μου τό βάρβαμ μου τόλ Λαδερό.³¹⁸
Λέγεται μεταξύ ἀστείου καί σοβαροῦ σέ κάποιον πού παραπονεῖται ὅτι εἶναι πολύ ἄρρωστος ἢ ὅτι ὑποφέρει ἀπό πολλές ἀρρώστιες.

χαίρομαι

2164. Ἐτούρκεσα γιά νά χαρῶ τή βίστημ μου.
Δικαιολογία γιά κάτι τό ἀταίριαστο, π.χ. γιά ἀνάρμοστο γάμο.

χαλασμός

2165. Χαλασμός Κυρίου εἶναι ὄζω,
ἢ
Χαλασμό Κυρίου κάμνει.
Λέγεται σέ μιά μεγάλη νεροποντή ἢ φουρτούνα.

χαλκιάς

2166. Θαρρεῖς ὅσοι μουζώνουσαι οὐλ-λοι χαλκιάδες³¹⁹ εἶναι;
Κι ὅσες χτυποῦ· δό πέταυρον³²⁰ ἀλυφαδοῦδες³²¹ εἶναι;
Τά φαινόμενα ἐξαπατοῦν. Μέ τό νά κάνει ἕνας τόν εἰδήμονα, τόν τεχνίτη, δέν σημαίνει ὅτι εἶναι ἱκανός νά πραγματοποιήσει κάποιο ἔργο.

317) Δέν τήν κάνω χαλάλι.

318) Ἡ φράση ξεκίνησε ἀπό τό ἀκόλουθο περιστατικό: Ἕνας Νισύριος (ὁ Μιχάλης τοῦ Ἐψιμου) ἀρρώστησε καί πῆγε στή Ρόδο γιά μιά λεπτομερή ἰατρική ἐξέταση. Γυρνώντας στό νησί συναντᾷ ἕνα φίλο του (τόν Γιάννη τοῦ Καρπάθου) καί ἀρχίζει νά τοῦ ἀπαριθμῆ τά ὄσα τοῦ βρῆκαν οἱ γιατροί: σάκχαρο, λεύκωμα, καρδιά, νεφρά κ.ἄ. Τότε ὁ Γιάννης τοῦ Καρπάθου τοῦ εἶπε: «Χαιρετά μου!...», ἀναφερόμενος στό θεῖο του τόν Λαδερό, πού εἶχε πεθάνει ἐκεῖνες τίς μέρες. Ἀπό τότε ἡ φράση αὐτή, πού τή χαρακτηρίζει λιτότητα καί μέτρο, χρησιμοποιεῖται ὡς παροιμακός λόγος.

319) Σιδηρουργός.

320) Μέρος τοῦ ἀργαλιοῦ.

321) Ὑφάντριες.

χαλῶ

2167. **Αν (δ)έχ χαλάσεις (δ)έθ θά μάθεις.*

Θά κάμεις λάθη καί ζημιές μέχρι νά γίνεις ἄξιος μάστορας. *Η πείρα ἔχει τὰ ἔξοδά της.

2168. **Αν (δ)έχ χαλάσει*

καρδιές θά κάψει.

Συνηθίζεται νά λέγεται σέ μικρά παιδιά καί ειρωνικά γιά κάποιον ἢ κάποια πού δέν μᾶς ἀρέσει.

2169. *(Δ)έχ χαλᾶ τήζ ζαχαρένια δου.*³²²

Λέγεται γιά ἄνθρωπος ἀδιάφορο, ἀτάραχο.

χαμένος

2170. *Κι ἔτσι χαμένος, χαμένος.*

Τή φράση λέει κάποιος πού ἀδιαφορεῖ γιά ὅ,τι θά συμβεῖ, γιά κάτι πού ἀποφάσισε νά κάμει, ἔστω κι ἂν καταλήξει σέ ζημιὰ του. (Βλ. λῆμμα βρέχω ἀρ. 392, ἦ... ἦ ἀρ. 797).

2171. *Οὔλ-λα χαμένα.*

Λέγεται ὅταν ἓνας βλέπει πῶς ὅ,τι καί νά κάμει ἢ νά πεῖ γιά νά διορθώσει μιά κατάσταση δέ φέρνει ἀποτέλεσμα. Μαιτιότητα.

2172. *Χαμένη Κυβέρνηση.*

Χαρακτηρισμός ἀτόμου ἀνίκανου καί ἀποπροσανατολισμένου.

χαμηλός

2173. *Τόχ χαμηλό δόγ γάδαρον οὔλ-λοι καβαλ-λικεύου.*

Κοινή διαπίστωση: Τόν ἀδύνατο, τόν φτωχό ὅλοι ποικιλότροπα τόν ἐκμεταλλεύονται.

---

322) **Εννοεῖ τήν καρδιά του.*

χαμπάρια

2174. *Είδα χαβάρια.*

- 'Αδειανά τά βάρια.

'Αστεϊός διάλογος πού αναφέρεται στή φτώχεια.

χάνω

2175. 'Αφ' τήλ λεχώ ώς τήμ μαμ-μή έχάθη δό παιδί.

Λέγεται όταν έντοπίζεται ή εϋθύνη τής απώλειας πράγματος σέ όρισμένα πρόσωπα πού έπαιξαν κύριο ρόλο στήν ύπόθεση.

2176. 'Εγώ τόμ μαϋρομ μου έχασα; Χορτάριμ μήν νεμ-μήσει.

Λέγεται για άτομο πού άδιαφορεί για κάθε τί έξω από τό δικό του συμφέρον.

2177. 'Εδώα ή μάν-να χάν-νει τό παιδί γαί τό παιδί άήμ μάν-να.

ή

'Η μάν-να χάν-νει τό παιδί κι ό σκύλ-λος τόν άφέδη.

Λέγεται σέ περιπτώσεις μεγάλου συναστισμοϋ καί συγκεντρώσεων ή εορτών όπου ύπάρχει κςμοσυρροή.

2178. 'Εμί τά λεφτά του χάν-νει κα(ν)ένας, έμί τό βελά δου βρίσκει.

Λέγεται όταν ό κακός χρεωφειλέτης όχι μόνο δέν επιστρέφει τά χρήματα πού δανείστηκε αλλά βρίζει καί άπειλεί τό δανειστή του.

2179. 'Εχασεν ή Βενετιά φλουρί.

'Αναφέρεται για άντικείμενο μικρής αξίας πού χάθηκε. 'Ως άπάντηση σέ άπειλή: μέ βρίσκει άδιάφορο.

2180. 'Εχασε d' άβγά μέ τά καλάθια.

Λέγεται για άτομο πού έχασε τά λογικά του.

2182. Θα χάσει ή Πόλις γάδαρο

κι ή Βενετιά σαμάρι.

'Απάντηση σέ άπειλή: Δηλώνει άδιαφορία. Δέν πρόκειται να

ζημιώσω. Ούτε στην Πόλη υπήρχαν γάδαροι, ούτε στη Βενετιά
σαμάρια.

2183. "Οποιος λυπάται τό καρφί χάν-νει τό πέταλο.

Διαπίστωση: 'Η τσιγγουνιά φέρνει ζημιές.

2184. Πού χάσει καί τό γόρφο δου ψάχνει.

Λέγεται ως σύσταση: "Όταν κάποιος χάσει κάτι, νά ψάχνει
παντού γιά νά τό βρεῖ.

2185. "Ωσπου νά πεῖ ἡ κατσικά βέ! ἔχασε δὴ βουκχιά.

Λέγεται ως σύσταση: Νά μή χρονοτριβεῖς στίς ἐνέργειές σου.
Νά μή χάνεις τίς εὐκαιρίες.

χαρά

2186. 'Από τή βολ-λήχ χαράμ μου ἔχασα τά λογικά μου.

Λέγεται όταν ἀπό τή χαρά της κάποια ἀφαιρεῖται καί ξεχνάει
νά κεράσει, σέ ἀρραβῶνες ἢ γάμους.

2187. 'Η χαρά ζαπλών-νει

κι ἡ χολή ζαρών-νει.

'Η χαρά κάνει τόν ἄνθρωπο ἀνοικτό, εὐθυμο, χαίρεται τή ζωή
ἢ κακία, ἡ πίκρα τόν περιορίζει, τόν ἀπομακρύνει ἀπό τόν
κόσμο.

2188. Πετᾶ ἀφ' τήχ χαρά δου.

ἢ

Πέταξεν ἀφ' τήχ χαρά δου.

ἢ

(Δ)έ bateῖ στήγ γῆ ἀφ' τήχ χαρά δου.

Λέγεται γιά ἄτομο πού εἶναι πολύ χαρούμενο.

2189. Χάρε χαρά βού μου 'φηρες καί λύπη βού μου πῆρες.

Λέγεται σέ θάνατο μισητοῦ προσώπου, πού ἦταν ἀνεπιθύμητο.

χαράμι

2190. *Τό χαράμι (δ)έγ (γ)ίνεταί χανάλι.*

Κάτι πού κάποιος δέν τό δούλεψε καί τό πήρε δέν μπορεῖ νά τοῦ τό κάμουν χαλάλι: «*Τό ἄδικον οὐκ εὐλογεῖται*».

χάρη

2191. *Γιά χάρη δοῦ βασιλικοῦ πίν-ν ἡ γλάστρα του ν-νερό.*

Λέγεται στίς περιπτώσεις πού γιά τό χατήρι ἀγαπητοῦ προσώπου βοηθοῦνται καί ἄλλοι.

2192. *Ἡ χάρη ἔχει κι ἀῤῥαρη.*

*Αναφέρεται στό ἐξῆς ἔθιμο: Χάριτα ὀνόμαζαν ἓνα χωράφι πού κρατοῦσε ἡ μητέρα, ἀπό τό σύνολο τῆς προίκας πού ἔδινε στήν κόρη της, γιά νά τό πάρει ὁ γιός της. Τότε ἐκεῖνος ἡ ὄποιος ἔπαιρνε τή χάρη ἔδινε ἓνα ποσό χρημάτων στό διαθέτη. Τό ποσό αὐτό λέγεται ἀντίχαρη. Αὐτό ἐπικράτησε σάν ἔθιμο.³²³

2193. *Ἡ χάρη θέλει ἀῤῥαρη καί πάλε χάρη θά 'ναι.*

Προτροπή: Ἡ εὐεργεσία καί ἄν ἀνταποδίδεται δέν πρέπει νά ξεχνιέται.

χαρίζω

2194. *Γάδαρο δοῦ χαρίζασι γι αὐτός τά βόδια του ἔβλεπε.*

Λέγεται γιά τόν ἀχάριστο, πού δέν ἱκανοποιεῖται μέ ὅ,τι καί νά τοῦ προσφέρουν.

2195. *(Α)έχ χαρίζει κάστανα.*

Λέγεται γιά ἄτομο πού δέν ὑποχωρεῖ, δέν ἀστειεύεται.

χαριστής

2196. *Ὁ χαριστής ἐπέθανε.*

*Αρνηση σέ αἴτηση κάποιας δωρεᾶς, παροχῆς ἢ καί χορήγησης δανείου.

---

323) Βλ. Ν. Κουμέντου «Ὁ Γάμος στή Νίσυρο». Νισυρικά, τόμος 5ος σ.σ. 194-195.

χάρος

2197. "Έναν ένα *βαίρν'* ό *χάρος*,
σέ *κα(ν)έν'* (*δ*)έδ *δίν-νει* *θάρρος*.
Λέγεται στους θανάτους σάν λόγος παρηγορητικός.
2198. *Μόνον* ό *χάρος* (*δ*)έν *έχει* *γιατριά*.
Διαπίστωση: "Όλα διορθώνονται, μόνο ό θάνατος δέν διορθώνεται.
2199. "Όποιο *βάρει* ό *χάρος*.
*Εκφράζει άδιαφορία για τό μοιραίο, σέ μιá προσπάθεια επίκινδυνη.
2200. "Όσα *ζημιών-ν'* ό *χάροδας* *κανείς* (*δ*)έν *έζημιών-νει*.
Διαπίστωση: Τό κακό πού φέρνει ό χάρος είναι άδιόρθωτο. *Ό χάρος, ό μεγάλος καταλύτης.
2201. "Ό *χάρος* *είν'* *άχόρτα(γ)ος*.
Λαϊκή αντίληψη για τό χάρο.

χάση

2202. *Στήχ* *χάση* *γαί* *στήφ* *φέζη*.
Λέγεται για άτομο πού τό βλέπουμε σπάνια.

χασμουριέμαι

2203. "Αθρωπος πού *χασμουριέται*
ή *πεινά* *ή* *κατουριέται*
ή *νυστάζει* *ή* *βαριέται*.
Λαϊκές διαπιστώσεις. Τό χασμουρητό όφείλεται σέ κάποια άπ' αύτες τίς αιτίες.

χέζω

2204. "Εχέστηκα *ή* *έχέστηκε*.
Στό πρώτο πρόσωπο δηλώνει άδιαφορία, στό τρίτο φόβο.

2205. *Χέσε μέσα.*

Ἀναφέρεται σέ βρωμερή ἢ μπερδεμένη ὑπόθεση καί λέγεται σάν σύσταση: Παράτα τα.

χειμώνας

2206. *Ἄν (δ)έν ἔρτει καλοκαίρι (δ)έν ἔρκεται χειμώνας.*

Ἡ φράση δηλώνει τή λαϊκή αντίληψη γιά τή διαδοχή τῶν ἐποχῶν.

χειρότερα

2207. *Καί μὴ χειρότερα.*

Λέγεται σάν εὐχή καί παρηγοριά, ὅταν κάποιος πάθει κάτι τό κακό. Λέγεται ἀκόμα ὡς ἐκπληξη γιά κάτι πού ἀκούει καί τοῦ φαίνεται παράλογο.

χέλι

2208. *Μὴ δό κχέλι, κχέλι*

(ν)ά σέ σκοτώσει θέλει.

Λέγεται ὡς προτροπή: Προσοχή κατά τήν ἐπαφή ἢ συναλλαγὴ μέ κακό ἄνθρωπο.

χέρι

2209. *Βάλ-λω τό χέριμ μου στήφ φωτιά.*

Λέγεται ἀπό ἄτομο πού εἶναι ἀπόλυτα βέβαιο γι' αὐτό πού λέει, καί σάν ἐγγύηση γιά τό ἠθικό ἢ τήν ἐντιμότητα κάποιου.

2210. *Εἶναι στό χέρισ σου.*

ἢ

Τό λύσε καί τό δέσε εἶναι στό χέρισ σου.

Λέγεται γιά ἄτομο ἀπό τό ὁποῖο ἐξαρτᾶται ἡ διεκπεραίωση μιᾶς ὑπόθεσης.

2211. *Κάλ-λιο βέδε καί στό χέρι*

παρά δέκα καί καρτέρει.

Τά σίγουρα, ἔστω καί λίγα, εἶναι πιο καλά ἀπό τά πολλά, πού ἡ ἀπόκτησή τους δέν εἶναι βέβαιη.

2212. Τό ἓνα σου χέρι νά δίν-νει
καί τ' ἄλλο νά μή δό ξέρει.

Λαϊκή ἔκφραση τῆς εὐαγγελικῆς ρήσης: «Μή γνώτω ἡ ἀριστερά
τί ποιεῖ ἡ δεξιά».

2213. Τό 'να χέριν νύβγει τ' ἄλλο
καί τά δύο τό πρόσωπο.

Ἡ φράση ἐπισημαίνει τήν ἀξία τῆς συνεργασίας. Σουνιστᾶ
ἐπίσης τήν ἀλληλοβοήθεια ἀνάμεσα στούς ἀνθρώπους. (Βλ.
λῆμμα βαστῶ, ἀρ. 325, βοηθῶ, ἀρ. 378).

2214. Χέρι πού (δ)έ βορεῖς νά τό δακχάσεις φίλησέ το.

Λέγεται γιά ἄτομα πού ἔχουν τή διάθεση νά βλάψουν ἰσχυρότε-
ρους ἀπ' αὐτά. Πρέπει νά δίδεται προσοχή στίς σχέσεις μέ
τούς πιά δυνατούς. Εἶναι προτιμότερη ἡ ὑποχώρηση παρά ἡ
σύγκρουση μέ τούς ἰσχυρούς.

χήρα

2215. Βιάζεται σά δήχ χήρα στό κρεβ-βάτθι.

Λέγεται γιά ἐκείνους πού ἀνυπομονοῦν καί ἐπιμένουν νά γίνει
ἀμέσως ἡ ἐπιθυμία τους.

2216. Καί τ' ἀρφανά πορεύοδα
κι οἱ χῆρες κonoμοῦδα.

Διαπίστωση: Τά πάντα μέ τό χρόνο τακτοποιοῦνται. Λέγεται
καί σάν παρηγοριά σέ θανάτους.

2217. Τῆς χήρας τά βενέτικα μισοτιμῆς πα(γ)αίν-νου .

Τῆ χήρα οἱ ἔμποροι τή γελᾶνε στήν ἀγορά τῶν γεννημάτων
της, γιατί εἶναι μόνη καί ἀπροστάτευτη.

χιόνι

2218. Σά δά χιόνια.

Ἀπευθύνεται σέ ἄτομο πού ἔχουμε νά δοῦμε πολύ καιρό.

χολή

2219. Ἔσπασεν ἡ χολή μου.

Ἔκφραση ὑπερβολικοῦ φόβου.

χοιρινά

2220. Χοιρινά μοῦτρα ἀρκοδική ζωή.

Λέγεται γιά τόν ἀναίσθητο καί ἀδιάντροπο. «Ὁ πού ἔχει τοῦ χοιροῦ τήμ μούρη (δ)έν ἐφρέπεται».

χοῖρος

2221. Ἐπέσα δ' ἄστρα κι ἐφάδα οἱ χοῖροι.

Λέγεται ὅταν οἱ νοικοκυραῖοι, οἱ πλούσιοι, ξέπεσαν καί τούς ἀντικατέστησαν στά ἀξιώματα οἱ ἀνάξιοι.

2222. Καλός εἶν' ὁ χοῖρος μας ἀμ-μ' ἤβγεχ χαλαζιάρης.^{323β}

Λέγεται στίς περιπτώσεις πού ὁ γαμπρός δέ βγήκε καλός ἢ δέν εἶναι ὅπως τόν περίμεναν.

2223. Οὔτσι³²⁴ χοῖρο μέ τήμ μούρη
πού γυρεύεις καί κουλ-λούρι.

Ἄρνηση σέ αἴτηση γιά βοήθεια: Δέν φθάνει πού εἶσαι ἀδιάντροπος, ζητᾶς νά σέ κεράσουμε, νά σέ βοηθήσουμε.

2224. Πρέπου ἀοῦ χοιροῦ κουδούνια
καί τοῦ τρά(γ)ου πελεζίκια.³²⁵

Λέγεται ὅταν κάποιος ἢ κάποια φοράει κάτι πού δέν τοῦ ταιριάζει.

2225. Τοῦ χοίρου οὔτσι τοῦ λέ(γ)ουσι.

Λέγεται ὅταν τόν ἀδιάντροπο τόν διώχνεις κι αὐτός ἐπιμένει.

323β) Ἔτσι λένε τό χοῖρο πού ἔχει προβληθεῖ ἀπό τήν ἀρρώστια τρυχινίαση.

324) Μ' αὐτή τή λέξη διώχνουν τούς χοίρους.

325) Βραχιόλια. Τουρκική λέξη bilezik = βραχιόλι.

2226. ὦ χοῖρε μέ τήμ μούρη.

ἦ

ὦ χοιρομούρα.

Ἦβρη πού ἀπευθύνεται σέ ἀνήθικο καί ἀδίστακτο ἄτομο.

χορεύω

2227. Καί χορεύγει καί πηῆ³²⁶

σά δό χοῖρο στά πηλά.³²⁷

Λέγεται γιά κάποιον ἀνίκανο πού ἀσχολεῖται μέ μεγάλες δουλειές καί τά θαλασσώνει.

χορός

2228. Ἄμ-μα βεῖς στόχ χορόθ θά χορέψεις.

Ὅταν ἀναλάβεις μιὰ δουλειά, πρέπει νά τή φέρεις σέ πέρας καί νά μήν ἀπογοητεύεσαι ἀπό τίς τυχόν δυσκολίες πού ἐνδεχόμενα νά συναντήσεις κατά τήν ἐξέλιξή της.

χορεύω

2229. Θά σέ χορέψω στό ταψί.

Ἄπειλή, φοβέρα.

2230. Μέ τό βιολί βού σοῦ παίζουχ χόρευγε.

ἦ

Ὅπως σοῦ παίζουχ χόρευγε.

Συνιστᾶ προσαρμογή στίς καταστάσεις, στίς περιστάσεις.

2231. Μοναχός σου χόρευγε γι ὅσοθ θέλεις πηή(δ)α.

Σύσταση: Νά κάνεις μόνος τίς δουλειές σου μακριά ἀπό συνεταίρους, ν' ἀρκεῖσαι στίς δυνατότητές σου.

2232. Χόρευγε Μαργιά τοῦ Λιοῦ

κι ἔχε ἔν-νοια δῶ σπιτιοῦ.

---

326) Πηδᾶ.

327) Λάσπες, ἀκαθαρσίες.

Λέγεται ως προτροπή και συμβουλή σέ γυναίκα: Νά ψυχαγω-
γεῖσαι ἀλλά νά μήν παραλείπεις τίς δουλειές τοῦ σπιτιοῦ, τό
νοικοκυριό.

2233. *Χωρίς λύρα γαί βιολ-λί*
ἐχορεῦγαν οἱ λωλ-λοι.

Λέγεται στίς περιπτώσεις πού γίνεται γλέντι χωρίς μουσικά
ὄργανα, πράγμα πού δέν εἶναι λογικό.

χορτάτος

2234. *Ἡ πίθθα γερή κι ὁ σκύλ-λοχ χορτάτος.*

ἢ

Θέλει τή βίθθα γερή γαί τόσ σκύλ-λοχ χορτάτο.

Λέγεται γιά τούς πλεονέκτες, πού τά θέλουν ὅλα δικά τους,
χωρίς νά συμβάλλουν σέ τίποτα.

2235. *Καλ-λίτερα νά πάω χορτάτος παρά πεινασμένος.*

Διαλογή τρόπου ζωῆς. *Απάντηση σέ σύσταση ἐγκράτειας.

2236. *Ὁ χορτάτος τοῦ νηστικοῦ (δ)έ δοῦ πιστεύγει ἢ [(δ)έτ τθυμάται].*

ἢ

Ὁ ταῖσμένος³²⁸ τοῦ νηστικοῦ (δ)έ δοῦ πιστεύγει.

Διαπίστωση: Ὁ πλούσιος δέν πιστεύει πώς ὁ φτωχός, ὁ
νηστικός, στερεῖται τόσα πολλά καί ἔχει τόσες ἀνάγκες, γιὰτί
δέν πέρασε ποτέ φτώχεια καί κακομοιριά.

χοῦι

2237. *Πρῶτα βγαίν-νει ἡ ψυχὴ κι ὕστερα τό χοῦι.³²⁹*

(Βλ. λῆμμα φυσικό, ἀρ. 2142).

328) Φαγωμένος, ὁ χορτάτος.

329) Τό φυσικό.

χρέος

2238. *Ἀθρώπω βρέπει καί τό χριός³³⁰ πού 'ξέρου γαί τό βγάλ-λου.*
Λέγεται ὡς συμβουλή: Τό χρέος πρέπει νά ξεοφλεῖται, γιά νά
μπορεῖ ὁ ὀφειλέτης νά ξαναδανείζεται. (Βλ. λήμμα δανείζομαι,
ἀρ. 591).

χρεωστῶ

2239. *Χρουστᾶ τῆς Μιχαλοῦς.*
Λέγεται γιά ἄνθρωπο ἀνόητο.

χρεοφειλέτης

2240. *Ἀπό 'να γακόχ χρεοφειλέτη γι ἕνασ σακχί (ἢ τσουβάλ-λιν) ἄχερα^{*}*
ἢ
'Από ἕνα γακόχ χρεοφειλέτη καί μιὰ φροκαλ-λιά.³³¹
'Η φράση δηλώνει τή λαϊκή ἀντίληψη γιά τόν κακό χρεοφει-
λέτη.

χρῆμα

2241. *Τό χρῆμα ἄν (δ)έ δό φάεις θά σέ φάει.*
Πρέπει πάντοτε νά γίνεται καλή χρῆση τοῦ πλούτου.

Χριστοῦ

2242. *Στοῦ Χριστοῦ καί τῶβ Βαγιῶ*
ἢ ὀργή μέσ' τόγ γιαλό.
'Αναφέρεται στίς κακοκαιρίες τῶν ἡμερῶν ἐκείνων.

χρόνος

2243. *Ἄπο πού 'χει χρόνια (δ)έ δά χάν-νει.*
'Αν εἶναι γραφτό ἀπό τή μοίρα νά ζήσεις, θά ζήσεις. Λέγεται
σέ βαριές ἀρρώστιες γιά ἐνθάρρυνση.
2244. *Ἄπο χρόνος εἶναι (ἢ γίνεται) γιατρός.*
Διαπίστωση: Ἄπο χρόνος γιατρεύει κάθε λύπη καί πόνο.

330) Χρέος.

331) Σκούπα.

2245. Ὁ χρόνος θά τό δείξει.

Λέγεται γιά κάτι πού γιά νά φανεῖ ἡ ἀξία του ἀπαιτεῖται νά περάσει χρόνος. Π.χ. ἄν ἕνας γαμπρός βγεῖ καλός.

2246. Στά χίλια χρόνια μιάφ φορά.

Ἄναφέρεται σέ γεγονός πού συμβαίνει σπάνια.

2247. Τά χρόνια φέρνουσι δόν νοῦ γαί τά μυναλά τήγ γνώση.

Λέγεται γιά τά παιδιά πού ἀτακτοῦν. Ἡ πείρα καί ἡ γνώση καταχτιέται μέ τά χρόνια.

2248. Ὡς τοῦ χρόνου ποιός ζεῖ, ποιός πεθαίνει.

Νά μὴν ἀπασχολεῖς τή σκέψη σου μέ τό τί θά γίνει στό μέλλον. (Ὅμοια ἢ ἐπόμενη).

2249. Ὡς τοῦ χρόνου χίλια χρόνια.

Ὅμοια μέ τήν προηγούμενη.

χτίζω

2250. Ὁ πού (δ)έχ χτίσει (δ)έγ γερνᾶ.

Ἄναφέρεται στίς τालαιπωρίες πού ὑφίσταται ὁποῖος κτίζει ἀκίνητο.

χτυπῶ

2251. Πάρ' τον ἕναχ χτύπα το βάνω στόν ἄλ-λο.

Ἄναφέρεται γιά πρόσωπα τῆς ἴδιας κακῆς ποιότητας.

2252. Χτυπᾶ μιά στό καρφί καί μιά στό πέταλο.

Χαρακτηρισμός λόγων πού τούς διακρίνει ἡ αὐστηρότητα καί ἡ ἐπιχειρηματολογία.

χύνω

2253. Ἐχύθηκε ἡ μα(γ)εργιά μας
πάει ἡ κουβαριά μας.

(Βλ. λῆμμα σύντεκνος, ἀρ. 1917).

2254. Ἐχύθηκε δὲ λάδι μας μέσα στήμ μα(γ)εργιάμ μας.

Λέγεται σέ περιπτώσεις τελέσεως γάμου μεταξύ μακρινῶν συγγενῶν. Ἀναφέρεται ἀκόμα σέ σύναψη ἐρωτικῶν σχέσεων μεταξύ γαμπροῦ καί κουνιάδας ἢ στενῶν συγγενῶν.

2254β. Μή χυνόνεστε...

Σύσταση: Μή λέτε πολλά καί ἀσυνάρτητα.

χῶμα

2255. Ἡ μούρη σου θά φάει χῶμα.

Λέγεται ὡς ἀπειλή: Θά σέ σκοτώσω.

2256. Ὀλίς ἐκεῖνο βού ἴφαιν ὁ πισινός του χῶμα.

Λαϊκή ἀντίληψη γιά τούς νεκρούς, πού τούς λησμονοῦν οἱ ζωντανοί.

χωρατώντας

2257. Χωρατώδας καί κολ-λώδας.

(Βλ. λῆμμα λωλλίτσα, ἀρ. 1186). Λέγεται ἀκόμα ὅταν σέ μιὰ συζήτηση μεταξύ ἀστείου καί σοβαροῦ λέγει κάποιος μιὰ κουβέντα πού ἀπό καιρό ἤθελε νά πει ἀλλά δέν τοῦ δινόταν ἡ εὐκαιρία.

χωράφι

2258. Τό χωράφι σοῦ λέει: ἄμ-μα μέ παρατήσεις θά σέ παρατήσω.

Διαπίστωση: Τό χωράφι, ἄμα μείνει χέρσο, θά πάψει νά ἀποδίδει.

χώρια

2259. Χώρια τά καλοκαίρια.

Λέγεται εἰρωνικά γιά γυναίκα πού κρῦβει τά χρόνια της. Διάλογος: — Πόσο χρονῶν εἶναι; — 35, χώρια τά καλοκαίρια.

χωριάτης

2260. Χωριάτης ἅγιος κι ἅγ γενεῖ σκατένια δόξα θά ἴχει.

Ἀναφέρεται σέ ἄνθρωπος ἀνάξιο κακῆς συμπεριφορᾶς.

2261. *Χωριάτης έγεν-νήθηκες χωριάτης θά πεθάνεις.*

*Η φράση αναφέρεται σέ άξεστο, πού δέν πρόκειται νά διορθωθεί.

χωρίζω

2262. *Έχωρίσαμε δά τσανάκια μας.*

*Αναφέρεται σέ χωρισμό άρμοδιοτήτων καί περιουσίας. Λέγεται επίσης σέ περιπτώσεις διακοπής σχέσεων.

χωριό

2263. *Έγίνασι από δύο χωριά.*

Λέγεται γιά άτομα πού φιλονίκησαν πολύ.

2264. *(Δ)έ γάνουμ μαζί χωριό.*

Λέγεται γιά άτομα πού δέν συμφωνούν σέ τίποτα.

χωρῶ

2265. *Ποδικός στή φύπα (δ)έν έχώρει καί έσερνε καί κολοκύθια (ή καί τά κολοκύθια 'τράβα).*

Λέγεται γιά άτομο πού ένῶ μόνο του δέν μπορεί νά τά βγάλει πέρα, επιδεικνύεται καί κάνει μεγάλα έξοδα άνώτερα από τίς δυνάμεις του.

2266. *Στό καλάθι (δ)έχ χωρεῖ, στό κοφίνι περισ-σεύγει.*

Δυσμενής χαρακτηρισμός άτομου.

ψακί

2267. *Ψακί³³² άμ μοιράζεις, ψακωμένος³³³ θά 'βγεις.*

Διαπίστωση: Τό κακό άνταποδίδεται.

---

332) Δηλητήρια.

333) Δηλητηριασμένος.

ψαλτικά

2268. *Πόσα κάμνου δά ψαλτικά;*

Ἄπευθύνεται σέ ἐργάτη πού δούλεψε καί πρόκειται νά ἀμειφθεῖ ἢ σέ ἔμπορο πού πρόκειται νά πληρωθεῖ.

ψάρια

2269. *Ψάρια στό γιαλό.*

Λέγεται γιά τίς ὑποσχέσεις πού δέν πρόκειται νά πραγματοποιηθοῦν. Λέγεται ἀκόμα γιά γεγονός πού δέν πρόκειται νά συμβεῖ.

ψεῖρα

2270. *Ἐγώ ἴμαι μιά ψεῖρα κουν-νισμένη.³³⁴*

Ἐκφραση ἀπελπισίας. Λέγεται ἀπό ἄτομο πού δέν ἔχει τίποτα γιά νά δώσει, ὥστε νά τόν ὑπολογίζουν καί νά τόν προσέχουν.

2271. *Ἐκατέβησαν οἱ ψεῖρες εἰς τ' ἀφτιά του.*

Λέγεται γιά ἄτομο πού δέν πλένεται.

ψέμα

2272. *Αὐτά τά ψόματα σ' ἐμένα (δ)έ βερνοῦ.*

Ἄπευθύνεται σέ ἄτομο πού ἐπιδιώκει νά μᾶς ξεγελάσει.

2273. *Ἐσώθηκα δά ψόματα.*

Λέγεται ὅταν ὕστερα ἀπό μεγάλη ἀναμονή πραγματοποιεῖται κάποια ὑπόθεση, ἕνα συνοικέσιο.

2274. *Κακά εἶναι τά ψόματα.*

Λέγεται μεταξύ ἀστείου, ὅταν γίνεται προσπάθεια ἀπόκρυψης μιᾶς πολύ φανερῆς ἀλήθειας.

2275. *Ὅπου ἴκοῦς κα(ν)ένα ψόμα (δ)έν εἶν' βιά κι οὔλ-λο ψόμα.*

Ἄ,τι λέγεται, καί ψέμα νά εἶναι, ἔχει μέσα του καί μιά δόση ἀλήθειας.

---

334) Τσακισμένη.

2276. *Τό ψόμα κι ἡ ἀλήθεια (δ)έ γάμνουχ χωριό.*

Διαπίστωση: Τό ψέμα δέν μπορεῖ νά σταθεῖ δίπλα στήν ἀλήθεια.

2277. *Ψόματα κι ἀλήθεια
ἔτσα 'ν δά παραμύθια.*

Χαρακτηρίζει τά λόγια κάποιου στόν ὁποῖο δέν πρέπει νά ἔχει κανένας ἐμπιστοσύνη.

ψεύτης

2278. *Ὁ Θεός νά μέ βγάλει ψεύτρα.*

Λέγεται ἐπί κακῶν προαισθήσεων.

2279. *Ὁ ψεύτης κι ὁ κλέφτης τό βρῶτοχ χρόνο χαίρομαι (ἢ χαίρεται).*

Οὔτε τό ψέμα, οὔτε ἡ κλεψιά μένουν κρυφά γιά πολύ χρονικό διάστημα. Στό τέλος θά γίνουν γνωστά.

2280. *Ὁ ψεύτης ἔχει τόμ μάρτυρά δου.*

Ἡ φράση ἐπισημαίνει τήν ἀναισχυντία τοῦ ψεύτη: Ρώτησε τό φίλο μου. Βλέπε τήν ἐπόμενη φράση.

2281. *Ρώτηξε τόφ φίλομ μου τό ψεύτη.*

Συμπλήρωμα τῆς προηγούμενης.

ψηλός

2282. *Ὁ ἀψηλός εἶν' δοῦ κοδοῦ ὑπερέτης.*

Ὁ ψηλός, ὅπου εἶναι ἀνάγκη, ὑποχρεώνεται νά ἐξυπηρετήσῃ τοὺς κοντούς. Συμβολικά ἀναφέρεται στή βοήθεια πού πρέπει οἱ πλούσιοι καί ἰσχυροί νά δίνουν στοὺς ἀδύνατους.

ψηλά

2283. *Ψηλά τήχ χτίζεις τήφ φωλ-λιά γαί θά λυ(γ)ίσει ὁ κλῶνος
καί θά σοῦ φύ(γ)ει τό πουλ-λί γαί θά σοῦ μείνει ὁ πόνος.*

Λέγεται γιά κείνους πού μεγαλοπιάνονται.

ψήνω

2284. Τοῦ ἴψησε δό ψάρι στά χείλια.
Λέγεται γιά ἄτομο πού ταλαιπωρήθηκε.

ψοφίμι

2285. Τέτοια ψοφίμια τρῶν οἱ λύκοι.
Λέγεται γιά ἄνθρωπο μαλακό, πού εὐκόλα τόν ἐκμεταλλεύονται ὄλοι.

ψοφῶ

2286. Σάν ψοφίσει ὁ γάδαρος βάλε ἄχερα στό στόμα δου.
ἤ
ἸΑβίς³³⁵ ψοφίσει ὁ γάδαρος βάλε ἄχερα στό γῶλο δου.
Λαϊκή ἀντίληψη γιά τό θάνατο: "Όταν πεθάνει ὁ ἄνθρωπος τί τά θέλει τά μνημόσυνα; ἸΕνώ πρῶτα στή ζωή ἦταν χωρίς βοήθεια καί συμπαράσταση. Λέγεται ἀκόμα ὅταν μιά βοήθεια εἶναι ἄκαιρη.

ψύλλος

2287. Γιά ψύλ-λου πφήδημα.
Λέγεται ὅταν δημιουργεῖται ζήτημα γιά ἀσήμαντη ἀφορμή.
2288. Καλικῶν-νει τό ψύλ-λο.
ἸΑναφέρεται στόν πολύ ἐξυπνο ἄνθρωπο.
2289. Οὔτε ψύλ-λος στό γόρφο δου.
Λέγεται γιά κάποιον πού βρίσκεται σέ δύσκολη θέση.
2290. Τοῦ βῆκαν οἱ ψύλ-λοι στ' ἀφτιά.
Λέγεται γιά ἄτομο πού ἀρχίζει νά ἔχει ὑποψίες γιά κάτι πού συμβαίνει στό περιβάλλον του.

---

335) Μιά καί, ἤ ὅταν.

2291. Ψύλ-λους μέσ' τ' ἄχερα γυρεύεις.

Λέγεται γι' αὐτόν πού ματαιοπονεῖ ἐρευνώντας γιά κάτι, πού εἶναι χωρίς σημασία καί πού ἀπό τή φύση του εἶναι ἀδύνατο νά πραγματοποιηθεῖ.

ψυχή

2292. Ἡ ψυχή μου τό ξέρει.

Ἐγώ ξέρω μόνο τόν πόνο μου.

2293. Μέ τήψ ψυχή στό στόμα.

Βιαστικά, μέ ἀγωνία.

2294. Μιάψ ψυχή πού 'ναι νά βγεῖ ἄς βγεῖ.

"Ο,τι εἶναι νά γίνει ἄς γίνει. Νά σταματήσῃ ἡ ἀγωνία.

2295. Μιάψ ψυχή δὴν ἔχουμε.

Ἡ φράση ὑποδηλώνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά σκέπτεται τήν ψυχή του, πού γι' αὐτήν κάποτε θά δώσει λόγο.

2296. Μοῦ βγαλε δὴψ ψυχή.

Λέγεται ἀπό ἄτομο πού ταλαιπωρήθηκε.

ψυχικό

2297. Λεῖψ' ἀπό τό ψυχικό νά μὴ βρεῖς τό βελάσ σου.

Διαπίστωση: "Ὅταν εὐεργετήσῃς κάποιον, σέ περιμένει ἡ ἀγνωμοσύνη. (Βλ. λῆμμα μιστός, ἀρ. 1340).

ψωλή

2298. Αὐτός ἔχει τῆς ψωλῆς του τόχ χαβά.

Λέγεται γιά ἄνθρωπο πού ἔχει τό μυαλό του στά γλέντια, στήν καλοπέραση.

ψωμί

2299. Ἐνά δρα(γ)οῦδι μοῦ 'μαθε ἡ μάν-να μου νά λέω, ὅταν (δ)έν ἔχουμε ψωμί νά κάθουμαι νά κλαίω.

Προτροπή: "Ὅταν δέν ἔχεις, νά ζητᾶς.

2300. Έφαε δά ψωμιά του.

Λέγεται για άτομο πολύ ηλικιωμένο.

2301. Α-λία είναι δά ψωμιά του.

Λέγεται για τον πολύ άρρωστο, τον πολύ γέρο.

2302. Κρίμα τά ψωμιά πού τρώεις.

‘Η φράση απευθύνεται σε τεμπέλη και σ’ εκείνον πού δέν έχει τίς απαιτούμενες δυνάμεις για τή μεταφορά βαριοῦ αντικειμένου.

2303. Οὐλ-λα ‘ναι φάδια³³⁶ τῆς κοιλιᾶς καί τό ψωμί στημόνι³³⁷ καί τό καημένο (ἢ βλο(γ)ημένο) δό κρασί εἶναι πού τά στυλ-λών-νει (ἢ οὐλ-λα τ’ ἀποστυλ-λών-νει).

Λέγεται για τή θέση πού εἶχε τό κρασί στό φαί καί σάν δικαιολογία αὐτῶν πού τούς ἄρεσε.

2304. Οὐλ-λα περιβαλ-λώματα καί τό ψωμί κεφάλι.

‘Η βασική διατροφή εἶναι τό ψωμί.

2305. Ψωμί μῆλ λείπει

καί φούρνος μῆ γαπνίσει.

“Αμα ἐγώ ἔχω, οἱ ἄλλοι δέν μ’ ἐνδιαφέρουν. Λέγεται για τούς ἀδιάφορους, πού ἐνδιαφέρονται μόνο για τόν ἑαυτό τους.

ψωριάρης

2306. Οὐλ-λοι οὐλ-λοι ἀδάμα κι ὁ ψωριάρης χώρα.

‘Ο κακός ἀπομακρύνεται ἀπό τίς συναναστροφές. Λέγεται καί σάν πείραγμα, όταν κάποιος κάθεται μακριά ἀπό μιά παρέα...

336) ‘Υφάδια.

337) Τά κατά μήκος τοῦ ἀργαλειοῦ νήματα, ἐκεῖ πού στηρίζεται τό χτένι.

ώρα

2307. Ένός χρόνου μελέτημα, μιᾶς ὥρας κά(μ)ωμά.

Ἡ μελέτη, ἡ προεργασία ἑνός ἔργου, ἀπαιτεῖ πολὺ χρόνο καὶ ὅταν ὀλοκληρωθεῖ τότε αὐτὸ γίνεται σὲ μικρὸ χρονικὸ διάστημα.

2308. Ἦγικεν ἡ ὥρα.

Λέγεται γιὰ τὴ στιγμὴ ποὺ πρέπει νὰ παρθεῖ μιὰ ἀπόφαση ποὺ ἀπὸ καιρὸ ἀνεμένετο.

2309. Κάθε πράμα μέ τὴν ὥρα δου.

Τὸ κάθε τί θέλει τὴν κατάλληλη στιγμὴ.

2310. Κάθε ὥρα μᾶς πληγών-νει κι ἡ τελευταία μᾶς σκοτών-νει.

Χαρακτηρισμὸς τῆς ζωῆς: Ἡ διαδρομὴ τῆς ζωῆς, τὰ βᾶσανα καὶ τὸ μοιραῖο.

2311. Λεῖψ' ἀ(π)ὸ μιὰ γακὴ ὥρα νὰ ζήσεις χίλια χρόνια.

Προτροπὴ: Νὰ ἀποφεύγεις νὰ ἐκτίθεις σὲ κινδύνους. ("Ὁμοια ἢ ἐπόμενη).

2312. Τὰ σέρν' ³³⁸ ἡ ὥρα (δ)έ δά σέρν' ὁ χρόνος.

ἢ

"Ὅσα φέρνει μιὰ ὥρα (δ)έ δά φέρνει ὁ χρόνος.

Πότε θὰ γίνει τὸ κακὸ κανένας δέν τὸ ξέρει. ("Ὁμοια μέ τὴν προηγούμενη).

2313. Τέτοια ὥρα, τέτοια λόγια.

Λέγεται ὅταν δέν ὑπάρχουν περιθώρια χρόνου γιὰ νὰ ἀντιμετωπισθεῖ ἓνα πρόβλημα, ἂν καὶ τὸ ἐπιβάλλει ἡ ἀνάγκη.

---

338) Σύρει, φέρει.

ὠφελῶ

2314. Ἄν (δ)έφ φελᾶς γιαλ-λούριζε.³³⁹

Ἄν δέν μπορεῖς νά φανεῖς χρήσιμος, κοίταξε ἄλλοῦ, μήν ἀνακατεύεσαι.

2315. Ὁ πού φελοῦ *badō* φελοῦ.

Ὁ χρήσιμος ἄνθρωπος παντοῦ καί πάντοτε προσφέρει. Ὁ ἄξιος πάντοτε εἶναι ἄξιος, ὠφέλιμος.

---

³³⁹) Ἄλληθῶριζε. Κοίταξε ἄλλοῦ.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΛΕΞΕΩΝ

Στό εύρετήριο πού ακολουθεῖ ἔχουν καταχωρισθεῖ ὅλες οἱ λέξεις τῶν παροιμιῶν καί τῶν φράσεων. Δέν περιλαμβάνονται σ' αὐτό οἱ ἀντωνυμίες, οἱ σύνδεσμοι, οἱ προθέσεις καί τά μόρια, ἐκτός βέβαια ἀπό ἐκεῖνες πού ἔχουν χαρακτηριθεῖ λήμματα ἢ εἶναι ἰδιωματικές.

Οἱ λέξεις καταχωροῦνται μέ τήν πανελλήνια μορφή τους καί μέ τήν ἰδιωματική μέσα σέ παρένθεση. Στήν ἰδιωματική μορφή δίδεται ἐπίσης ἡ λέξη, ὅταν δέν ὑπάρχει μεγάλη διαφορά ἀνάμεσα σ' αὐτήν καί τήν πανελλήνια.

Οἱ ἀριθμοί πού συνοδεοῦν κάθε λέξη τοῦ εύρετηρίου παραπέμπουν στούς ἀντίστοιχους ἀριθμούς τῶν παροιμιῶν καί φράσεων. Οἱ ἡμίμαυροι ἀριθμοί δηλώνουν ὅτι οἱ λέξεις εἶναι λήμματα.

Ἡ παράθεση τοῦ εύρετηρίου ἀποσκοπεῖ στό νά βοηθήσει τό μελετητή πού θά θελήσει νά συσχετίσει τίς παροιμίες καί φράσεις πού περιλαμβάνονται στό βιβλίο αὐτό μέ τίς ἴδιες ἄλλων περιοχῶν τῆς Ἑλλάδας. Παράλληλα ὅμως τό εύρετήριο δίνει ἕνα μεγάλο ἀριθμό λέξεων τοῦ Νισυριακοῦ ἰδιώματος καί ἀποτελεῖ μιά προσφορά καί σημαντική βοήθεια σ' ὅποιον θά ἐνδιαφερθεῖ γιά τή σύνταξη πλήρους λεξιλογίου τῆς Νισυριακῆς διαλέκτου.

A

ἀβαθός βλ. ἀγαθός

ἀβγό βλ. αὐγόν

ἀβούλετος 235, 1281, 1765

ἄβουλος 1431

Ἀβραάμ 467

ἀγαθός (ἄβαθός) 1

ἀγάλια (ἐπίρρ.) 2

ἀγάντα (ἀγάδα) 19

ἀγάπη 3-9, 341, 735, 993, 1465, 1596

ἀγαπητικιά (᾿γαπητικιά) 10

ἀγαπῶ (᾿γαπῶ) 11-18, 14, 190, 208, 396, 407,

709, 781, 843, 975, 1023, 1025, 1150, 1194,

1213, 1418, 1426, 1563, 1558, 1559, 1565,

1566, 1596, 2020, 2063, 2143.

ἀγάς 20

ἀγγεῖο (ἀγειό) 498

ἀγγελος (ἄγγελος) 21, 650

ἀγγελίζω (ἀγελιζω) 21

ἄγγίζω (γιζω) 22, 229, 1389, 2308

ἀγελάδα (ἀελιά) 267, 269, 566, 1901

ἀγιάζω (γιαζω) 20, 23-24

ἀγιασμός 938, 1320

Ἄγια Παρασκευή 232

ἀγιάτρευτος 471

Ἄγιος-᾿Αἱς 25-31 169, 1925, 1926, 1927, 2084, 2260

ἀγκάθι (ἀγάθι) 32-35, 551

ἀγκαλιά (ἀγάλη) 36

ἀγκαλιάζω (ἀγαλιάζω) 2023

ἀγκινάρα (ἀγινάρα) 765

ἀγκλούπα (ἀγλούπα) 1446

ἀγόνι βλ. ἐγγόνι

ἀγοράζω (᾿γοράζω) 37-38, 207, 276, 366, 474,

480, 893, 2014, 2075

ἀγουρίδα (ἀ(γ)ουρίδα) 2, 2103

ἀγράμματος 39-40

- ἄγραφτος 41
 ἄγρικῶ (γρικῶ = ἀκούω) 537
 ἄγριος 520, 754
 ἄγρός 37
 ἄγρουπνῶ 42, 481
 ἀγύριστα 593
 ἀγύριστος 43, 995
 ἀδειάζω (καί διιάζω) 44-45, 315
 ἄδειος (ἀδειανός) 46, 2174
 ἀδελφός (ἀδερφός) 47-50, 371, 1240, 1241, 1406
 ἀδελφοσύνη (ἀδερφοσύνη) 49
 Ἄδης 51, 1039
 ἀδιλόγιστος (ἀδιαλό(γ)ιστος) 194
 ἀδιάντροπος (ἀδιάδροπος) 1649, 2071
 ἄδικα 52
 ἀδικία 53-55, 535, 1530
 ἀδούλευτα 1993
 ἀδύνατον 979
 ἀεὶ 1457
 ἀελιά βλ. ἀγελάδα
 ἄερας (ἀγέρας) 56-59, 214, 810, 1173, 1274, 1654, 1709
 ἄερικόν 57
 ἄετός 60
 Ἄζάς 61
 ἀζημίωτος 62
 ἄζιο 63
 ἀηδόνι 890
 ἄθρωπος βλ. ἄνθρωπος
 αἷμα (καί γαίμα) 64-70, 332
 αἰνίγμα 1057
 αἰνῶ 1097
 αἶρω 71-73
 Ἄϊ δημητράτης 1515
 Ἄϊ Γεώργης 25, 31
 Ἄϊ Δημήτρης 26
 Ἄϊ Σάββας 28
 Ἄϊ Νικήτας 31, 251
 Ἄϊ Νικόλαος 28
 Ἄϊ Παντελεήμονας (Ἄϊ Παδελέμονας) 29
 αἰσχρός 74
 αἰών 75
 αἰωνία 1341
 ἀκαμάτης 76-77, 1726
 ἄκαρπα 1445
 ἀκολουθῶ 1711
 ἀκολουθῶ (κλουθῶ) 1792
 ἀκόμα καί ἀκόμη 78, 287, 420, 449, 468, 887, 1002, 1536, 1853
 ἀκονισμένος (κονισμένος) 1932
 ἀκούω (κούω) 80-86, 359, 411, 414, 439, 473, 580, 740, 822, 830, 978, 1060, 1129, 1531, 1943, 2275
 ἀκουστός 79
 ἄκρη (ἄκρια) 87-89, 295
 ἀκρίβεια 90
 ἀκριβοφώρητος 91
 ἀκριβός 92-97, 1257
 ἀκρόαση 98
 ἀλακάπφα 99
 Ἀλαμάγκαινα (Ἄλαμάγκαινα) 2093
 ἀλάργα 2155
 ἀλαργινός 101
 ἀλάτι (ἀλάτσι) 102-103, 979
 ἀλεβρόνηστος (ἀλεβροδηστος) 104
 ἀλέθω (λέθω) 105
 ἀλεπού 106-108, 276, 2103
 ἀλεπουδάκι 106
 ἀλεστικά 105
 ἀλεύρι 93, 265, 695
 ἀλευροθήκη 2141
 ἀλήθεια 109-114, 533, 1132, 1361, 2276, 2277
 ἀληθινόν 2151
 ἀλλήθωρος 1900
 ἀλληθωρίζω (γιαλ-λουρίζω) 2314
 Ἀλληλουῖα 1047
 ἀλησμονῶ 15, 264, 839
 ἀλιμίνω (βλ. περιμίνω)
 ἀλίμονον (ἀλῖς καί ὄλῖς) 564, 692, 728, 761, 762, 937
 ἀλισιβερίσιν 115, 1643, 1139, 1350, 1357, 1363, 1440, 1441, 1444, 1650, 1955, 2256
 ἀλλά 378, 1474, 1574, 1711, 1754
 ἀλλάζω 116, 1183
 (ἀ)λλαξόμηνος 293
 ἄλλος (ἄλ-λος) 21, 51, 76, 117-139, 198, 239, 259, 302, 408, 445, 469, 501, 542, 635, 731, 733, 755, 762, 767, 838, 944, 979, 1054, 1066, 1077, 1110, 1150, 1201, 1227, 1258, 1290, 1395, 1501β, 1533, 1554, 1593, 1691, 1739, 1811, 1833, 1840, 1951, 2004, 2056, 2108, 2136, 2212, 2213, 2251
 ἀλ-λιῶς 116
 ἄλλου (ἄλ-λου) 5, 1769
 ἀλογάριστος (ἀλο(γ)άριστος) 194, 1772
 ἄλογον 1358
 ἀλυσσοῦ (= ὑφάντρα) 2166
 ἀλώνιν 1356
 ἀλωνίδα 1149
 ἀλωνίζω (ἀλωνεύω, ἄλωνεύω) 321
 ἄμα (ἄμ-μα) 350, 431, 625, 816, 912, 1028, 1030, 1187, 1534, 1587, 1632, 1798, 1827, 1857, 1954, 2025, 2110, 2131, 2228, 2258

- ἄμαθος 383
 ἄμανάτι 144
 ἄμαρτία 145, 155, 278
 ἀμάχη 3, 8, 9, 48, 791β
 ἀμῆν 158
 ἀμέριμνα 1977
 ἀμέτρητος 318
 ἀμίλητος 159
 ἄμ-με (= πήγαينه) 157, 1075
 ἄμ-μέ (= ἀλλά, εἰδεμή) 557, 833, 875, 1016, 1020, 1039, 1458, 1875, 222
 ἄμ-μος 2008
 ἀμολυτός 160
 ἀμολῶ (καί ξαμολῶ) 327
 ἀμόνι 922
 ἀμπάς (ἀβάς) 1700
 ἀμπέλι (ἀβέλι) 161-162, 1860
 ἀμπελοχώραφον (ἀβελοχώραφο) 163, 600
 ἀμπελοουργός (ἀβελουργός) 162
 ἀμπίς (ἀβίς) 1813, 2286
 ἀναβαλλόμενος 164
 ἀναβάτης 972
 ἀναβροχιά 165, 935
 ἀνάβω 166-170, 236, 1784
 ἀναγαλιάζω 461
 ἀνάγκη (ἀνάγη) 171, 1089, 2073
 ἀνάγνωση 1606
 ἀναζητῶ (νεορεύω) 1620
 ἀνάθεμα (ἀνάθεμα) 248, 448, 556, 2074, 2111
 ἀνακατώνω (ἴνακατών-νω) 172-74
 ἀναλόγως 1425
 ἀναμελιά 175
 ἀναμπουμπούλα (ἀναμοπούλα) 176
 ἀνάποδος 177, 901
 ἀνάρτυρος 178
 ἀνάστα 179
 Ἀνάσταση 464
 ἀναστάσιμος 180
 ἀνατέλλω 820
 Ἀνατολή 367
 Ἀνατολικόν 783
 ἀνατρέφω (νεθρέφω) 1367
 ἀνάφτω 64, 1878β
 ἀνδρεία (ἀδρειά) 1936
 Ἄνδρος (Ἄδρος) 268
 ἀνεβάζω 838
 ἀνεβαίνω (ἴνεβαίν-νω) 63, 325, 370, 779, 1259
 ἀνεμοιάζωμα (ἀνεμομά(ζ)εμα) 181
 ἀνεμοσκόρπισμα 181
 ἄνεμος 182-184, 724, 804, 849, 1698, 1827
 ἀνεμόμυλος 185, 1336
 ἀνεμοστρόβιλος 186
 ἀνεμόχολον 187
 ἀνέμη 119
 ἀνήφορος 188-189, 325, 552
 ἀνθρωπάκι (ἀθρωπάκι) 213
 ἀνθρωπιά (ἀθρωπιά) 1919
 ἀνθρώπινος (ἀθρώπινος) 190
 ἀνθρωπος (ἀθρωπος) 14, 18, 39, 191-213, 238, 348, 498, 556, 837, 906, 1131, 1145, 1163, 1174, 1176, 1185, 1325, 1329, 1343, 1474, 1513, 1517, 1520, 1680, 1759, 1783, 1809, 1832, 1889, 2017, 2019, 2038, 2045, 2143, 2203, 2238
 ἀνιψιός (ἀνεψιός) 220, 1569
 ἀνόητος 214
 Ἄνας 247
 ἀνοί(γ)ω (ἀν-νοίω καί ἴννοίω) 221, 456, 483, 683, 959, 1126, 1215, 1896, 2064
 ἀνοιχτός 36, 1405, 1888
 ἄντερον (ἄδερον) 1033
 ἀντέχω (ἀαγιάδω) 471
 ἀντί (ἀδί) 5
 ἀντάμια (ἀδάμια) 407, 1025, 2306
 ἀντί (προθ.) (ἀδί) 215-216
 ἀντίδωρον (ἀδίδωρον) 699
 ἀντίκα (ἀδίκα) 217
 ἀντιλαβοῦ (ἀδίλαβοῦ) 218
 ἀντιχάραος (ἀδιχάραος) 219
 ἀντίχαρη (ἀδίχαρη) 2192, 2193
 ἀντίλογος (ἀδίλο(γ)ος) 1162
 ἄντρας (ἄδρας) 222-30, 396, 450, 573, 649, 735, 826, 1349, 1401, 1454, 1640, 1773, 2015
 ἀντρειωμένος (ἀδρειωμένος) 231, 692, 930, 1955
 ἀντρόγυνο (ἀδρό(γ)υνον) 48, 232
 Ἀντώνης (Ἄδωνης) 490
 ἄνω 233, 1771
 ἀνώγια (ἀνώ(γ)ια) 1164
 ἀξία 1470, 1678
 ἀξιγι βλ. ξιγκι
 ἀξιζω 722, 1488
 ἄξιος 234
 ἀξυπόλυτος (ἀξεπόλυτος) 1997
 ἀουστοαγαλιάζω (ἀουστογαλιάζω) 298
 Ἄουστόμημος 293
 ἀπάνθρωπος (ἀπάθρωπος) 235
 ἄπαντα (ἄπαδα) 75
 ἀπαντέχω (ἀπαδέχω) 439
 ἀπαντῶ (ἀπαδῶ καί παδῶ) 624
 ἀπατός μου καί ἀτός μου 197, 236-37, 1565
 ἀπαυτώνω (αὐτώνω) 549
 ἀπελέκητος 39
 ἀπελπίζω (ἀπολπίζω) 238

ἀπέχω **239**
ἀπιαστος **240**, 1022
ἀπίδι (ἀπιίδι) 601
ἀπίς 549, 1459
ἀπλώνω (ἀπλών-νω, πλώθω) **241-42**, 801, 2104
ἀπό **243-251**
ἀποβραδὶς 671
ἀπογυρίζω ('πογυρίζω) 1393
ἀποδιαελοῦδια (= ἐκεῖνα πού μένουν ἀπό μιὰ
διαλογή) 631
ἀποδοκέφαλον 1383
ἀποθερίζω ἀποθερίσματα 321
ἀποκόπτω (ποκόπτω = παύω νά θηλάζω) 78
ἀποκτῶ (καί ἀποτάσ-σω) 276, 1688
ἀπολείπω 671
ἀπολησμονῶ-ιεμαί 10
ἀπολύω **253**
ἀπολωλός 1780
ἀπολωνεύγω 321
ἀπομένω (πομένω) 144, 597, 1030, 1651
ἀπορρίπτω 837
ἀπορριψιμῖός (ἀποδιξιμῖός) **252**
ἀπορῶ **254**
ἀπόσκατα 1843
ἀποσπερινός 855
ἀποσπερίς 952
ἀποσταίνω 1978
ἀπόστρεφα 1593
Ἀπόστολοι 1756
ἀποσυρματιά 864
ἀποστυλώνω (ἀποστυλ-λών-νω) 2303
ἀποψινός 681
Ἀπρίλης (Ἀπρίλ-λης) **255**, 1258
ἄρα-μάρα 386
ἀράδα **257**
ἀράζω (ἀράσσω) **258**
ἀραθυμιά (καί ἀραθυμιά) 259
ἀράπης **260**
ἀράχνη (καληφάδαρος) 4, **912**
ἀργά **261**
ἀργατιά βλ. ἐργατιά
ἀργοκίνητος **263**
ἀργυρός 1338
ἀργῶ **264-65**, 676, 839, 928, 1745, 2117
Ἄρειος 513
ἄρες 513
ἀρέσω 267, 268, 835, 1596
Ἄρετή 276
ἀρετή 1057
ἀρίδα 242
ἄριν ἄριν 2061
ἀρκοῦδα 1414

ἄρμα 1645
ἄρματώνω (ἄρματών-νω) 163
ἀρμέγω **269**
ἄρμενα 1897
ἀρμενίζω 374, 894, 1758, 1897
ἀρνί 613, 1084, 1220, 1232, 1579, 2121, 2131
ἀρπάζω **270**, 1061, 1460, 1887, 1983, 2131
ἄρραβάννας 1154
ἄρρητος **271**
ἄρρώστια **272**
ἄρρωστος **273**, 450, 884, 1634
ἀρφανόν βλ. ὄρφανόν
ἀρχή (ἀρκή) **274**, 1929
ἀρχηγός **275**
ἀρχιερέας 1573
ἀρχονταίνω (ἀρκοδαίν-νω) **276**, 1651
ἀρχοντας (ἄρκοδας) **277**, 2110, 2135
ἀρχοντιά (ἀρκοδιά) 308, 1635, 1961
ἀρχοντικήν (ἀρκοδική) 2220
ἀσήμιν 163
ἀσθενής (ἀστενής) 148, **278**, 1823
ἄσκεφτος 1431, 1432
ἀστενής βλ. ἀσθενής
ἀστιβήδα 1149
ἀσπρίζω 389
ἀσπροπρόσωπος **279**
ἄσπρον (τουρκικὸ νόμισμα) 17, 722, 1179
ἄσπρος 1001, 1858
ἀστράπτω **282**
ἀστραπή 879
ἄστρον (τά ἄστρον) **280-81**, 1146, 1407, 2221
ἄσχημος (ἄσκημος) **283**
ἄτιμος 1945
ἄτσα βλ. φτέρνα
ἄτυχος 284
αὐγή 371, 1036, 1463, 2029
αὐγός (ἄβγός) 141, **285-290**, 2180
Αὐγουστος ("Αουστος) **291-299**
αὐλάκι 1409
αὐλή 507, 613, 662, 746, 820, 880, 1250
αὐριανός 1834
αὔριον **300**, 337, 681
αὐτί (ἀφτί) 81, **301-06**, 1159, 2271, 2290
αὐτά 2161, 2272
αὐτός (καί πάφτος) 602, 612, 708, 736, 743,
1035, 1656, 2298
ἀφαλός (ἀφάλ-λι) 307
ἀφέντης (ἀφφέδης καί ἀφφεδικόν) **309**, 970,
1039, 1862, 2177
ἀφεντιά (ἀφ-φεδιά) **308**, 1919
ἀφεντική (ἀφ-φεδική) 419
ἀφήνω (ἀφήν-νω) 23, 150, 163, **310-12**, 507,

674, 681, 1587, 1626, 1654, 1715, 1937, 1978
ἀφορμή 815
ἀφορμίζω 815
ἀφρίζω 313
ἀφρός 314
ἀχάριστος 315
ἀχερον 316, 1354, 1994, 2240, 2286, 2291
ἀχεράνας 1472, 1904
ἀχλάδα 1714
ἀχλαδομπουκκομένος (ἀχλαδοβουκχομένος)
710
ἀχόρτα(γ)ος 2201
ἀχταπόδι βλ. χταπόδι
ἀψηλός βλ. ψηλός

B

Βαγγέλιον βλ. Εὐαγγέλιον
βάζω (βάλ-λω καὶ βάν-νω) 70, 81, 116, 129,
384, 560, 569, 601, 622, 698, 738, 772, 788,
899, 959, 990, 996, 1001, 1027, 1111, 1149,
1183, 1190, 1242, 1267, 1409, 1445, 1501,
1542, 1548, 1596, 1614, 1658, 1700-1731,
1742, 1773, 1950, 2058, 2076, 2122, 2209,
2286
βάγια 317
βαθιά (ἐπίρρ.) 50
βάθος 318, 797
Βαῖων (Βαγιῶν) 2242
βάλ-λω βλ. βάζω
βαμβάκι (παβάκι) 81
βαραινῶ (βαρῶ) 638
βαρβαρώνω (βαρβαρών-νω) 28
βάρδα 1873
βαρδάρια 822
βαρδάστε 367
βαρέλι (βαρέλ-λιν) 1042
βαριέμαι 1749, 2203
βάρκα καὶ βάρκια 869, 1734
βαρύς 924
βάσανα 319, 797, 1474, 1759
βασιλείον (καὶ βασιλίκι) 320
βασιλεύω (βασιλεύω) 110, 789, 1536, 2003,
2040
Βασίλης 321, 611
βασιλιάς 462, 957, 1463, 1713
βασιλικός 322-323, 2191
βασούλι βλ. φασούλι
βαστῶ 85, 113, 251, 324-328, 479, 565, 667
843, 991, 1063, 1469, 1519, 1599, 1740, 2045
βάτος 1321

βαφτίζω (δαφτίζω) 329, 1617
βαφτίσια (δαφτίσια) 2101
βάφω 1765
βγάζω (βγάλ-λω) 50, 236, 330, 351, 493, 511,
515, 527, 695, 848, 1052, 1190, 1267, 1304,
1399, 1421, 1463, 1502, 1533, 1674, 1712,
1855, 2157, 2238, 2278, 2296
βγαίνω (βγαίν-νω) 6, 32, 279, 287, 302, 314,
332, 430, 443, 444, 497, 800, 962, 1060,
1105, 1337, 1365, 1384, 1391, 1492, 1506,
1523, 1524, 1525, 1634, 1692, 1796, 1814,
2037, 2089, 2135, 2142, 2222, 2237, 2267,
2294
βγάλ-λω βλ. βγάζω
βδέλλα 332-333
Βεζύρης 202, 1463
βελόνα 334, 1045, 1904
βελονιάζω 1216
Βενετία 2179, 2182
Βενέτικα 2217
βερεσές 80, 335-337
βετζενές (βεζενές) 338, 1600
βήχας 339-342
βία- (βιά = ἡ βιασύνη) 343, 1089
βιάζομαι 344, 2215
βιασμός 1120
βιστέρνα βλ. στέρνα
βιολί 345, 1184, 2230, 2233
βίος (καὶ βιός) 346, 347, 1057, 1560
βλακεία 940
βλάπτω 2065
βλαστάρι 348
βλαστημῶ 349
βλέπω (καὶ γλέπω) 163, 321, 350-364, 412,
461, 475, 653, 831, 833, 846, 848, 933, 957,
962, 1138, 1198, 1257, 1268, 1289, 1397,
1449, 1498, 1522, 1540, 1541, 1543, 1551,
1699, 1728, 1808, 1863, 1875, 1929, 1951,
1997, 2018, 2151, 2194
βόδι 120, 267, 365-369, 756, 1176, 1488, 1705,
1920, 1978
βοδί βλ. δόντι
βοηθῶ (βουθῶ) 25, 370-372, 840, 2118
βολά (ἡ) βλ. φορά
βόλι 1873
βόλια (τά) 373
βόλτα (βόρτα) 1583
βοριᾶς 374-375, 987
βότανον (βοτάνιν) 813
βουβάλιν 1362, 1488
βουθῶ βλ. βοηθῶ
βουλή 473

βουίζω 183, **376**
 βουνόν **377-380**, 672, 779, 782, 1147, 1185,
 1219, 1259, 1445, 1531, 1535
 βουριάζω (= κλουβιάνω) 1373
 βοῦρλο (βροῦλ-λον) **405**
 βοῶ 1591, 2150
 βράδου 223, 1106, 1610, 1620, 1816, 1817
 βραδιάζω 1534
 βράζω 65, **381-382**
 βρακί (βρακίν) **383-384**, 749, 1099
 βράση 1837
 βρέ 1070, 1647
 βρεμένος (βρεμ-μένος) 1003, 1720, 2082
 βρέχω-ομαι 282, **385-395**, 968, 1211, 1443
 βρίζω βλ. ὑβρίζω
 βρίσκω-ομαι 77, 89, 129, 188, **396-403**, 485,
 547, 581, 585, 626, 637, 639, 673, 758, 894,
 904, 918, 948, 950, 964, 1028, 1316, 1355,
 1360, 1451, 1554, 1611, 1618, 1683, 1762,
 1784, 1802, 1810, 1829, 1854, 1892, 1930,
 1975, 2098, 2130, 2148, 2178, 2297
 βρόντος (βρόδος) **404**, 1332, 1695
 βροντῶ (βρόδος) 282, 1081, 1082
 βροῦλ-λον βλ. (βοῦρλο)
 βροχή 804, 2082
 βρύση 21, 1789
 βρῶμα **406-407**, 700, 976
 βρωμόκοσμος 1055
 βρωμῶ (καί βρωμιζώ) 139, 174, **408-409**, 640,
 887, 1006, 1260, 1366, 1395, 1739, 1846
 βυζί 456, 1010, 1561
 βωμός 1057

Γ

γά(ῖ)δαρος 193, 215, 225, 306, 366, 375, **410-**
417, 499, 557, 607, 1124, 1131, 1144, 1212,
 1260, 1288, 1354, 1425, 1472, 1597, 1620,
 1786, 1898, 1916, 1978, 1994, 2149, 2173,
 2182, 2194, 2286
 γα(ῖ)δουρινά 1760
 γα(ῖ)δουρογυρεύω (γα(ῖ)δουρογυρεύω) 418
 γαιδουρόμηνας 1209
 γα(ῖ)δουροδένω (γα(ῖ)δουροδέν-νω) **418**
 γα(ῖ)δουρομούτσουον **419**
 γαίμα βλ. αἷμα
 γάλα (γάλας) **420**, 495, 1292, 1768
 γαλανός 1271
 γάμος 310, **421-425**, 634, 1139
 γαμπρολόγια (γαβρολόγια) 426
 γαμπρός (γαβρός) **427-430**, 739, 975, 1582

γαμῶ, γαμιέται 614, 639, 992, 1216, 1611,
 1631, 1953
 γαπητικιά βλ. ἀγαπητικιά
 ἄγαπῶ βλ. ἀγαπῶ
 γάτα (γάτθα) 343, 2141
 γάτος (γάτθης) **431**, 636, 1865
 γαυγίζω 1857, 1866, 1967, 1985
 γδάρτης 1255
 γδυμένος βλ. γυμνός
 γεβέντισμα (γεβέδισμα = ρεζιλίκι) 1029
 γείτονας 372, **436-438**, 642, 823, 1019, 1327,
 1424, 1574
 γειτονιά **439**, 718, 1761
 γειτονικός 440
 γειτόνια-σα **411**
 γελασμένος 962
 γέλιο 422, **442-443**, 1479
 γελῶ 125, **445-453**, 1467, 1577
 γεμάτος 1094, 1819
 γεμέλ-λα (= δίδυμη) **454**
 γεμιζώ (καί γεμών-νω καί γιομιζώ γιμών-νω)
 315, **455**, 1186
 γεμιτζής γεμιστής 1214, 2050
 Γενάρης (Γεν-νάρης) **456-457**
 γενεά (ή) **458**
 γενιά (ή) 191, 328, 456, **461-463**, 565, 836
 γένια (τά) **459-460**, 496, 1864, 2107
 Γέννα (τά) (τά Χριστούγεννα) **464**
 γεννιέμαι (γεν-νιούμαι) 449, **465-466**, 1459,
 2017, 2261
 γεννοφάσκια 1459
 γεννῶ (γεν-νῶ) 52, 141, 152, 207, 267, 343,
467-470, 931, 1344, 1348, 1463
 γερατειά (καί γεράματα) **471**, 1226, 1417
 γερνῶ (καί γηρνῶ) **472**, 527, 1093, 1183,
 1270, 1711, 2062, 2250
 γεροντιά (γεροδιά) **482**
 γερή (ή) (= ἄδικτη καί δυνατή) 2234
 γέρος 248, 324, **473-481**, 636, 1226, 1728,
 1878
 γεροξεχάν-νω 1225
 γεύση 1156
 γεωργός 1258
 γῆ βλ. ἦ
 γῆ (ή) (γῆς) 163, 403, 483-488, 1091, 1897,
 1928, 2188
 γιάζω βλ. ἀγιάζω
 γιαλός 143, 921, 1001, 1208, 1733, 2242, 2269
 γιαλ-λουρίζω βλ. ἀλληθωρίζω
 Γιαννάκης 124, 1547
 Γιάννης (Γιάν-νης) 124, 352, 469, **489-492**,
 656, 753, 777, 944, 1370, 1547, 2083

γιαούρτι 900
γιατρεία 2198
γιατί (καί γιάδα) 982, 1315, 1412
γιατρός 492, 1557, 2244
γιμών-νω βλ. γεμίζω
γινάτι ((γ)ινάτι) 493, 1658
γίνομαι ((γ)ίνομαι καί γένομαι) 2, 30, 67, 69,
76, 91, 115, 179, 187, 198, 202, 203, 235,
410, 428, 484, 494-498, 559, 676, 678, 760,
783, 786, 821, 827, 955, 976, 1043, 1049,
1067, 1091, 1099, 1158, 1231, 1237, 1329,
1480, 1532, 1557, 1616, 1686, 1778, 1785,
1807, 1845, 1998, 2069, 2100, 2118, 2154,
2190, 2244, 2260, 2263
γιωρτή 499, 1818
γιός βλ. υιός
γιουτίζω βλ. μοιάζω
γκάστρι (γάστριν) 500
γκαστρωμένη (γαστρωμένη) 423, 501
γρεμ-μός βλ. κρημνός
γκρίνια (γρίνα) 2114
γλάρος 2005
γλάστρα 2191
γλάστρος 630
γλείφω (βλείφω) 502, 1294, 1962
γλέπω βλ. βλέπω
γλιστρίδα 505
Γληγόρης βλ. Γρηγόρης 504
γλιστρώ 506, 2054
γλίτσης 507
γλυκαίνω 550
γλυκός 515, 520, 1319, 1486, 1940, 2029
γλυτώνω 508-509, 687, 986
γλύω 1052
γλώσσα (γλῶσ-σα) 510-525, 556, 1891
γλωρίζω-ομαι 552, 1039, 1517, 1862
γνώση 205, 238, 473, 491, 526-532, 542, 837,
1183, 1233, 1438, 1548, 1606, 1871, 2011,
2012, 2016, 2132, 2147
γόνατον 1048, 1711
γονικόν (τό) 533-534, 1210
γονιός 147, 535-537, 779, 1539
γοράζω βλ. αγοράζω
γοργός 538
γουδί 539
γουδοχέρι 539
γούλα 540
γούμενος βλ. ήγούμενος
γούρνα 1298
γούννα 541, 1700
γράμματα (γράμ-ματα) 203, 542, 1221, 1226,
1578

γραμμένος 1352, 2022
γραφή 543
γράφω 350, 545-548, 1594
γρήγορα (γλή(γ)ορα) 1272
γρήγορος (γλή(γ)ορος) 503
Γρηγόρης (Γληγόρης) 504, 1291
ιρηγορώ (γλή(γ)ορώ) 504, 1291
γριά 410, 549-555, 1135, 1516
γρικῶ (καί άγρικῶ) βλ. άκούω
γρόσι 205, 556-558, 752, 913, 1064, 1534,
1632, 1951, 2067
Γρύλ-λης 255
γυαλί (γυαλ-λίν) 559-560, 878, 1798
γυαλίζω 561
γυμνός (γδυμνός) 562-563, 1217, 2029
γυναίκα (γεναίκα) 228, 230, 366, 501, 504,
564-580, 1212, 1214, 1291, 1656, 1817, 1997
γυρεύω (γυρεύω) 108, 135, 403, 581-583, 630,
755, 765, 864, 925, 1465, 1744, 1781, 1810,
1904, 2223, 2291
γυρίζω (καί γυρνῶ) 46, 119, 347, 397, 584-586,
1124, 1393, 1699, 1704, 1789, 1921, 2059
γύρισμα 891
γύρος 587
γύρω 588
γύφτικος 589
γύφτος 463
γωνιά 44, 439

Δ

δαγκώνω (καί δακχῶ, δαγάν-νω) 510, 1863,
1866, 2214
δαίμονας 1271
δάκρυο 590, 854
δαμάλι 1901
δανείζω-ομαι 149, 526, 591-592, 1054, 2116
δανεικός 593-594
δάσκαλος 301, 400, 634, 1110, 1221
Δαύη 1871
δαφτίζω βλ. βαφτίζω
δάχτυλας 640
δαχτυλίδι 597
δάχτυλο (δάχτυλον) 502, 595-598, 1294, 1576
δειάζω βλ. άδειάζω
δείπνον 2030
δείχνω 599-601, 921, 1319, 1636, 2245
δέκα 413, 818, 1131, 1309, 1563, 1669, 2211
δεκαριά 1618
δεκατρία 177
δεκατέσσερα 458

δεκαοχτώ 1440, 1501
δεμάτι (δεμάτσι) 905
δέντρο (δέαρρον καί δεδρίν) 210, 880, 1445, 1850
δεντρούλακι (δεδρουλάκιν) 708
δένω (δέν-νω) 322, 417, **602-605**, 895, 1045, 1495, 2070, 2210
δέομαι 1988
δέρμα 1183
δέρνω (δέρω) 215, **606-607**, 1324, 1440, 1567
δέσιμον 608
Δεσπότης (καί Δέσποτας) 253, 932
Δευτέρα 375
Δευτερόλης **609**
δεύτερος 739, 1790
δεφτέρι 2110
δέχομαι, **610-611**, 1655, 1779
δήμαρχος (καί δήμαρκος) 243
δημαρχία (δημαρκία) 1123
διαβαίνω 2009
διάβασμα 612
διαβολογυναίκα (δια(β)ολογενναίκα) 567
διάβολος (διά(β)ολος) 23, 220, 401, 569, 570, 849, **613-628**, 919, 925, 1367, 1433, 1569, 1621, 2134
δια(β)ολοσκορπίσμα 181
διαθήκη **629**
διάκος 12
διακονίαρης 1772
διαλέγω (διαλέ(γ)ω) 568, **630-631**
διαλεκτός (διαλεχτός) 1213
διαμάντια (διαμιάδια) 1845
διαμερίζομαι **632**
διαταγή 322
διαφορά 210
διάφορον **631**
διάσκαω **634**
διήγημα (διή(γ)ημα) 1092
διηγοῦμαι (διη(γ)οῦμαι) **635-636**
δίκαιον (δίκιον) **637-639**, 1827, 1899, 2120, 2123, 2130
δίκαιος 535
δίκη 1912
δικός 135, 238, **640-646**, 837, 1396, 1456, 1481, 1878β 1945, 2132
δίκοπος 516
δίνω (δίν-νω καί δών-νω) 59, 94, 105, 220, 237, 238, 313, 474, 480, **647-659**, 643, 837, 844, 1010, 1054, 1151, 1189, 1242, 1282, 1307, 1328, 1527, 1561, 1569, 1624, 1775, 1803, 1990, 2065, 2122, 2132, 2136, 2197, 2212

διορθώνω-ομαι (διορτών-νω -ομαι) 796, 2025
διπλός **660**, 1220, 1431
δίπορτον **661**
δίχνω βλ. ρίχνω
δίχως 4, 373, 422, 976, 1752, 1827, 2038, 2154
διψῶ 662, 1652
διάχνω (διάχτω) 754, 1188, 1364
διάματα βλ. ιδιώματα
δοκιμάζω 1324
δόλωμα **663-664**
δόντι (βόδι) 669, 1137, 1508, 1510, 2194
δόξα 30, 478, 556, 670, 913, 2260
δοξολογούμενος (δοξολο(γ)ούμενος) 799
δοξαπατρί 653
δοῦλα 277
δουλεύω 334, 373, 578, 614, **671-681**, 786, 1049, 1158, 1357, 1359
δουλεμένα (δουλεμένα) 1993
δουλευτής 682, 1039
δουλεύω (δουλεύω) **683-687**, 1192, 1838
δοῦλος 253, 277, 1412
δράκος **687**, 1800
δραμουντάνα (δραμουδάνα) 1793
δράμι 272, 1757
δρόμος 658, **688-689**, 1878β
δρών-νω βλ. ἰδρώνω
δυμούτσουνος (= δυπρόσωπος) 199
δυναμένος 1024
δύναμη **690-691**
δύο 47, 88, 205, 248, 335, 336, 448, 451, 471, **692-698**, 736, 1026, 1153, 1258, 1354, 1472, 1575, 1588, 2068, 2127, 2213, 2263
δύσκολος 423, 1729, 1798
δυσωδία 406
δώδεκα 1316, 1756
δών-νω βλ. δίνω
δωρεά (τά) (δωριανά) 101
δῶρον **699**

E

εαυτός **700**
εβδομάδα (βδομάδα) 1933
Εβραῖος (ὀβριός) **702**, 1814, 2110
εγγόνι (ἀγόνι) 1621, 1730
ἐδῶ, ἐδώα, 133, 312, 486, **706**, 713, 715, 1041, 1056, 1107, 1253, 1429, 1627, 1681, 1722, 1733, 1734, 2177
εἰκόνα καί εἰκόνημα (κόνισμα) 228
εἶμαι **708-720**
εἶντα (εἶδα) 224, 1149, 2174

- εκατόν 106, 1144, 1483, 1728, 2136
 εκεί η εκεία 1179, 326, 389, 707, 1072, 1163,
 1733, 1734, 1746, 1877, 1967
 εκείνος 137, 227, 449, 655, 657, 896, 947,
 1763, 1852, 1913, 1918, 2020, 2065, 2084,
 2256
 εισέρχομαι **721**, 929
 εκκλησία 568
 εκτιμῶ (καί στιμέρω) **722**
 ελάττωμα (ελάττωμα) 2063
 ελαφρός 998, 2035
 ελεος 1725
 ἐλέησον 1749, 1923
 ἐλεῶ 218, 2119
 ἐλιά 161, 210, 671, 2160
 ἐμί 918, 1024, 1851, 2178
 ἐμ-μορφος βλ. ὁμορφος
 ἐμός **723**
 ἐμπιστεύομαι (βιστεύομαι) 1396
 ἐμποδίζω (βοδίζω) 183, **724**
 ἐμπόδιον (βόδιον) **725**
 ἕνας, ἕνα, μία 11, 51, 139, 239, 302, 312, 319,
 368, 382, 408, 451, 491, 501, 530, 596, 659,
 679, 694, 697, 698, **728-734**, 736, 742, 795,
 944, 946, 950, 957, 979, 1001, 1026, 1032,
 1042, 1066, 1079, 1094, 1114, 1131, 1153,
 1213, 1258, 1309, 1317, 1331, 1395, 1427,
 1453, 1488, 1538, 1563, 1568, 1618, 1632,
 1700, 1704, 1706, 1833, 1840, 1848, 1857,
 1864, 1876, 1957, 1963, 2004, 2011, 2017,
 2056, 2068, 2197, 2212, 2213, 2240, 2246,
 2251, 2252, 2270, 2294, 2295, 2299, 2307
 ἐμπρός (ὄβρός, βροστά βρός) 112, 427, **726-727**, 873, 1149, 1306, 1337, 1554, 2007,
 2012, 2064, 2137
 ἐννέα (ἐννιά) 1227
 ἔννοια (ἔγνοια) 137, **735-738**, 781, 1473, 1732,
 2232
 ἐξάδελφος (ἐξά(δ)ερφος) **739**
 ἐξαλείφω 1917
 ἐξάψαλμος (ἐξάψαρμος) **740**
 ἐξέρχομαι **721** 929
 ἐξίσταμαι 254
 ἐξι 464, 476, 1490
 ἐξολοθρευοῦμενος 2027
 ἐξομολογῶ (ἐξομολο(γ)ῶ) 145
 ἐξυπνος 284
 ἐξω (ὄξω) 321, 501, 662, 669, **741-746**, 1114,
 1137, 1312, 1437, 1482, 1601, 1751, 2115,
 2165
 ἐξωποδῶ **747**
 ἐπαγγελία (ἐπαγγελία) 486
 ἐπάνω (πάνω) **748**, 832, 881, 1201
 ἐπειτα 826, 1890
 ἐπιδέξιος (πεδέξιος) **749**
 ἐπιθυμῶ (πεθυμῶ) 2041
 ἐπιμονή 2039
 ἐπίσκοπος 851
 ἐπίτροπος 1463
 ἐπιχείρια 902
 ἐργάτης (ἀργάτης) 772, 1210
 ἐργατιά (ἀργατιά) 107
 ἔρημος **750-751**, 1115, 1417, 1432, 2086, 2150
 ἐρημοσπίτης 1750
 ἔριφι βλ. ρίφι
 ἔρχομαι (ἔρκομαι) 11, 46, 157, 158, 163, 172,
 246, 312, 367, 600, 713, **752-757**, 960, 1046,
 1106, 1372, 1411, 1421, 1457, 1567, 1692,
 1694, 1696, 1697, 1737, 1771, 1812, 1909,
 1910, 1989, 2004, 2066, 2135, 2206
 ἔρμηνεῶ (ἔρμηνεύω καὶ ὀρμηνεύω) 1192
 ἔρωτας 341
 ἐρώτημα (ρώτημα) 758
 ἔσπερα (᾿σπέρα) 1620
 ἔτσι (ἔτσα καὶ ἔτσαδᾶ) 544, 894, 983, 1616,
 1640, 2170, 2277
 εὐαγγέλιον (Βαγγέλιο) 132
 εὐγενικός 1649
 εὐλογημένος (βλο(γ)ημένον) 2303
 εὐλογῶ (βλογῶ) 55, 460
 εὐλο(γ)ητόν 1614
 εὐκαιρος 759, 1094, 1819
 εὐκολος 1920
 εὐχή (εὐκή) **779**
 ἐφέτος 1636
 ἑφτά 1677
 ἑφτάψυχος 434
 ἑφτω 1202
 εὐρίσκω 1351, 2097
 ἐχθρός (ὄχτρος) 197, 518, 580, **760**, 920,
 1911, 2066, 2069, 2073
 ἔψιμος βλ. ὄψιμος
 ἔχω 4, 9, 30, 34, 48, 78, 84, 95, 107, 130, 143,
 148, 151, 159, 160, 163, 189, 205, 223, 233,
 235, 270, 278, 304, 306, 323, 345, 357, 413,
 429, 436, 441, 474, 480, 500, 513, 517, 526,
 528, 529, 538, 541, 551, 553, 555, 556, 570,
 591, 600, 623, 637, 639, 642, 657, 661, 673,
 674, 675, 682, 685, 690, 691, 701, 728, 735,
 736, 737, **761-778**, 785, 791, 795, 832, 837,
 850, 875, 878, 891, 909, 914, 933, 998, 1005,
 1011, 1013, 1014, 1029, 1039, 1054, 1062,
 1064, 1077, 1081, 1089, 1092, 1113, 1140,
 1141, 1149, 1156, 1167, 1170, 1202, 1205,

1210, 1234, 1240, 1257, 1258, 1262, 1263,
1268, 1270, 1276; 1299, 1307, 1312, 1345,
1346, 1352, 1375, 1377, 1380, 1381, 1388,
1405, 1412, 1418, 1434, 1439, 1444, 1449,
1450, 1474, 1487, 1494, 1508, 1529, 1534,
1559, 1562, 1565, 1568, 1577, 1592, 1595,
1610, 1628, 1647, 1677, 1678, 1714, 1719,
1742, 1759, 1760, 1761, 1764, 1768, 1789,
1800, 1808, 1815, 1824, 1827, 1850, 1852,
1871, 1872, 1875, 1891, 1893, 1894, 1908,
1931, 1935, 1944, 1948, 1952, 1979, 2000,
2009, 2022, 2039, 2041, 2044, 2061, 2072,
2074, 2092, 2099, 2120, 2121, 2132, 2138,
2147, 2192, 2198, 2232, 2243, 2260, 2280,
2295, 2298, 2299

Z

ζάλη 1376
ζάλο 383
ζαράνω (ζαράν-νω) 2187
Ζαφειρίτσα 1141
ζαχαρένια 2169
ζεϊμπέικον (ζεϊβέϊκον) 1869
ζεσταίνω (ζεσταίν-νω) 1995, 2059
ζεστός 998, 1089, 1260, 1838
ζευγάριν 368, 566
ζεργάς 120, 1615
ζήλεια (ζούλια) **780-781**
ζηλεύω (καί ζουλεύω) 854, 915, 2111
ζημιά (ζημιιά) 175, 433, 631, **782**
ζημιώνω (ζημιών-νω) 2200
ζήτημα **783**
ζητῶ 96, **784-785**, 814, 1394
ζόρι **786-787**
ζουλεύω βλ. ζηλεύω
ζούλια βλ. ζήλεια
ζουῶ 1294, 1674
ζουμί (ζουμίν) 381, 553, 874, 1595, 1674
ζυά (ζυ(γ)ά) 644, 1360
ζυγίζω (ζυάζω) 92
ζυγός **788**
ζύμη 1960
ζυμώνω (ζυμών-νω) 824
ζῶ 58, 329, 683, **789-791β**, 825, 883, 1306,
1641, 2248, 2311
ζωγραφιστός 828
ζωή 419, 479, 629, **792-795**, 1868, 2220
ζωνάρι 872
ζωντανός (ζωδανός) 435, **795β-796**, 1333, 1642,
1643, 1644, 1645
ζῶον (ζό πληθ. τά ζᾶ) 262

H

ἦ... ἦ (γῆ... γῆ καί γιά... γιά) **797-798**, 1615,
1640, 1822
ἠγούμενος (ῥγούμενος) **799**
ἠλιος (ἥλιος) 564, **800-804**, 820, 1257, 1346,
1407, 1492, 2033
ἠλος **805**
ἡμέρα (μέρα) 208, 259, 300, 457, 806, 807,
817, 824, 825, 1026, 1117, 1467, 1567, 1814,
1876, 1932, 2068, 2126, 2162
ἡμερος 754
ἡμερώνω (μεράν-νω) 520
ἦπατα **808**
ἦρα (γῆρα) **809**

Θ

θάβω (θάβγω) 475, 1333, 1618
θάλασσα (θάλασ-σα) 143, 606, 727, **810-812**,
1405, 1531
θάμ-μα βλ. θαῦμα
θαμ-μάζω βλ. θαυμάζω
θαμ-ματουργῶ βλ. θαυματουργῶ
θάνατος 52, 152, 813, 815, 1747
θαρεύω 1396
θάρρος 2197
θαρῶ 564, 1586, 2166
θαῦμα (θάμ-μα) 142, **816-817**
θαυμάζω (θαμ-μάζω) 362
θαυματουργῶ (θαμ-ματουργῶ) 2084
θεγατέρα βλ. θυγατέρα
θέλημα 494, 1644, 2135
θέλω 11, 17, 23, 162, 222, 223, 229, 264, 313,
327, 328, 329, 387, 429, 490, 538, 582, 603,
612, 656, 666, 683, 734, 749, 765, 768, 778,
787, **818-829**, 844, 847, 952, 1007, 1008,
1036, 1082, 1135, 1193, 1363, 1427, 1511,
1549, 1550, 1552, 1560, 1598, 1606, 1610,
1650, 1653, 1684, 1931, 1934, 1951, 1953,
2015, 2020, 2046, 2084, 2212, 2193, 2208,
2231, 2234
θέμα 271
θέν-νω βλ. θέτω
Θεός 54, 200, 220, 238, 249, 300, 346, 575,
592, **830-847**, 906, 911, 971, 991, 1023,
1118, 1159, 1211, 1242, 1412, 1451, 1469,
1558, 1569, 1789, 1832, 1870, 1911, 2107,
2117, 2128, 2129, 2132, 2137, 2278
θεραπεία 877
θεραπεύω (θεραπεύω) 1048
θερίζω 127, 297, 603, **848-849**, 1142, 1524

Θεριεύω (θεργιεύω) 1982
 Θεριό (θεριόν) 212, 1981, 2083
 Θεριστής 1213, 1524, 1788
 Θερισμός (καί τὰ Θέρια) 321
 Θέρος 671
 Θέτω (Θέν-νω) **850**, 1829
 Θεωρία **851**
 Θεμονιά βλ. Θημονιά
 Θηλικόν **852**, 1169, 1375
 Θημονιά (θεμονιά) 135
 Θημονίτσα 1472
 Θλίψη 2066, 2073
 Θοῦ (τθοῦ) 1098
 Θρέφω **853**, 1316, 1563, 2031, 2032, 2033
 Θυγατέρα (θεγατέρα) 428, 975, 1480
 Θῦμα (τό) 1057
 Θυμῆμαι (τθυμῆμαι) 465, **854**, 1598, 1625, 1727,

Θυμίαμα (θύμιασμα) 1925
 Θυμιάματα (θυμιατά) 498
 Θυμίασμα βλ. θυμιάμα
 Θυμιατά βλ. θυμιάματα
 Θυμιατίζω (θυμνιατίζω) 619, 811, 1081
 Θυμνιατίζω βλ. θυμιατίζω
 Θυμός 681, **855**
 Θυμώνω (θυμών-νω) **856**
 Θωριά 556, 1312
 Θωρῶ 192, 236, 383, 555, 646, 764, 800, 833,
857-864, 920, 1195, 1243, 1272, 1467, 1482,
 1652, 1667, 1882, 2018, 2041, 2091, 2093

I

ἰδέα **865**
 ἴδιος 136, 596, **866-867**, 1326, 1839
 ἰδιώματα (διώματα) 1074
 ἰδοῦ 1805
 ἰδρώνω (δρών-νω) 303
 ἱερέας 536, 1573
 ἱλαρόν 653
 ἱμάτιον 632
 ἴντα 868
 Ἰουδαῖος 2085
 Ἰσαάκ 467
 ἴσια (ἴσα) **869**, 1256, 1610, 1748
 ἰσιάζω (ἰσιάζω) 1905
 ἴσος (ἴσιος, ἴσκιος) 1748, 2018
 ἴσκιος (νίσκιος) 880, 2080

K

καβάλάρης (καβαλ-λάρης) 1077

καβαλικεύω (καβαλ-λικεύω καί καβαλ-λῶ)
870, 2173
 καβγάς **871-72**, 1008
 καβλομαχῶ 128
 κά(β)ουρας **873-874**, 1707
 κα(β)ουροδείπνης 711
 κάγια 912
 κάγιασε 1879
 Καγιάφος 247
 καδῆς (κατής) 639
 καζάνι 382, 1000
 καζαντῶ (καζαδῶ) 1306
 κα(η)μένος **941**, 962, 2303
 κα(η)μός **49**, **875-877**, 1568
 καθαρός **879**
 καθαρίζω 285
 καθάριος **878**, 1022, 1339, 1615, 1772, 1793
 κάθε 189, 383, 530, 638, 725, 817, 854, **880**,
 967, 984, 1407, 1474, 1565, 1672, 1786,
 1816, 1817, 1876, 2126, 2309, 2310
 καθένας (καθαένας) 700, 892, 947, 1084, 1117,
 1474, 1756, 1759, 1764, 1801
 καστός 248
 καθόλου 2000
 κάθομαι (καί καθίζω) 33, 45, 273, 289, 482,
 537, 626, 705, 718, 860, **881-883β**, 1013,
 1014, 1191, 1198, 1221, 1435, 1450, 1661,
 1662, 1671, 1693, 1706, 1948, 1975, 2129,
 2299
 καθούμενος 1178, 1259
 καθρέφτης 859
 καί καί **884**
 καινούριος (καινούργιος) 10, 374, **885-886**,
 1596, 1597, 2137
 καιρός 11, 90, 446, 778, 858, **889-897**, 1418,
 1485, 1598, 1667
 καίω-ομαι (καίω καί καίομαι) 10, 135, 236,
 847, 854, **887-888**, **898-900**, 963, 969, 1261,
 1715, 1804, 2168
 κακά (ἐπίρ.) **901**, 1347, 2042
 κακάρισμα (κακχαρίσματα καί κακναρίσμα-
 τα) 141
 κακία 48, 54, 902
 κακογράφω 1350, 1872
 κακοδουλεμένα 627
 κακοξεχνῶ (κακοξεχνάν-νω) 1218
 κακομαθαίνω (κακομαθαίν-νω) 928
 κακομοιριασμένος 1353
 κακόμοιρος **904**, 940, 1351
 κακορίζκος 197
 κακός 197, 319, 438, 575, 610, 629, 781,
905-909, 1026, 1103, 1149, 1299, 1396, 1417,

1471, 1532, 1560, 1821, 1832, 1870, 2068,
2240, 2274, 2311
καλά (ἐπίρ.) 163, 1758
καλαθάς 1938
καλάθιν 85, 2180, 2266
καλά-κακοῦ **938**
καλαμιά (καλαμιά) **910**
καλάμιν 870, 1827
καλαφάτης 772, 1779
καλαφατίζω 441
καλημέρα **911**, 1878
καληφάγταρος ἢ καληφαντάρης βλ. ἀράχνη
καλικών-νω 2288
κάλλιο (κάλ-λιον) 261, 277, 418, 437, 521,
738, **913-917**, 930, 960, 1232, 1525, 1557,
1790, 1889, 1947, 2016, 2030, 2067, 2088,
2211
Καλλιόπη 1741
κάλλος (ὁ) (κάλ-λος) **923**, 1639
κάλλος (τό) 163, 1521
καλογερεύω (καλογερεύω) 1609
καλό(γ)ηρος **924**, 1355
καλοδουλεμένα 627
καλοκάθομαι **192**
καλοκαιρία 2259
καλοκαίρι 26, 291, 244, **927**, 1941, 2078, 2206
καλομαθαίνω (καλομαθαίν-νω) 927
καλομαθημένος **928**
καλομελετώ **929**
καλονάρχος βλ. κανονάρχος
καλοπέραση 2112
καλοπληρώνω (καλοπλερών-νω) 591
καλοπέφτω (καλοπέφτω) 925
καλορίζικος **930-931**, 1211
καλός 77, 165, 230, 252, 437, 438, 479, 503,
520, 554, 610, 626, 629, 676, 725, 781, 806,
807, 860, 903, **918-922**, **932-36**, 1017, 1050,
1154, 1214, 1248, 1295, 1322, 1355, 1420,
1512, 1516, 1546, 1560, 1571, 1593, 1676,
1777, 1803, 1912, 1914, 1924, 1930, 1961,
2096, 2160, 2222
καλοσύνη **940**
καλότυχος **937**
κάλτσα 616
καλύβα 898
Καλύμνιοι 1142
καλύτερος (καί κάλλιος) 18, **939**, 1153, 1376,
1672, 2235
καλῶ 1620
καμάριν 1092
καμαρωτή 1816
καμαρώνω (καμαρών-νω) 764, 1189, 2077

καμίνι 362
κα(μ)ωμα 1467, 2307
κάμνω βλ. κάνω
καμπάνα (καβάνα) 942, 1081
καμπανίζω (καβανίζω) 942, **954**
κάμπος (κάβος) 910, 1077
καμπόσος (καβόσος) 526
καμώματα (καώματα) 1701
καμπούρης (καβούρης) 366, 1130
καμπούρα (καβούρα) 646
κανέλα (κανέλ-λα) 246
κανένας καμιά (κα(ν)ένας καί κάνας) 21, 22,
581, 770, 827, 836, 847, 1049, 1352, 1743,
1808, 2022, 2039, 2178, 2197, 2200, 2275
κανοναρχῶ (καλοναρχῶ) 974
καντούνι (καδοῦνι) 1676
κάνω (κάμνω) 61, 103, 171, 197, 228, 334,
343, 353, 367, 373, 450, 484, 490, 520, 557,
576, 624, 643, 674, 682, 693, 739, 783, 799,
811, 823, 864, 877, 882, 903, 904, 918, 921,
938, **944-952**, 954, 958, 1000, 1017, 1019,
1050, 1053, 1071, 1078, 1088, 1090, 1122,
1135, 1145, 1148, 1174, 1187, 1213, 1218,
1251, 1258, 1264, 1285, 1293, 1321, 1322,
1349, 1357, 1359, 1386, 1404, 1410, 1415,
1432, 1436, 1437, 1454, 1455, 1497, 1514,
1516, 1530, 1560, 1574, 1622, 1623, 1649,
1688, 1729, 1809, 1817, 1843, 1847, 1901,
1963, 2015, 2019, 2064, 2087, 2103, 2165,
2264, 2268, 2276
καπάκι (καπράκχι) 397, **953**
καπτανίος (καπιτάνιος) 890
καπνίζω 2095, 2305
καπνός 182, 864, **955-956**, 2154
κάποιος 1113
κάπου 358
κάππα (κάπφα) 1908
καράβιν 162, 163, 252, 263, 704, 772, 1284,
1734, 1792
καραβοκύρης 1422, 2050, 2096
κάρβουνα 881, **958**, 1707
καρβουνιάρης **957**
καρδιά 6, 18, 123, 192, 233, 461, 851, **959-966**,
1048, 1241, 1760, 1984, 1995, 2168
καρτερῶ 2211
καρῦδι 967
καρυδιά **967**
καρφί 33, 559, 732, 880, **968-969**, 1250, 2183,
2252
κάση βλ. κοίτη
κασίδης (καί κασ-σιδιάρης) 321, 1224, 1710,
1870

κάστανα 2157, 2195
 κάστρο 976, 1648
 κατά 620, **970-975**, 1636, 2094, 2149
 καταβάτης 972
 Καταβρός 720
 καταδικάζω 134
 καταδότης 976
 κατακλυσμός **977**
 καταλαβαίνω (καταλαβαίν-νω) **978-980**, 1701
 καταλύω (κατελῶ) 260, 276
 καταντῶ (καταδῶ) 1229, 1230, 1640
 καταπατῶ 163
 καταπονῶ 573, 1521, 2011
 καταπίνω 483, 1156, 2005
 κατάρα 386, **981**, 1210, 1616
 κατάστιχα 618
 καταφρονῶ **982**
 καταχανάς 1209
 κατεβάζω 281, 377, 386, 392, 761, 768, 838,
 1146, 1435, 1441
 κατεβαίνω (κατεβαίν-νω) **983**, 1208, 2271
 κατελῶ 1965
 κατεργάρες **984**
 κατήφορος 189, **985-986**
 κάτι 589, 1947
 κατοικία 877
 κατοικῶ 1230
 κατουρημένος 1203
 κατουρῶ 860, 876, **988-989**, 1202, 2147, 2203
 κατσάδα **987**
 κατσιβέλλα 741
 κατσίκα 2185
 κάτω 543, 982, **990**, 1003, 1201, 1313, 1321,
 1583, 1612, 1683, 1771, 1974, 2050, 2107
 κατώ(γ)ιν 1164
 κατώπτερα 1390
 κατώφλιν 427
 κείτομαι (κείτ-τομαι) 908
 κελάδημα 1517
 κελαδῶ 890
 κελ-λάριν 1427
 κεραμίδι **991**, 1416, 1469
 κεράσι 85
 κέρατον 616, **992**, 1176, 1752
 Κεργιακί β. Κυριακή
 κερδίζω (κερδαίν-νω) 94 **993**, 1928
 κερδισμένος (κερδεμένος) 2037
 κερίν 169, 1926
 κερνῶ 489, 1081
 κερών 994
 κεφάλιν (καί κεφάλη) 327, 780, 803, 916
995-1006, 1009, 1064, 1103, 1183, 1224,
 1376, 1441, 1567, 1950, 1958, 2304
 κεφάλ-λα (καφκάλ-λα) 1124
 κέφι (κχέφιν) **1007-1008**
 κήπος 101
 κηπουράκιν 708
 κινῶ 487
 κι' ὄλας 884, 968
 κλάδος καί καλδί 311, 579
 κλαίω 27, 125, 445, 451, 453, 580, 791β, 795β,
 890, 1007, **1010-1015**, 1062, 1450, 1549,
 1561, 2299
 κλάμα 422, 571
 κλάνω (κλάν-νω) 605, 707, 774, **1016-1018**,
 1100, 1191, 1326, 1477
 κλέβω (κλέβγω, κλέφτω) 96, 270, **1020-1021**,
 1028, 1030, 1465
 κλει(δ)ώνω 1126
 κλέφτης 312, 571, 1019, 1020, **1022-1029**,
 2092, 2113, 2279
 κλεψιά **1030**
 κλέψιμο 2051
 κλήδονας 1133
 κληρονόμος 1339
 κλητήρας 243
 κλίμα 1898
 κλίνω 766
 κλότσος 244, **1031**
 κλώθω 119, 1216
 κλωναράκι 708
 κλώνος 2283
 κλωστή 334, 554, **1032**, 1045, 1495
 κλωτσῶ 2023
 κόβω-ομαι (κόβγω-ομαι) 67, 342, 490, 519,
 808, 1027, 1077, 1309, 1656, 1711, 1797,
 2024, 2103, 2122
 κοιλιά 759, **1033**, 1996, 2303
 κοιλιάρης (κοιλ-λάρης) 366
 κοιλίτσα 1186
 κοιμᾶμαι (κοιμοῦμαι) 42, 481, 819, **1034-1036**,
 1378, 1761, 1861, 1900, 1906, 1977
 κοίτη (κάση) 1534
 κοιτάζω 645
 κοίτω κοιτόμαι 31, 1679
 κόκκαλο (κόκχαλον) 24, 517, **1037-1039**, 1478,
 1686, 1857
 κόκκινος (κόκκινος) 1194, 1312
 κολάζω **1040**
 κολαούζος 2046
 κόλαση **1041**, 1626, 1627
 κολιός 892, **1042**
 κολιτσίδα (κολ-λιτσίδα) **1043**
 κολλητικός (κολ-λητικός) 440

κόλ-λυβα 1475
κολλῶ (κολ-λῶ) 333, 780, 803, 1340, 1798,
1837, 1844, 2119, 2257
κολοβός 2060
κολοκύθι (καί ἡ κολοκύθα) **1044**, 2265
κολοκυθένια (κολοκυθένια) 1345
κολοκυθόπιττα (κολοκυθόπιττα) 1528
κολυμπῶ (κλυμπῶ) 1222
κόμπος (κόβος) 961, **1045-1046**, 1317
κόνισμα βλ. εἰκόνισμα
κονισμένο βλ. ἀκονισμένο
κονιδόκωλος 1774
'κονομιούμαι βλ. οἰκονομέμαι
κοντά (κοδά) 51, 531, 731, 1077, 1438, 1818
κοντεύω (κοδεύω) 1222
κοντός (κοδός) 131, 718, 733, 888, 1047, 2282
κοπανίζω 56, 163, 942, 1838
κοπανιστός 56
κόπανος 539, 649, 712, 1382, 1479
κοπέλλα 410
κοπέλι (κοπέλ-λι) 973, 1135
κοπιάζω **1048**
κόπος **1049**, 1431
κοπριά **1050**, 1428, 1518
κοπρίζω **1051**
κόρακας 491, 526, 830, **1052-1053**
κόρη 396, 454, 976, 1243, 1257, 1283, 1541,
1726, 2093
κορμίν 1001, 1588
κορόνω (κορόν-νω) 166
κορυφή (κορφή) 246, 630
κόρφος 2059, 2109, 2184, 2289
κορώνα 1578
κοσκινάκιν 885
κοσκινίζω 824
κόσκινον 885, 1773, 1939
Κοσμᾶς 1059
κόσμος 18, 137, 211, 359, 376, 737, 800, 807,
842, **1054-1062**, 1092, 1248, 1362, 1386,
1423, 1454, 1584, 1666, 1776
κότα 141, 553, 792, 1595
κότσι **1063**
κουβαλῶ (κου(β)αλῶ) 603
κούβάριν 1231
κουβέντα (κουβέδα) **1064-1067**
κουδούνιν 1000, **1068**; 1193, 1194, 1752, 2224
κουκί (κουκχίν) 271, **1069**, 1310, 1320, 1636,
1878, 1995
κοῦκκος (κοῦκχος) 729
Κουκκοῦ 764
κουκκούλα (κουκχούλα) 1085
κουκουβάγια (κουκχουᾶς) **1070**

κουλιανός 975
κουλουβάχατα **1071**
κουλούκια 343
κουλούρι (κουλ-λούριν) **1072**, 1926, 1974, 2223
κουλούρα (κουλ-λούρα) 1087
κουμπαρλίκι (κουβαρλίκι) 2101
κουμπαριά (κουβαριά) 2253
κουνί (κουν-νί) 8
κούνια (κούν-νια) **1073**
κουνῶ (κουν-νῶ) 1009, 1073, 1856
κουνισμένη (κουν-νισμένη) 2270
κούπα (κούπφα) 1298, 1736
κουπί 890, 1778
κουπιάζω 840
κουρασμένος 884
κούρβα **1074**
κουρεμένος 1692
κουρεύω-ομαι (κουρεύω-ομαι) **1075**, 1220,
1710
κουρκούτι 1000
κουρούνα 60, 526, 936, 975, **1076**
κουρκούταβλος 1009
κουσουμάδιν 1847
κουσουρία 2063
κουτάλι 502, 573, 812, 1625, 1991
κουταμάρα 266
κουτουλῶ (κουτουλίζω) 367, **1080**
κούτρα 761, 768
Κουτρούλης (Κουτρούλ-λης) 425
κούτσα βλ. κούκλα
κουτσαίνω 551, 1078
κουτσός 29, **1077-79**, 1253
κουτσοκάλ-λα 726
κουτσοινόρης 1863
κουφός **1081-1082**
κοφίни 2266
κοφτερόν 516
κόφτω 1259
κρασίν 296, 579, 2303
κρατῶ 259, 634, **1083**, 1459, 1474
κρέας (κριᾶς) 654, 1462, 2106
κρεβάτι (κρεβάτθι καί κρέβ-βατθος) 72, 273,
2215
κρεμμύδι (κρομ-μύδιν) 476, 854, **1088**
κρεμῶ, κρεμῆμαι (κρεμ-μῶ, κρεμ-μᾶμαι) 805,
1032, 1068, **1084**, 1429, 1957
κρεμμαστάρια 2103
κρημνός (γρεμ-μός) 325, 370, 727
κριάς βλ. κρέας
κριθάρι 809
κρίμα 260, 1179, 1340, 1392, 1405, 2119, 2302
κρίνω-ομαι 639

κρισ-σάρα 1670
κρίση 535
Κρήτη 1085
κρύβγω-ομαι βλ. κρύβω, κρύβομαι
κρύβω-ομαι (κρύβγω-ομαι) 340, 341, 595, 685,
1020, 1089, 1155, 1312, 1314, 1446
κρυμ-μένα 144
κρύος 998, **1090**, 1182, 1192, 1260, 1202
κρυφός **1091**, **1092**, 1721, 1866
κρυώνω 2146
Κυβέρνηση 2172
κυβερνώ 2128
κυδώνι 657
κύκλος 804
κυλῶ 397, 861, 1685
κυνη(γ)ός **1094**
κυνη(γ)ῶ 912, 1079, 1743
κυμπίν (κυβίν) 478
Κύρ 611
Κυριακή (Κεργιακή) 568, 1817, 1934
κυρία (κυρά) 276, 572, 649, 726, 1016, 1449,
1631, 1662, 1758
Κύριος 179, 193, 361, 1749, 1988, 2165
κύριος (κύρης) 970, **1095-98**, 1244, 1344, 1559
κῶλος 34, 60, 167, 347, 385, 743, 749, 774,
925, 1076, **1099-1102**, 1105, 1172, 1324,
1335, 1370, 1386, 1394, 1477, 1483, 1706,
1802, 1826, 1983, 2029, 2031, 2286
Κῶς 755
Κώστας 1616

Λ

λα(γ)ός 117, **1103-1104**, 1531, 1743
λαγονίκα 117
λαδερόν 16
Λαδερός 2163
λάδι 223, **1105-1107**, 1108, 1426, 1607, 1610,
1968, 2038, 2156, 2254
λαδοξίδον 1108
λάβθος 545, **1109-1110**
λαιμός **1111-1112**, 1548
λα(γ)ήνι 1876
λαλιά 1893
λάκκος (λάκχος) 136, 501, **1113-1114**, 2064
λαλῶ 151, 411, 556, 756, 781, 878, **1115**, 1125,
1334, 1338, 1425, 1891, 1941, 1942, 1943
λαμβάνω (λαβαίνω) 902, 1282
λαμπάδα (λαβάδα) **1116**, 1826
λαμποκοπῶ 1782

Λαμπρή (Λαβρή) **1117**, 1212, 1630, 2029, 2153
Λάμπρος (Λάβρος) 268
λάμπω (λάβω) 1878
λάντα (λάδα) 1298
λαός 193, **1118**, 1285
λάου-λάου (= σιγά-σιγά) **1119**
λαρδί 1717
λάσπη 1466, 1682
λαχαίνω (λαχαίν-νω) 619, 951, 1120, 1655,
2039
λάχανον 1050, 1121, 1517, 1742
λέ(γ)ω 74, 80, 82, 83, 86, 118, 119, 120, 146,
151, 308, 424, 566, 580, 719, 946, 957, 966,
1014, 1074, 1077, **1122-1137**, 1151, 1156,
1157, 1166, 1167, 1168, 1191, 1353, 1359,
1361, 1396, 1425, 1450, 1554, 1562, 1632,
1647, 1680, 1703, 1723, 1762, 1808, 1851,
1872, 1891, 1899, 1919, 1966, 2103, 2123,
2185, 2225, 2258, 2299
λεπτοκάπτουλη 366
λείπω 431, 680, **1138-1141**, 1254, 1340, 1632,
1776, 1959, 2297, 2305, 2311
λείσμα 1657
λείψανον 422
Λεριοί **1142**
λερωμένοι 1391
λερώνω **1143**
λεύτερη **1144**
λεύτερος 1781
λεφτά 340, **1145-1146**, 2124, 2178
λεφτοπεινα 482
λεχώ (καί λεχούσα, λεχῶνα) **1147**, 1693, 2175
λημένα βλ. περιμένα
λησμονιούμαι 1272, 1596
ληόπρονον 1236
λιβάνι 498, 628
λιγνοκάμωτη 366
λίγος (λ-λί(γ)ος) 86, 211, 230, 532, 978, 1013,
1197, 1233, 1485, 1744, 1746, 1977, 230
λιθάρι 245
λιμάγρα (= μεγάλη πείνα) 1878β
λιμένας (λιμνίνας) 252
λιμένα βλ. περιμένα
Λιοῦ (τοῦ) 2232
λ-λό(γ)ου μου 134, 452, **1180**, 1327, 1781
λο(γ)αριάζω, 17, 134, 348, 1747, 2072
λο(γ)αριασμός **1148**
λοάται βλ. λογαριάζω 1822
λο(γ)ῆς 76
λόγια λό(γ)ος 178, 426, 564, 580, 882, 978,
1150-1179, 1531, 1600, 1795, 1887, 2313
λο(γ)ισμός 555, 1149, 1711, 2044

λούζω (λούν-νω) 260, 470, 1934
 λουκάνικα 604, 895
 λουμπουνόζουμον **1181**
 λούν-νω βλ. λούζω
 λουρί 1206
 λουτρόν **1182**, 1302
 λυγίζω (λυ(γ)ῶ) 1819, 2283
 λυγώνομαι 442
 λύκος 176, 369, 508, 782, 853, **1183**, 1308,
 1359, 1579-2285, 1920, 2131, 2285.
 λύπη 746, **1184**, 2189
 λυποῦμαι (λυπᾶμαι) 432, 847, 915, 1478, 2183
 λύρα 118, 1382, 2233
 λυριστής 396
 λογικόν 2186
 λύση 1057
 λυχνάρι 1784, 2038
 λύχνος (νύχλος) 223, 1610
 λύω (καί λύν-νω) 307, 522, 602, 2070, 2210
 λῶλα (λῶλ-λα) **1185**
 λωλίτσα (λωλ-λίτσα) **1186**
 λωλός (λωλ-λός) 47, 77, 109, 137, 600, 1081,
 1126, 1174, **1187-1201**, 1235, 1289, 1322,
 1617, 1930, 2100, 2101, 2102, 2233
 λωνεύω βλ. ἀλωνίζω
 λωνευτής 609

M

μα(γ)εῖρεμαν 2047
 μα(γ)ειρεύω 271, **1202**, 1777
 μα(γ)ειριά (μα(γ)εριά) 1138, 2253, 2254
 μά(γ)ουλα 230, 2031
 Μαδιάμι 484
 μαδῶ 1183
 μαζεύω (μαεύω καί μαζών-νω) 523, 988, **1203-1207**, 1671, 2036
 μαζί 102, 503, 980, 1586, 1704, 2264
 Μᾶης (Μᾶς) 255, 296, 297, 299, 791, **1208-1214**, 1220, 1661
 μαθαίνω (μαθ-θαίν-νω) 109, 203, 1078, **1215-1226**, 1553, 1570, 1597, 1778, 1808, 1810,
 1937, 1938, 2167, 2299
 μάθημα 111—, 1555
 μάθος 1556
 μαϊδιά 566; 654, 1145
 μαϊζέρομαι (= τά καταφέρνω) 574
 μαῖστρος 1793
 μακαρίζω 127
 μακάριοι 1083
 μακαρίτης 138, 1227

μακαρόνια 1170
 μακριά (ἐπίρ.) 206, 1397, 1766
 μακρομούρης 366
 μακρύς 131, 733, 1233
 μακρυνό 1228
 μακραίνω 1753
 μάλαμα 163, 561
 μαλαμιατένιος **1229-1230**
 μαλλί (μαλ-λίν) 235, 916, 1185, **1231-1235**,
 1692, 1708
 μαλλιάδα 1685
 μαλλιάζω (μαλ-λιάζω) 512, 1679
 μαλλιοκέφαλα (μαλ-λοκέφαλα) 997
 μάλλιστα 2144
 μαλώνω (μαλ-λώνω) 47, 907, 1003, **1236**
 μαλώτρα (καί μαλ-λωματαριά) 111
 μάμη (ή) (μάμ-μη) 1693, 2175.
 μάνα (μάν-να) 78, 237, 309, 371, 639, 704,
 706, 784, 861, 1010, **1238-1249**, 1344, 1348,
 1495, 1541, 1561, 1647, 1990, 2006, 2020,
 2177, 2299
 μάννα (τό) (μάν-ναν) 216
 μάνι-μάνι 1534
 μανίκι 1908
 μάνταλος (μάδαλος) 880, **1250**
 μαντατοφόρος (μαδαταφόρος) **1251**
 μαντήλι (μαδήλι) 605, 611, 961, 2070
 μάντρα (μάδρα) 191, 365, 2131
 Μαντράκι (Μαδράκι) 376
 μαντρούχα (μαδρούχα) 327
 Μανώλακας **1252**
 Μανώλης καί Μανωλιός 166, 490
 μάρα 386
 Μάρα 1821
 μαραγκός (μαραγός) 1779
 μαραίνω 323
 μαργώνω (μαργών-νω) 1671
 Μαργιτορή 1141
 Μαργιώρα 726
 μάρες 266, 718, 1132
 Μαρία (καί Μαργιά) 469, 656, **1253**, 1330,
 1449, 1741, 2232
 Μάρτης 291, 294, 756, **1253-1262**
 μάρτυρας **1263**, 1487, 2280
 μαρτυρῶ 1069
 Μᾶς βλ. Μᾶης
 μασκαράς 1237
 μᾶστορης (καί μᾶστορας) 400, 973, 1216,
1264, 1497, 1997
 μᾶστρο-Γιάννης 973
 μαστραπᾶς 1229
 μάτι (μ-μάτθι καί μ-μάτχι) 4, 50, 117, 451,

493, 738, 962, 1052, 1054, **1265-1279**, 1428,
1474, 1525, 1533, 1585, 1636, 1658, 1884,
1996
μαυρίλα **1280**
μαυρίζω 1085
μαῦρος 590, 791, 958, 1266, 1270, 1858, 1943,
2060
μαῦρος (ὄνομα ἀλόγου) 2176
μάχαιρα **1282**
μαχαιρί 516, 641, 1038, 1111, 1481, 1932,
1979
μαχαλάς 1230.
μάχομαι 1033, 1472
μαχραμᾶς 1509
με(γ)ᾶλη **1283**, 1520
με(γ)ᾶλος 163, 175, 210, 348, 664, 783, 817,
1156, 1157, 1247, **1284-1286**, 1323, 1324,
1325, 1405, 1606, 1762
με(γ)αλοξεχνῶ (με(γ)αλοξεχνάν-νω) 1225
με(γ)αλύτερος 49, 1287
μεγαλώνω (με(γ)αλών-νω) **1288**, 2032
μέγας 1095
μεζές 1590
μεθυσμένος 109, **1289**
μεθῶ 126, 335, 1290
μελέτημαν 2307
Μελέτης 504, **1291**
μελετῶ 120, 504, 952, 1291
μέλι 2, 495, 524, **1292-1296**, 1940
μέλισσα 1293
μελίτερον 1503
μέλλει (μέλ-λει) **1297-1299**
μέλλομαι (μέλ-λομαι) 76, 1072, 1297
μελ-λούμενον 2024
μένω 227, 688, 1037, 1182, **1300-1303**, 1651,
1888, 2142, 2283
μέρα βλ. ἡμέρα
μερδικόν (μερτικόν) 752, 755, 1228
μέρμηγκας (μέρμηγκας) **1304**
μεροκάματον 1306
μεροδούλιν 1305
μεροφαί 1305
μεροφά(γ)ωτον 1305
μερών-νω βλ. ἡμερώνω
μέσσα (ἐπίρρ.) 95, 136, 163, 501, 570, 741, 743,
877, 959, 1014, 1114, 1227, 1298, 1312,
1321, 1391, 1405, 1446, 1601, 1657, 1878β,
1904, 1963, 2136, 2141, 2205, 2242, 2254,
2291
μέση 87, 1596
μεσάνυχτα 299, 1256
μεσημέριν 299, 1260

μετά 1372, 1786
μεταθερι-μός 850
μεταθέτω (μεταθέν-νω) 850
μετακάνω 1802
μεταπράττω 1776
μετανιώνω (μετανιών-νω) **1307**, 1735, 1770
μεταξύ 2003
μετάξιν 235
μεταξωτός 749
μετρῶ **1308-1310**, 1684, 2042
μηδέ, μήτε, μή 98, 223, 256, 360, 422, 454,
525, 580, 588, 662, 707, 718, 801, 825, 847,
886, 998, 1036, 1045, 1060, 1091, 1111,
1157, 1212, 1242, 1257, 1261, 1279, 1287,
1299, **1318-1322**, 1332, 1389, 1468, 1526,
1530, 1607, 1610, 1663, 1682, 1867, 1877,
1916, 1926, 1927, 1929, 1934, 1956, 1985,
2018, 2023, 2071, 2116, 2118, 2122, 2126,
2132, 2156, 2207, 2208, 2212, 2254, 2297,
2305, 2312
μηλιά 1313
μηλόν **1311-1314**, 1815
μήνας 177, 676, 1211, **1315-1317**
μητροπολίτης 1463
μικραίνω (μικραίν-νω) 1288
μικρομαθαίνω (μικρομαθ-οαίν-νω) 1225
μικρός 85, 109, 175, 536, 664, **1323-1325**,
1356, 1609
μίλι 1425
μιλιά βλ. ὀμιλία
μιλῶ 280, 414, 580, 669, 980, 1101, 1199,
1890, **1326-1338**, 1924
μιξιάρης 1664
μισεῦω 1779
μησημένος **1339**
μισός 627, 1456, 1635, 1659, 1785, 2138
μισοτιμῆς 2217
μιστός **1340**
μισῶ 12, 190, 209, 670, 1565, 1566
μιστέμαι 2143
Μιχαλοῦ 2239
μνήμα 1057, 1405
μνήμη 1341
μνημονεύω-ομαι (μνημονεύω-ομαι) 1475
μνήσθητι (μνήστητι) 1096
μοιάζω (μνοιάζω) 315, **1342-1344**, 1459, 1803,
1930, 2125
μοιράζω 971, 1348, **1354**, 2267
μόκο 130
μολό(γ)ῶ 1636
Μολύβι 720
μοναστήρι **1355**

μοναχικός **1356**
 μοναχοθερίζω **298**
 μοναχός 820, **1357-1359**, 1717, 1822, 1849,
 2019, 2231
 μονομιάς 315
 μόνον 209, 297, 469, 496, 576, 642, 645, 660,
 944, 1014, 1141, **1360**, 1495, 1549, 1574,
 1592, 1651, 2198
 μονοπάτι 1593
 μονόφθαλμος 2003
 μορφίζομαι (= κάνω τήν ὁμορφῆ) 410
 μοσχάρι (μοσκάρι) 2033
 μοσχοκούλλουρον (μοσσκοκούλ-λουρον) 701,
 1764
 μοσχομυρίζω-ομαι (μοσκομυρίζω-ομαι) 1314
 μόσχος (μόσκος) 163
 μοσχοκούτι (μοσσκοκούτι) 163
 μουάφι 771
 μούτζα (μούτζα) 1537
 μουτζουρώνω (μουτζουρών-νω -ομαι) 958, 2166
 μουδιάζω 1501β, 1980
 μουλαρώνω 1907
 μουνί (μουν-νί) 764, 1202, **1361**, 1427, 2079
 μουνούχος 1562
 μούρη 1677, 1842, 1974, 1976, 2223, 2226,
 2255
 μουρμουρίζω **1353**
 μούσμουλον 594
 μούτρα 357, 591, 1504, 1842, 2108, 2220
 μπά (βά) 1122
 μπαίνω (βαίν-νω) 105, 138, 302, 430, 982,
 1210, **1364-65**, 1391, 1405, 1409, 1643, 1676,
 1706, 1757, 1774, 1806, 2131, 2228, 2290
 μπαγιάτικος (βαγιάτικος) 1608
 μπακίρι (βακίρι) 1229, 1230
 μπαλλωμένον (βαλ-λωμένον) 1949
 μπαούλο (βαούλον) 1694, 2163
 μπάρια (βάρια) 2174
 μπάριμπας (βάριμπας) 509
 μπαρούτι (βαρούτι) **1366**, 2155
 μπάστος (βάστος) 1460
 μπάσταρδος (βάσταρδος) **1367**
 μπάτσος (βάτσος) 244, 1031
 μπέλλα (βέλ-λα) 741
 μελάς (βελάς) 2178
 μερμπάντης (βερβάνης) 1421
 μπλέκω βλ. πλέκω
 μπογιά (βογιά) 1368
 μπογιατζής (βογιατζής) 1382
 μποδίζω (βοδίζω) βλ. ἔμποδίζω
 μποϊ (βόϊ) 964, 1140
 μπονάτσα βλ. βονάτσα

μπόρα (βόρα) **1369**
 μπορῶ (βορῶ) 22, 595, 607, 648, 1205, 1357,
1370, 1563, 2214
 μπούκα (βούκχα) 1952
 μπουκάλι (βουκάλ-λι) 569
 μπουκκιά (βουκχιά) 1156, 1371, 2185
 μπουκκουινιά (βουκχουινιά) 854
 μπονάτσα (βονάτσα) 804, **1372**
 μουρτού (βορτού — τούρκικη λέξη) 953
 μπούτθα (βούτθα) 1794
 μπουτθάνα 1953
 μπρός (βρός) βλ. ἔμπρός
 μολόκκα (μολόκχα) 1365
 μυαλόν (μυαλόν) 532, **1373-1383**, 1439, 2247
 μύ(γ)α **1384-1389**
 μυγιάζομαι (μυ(γ)ιάζομαι) 1388
 μύλος 695, 822, **1390-1393**, 1699
 μωλοκόφτομαι 1494
 μυλωνάς 851, 1615, 2141
 μυλωνού **1394**
 μύξα 899
 μυρίζω 139, 408, 420, 586, **1395**, 1464, 1846,
 2078
 μυριστικός 657
 μύρος 1917
 μυρουδιά 323
 μυρώνω (μερών-νω) 329
 μυστήριον (μυστήρι) 1880
 μυστικόν **1396**
 μύτη **1397-1402**, 1755
 μωρέ 321
 μωρόν 475, **1403**, 1927

N

Νάβρας 1406
 νάζι **1404**
 Ναθαναήλ 399
 ναύτης 162, 840, 890, **1405**
 Νάχας **1406**
 νεβαίν-νω βλ. ἀνεβαίνω
 νεθρέφω βλ. ἀνατρέφω
 νεκρός 1184
 νεμ-μῶ βλ. φυτρώνω
 νεορεύω βλ. ἀναζητῶ
 νέος (νιός) 248, 480, 481, **1407**
 νεότης (νιότης) 197, **1418**
 νερόβραστα (ννερόβραστα) 476
 νερόν (ννερόν) 21, 67, 69, 315, 650, 662, 821,
 833, 869, 945, 1050, 1211, 1258, **1408-1411**,
 1543, 1674, 1704, 1736, 1789, 1831, 1963,

2062, 2191
νηστεύω (νηστεύω) **1412-1413**
νηστικός 939, **1414-1415**, 2236
νιάου **1416**
νιάτα 1417
νίβω (νίβγω) **1419**, 2213
νικῶ 1184, 1936
νιόπαντρη (νιόπαδρη) 500
νίσκος βλ. ἴσκιος
Νίσυρος 376
νοιάζομαι 720, 2129
νοικοκυρά **1420**, 1777
νοικοκύρης 277, 627, 782, 907, 1017, 1022,
1023, 1027, 1148, 1230, 1339, **1421-1428**,
1559
νόμος 1274, **1429**, 1915
νοστιμάδα 4, 2061
νοτιάς 1383
νούλλα **1430**
νourά βλ. οὐρά
νοῦς 235, 525, 531, 1060, 1242, **1431-1452**,
1726, 1727, 1871, 2247
νταβᾶς **1453**
ντόμπρος (δόβρος) 1153
ντρέπομαι (δρέπομαι) 789, 920, 1217, 2071
ντροπή (δροπή) 675; **1454-1456**
ντυμένος (δυμένος) 1217
νύμφη (νύμφη) 402, 423, 428, 429, 975, 1129,
1244, **1458-1461**, 1480, 1582, 1816, 1817,
1902
νῦν 253, **1457**
νυστάζω 1653, 2203
νύχι 762, **1462**, 1934, 2011
νύχλος βλ. λύχνος
νύχτα 371, **1463-1467**, 1784
Νῶε 889

Ξ

Ξαίνω 1484
Ξαμολῶ βλ. ἀμολῶ
Ξαμώνω (Ξαμών-νω) **1468**
Ξανά 591, 1880
Ξαναβλέπω 350
Ξανασκαλίζω 1533
Ξαπλώνω (Ξαπλών-νω) 2187
Ξαφρίζω 313
Ξεγίνομαι 498
Ξεγράφω 546
Ξεγυμνώνω 2031
Ξεθυμασμένος 1608

Ξεκάρφωτος (ἀξεκάρφωτος) 991, **1469**
Ξεκινῶ 373
Ξεκκοιῶ 31
Ξεκωλώνομαι (Ξεκωλών-νομαι) 1966, 1991
Ξελέ(γ)ω 1127
Ξελογιάζω 579
Ξενογαπῶ 1470
Ξενοθερίζω **1471**
Ξένος 641, 643, 801, 802, **1472-1487**
Ξεπέφτω (Ξεπέφτω) 348, **1488**
Ξεπουλῶ 573
Ξεραίνομαι 1005
Ξερνῶ 1446, 1971
Ξεροκέφαλος **1489**
Ξερός 880, 1005, 1064, 1300, **1490-1491**, 1844,
1995
Ξέρω 94, 192, 238, 363, 402, 470, 678, 718,
746, 759, 837, 956, 962, 1020, 1136, 1178,
1245, 1347, 1423, 1424, **1492-1497**, 1501,
1593, 1811, 1924, 2010, 2023, 2037, 2132,
2212, 2236, 2292
Ξεσπάζω **1498**
Ξεσπορίζω 1142
Ξέστρωτος 412
Ξεφλουδίζω 285
Ξετελεύω (Ξετελεύω) 2102
Ξεφυσῶ 2140
Ξεχασμένος **1499**
Ξεχνῶ (καί ξεχνάν-νω) 735, 927
Ξεχωρίζω 809
Ξηλώνω (Ξηλών-νω) 680
Ξημερώνω (Ξημερών-νω) 807, 842, 1745
Ξίγκι (Ξίγκι) 1304, 1384
Ξιδερὸν 16
Ξίδι 856, 1108, 1295, 1607, 1940
Ξινητερόν 1503
Ξινίζω **1504**
Ξινό 13, 444, **1501β-1503**, 1980
Ξιπόλητος (ἀξεπόλητος καί ξεπόλητος) 35
Ξοδεύω (Ξοδιάζω καί Ξοδεύω) 17, **1500-1503**
Ξομολο(γ)ῶ βλ. ἐξομολογῶ
Ξορκισμένος (Ξίκορσου) 1546
Ξύλο 39, 236, 490, 893, 957, 1086, 1261, 1483,
1505-1507, 1905, 1975
Ξυλοκουλούμπρα (Ξυλοκουλούμπρα) 1827
Ξύνω-ομαι 762, 764, **1508-1511**
Ξυπνητήρια **1512**

Ο

Ὀβριός βλ. Ἐβραίος

όγδοντάριον (όγοδάριον) 979
όδοιπόρος 148, 278
οίδα 1573
οικονομείμαι (κονομοῦμαι) 2216
οικουμένη 485
όκτώ (όχτώ) 1822
Όκτώβριος (Όκτώβρης) 1515
όλιγος (λίος) 1516
όλις βλ. άλιμονον
όλόρθα (όλόρτα) 848
όλόρθος (όλόρτος) 1034
όλος (ούλ-λος) 99, 210, 236, 376, 382, 408, 423, 426, 452, 463, 482, 559, 596, 645, 730, 734, 780, 796, 807, 842, 865, 871, 977, 1041, 1058, 1060, 1081, 1141, 1161, 1196, 1197, 1213, 1293, 1362, 1386, 1423, 1429, 1430, 1446, 1453, 1571, 1722, 1839, 1864, 1901, 1902, 1932, 1978, 2025, 2063, 2166
όμιλία 1517, 1893
όμοιος 1518, 2118
όμολογῶ (μολογῶ) 1069, 1361
όμορφιά 163, 348, 1519-1521, 1639
όμορφος (έμ-μορφος) 283, 1064, 1458, 1522
όμως 1274
όνειρον 142, 555, 1449, 1498
όνομα 130, 735, 1523-1526
όξω βλ. έξω
όπου, πού, όποιος 135, 136, 205, 214, 220, 229, 234, 328, 329, 335, 336, 344, 360, 361, 389, 409, 465, 481, 492, 537, 547, 657, 709, 761, 762, 766, 773, 774, 814, 822, 826, 843, 844, 847, 849, 883, 885, 895, 900, 925, 931, 993, 1005, 1013, 1018, 1059, 1072, 1073, 1076, 1120, 1143, 1163, 1168, 1197, 1221, 1222, 1234, 1245, 1298, 1351, 1380, 1418, 1444, 1447, 1501, 1503, 1522, 1557, 1558, 1651, 1652, 1654, 1706, 1727, 1735, 1744, 1747, 1760, 1761, 1795, 1827, 1867, 1872, 1877, 1900, 1916, 1930, 1962, 1967, 1980, 1981, 2041, 2046, 2057, 2060, 2065, 2098, 2148, 2184, 2199, 2223, 2243, 2248, 2250, 2256, 2275, 2294, 2302, 2303, 2315
όπως 402, 628, 775, 859, 862, 894, 958, 1570, 1900, 2230
όργή 845, 878, 1118, 1527, 2242
όρεξη 1528-1529
όρη (τά) 379, 1445
όρθιος (όρτός) 2050
όρθογραφία (όρτογραφία) 1394
όρκος 564, 571, 1153, 1530-1531
όρμήνευτρα 1532
όρνια (όριθα) 141, 286, 288, 748, 833, 1533-

1534, 1543
όρος (τό) 1535
όρτος βλ. όρθιος
όρφανεύω (όρφανεύω) 1238
όρφάνια 421
όρφανός (άρφανός) 1536, 2216
όσον (έπιρρ.) 174, 239, 1140, 1653, 2104, 2231
όσος 1202, 1223, 1445, 1446, 1549, 1572, 1696, 1811
ότι-ότι 439, 849, 954, 1001, 1537-1539, 1840, 1841
ούγια 1540-1541
ούδεις 670
ούρα (νουρά) 622, 1542, 1714, 1856, 1859, 1883, 1978, 2121
ούρανός 239, 356, 403, 879, 487, 1248, 1543-1544, 1849
ούτε 190, 432, 580, 613, 624, 776, 828, 877, 1090, 1183, 1229, 1273, 1334, 1360, 1545-1546, 1619, 1775, 2014
ούτσι 2223, 2225
όφης (φίδι) 227
όχι 114, 402, 568, 721, 1238, 1274, 1547, 1574, 1876, 1966
όχτροός βλ. έχθρός
όψιμος (έψιμος) 421

Π

πααίν-νω βλ. πάω
πάγκος (πάγος) 984
παδέχω βλ. άπαδέχω
παδῶ βλ. συναντῶ
παζάκια 2158
παζάρι 108, 702, 1814
παθαίνω (παθ-θαιν-νω) 40, 354, 544, 1001, 1299, 1548-1553
πάθος 1474, 1556
πάθος 1557
πάθη 1554
παθήματα 1555
παιδί 220, 235, 343, 421, 430, 438, 475, 498, 535, 614, 852, 944, 1010, 1238, 1242, 1454, 1455, 1539, 1559-1575, 1621, 1730, 1777, 1926, 1990, 2006, 2032, 2033, 2124, 2133, 2175, 2177
παιδεύω (παιδεύω) 147, 1558
παίζω 598, 1239, 1392, 1576-1580, 1623, 2230
παινεύω 1581-1582, 1929
παίρνω (παίρω) 68, 99, 328, 365, 379, 394,

424, 446, 454, 458, 504, 562, 627, 631, 643, 649, 652, 655, 689, 739, 779, 925, 957, 976, 985, 986, 1112, 1239, 1249, 1282, 1291, 1368, 1369, 1374, 1379, 1425, 1433, 1447, 1540, 1541, **1583-1590**, 1645, 1687, 1711, 1767, 1785, 2116, 2122, 2128, 2189, 2197, 2199, 2251, 2272
 παιχνίδι 476
 παλάμη **1591**
 παλαμίζω 163
 παλάτι 982
 πάλι (καί πάλε) 348, 557, 591, 794, 979, 1179, 1246, 1488, 1789, 1854, 2193
 παλιάνθρωπος (παλιάθρωπος) **1592**
 παλικάρι (παλ-λικάριν) 234, 564, **1593**
 παλιός 10, 153, 374, 548, 576, **1594-1600**, 1939, 2069, 2110, 2137
 παλιοπράγματα (παλιοπρά-ματα) 1592
 παλούκι (παλούκ-κιν) 204, 743, 1261, 1706, 1922
 παλουκοκάφτη (παλουκ-κοχάφτης) 1255
 Παναγιά 200, **1601**, 1789
 πανηγύριον 500, 1029, **1602**
 πανί (παν-νίν) 5, 568, 887, **1603**, 1540, 1541
 πανιά (παν-νιά) **1604**
 πανούκλα 741
 πάντα (ἐπιρρ. πάδα) 367, 682, 777, 1391, 1605, 1678, 1969, 2037, 2072
 Παντελάκη (Παδελ-λάκη) 866
 Παντελής (Παδελ-λής) 866
 παντοτινά (παδοτινά) 778
 παντοῦ (παδοῦ) 1447, **1605**, 2315
 παντριά (παδριά) 786, **1606-07**
 παντρεμένος (παδρεμένος) 1012, **1608**
 παντρεύω-ομαι (παδρεύω-ομαι) 90, 438, 1243, **1601-11**, 1574, 1662
 πάνω 33, 319, 321, 331, 1003, 1321, 1468, 1491, **1612**, 1589, 1916, 2008, 2087, 2107, 2251
 παξιμάδιον 387, 2094
 παπαδιά **1613**, 2002
 παπάς 76, 132, 140, 256, 460, 475, 557, 612, 728, 861, 1320, **1614-1623**, 1613, 2088
 παπαρδέλα 1638
 πάπλωμα 241, 871, 898, 1247, 2122
 παπούτσιν 548, 697, 698, **1624**, 1594, 1624, 1949
 παππούς (πάππος) 161, 600, **1625**
 παρά 418, 437, 521, 659, 738, 914, 917, 930, 961, 1185, 1232, 1296, 1525, 1557, 1729, 1790, 1889, 1947, 1959, 1970, 2016, 2030, 2067, 2088, 2211, 2235
 παραγγελία (παραγελιά) 1644
 παραγείτονας 1574
 παραγωνιά 549
 παράδεισος 443, 1041, 1506, **1626-1627**, 1796
 παραδίνω (καί παραδών-νω) 1648
 παράθυρο (καί παραθύριν) 1229, 1364, 2122
 παραιτούμαι **1628**
 παρακα(η)μιός 875β
 παρακαίνω 941
 παραλογίζομαι 2122
 παράμεσα 1496
 παραμύθι **1630**, 2277
 παρακάνω (παρακάμνω) 1016
 παραπάνω 950, 1002
 παραπάρτη βλ. παραφέρομαι
 παράς (ὁ) 95, 205, 240, 313, 691, 1405, **1631-1633**, 2105
 Παρασκευή (Παπασκευγή) 1934
 παρατώ **1629**, 2258
 παραφαί 1646
 παραφέρθει (παραπάρτη) 937
 παραχώνω (παραχών-νω) 128
 παρέα 1078
 παρέκει 707
 παρέρχομαι 1352, 2022
 παρηγοριά 2099
 Παρθένης (Παρτένης) 1699
 περιπαλώματα (περιβαλ-λώματα) 2304
 παρουσία 1520
 παρών 275
 πάσα 1097
 Πασῶς 1039
 πασαίννας 14, 646, 1140, 2021
 πάστρα **1635**
 Πάσχα (Πάσκα) **1636**
 Πασχάλια (Πασκάλια) 2181
 πατέρας 61, 219, 784, 1238, 1563
 πάτερον 1044
 πατρίδα 1787
 πατρογονική 1210
 πατώ 10, 488, 551, 922, 1215, 1466, **1637**, 1716, 1738, 1915, 2188
 πάω 1184, **1638**
 πάχος (τό) **1639**
 πηγαίνω (πάω καί πααίν-νω) 35, 43, 51, 112, 133, 163, 252, 257, 286, 309, 320, 367, 427, 477, 492, 639, 704, 731, 748, 752, 753, 787, 822, 872, 873, 887, 895, 1076, 1119, 1134, 1185, 1221, 1331, 1393, 1407, 1442, 1445, 1465, 1493, 1509, 1534, 1554, 1626, 1660, **1691-1705**, 1730, 1734, 1762, 1808, 1860, 1933, 1946, 2007, 2009, 2047, 2136, 2217,

2235, 2253
πεθαίνω (καί ποθαίνω) 791β, 1018, 1298, 1363,
1640-1641, 1646, 1647, 1747, 1917, 1981,
2126, 2141, 2196, 2248, 2261
πεθαμένος (πεθαμ-μένος) 273, 795β, 1642-1645
πεθερά (πεθερά) 1459, 1582
πεθερικά 1459
πεθερός (πεθερός) 429
πεθυμῶ βλ. ἐπιθυμῶ
πείνα 1123, 1646-1649, 2052
πεινασμένος 563, 1415, 2235
πεινῶ 42, 125, 1650-1653, 1777, 2203
πειράζω 1, 810, 1654, 1863
πειρασμός 625, 1655
πίσμαν 4, 1656-1658
πελεζίκια (= βραχιόλια τούρκ. λέξις) 2224
πέλεκιν 2024
πελεκητός 1678
πελεκῶ 1511
πεντακόσια (πεδακόσια) 1659
πένταυρον (πέδαυρον) 2166
πέντε (πέδε) 205, 698, 752, 824, 1534, 1094,
1167, 1317, 1660, 1633, 1669, 2211
πεντόλυρον (πεδόλυρον) 2093
πέντουλας (πέδουλας) 1094
πεπεδευμένος (πεπεδεμ-μένος) 473
πεπόνι 1979
πέραν 393, 1443
περασμένος 1499
πέρδικα 787, 1687
περδικούλα 966
περι(β)όλι 1290
περίδρομος 1973, 1996
περιμένω (λημένω) 762, 1661-1662, 1813, 2004
περιουσία 348, 1520
περιπαίζω 1663-1665, 1666
περίπαισμα 1666
περισσεύω (περισ-σεύω) 660, 2266
περίσσιο 1748
περιστέρι 1053
περνῶ 268, 770, 858, 886, 1187, 1216, 1667-
1670, 1732, 1800, 1813
περπατηστά 1597
περπατῶ (καί πορπατῶ) 72, 407, 503, 1025,
1407, 1461, 1465, 1466, 1671, 1707, 2009
πέρυσσι 1672
πεσκέσιν 615
πέταλον 732, 1673, 2183, 2252
πέταμαν 717
πέταινός 468, 931, 1124, 1745, 2090
πέτρα 245, 1001, 1673-1686, 1885
πετραχήλια 1104

πετθερά βλ. πεθερά
πετθερός βλ. πεθερός
πετσίν 1037, 1686
πετῶ 186, 416, 1476, 1687-1688, 1857, 2188
πέφτω (πφέφτω) 136, 227, 319, 477, 1313,
1581, 1689-1690, 1718, 1733, 1795, 2221
πη(γ)άδι 1652
πήδημαν (πφήδημαν) 1805, 2287
πηδῶ (πφηῶ καί τρυπφηῶ) 1149, 1706-1707,
2227, 2231
πηλόβαρος 201
πηλός 479
πηλά 1466, 2227
πήχως 1588
πιάτο 829, 1094
πιάνομαι (πιάν-νομαι) 1708
πιάνω (πιάν-νω) 237, 312, 372, 409, 507, 562,
663, 664, 692, 787, 836, 1111, 1143, 1176,
1269, 1336, 1531, 1685, 1709-1710, 1743,
1755, 1937, 1955, 2070, 2110
πιδέξιος βλ. ἐπιδέξιος
πιάτο 1094
πιθαμή βλ. σπιθαμή
πιθάρι 315
πίκρα 746, 1711, 2099
πικρομάρουλα 1984
πικρός 113, 520, 1319
πιλατεύομαι 2001
πιλάφι (πφιλάφι) 900
πινακωτή 1903
πίνω (πίν-νω-ομαι) 21, 69, 126, 336, 489, 643,
821, 833, 856, 939, 1181, 1290, 1543, 1965,
1977, 1983, 2191
πιπέρην 1103, 1138, 1742
πισινός 2256
πιστεύω (πιστεύω) 360, 1531, 2236
πίστη 1712, 2164
πιστός 329
πίσω 51, 68, 595, 727, 873, 1068, 1276, 1335,
1337, 1675, 1713-1714, 1824, 1853, 2012,
2064, 2116
πίττα (πίτθα) 1337, 1715-1718, 2234
πίτουρα (πίτερα) 93, 173
πλαγιαστός 2050
πλακών-νω 295, 549, 1280, 1581
πλάσμα 1498
πλάσσω (πλάσ-σω) 1072
πλάτανος 490
πλάτη 231, 599, 1719
πλατύς 2121
πλέκω (βλέκω) 405, 1265, 1321
πλένω-ομαι (πλύνω-ομαι) 390, 1720, 1890,

2062
 πλευρόν 1035
 πλέω 1105
 πλη(γ)ή 471, 516, 813, **1721**, 2065
 πληγώνω (πληγών-νω) 2310
 πληθαινω 533, 2144
 πληρώνω (πληρών-νω και πλερών-νω) 325,
 681, 1041, 1171, 1199, **1722-1724**
 πλούσιος 1588, **1726-1727**, 2124, 2126
 πλουτίζω (πλουταίνω) 1030
 πλούτος 163, 670, 1036, 1376, 1521, **1728-1730**, 2133
 πλύν-νω βλ. (πλένω)
 πλώρη **1731-1732**
 πνεῦμαν 1823
 πνιγμένος (πνιμένος) 1708
 πνί(γ)ω-ομαι 196, 1222, 1298, 1331, **1733-1736**
 πνοή 1097
 πογυρίζω βλ. άπογυρίζω
 ποδάριν 226, 246
 πόδι (πόδιον, πόδας) 25, 501, 617, 623, 697,
 698, 998, 1058, 1084, 1114, 1380, 1444,
1737-1739, 2018
 ποδιά 167, 236
 πόδια 989, 1753
 ποιότητα (ποιότης) 1538
 πόζα **1740**
 ποκόπτω βλ. άποκόπτω
 πολεμῶ 404, 884, 1648
 Πόλη (= Κωνσταντινούπολη) 246, 758, 1790,
 1873, 2182
 πολιτεία 316
 πολ-λοκορδίζομαι 718
 πολ-λοκυλῶ 1685
 πολλοπονῶ 1763
 πολλοψωμάς 255
 πολύς (πολ-λύς) 59, 85, 171, 211, 250, 516-
 532, 623, 670, 677, 734, 745, 751, 778, 940,
 978, 1013, 1174, 1175, 1197, 1258, 1280,
 1296, 1340, 1418, 1424, 1704, **1742-1749**,
 1706, 1831, 1984, 2089, 2186
 πολυέλαιος 1835
 πολυτεχνίτης **1750**
 πολυτσιθῶν-νομαι 718
 πομένω βλ. άπομένω
 πομπεμένος (ποδεμένος) 890
 πομπεύομαι (ποβεύομαι) 437 **1751**
 πομπή (ποβή) **1752-1753**
 πονηρός **1754-1755**
 πόνος 372, 1472, 1519, **1756-1762**, 2283
 ποντικός (ποδικός) 431, 432, 578, 636, 729,
 1883, 2141
 πονῶ 15, 492, 668, 1240, 1241, 1370, **1762β-1767**, 2065
 πορδή 411, 414, 690, 691, 701, 1101, **1764-1765**
 πορδί (τό) 1498
 πορεύομαι (πορεύομαι) 1751, 2216
 πορνεύω (πορνεύω) 1465
 πόρτα 430, 848, 880, 1082, 1109, 1126, 1144,
 1229, 1250, 1364, 1420, 1853, 2122
 πόσα 601, 1425, 1562, 2268
 ποταμός **1766-1767**
 ποτάσ-σω βλ. άποκτῶ
 πότε 1816
 ποτέ 15, 261, 625, 886, 982, 1248, 1299-1370,
 1536, 1717
 ποτίζω 1245
 ποῦετα βλ. πουθενά
 πουθενά (πούετα, πούετε) 1946
 πουκάμισο 2122
 πουλᾶρι 861
 πουλί (πουλ-λίον) 231; 241, 1571, 1709, **1768**,
 1755, 2283
 πουλέμαι (πουλιοῦμαι) 2014, 2075
 πουλῶ 38, 92, 207, 296, 893, 1294, **1769-1770**,
 2159
 πούμαν 398
 πουρνάρι 310
 πουτάνα (πουτθάνα) 407, 1025, 1807, 2137
 πράμαν 95, 97, 171, 471, 882, 892, 1343,
1771, 2309
 πράσινο 2159
 πραματεύομαι (πραμι-ματεύομαι) 643
 πραματευτής **1772-1774**
 πράσινο-φύλ-λο **1775**
 πράττω 1223, **1776**
 πρέπει 184, 395, 612, 648, 814, 840, 947, 1205,
 1243, 1778, 1945, 2023, 2039, 2155, 2224,
 2238
 πρήζω 1895
 πρήσμαν 1658
 πρίν **1777-1779**, 2023
 προβέδεξα (προβέξα) 606
 πρόβατον (πρόβαθον) 1183, **1780**
 προβιά 1509
 προδίνω 558
 προηγοῦμαι 180
 πρόθυμος 1823
 προικιά 1345
 προκάμνω 574
 προκοπή 1140
 προλαβαίνω 361, 1447
 προκόβω (προκόβγω) 1934

προξενυτής (προξενητής) **1781**
 προσέχω 516
 προσκέφαλον 1001
 προσφορά 1988
 πρόσωπον 831, **1782-1783**, 2213
 προτοῦ (καί πριχού) **1784**
 πρόφαση 154
 προφήτης 1429, **1785-1787**, 1723, 1931
 πρωίν (καί πωρνό) 674, 806, 855, 952, 1260
 πρῶτα 1054, 1890, 2043, 2044, 2237
 πρωτεινός 276, 572, 1789
 πρωτογυρίστας 926
 πρωτοθυμῆμαι (πρωτοθυμῆμαι) 224
 πρωτοκλαίω 225
 πρωτοκλάστης 1791
 πρωτομυριστής 1791
 Πρωτόλης 1210, 1213, **1788**
 πρωτοπατῶ 982
 πρῶτος 460, 852, 1110, 1545, **1789-1792**, 2279
 πύλη 71
 πυρί **1793**
 πφέσιμι (= μετρητοῖς) 337
 πῶς 51, 861, 991, 1469, 1586

P

ραβδίν 88, 214, 327, 1566, **1794-1796**
 ράβω (ράβγω) 519, 680, **1797**
 ρα(γ)ίζω 963, 1147, **1798**
 ράμμια (ράμ-μια) 541, 1687
 ραπτικά (ραφτικά) 1724
 ράσον 140, 1622
 ράχη **1799**
 ρέμαν 727
 ρεύομαι (ρέομαι) 1018
 ρίζα 687, **1800**
 ριζικόν **1801-1803**, 2009
 ριζώνω (ριζών-νω) 6
 ρίφι (ἐρίφι) 613
 ριφῶ βλ. καταλαβαίνω
 ρίχνω (ρίχτω καί δίχτω) 1211, 1234, 1275,
 1564, 1675, 1682, 1684, **1804**, 1873, 1884,
 1985, 2156
 ρόδον 32
 Ρόδος **1805**
 ρόκκα (ρόκχα) 1817
 ρουθούνη 1303, 1806
 ρουμάνιν 957
 ρουφιάνα 976, **1807**, 1808
 ρουφῶ 332, **1812**, 2145
 ρούχον 116, 432, 562, 563, 730, 883, 971,

1485, 1599, 1766, **1808-1809**, 1964, 2026,
 2127, 2138
 ρύομαι 1754
 ρώ(γ)α 1204, 1943
 ρωτῶ 490, 1299, 1359, 1425, **1810-1811**, 1817,
 2281

Σ

Σάββατον (Σάβ-βατον) 568, **1813-1818**
 Σαββατιανός (Σαβ-βατιανός) 375
 σάβανον 1588
 σαβανώνω (σαβανών-νω) 28
 σακί (σακχίν, σάκχος καί σακχούλι) 272,
 455, 601, 844, **1819**, 2240
 Σακκέλης (Σακχέλ-λης) 1164
 σαλεύω (σαλεύγω) 1442
 σαλιάρης 1664
 σάλιο **1820**
 σαμάδα 1239
 σαμάρη 215, 415, 607, 2100, 2182
 σαπούνη 260
 Σάρα **1821**
 σαράκι 1987
 Σαρακοστή 1254
 σαράντα (σαράδα) 1632
 σαρανταπέντε (saraḗpēde) 491
 σαρδέλα **1822**
 σάρκα **1823**
 σατανάς 1271, **1824**
 σβέρκος 1359, **1825**
 σβήνω (σβήν-νω) 168, **1826**
 σείω-σειέμαι 25, **1827**
 σέλ-λα 410
 σελ-λάτο 365
 σεντούκα (σεδούκα καί σεδούκι) 767, 1694
 Σεπτέμβρης (Σοτέβρης) 1256, **1828-1829**
 σέρνω (καί σύρω) 364, 872, 1027, 1362, 1401,
1830, 2141, 2265, 2312
 σηκώνω-ομαι (σηκών-νω, σηκών-νομαι) 705,
 939, 1126, 1188, 1398, 1408, 1643, 1683,
 1739, **1831**, 1861, 1900, 1958
 σημαδεύω (σημαδεύγω) **1832**
 σήμερα (σημ-μερον καί σήμ-μερα) 337, 499,
1833
 σημερινός (σημ-μερινός) **1834**
 Σία 258
 σιάζω βλ. ισιάζω
 σιγά 290, **1835**, 1883
 σιγανό 1766

σίδερον **1836-1838**, 1922
 σιτάρι 296, 1393
 σιχαίνομαι 155, 700
 σκάβω (σκάβγω καί σκάφτω) 136
 σκάλα 838
 σκαλοπάτι 982
 σκαλιζώ 1533
 σκάρος 1208
 σκατένιος 30, 2260
 σκατοκουτάλα **1848**
 σκατόν 174, 498, 1020, 1208, 1228, 1403,
 1466, **1839-1847**, 1942
 σκάω (σκῶ) 442, 625, 1646, 1966, 2117
 σκέλος (σκέλ-λος) 749, 1542
 σκεπάζω-ομαι 1653, 1753, **1849**, 2122
 σκέπτομαι 120, 2132
 σκιά (νίσκιος) **1850**
 σκόνη 803
 σκοντάφτω (σκοδάφτω) 344, **1851**
 σκοπός **1852**
 σκορδαλιά 959
 σκόρδον 942, 1287
 σκοτάδι 1464
 σκοτεινός 750, 2153
 σκότωμαι 196
 σκοτώνω (σκοτάν-νω) 20, 1199, 2208, 2310
 σκουλούκι (καί σκούλουκας) 1312
 σκούπα 907, 1830, **1853**
 σκουπίδι 186
 σκούρα **1854**
 σκούφια 565, **1855**
 σκούφος 1028
 σκύβω (σκύβγω) 784
 σκύλα (σκύλ-λα) **1856**
 σκυλί (σκυλ-λίν) 604, 684, 1237, 1559, 1570,
 2106
 σκύλος (σκύλ-λος) 191, 322, 343, 461, 787,
 895, 909, **1857-1869**, 1913, 1918, 1967, 1985,
 2177, 2234
 σκῶ βλ. σκάω
 σμί(γ)ω 208, 378, **1870**
 Σμύρνη 1873
 σοβαρά 1711
 σοδεύγω βλ. σοδιάζω
 σοδιάζω (καί σοδεύγω) 1500, 1501
 σόιν 320
 Σολομώντας (Σολομώνδας) **1871**
 σοροκάδα 374
 σόρτη **1872**
 σούπα 1971
 σπάγγος (σπάγος) 1216
 σπάζω (σπῶ) 617
 σπαθίν 1161, 1783
 σπανός 496, **1873-1875**
 σπασμένος 692, 1955
 σπάω βλ. σπάζω 1505, **1876**, 2219
 σπέρμα 1271
 σπέρνω (σπέρω) 127, 849, 1258, 1447, 1514,
1877-1878
 σπίτιν 138, 427, 1085, 1127, 1339, 1487, 1581,
 1751, **1878β-1882**, 2232
 σπιθαμή (πιθαμή) 511, 744
 σπλάχνο 430
 σπόρος 576
 σπουδαῖος 1121
 στάζει 391, 524, **1883**, 2048
 σταλαγματιά **1885**
 σταμνίν, στάμνα 1704
 στανιόν 1413
 σταυρός 624, 1187
 Σταυρός 251
 Σταυριάτης 1828
 σταφύλι (σταφύλ-λιν) 2103
 σταχολο(γ)ῶ 107
 στάχτη 1278, 1537, **1884**
 στεκούμενος 1178
 στέκω-ομαι 113, 713, 1461, 1819
 στέλω (στέλ-λω) 306, 747, 1859
 στέρνα (βιστέρνα) 1122
 στεροῦμαι **1886**
 στημόνι 2303
 στιγμή 349
 στιμέρω βλ. ἐκτιμῶ
 στήθος 877
 στολίζομαι 414, 552
 στόμιον (στόμ-μιαν) 160, 249, 420, 508, 1167,
1887-1893, 2286, 2293
 στομάχιν 998, **1894-1895**
 στραβά 2018
 στραβός (= τυφλός) 7, 29, 51, 188, 221, 343,
 901, 986, 1079, 1081, 1458, **1896-1905**, 2013
 στρατά 886
 στραφτω βλ. ἀστράφτω
 στῶμα (στῶμ-μιαν) 1247
 στρώνω (στρών-νω) 163, 819, **1906**
 στυλάνω (στυλ-λάνω) **1907**, 2303
 συγγενής (συγενής) 643, **1098**, 1913
 συγκαλά (συγαλά) **1909-1910**
 συγχωρῶ (συχ-χωρῶ) 1371, **1911**
 συγχωρεμένη (συγχωρεμ-μένη) 867
 σύκον 550, 936, 1486, 1690
 συλλο(γ)ισμένος 1448
 συμβιβασμός **1912**
 συμβουλεύω (συμβουλεύω) 214
 συμπεθεριάζω (συβεθεριάζω) 1342

συμπέθερος (σубέθερος) 975, **1913**
 συμφαίν (συφ-φαίν) 566
 συμφέρον **1914**
 συμφωνία **1915**
 συναναστρέφομαι 719
 συναντῶ (συναδῶ καὶ ἀπαδῶ) 1187, 1655
 συναπαντίδα (συναπαδίδα) 1149
 συναπάντιμα (συναπάδιμα) 1821
 συνάχι 1120
 συνηθίζω **1916**
 σύντεκνος (σύδεκνος) **1917-1918**, 2160
 συντροφιά (συδροφιά) **1919**
 συντροφικόν (συδροφικόν) **1920**
 σύζυλα 1629
 σφαίρα **1921**
 σφάλμα 134
 σφίγγω (σφίγω) 965, 1674
 σφιχτομανταλώνω (σφικτομαδαλώνω) 549
 σφονδύλι (σφοδύλιν) 356, 1544
 σχοινί (σκοινί) 204, 367, 660, **1922**
 σώζω 193, 218, 943, **1923**, 2273
 σωπαίνω **1924**
 σωρός 1336
 σωστός 334
 σωτικά 236

T

τάβλα 611
 τάζω (καὶ τάσ-σω) 1104, **1925-1927**
 ταϊσμένος = φαγωμένος 2236
 ταίζω 682, 1245
 ταιριάζω (καὶ γιουτίζω) 1342
 ταίριασμα 1407
 ταξειδίνω 1228, 1609
 τάξη 235
 ταμπλάς (ταβλάς) 757
 ταμπουράς (ταβουράς) 1392
 ταπεινός 810
 τάφος 2139
 ταψί (τό) 2229
 τέκνον 147, 576
 τελευταῖος 1545, **1928**, 2310
 τέλι (τῆλι) 1392
 τέλος 238, **1929**
 τελωνεῖον 1171
 τεμπέλης (τεβέλ-λης) 26, 76, **1930-1932**
 τέντζερης (τέζερης) 397, 953
 τεσσαράκοντα (τεσ-σαρακόδα) 659, 1970
 τέσσερις-α (τέσ-σερς-α) 693, 1277, 1493
 τετρακόσια 1381, **1935**

Τετάρτη (Τετράδη) **1933-1934**
 τέχνη **1936-1939**
 τζάπα **1940**, 1981
 τζερεμίες 1199
 τζιτζικας (ζιζικας καὶ κίτσικας) 1318, **1941-1943**
 τιμή 235, 1036, **1944**
 τίμιος 407, 1025
 τιμόνι 890
 τιμονιέρης (τεμονιέρης) 1778
 τιμῶ **1945**, 2043
 τινάζω (καὶ τινάσ-σω) 1673
 τίποτε (καὶ τίποτα) 303, 1028, 1493, 1514, 1886
 τοῖχος 304, 479, 999, 1080, 1844
 τόπος 951, 960, 1211, 1527, 1737, **1949**
 τορβάς (τουρβάς) 1494, **1950**
 τόσος 174, 1140
 τότε 1020
 τούμπανος βλ. τύμπανον
 τουρβάς βλ. τορβάς
 Τούρκος **1951**
 τουρκεύω 2164
 τραβάλια 1284
 τουφέκι **1952**
 τραβῶ 1015, 1315, 1401, 1778, 1953, 2265
 τρά(γ)ος 2224
 τρα(γ)οῦδιν 745, 759, 946, 2299
 τρα(γ)ουδῶ 1013, 1471, 1948
 τρανή 1184
 τραπέζι 1188
 τραπεζοφόρος 292
 τράτα **1953**
 τρεῖς, τρία 205, 273, 242, 368, 464, 587, 696, 817, 1026, 1108, 1347, 1535, **1955**, 2068, 2139
 τρελλός 814
 τρέχω 525, 583, 589, 1259, 1789, 1820, **1954**
 τριάκοντα (τριάδα) 1315, 1501
 Τριάλι 720
 τρίβω 1103
 τριγώνι 694
 τρίζω (καὶ τρίς-σω) 669
 τρίτος **1956**
 τριφύλι (τριφύλ-λιν) 791
 τρίχα 508, 1271, 1362, 1874, 1875, 1956, **1957-1960**
 τροχός 585
 τρόπος **1961**
 τρυ(γ)ῶ 848, **1962**
 τρύπα 330, 515, 945, 2265, 1190, **1963**, 2058
 τρύπιος 315.

τρυφῶ βλ. πηδῶ
τρυῶ 1172, 1400, 1885
τρώ(γ)ω-ομαι 42, 97, 102, 125, 127, 173, 231,
270, 283, 305, 313, 316, 369, 385, 432, 505,
514, 521, 540, 578, 631, 643, 677, 685, 730,
763, 787, 791, 812, 826, 853, 883, 898, 908,
912, 936, 939, 979, 987, 997, 1003, 1004,
1061, 1069, 1102, 1106, 1156, 1160, 1208,
1295, 1308, 1312, 1319, 1402, 1405, 1412,
1430, 1473, 1501β, 1572, 1647, 1661, 1669,
1690, 1715, 1718, 1799, 1889, 1898, 1916,
1920, **1964-1996**, 2055, 2059, 2060, 2105,
2106, 2221, 2241, 2255, 2256, 2285, 2300,
2302

τσαγκάρης (τσαγάρης) **1997**

τσακίζω (καί τσακῶ) 517

τσαμπούνα (τσαβούνα) 118

τσανάκι 502, 2262

τσιμπήματα (τσιβήματα) 2062

τσιμπούρι (τσιβούρι) **1998**

τσιμπῶ (τσιβῶ) 60, 1387, **1999**

τσιπα **2000**

τσιρδίζομαι (= θυμώνω, ἀγριεύω) 1358

τσουβάλι (τσουβάλ-λιν) 573, 979, 1757, 2011,
2240

τσουκάλι (τσουκάλιν) 1564, 1606, 1804

τσουκνίδα 1149, 1365

τσούκχα 398, 1610

τσουτσομάλα 1177

τσόχα 1724

τυλιάριν βλ. τυλιγάδιν

τυλιγάδιν (καί τυλιχτάριν καί τυλιάριν) 5,
1201, 1387

τυλί(γ)ω 848

τυλιχτάριν βλ. τυλιγάδιν

τύμπανον (τούβανος) 1092

τύπος 805

τυραννιέμαι (τυραννιοῦμε) **2001**

τυριά 1464

τυρίν 566

τυροκόμιν 1942

τύφλα 429, 1611, 1851, **2002**

τυφλός **2003**

τυχαίνω **2004-2005**

τυχερό **2006-2007**

τυχερός **2008**

τύχη 1432 **2009-2024**

τώρα 21, 222, 326, 1226

Υ

ύβριζω (βρίζω) 795β, 1713

ύγεία (γυιά) 441, **2025-2026**, 2032

ύδατα 184

ύιός (ύγιός καί γιός) 428, 454, 1480, 1662

ύπαγε 1824

ύπάρχω 213, 284, 535, 877, 1274, 2025

ύπερρηφανεύομενος **2027**

ύπερφυοῦται **2028**

ύπηρέτης 2282

ύπνος 1726, **2029-2035**

ύπογραφή 1207, **2036**

ύπόληψη 478, 1808

ύπομένω ('πομένω) 937, **2037**

ύπομονεύομαι 2039

ύπομονή 1681, **2038-2040**

ύστερα 1792, 2042, 2237

ύστερη (ύστερινή καί στερνή) 572

ύστερινός 1684, **2044**

ύφάδι (φάδιν) 2303

ύφαίνω (φαινών) 1215, 1495

ύψος 797

Φ

φάβα 1113

φα(γ)άς 76

φάδιν (τό) βλ. ύφάδιν

φαῖν (καί φάωμαι) 432, 479, 1160, 1170, 1546,
1608, 1669, 1822, 1975, 1986, **2045**

φαίνεται 16, 206, 230, 389, 672, 806, 1420,
1503, **2046**, 2096

φαίνομαι 234, 380, 780, 1229, 1403, 1544,
1764

φακή 1804, 1968, **2047**

φανάριν 2152

φανός 1116

Φαραῶ 1721

φαρδομάνικα 932

φαρμάκιν **2048**

φάρμακον 877

φαρμακαμένος **2049**

φασούλιν (βασούλιν) 455

φεγγάρι (φεγάριν) 457, 804, 1407, **2050-2051**

φέγγω (φέγω) **2052-2054**

φελλός 712

φελῶ βλ. ὠφελῶ

φέξη 2202

φερετζές 1141

φέρνω-φέρνομαι 189, 265, 283, 367, 405, 516,
588, 729, 882, 890, 977, 981, 1005, 1066,
1162, 1372, 1616, 1639, 1658, 1988, 2023,

2034, **2055-2056**, 2114, 2189, 2247, 2312

φεύγω 104, 155, 272, 597, 1027, 1126, 1188,
1203, 1230, 1757, 1975, 2023, **2057**, 2122,
2283
* φήν-νω βλ. ἀφήνω
φθάνω (φτάνω) 1933
φθηνός (φτηνός) 93-508
φίδι 330, 515, 521, 864, 1190, 1889, **2058-2060**
φιλίν και φίλημα 1307, 1608, **2061**
φιλήματα **2062**
Φίλιππος 399
φίλος 760, 1396, **2063-2073**, 2281
φιλότιμον **2074-2075**
φιλῶ 297, 769, 989, **2077**, 2214
φίρι-φίρι 872, 1702
φίτιλι (φιτίλ-λιν) 2076
φλάσκα 1636
φλέβα 456
Φλεβάρης (και Φλεγάρης) 456, **2078**
φλεβίζω ἢ φλεγαρίζω 2078
φλουρίν 556, **2079**, 2179
φο(β)έρα **2084**
φο(β)ερίζω 2081
φó(β)ος **2085-2087**
φοβᾶμαι (φο(β)οῦμαι) 628, 798, 846, 879, 922,
1018, 1289, 1763, 1867, **2080-2083**, 2092,
2113
φονευμένος **2088**
φονιάς 2088
φόνος 1251
φορά (και βολά) 21, 292, 335, 336, 448, 1094,
1131, 1575, 1704, 1808, 1876, 2017, 2126
2246
φόρα (ἦ) **2089**
φόρος ὁ (= ἀγορά) 1657
φορτώνω **2090**
φορῶ 383, 410, 1195, 1483, 1572, 1700, **2091-**
2093
φουμάρω (φουμέρω) 956
φουμέρω βλ. φουμάρω
φουμίστας 921
φούρνος 362, 703, 997, **2094-2095**, 2305
φουρτούνα 893, 1284, **2096-2098**
φράγκα (φράγα) 365
φρα(γ)μός 10, 1892
φράσ-σω 1892, 2079
φρέσκος 56, 1173
φροκαλ-λιά ἢ 2240
φρόνιμος (και φρένιμος) 579, 1189, 1190,
1424, 1777, **2099-2102**
φρονῶ 1553
φρύδιν 962, 1265, 1275
φρύζω (φρύσσω) 1847

φταιῶ 1001
φτάνω (φτάν-νω) 241, 660, 1038, 1077, 1457,
1730, **2103-2104**
φτέρη 1103
φτέρνα (ἄτσα) 1241
φτερόν 1389, 1476, 1688
φτηνός **2105-2106**
φτοῦ 1279
φτυάριν 1841
φτύνω (και φτιῶ) 66, **2107-2109**
φτωχαίνω **2110**
φτώχεια 471, 1175, **2111-2115**
φτωχός 231, 277, 466, 585, 592, 1413, **2116-**
2135
φτωχοκαλυβάκι 1881
φυλά(γ)ω 54, 575, 778, 885, 906, 1019, 1261,
1729, **2137-2139**, 2086
φύλακας 529, 1434, 1501
φυλακή 465, 848, **2136**
φύλλον 584, 1789
φύση **2140-2141**
φυσικόν **2142-2144**
φυσῶ 900, 1654, 1698, **2145-2146**
φυτεύω (φυτεύ(γ)ω) 1287
φυτρώνω (νεμ-μῶ) 1491, 1877, 2176
φωλιά **2147-2148**, 2283
φωλεύω (φωλ-λεύω) 2148
φωνάζω 1760
φωνή 98, 1027, 1118, 1183, **2149-2150**
φῶς 653, **2151-2152**
Φῶτα 464, 1320, **2153**
φωτεινός 2153
φωτιά 129, 170, 727, 864, 1905, **2154-2158**,
2209

X

χαβάς 1852, 2298
χαβιάρι **2159-2160**
χάβω (χάβγω) **2161**
χάδι (και χαδάκι) 476
χάινα 1452
χαιρετίσματα 678
χαιρετῶ **2163**
χαιρομαι 47, 171, 318, 890, 1189, 1470, 1485,
1536, 1727, 2005, 2127, **2164**, 2279
χαλάζι 165, 935
χαλαζιάρης 2222
χάλιν 1012
χαλάλι (χανάλι) 949, 1572, 2190
χαλαλίζω (χαναλίζω) **2162**

χαλάσματα 1598
 χαλασμός **2165**
 Χαλιμά 1630
 χαλκιάς (χαρκιάς) 823, **2166**
 χαλῶ-χαλιούμαι 8, 260, 703, 1270, 1392, 1748,
2167-2169
 χάμαι (καί χάμω) 832
 χαμένος 1081, **2170-2172**
 χαμηλός 250, **2173**
 χαμοβροντῶ (χαμοβροδῶ) 395
 χαμπάρια (χαβάρια) **2174**
 χάνω-ομαι (χάν-νω χάν-νομαι) 94, 478, 533,
 576, 686, 773, 776, 843, 993, 1045, 1056,
 1183, 1232, 1275, 1351, 1465, 1470, 1564,
 1596, 1734, 1744, 1928, 2023, 2144, **2175-**
2185, 2186, 2243
 χαρά 481, 746, 1017, 1120, 1184, 1258, 1522,
 1565, 1944, 2066, 2073, **2186-2189**
 χαράζω 2102
 χαράμι 1572, **2190**
 χαροπούλιν 1446
 χάρις 14, 130, 538, 1707, **2191-2193**
 χαρίζω 1189, **2194-2195**
 χαρισάμενος 793
 χαριστής **2196**
 χαροκόπος 97
 χάρος 508, 1763, 2189, **2197-2201**
 χασάπης 654
 χάση **2202**
 χασκόμηνας 609
 χασομερῶ 17, 825
 χασμουριέμαι **2203**
 Χατζῆς 2055
 χάρτω 1385
 χέζω καί χέζομαι 2147, **2204-2205**
 χείλη (καί χείλια) 6, 123, 508, 769, 2048,
 2049, 2284
 χειμῶνας 291, 294, 295, 564, 926, 1471, **2206**
 χειρόβολον 905
 χειρότερος 767, 1912, **2207**
 χέλι 508, **2208**
 χελιδῶνι 729
 χέριν 46, 161, 539, 1267, 1294, 1419, 1468,
 1624, 1962, **2209-2214**
 χέσιμο 477
 χεσμένος 1100
 χήρα 1012, **2215-2217**
 χηρεύω (χηρεύγω) 1214, 1640
 χιλιάδα 1659
 χίλιοι 240, 463, 1064, 1179, 1568, 1892, 2067,
 2130, 2136, 2246, 2249, 2311
 χιόνι 1219, **2218**
 χιονίζω 388, 389
 Χίος 752
 χλάπα-χλούππα 1869
 χλωμός 311, 888, 1490, 1491
 χοιρινά **2220**
 χοιρομούρα 2226
 χοῖρος 97, 173, 225, 235, 366, 908, 1230,
 1436, 1986, **2221-2226**, 2227
 χολή 216, **2187**, **2219**
 χοντρός (χοδρός) 1359
 χορεύω (χορεύγω) 436, 1414, **2227-2233**
 χορός 163, 396, 745, 2228
 χορτάριν 2176
 χορταίνω (χορταίν-νω) 578, 1160, 1650, 2122
 χορτάτος **2234-2236**
 χουῖν **2237**
 χρεία 998, 1263
 χρειάζομαι 1587, 1937
 χρέος (χρισός) **2238**
 χρεοφυλέτης **2240**
 χρεωστώ (χρουστώ) **2239**
 χρῆμα 557, **2241**
 χριστιανός 1655
 Χριστός 200, 456, 558, 1413, 1786, 2122,
 2139, **2242-2249**
 χρίω-ομαι 1682
 χρόνος 106, 177, 292, 413, 424, 437, 890,
 1262, 1636, 1728, 2130, 2243, 2279, 2307,
 2311, 2312
 χρουσός βλ. χρυσός
 χρυσός (χρουσός) 288, 1247, 1338, 1991
 χταπόδι (ἀχταπόδι) 1079
 χτένι 1046
 χτενίζω 470, 1245
 χτίζω 703, 1093, 1164, 2008, **2250**, 2283
 χτύπος 823
 χτυπῶ 214, 999, 1109, 1507, 1567, 1855, 2166,
2251-2252
 χυλόπιτα (χυλόπιτθα) 1972
 χύνω (χύν-νω) 590, 662, **2253-2254β**
 χῶμαν 228, 821, 1976, **2255-2256**
 χώρα 780
 χωρατώντας (χωρατώδας) **2257**
 χωράφιν 1428, 1882, **2258**
 χώρα 980, **2259**, 2306
 χωριάτης 660, **2260-2261**
 χωρίζω 1354, **2262**
 χωρίον 565, 718, 728, 919, 1211, 1526, 1790,
 2046, **2263-2264**, 2276
 χωρίς 976, 1049, 1148, 1807, 2038, 2233
 χωρῶ 697, 813, 1882, 1956, 2026, **2265-2266**

Ψ

ψάθα (καί ψάθη) 276, 405
 ψακί **2267**
 ψακωμένος 2267
 ψάλλω (ψάλ-λω) 164, 740
 ψαλμός (ψαρμός) 1047
 ψάλτης (ψάρτης) 339, 974
 ψαλτικά (ψαρτικά) **2268**
 ψαράς 1094
 ψαρεύω (ψαρεύω) 1531
 ψάριν 385, 1006, 1286, 2005, **2269**, 2284
 ψαρμός βλ. ψαλμός
 ψάρτης βλ. ψάλτης
 ψαρτικά βλ. ψαλτικά
 ψάχνω 2184
 ψείρα 761, 768, 1441, **2270-2271**
 ψέμα (ψόμα) **2272-2277**
 ψεύτης **2278-2281**
 ψηλά (ἐπιρ.) 250, 1198, 1398, **2283**
 ψηλός (ἀψηλός) 718, 898, **2282**
 ψηλοτεντόνομαι (ψηλοτεδόνομαι) 718
 ψήνω **2284**
 ψιλός 605, 1590, 1670

ψόμα βλ. ψέμα
 ψοφίμι **2285**
 ψόφος 909
 ψοφῶ 288, 782, 1123, 1260, 1916, **2286**
 ψύλλος (ψύλ-λος) 1861, **2287-2291**
 ψυχή 315, 841, 1634, 2135, 2237, **2292-2296**
 ψυχικόν 682, 949, **2297**
 ψυχομαχῶ 128
 ψυχρά 901
 ψωλαρμενίζω 441
 ψωλή 1573, 1656, **2278**
 ψωμίν 102, 563, 641, 765, 1296, 1481, 1652,
 1902, 2122, **2299-2305**
 ψωνίζω (ψουνίζω) 1825
 ψώρα 780, 1870
 ψωριάρης **2306**

Ω

ῶρα 54, 349, 457, 1065, 1425, 1870, **2307-2313**
 ὤς 1349, 2248, 2249
 ὠτα 84
 ὠφελῶ (ῶφελῶ) 8, **2314-2315**

Δ.Σ. τῆς Ἑταιρείας 1981-1984

Πρόεδρος: Γεώργιος Ἐμμ. Παρθενιάδης
Ἀντιπρόεδρος: Κώστας Ο. Σακελλαρίδης
Γεν. Γραμματέας: Γαβριήλ Μ. Σακελλαρίδης
Ταμίας: Ἀλέξανδρος Οἰκονομίδης
Σύμβουλοι: Γεώργιος Λαμπάδης, Νικόλαος Σύμπλης,
Θεοχ. Θεοχαρίδης